

ÇEVİRİ

3

Stratejileri

Kuram ve Uygulama

Perihan Yalçın

ÇEVİRİ
Stratejileri
Kuram ve Uygulama

Perihan Yalçın

Ankara 2015

Çeviri Stratejileri Kuram ve Uygulama

Yazar

Perihan Yalçın

ISBN: 978-605-4692-90-3

1. Baskı

Temmuz, 2015 / Ankara

1000 Adet

Grafiker

Yayınları

Yayın No: 165

Web: grafikeryayin.com

Kapak ve Sayfa Tasarımı

Baskı ve Cilt

Grafiker

Grafik-Ofset Matbaacılık Reklamcılık

Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.

1. Cadde 1396. Sokak No: 6

06520 (Oğuzlar Mahallesi)

Balgat-ANKARA

Tel : 0 312. 284 16 39 Pbx

Faks : 0 312. 284 37 27

E-mail : grafiker@grafiker.com.tr

Web : grafiker.com.tr

Perihan Yalçın, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi, Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde lisans, Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi, Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde yüksek lisans, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde doktora dereceleri almıştır. Fransa'da Franche-Comté Üniversitesinde Uygulamalı Dilbilim Merkezinin (Université de Franche-Comté Faculté des Lettres et Sciences Humaines, Centre de Linguistique Appliquée) eğitimlerine katılmış, Avrupa Konseyinin 1994 'te Danimarka'da (Copenhague), 1995'te Almanya'da (Karlsruhe), 1996'da Luxembourg'da (Echternach) düzenlediği yabancı dil öğrenimi-öğretimi ve iletişim teknolojilerinin kullanımı konulu toplantılarında ülkemizi temsil etmiş, yurtdışında çeşitli üniversitelerde araştırmalarda bulunmuş, 2003'te, Amerika Birleşik Devletleri Michigan State Üniversitesi'nde misafir Öğretim Üyesi olarak görev yapmıştır. 2010'da doçent ünvanını alan Perihan Yalçın, halen Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü'nde Öğretim Üyesi olarak çalışmakta; burada lisans, lisansüstü, Atılım Üniversitesi'nde de lisans düzeyinde dersler vermektedir. Milli Eğitim Bakanlığı'nda akademik danışmanlık, ulusal ve uluslar arası bilimsel dergilerde hakemlik yapmaktadır. Yazarın çeviribilim, çeviri kuramları ve çeviri eleştirisi, yabancı dil öğretiminde çeviri eğitimi, yabancı dil öğretimi alanlarında uluslararası ve ulusal çeşitli dergilerde yayımlanmış birçok makale ve tebliği bulunmaktadır.

*Anneme ve Babama,
Ezime, Berat ve Hüma'ya
Şeyma ve Nevra'ya...*

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	9
-------	---

BİRİNCİ BÖLÜM ÇEVİRİNİN TARİHÇESİ

1.1. Çeviri Tarihi	19
1.2. Geçmişte Çeviri Faaliyetleri	20
1.2.1. 16. Yüzyıl Çeviri Anlayışı	20
1.2.2. 17. Yüzyıl Çeviri Anlayışı	22
1.2.3. 18. Yüzyıl Çeviri Anlayışı	23
1.2.4. 19. Yüzyıl Çeviri Anlayışı	25
1.2.5. 20. Yüzyıl Çeviri Anlayışı	26

5

İKİNCİ BÖLÜM ÇEVİRİ VE DİĞER DİSİPLİNLER

2.1. Çeviri ve Dilbilim	31
2.2. Çeviri ve Kültür	34
2.2.1. Kültür Nedir?	34
2.2.2. Dil ve Kültür İlişkisi	35
2.2.3. Çevirinin Dil ve Kültür Üzerindeki Etkileri	37
2.2.4. Çeviride Kültürel-Toplumsal Etkenler	39
2.2.5. Kültürel Farklılıklardan Kaynaklanan Çeviri Sorunları	39
2.3. Çeviri ve Yabancı Dil Öğretimi	44

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM ÇEVİRİ KURAMLARI

3.1. Çeviride Kuram	51
3.2. Betimleyici Kuramlar	54

3.2.1. Çoğuldizge Kuramı.....	56
3.2.2. Erek (Hedef) Odaklı Kuram.....	58
3.2.3. Eylem Odaklı Kuram.....	62
3.2.4. Bağıntı Kuramı (Açıklayıcı İletişim Kuramı).....	64
3.2.5. Skopos Kuramı.....	66
3.2.6. Yorumlayıcı Anlam Kuramı.....	70

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM ÇEVİRİDE EŞDEĞERLİK

4.1. Çeviride Eşdeğerlik.....	73
4.1.1. Düzanlamsal Eşdeğerlik.....	77
4.1.2. Yananlamsal Eşdeğerlik.....	78

BEŞİNCİ BÖLÜM ÇEVİRİ ELEŞTİRİSİ

6

5.1. Kaynak Odaklı Yaklaşımlar Bağlamında Çeviri Eleştirisi.....	87
5.2. Erek (Hedef) Odaklı Yaklaşımlar Bağlamında Çeviri Eleştirisi.....	88
5.3. Betimleyici Kuramlar Bağlamında Çeviri Eleştirisi.....	89
5.4. Skopos Kuramı Bağlamında Çeviri Eleştirisi.....	90
5.5. Çeviri Eleştirmenin Özellikleri.....	91

ALTINCI BÖLÜM ÇEVİRİ STRATEJİLERİ

6.1. Çeviri Stratejisi Nedir?.....	95
6.2. Genel Çeviri Stratejileri.....	97
6.2.1. Yabancılaştırma Yoluyla Çeviri.....	101
6.2.2. Öykünme Yoluyla Çeviri.....	103
6.2.3. Yerlileştirme/Yerelleştirme Yoluyla Çeviri.....	104
6.2.4. Kültürel Ödünçleme Yoluyla Çeviri.....	104
6.2.5. Telafi (İkame) Yoluyla Çeviri.....	105

6.2.6. Özelleştirme Yoluyla Çeviri (Alt Anlamlı Çeviri).....	106
6.2.7. Genelleştirme Yoluyla Çeviri (Üst anlamlı Çeviri).....	107
6.2.8. Açıklama Yoluyla Çeviri (Genişletme).....	108
6.2.9. Ekleme Yoluyla Çeviri.....	110
6.2.10. Çıkarma (Daraltma) Yoluyla Çeviri.....	110
6.2.11. Çıkarım Yoluyla Çeviri.....	111
6.2.12. Yer Değiştirme Yoluyla Çeviri.....	112
6.2.13. Uyarlama Yoluyla Çeviri.....	112
6.2.14. Standartlaştırma Yoluyla Çeviri.....	112
6.2.15. Perspektif Kaydırma (Değiştirme) Yoluyla Çeviri.....	113
6.2.16. İletişimsel Çeviri.....	113
6.2.17. Birebir Çeviri (Sözcüğü Sözcüğüne).....	114

YEDİNCİ BÖLÜM
ÇEVİRİ STRATEJİLERİNE İLİŞKİN
UYGULAMALAR

7.1. Çözümleme Örnekleri.....	118
SONUÇ	205
KAYNAKÇA	209
DİZİN	225

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın amacı, toplumların yaşamında hayati bir rol oynayan çevirinin ana hatlarıyla tarihi, sorunları ve bu sorunları çözmek için çevirmenin göz önünde bulundurması gereken ve çeviri sürecini yönlendiren çeviri stratejilerini betimlemektir.

Çalışmanın amacı kapsamında şu sorulara cevap aranacaktır: Geçmişten günümüze dek tarihsel süreci içerisinde çeviri faaliyetleri nelerdir? Çevirinin diğer disiplinlerle ilişkisi nasıldır? Çevirinin yabancı dil öğretimindeki önemi, yabancı dil öğretimine katkıları nelerdir? Çeviri kuramları hangileridir? Çeviri sorunlarını çözebilmek için çevirmenlerin izlemeleri gereken yollar, yöntemler, başka bir deyişle çeviri stratejileri nelerdir?

Yaşadığımız yüzyılda, iletişimin ve bilgi teknolojilerinin hızlı bir şekilde gelişmesine bağlı olarak farklı toplumlar ve kültürler arasındaki ilişkiler, etkileşim, iletişim ve bilgi alışverişi de artmaktadır. Toplumlar arasındaki bu bilgi alışverişi de, çağımızın vazgeçilmez bir etkinliği olan çeviri sayesinde olmaktadır. Göktürk'ün de (1994:15) belirttiği gibi, "değişik toplulukların, ulusların, bilim, sanat, düşünce alanındaki çabalarını birbirleriyle paylaşabilme yolu olan, tek tek diller ötesinde bir ortak dil, dillerin dili" olan çeviri sayesinde olmaktadır. Dili bilinmeyen toplumların kültürlerine ulaşabilmek ancak çeviri ve çevirmenler aracılığıyla mümkündür.

İnsan olgusuyla yakından ilişkili olan ve onun ayrılmaz bir parçası olarak görülen çeviri etkinliği, insanoğlunun

varolmasıyla birlikte başladığından insanlık tarihi kadar eskidir. Çağımızın bir olgusu olan çeviri etkinliği, yüzyıllardır birçok bilim adamının uğraşı, ilgi odağı haline gelmiş ve günümüzde de, ulusların, ülkelerin, kurum ve kuruluşların ilgi alanı olmaya devam etmektedir.

Diller ve kültürlerarası bir aktarım olarak nitelediğimiz çeviriyi Vardar (1982:18) "bütün çağlarda karşımıza çıkan bir etkinlik, çeşitli uygarlıklar arasında köprü kuran, değişik toplumlardan bireyleri birbirine yaklaştıran, her türden ekinel değeri, içinde oluşturduğu tarihsel-toplumsal çevrenin dışına taşıyan, o çevreden olmayan kişilerin yararlanmasına sunan, uygarlıklar, ekinler arası bir iletişim, bildirişim aracı" olarak tanımlamaktadır. Kurultay'a (1995:25) göre "çeviri, metinler üzerinden farklı dil ve kültür ortamlarında bulunan kişi veya taraflar arasında iletişimi" sağlamaktadır.

Çeviri, "dar anlamıyla bir yazın yapıtını şekil, anlam, ileti ve biçem düzeylerinde kaynak dilden amaç dile aktarma, geniş anlamıyla ise, bir kültür ürününü, başka bir kültürün alımlamasına sunma, hatta bu ürünün amaç kültür dizgesi içinde bir yer edinmesine, o dizgedeki diğer eserlerle hesaplaşmasına zemin sağlamadır" (Kuran, 1993: 1). Çeviri, metinler üzerinden farklı dil ve kültür ortamlarında bulunan kişi veya taraflar arasında iletişimi sağlamaktadır.

Birçok yazar çeviriyi farklı şekillerde tanımlamıştır. Güven (1998: 137), çeviriyi "her şeyden önce kaynak dil metninde yazarın vermek istediği iletiyi kaynak metnin biçimsel ve yazınsal özelliklerini koruyarak yazarın hedeflediği kitleye aynı amaçlar doğrultusunda ulaştıran bir erek dil metni" olarak tanımlamaktadır.

Ladmiral (1979:11) için çeviri "farklı diller konuşan topluluklar arasındaki ilişkilerle, dünyanın her yerinde ve

her dönemde gerekli olan, evrensel, insanî bir eylemdir". Çeviri, anlamın, bilginin, mesajın, duyguların aktarıldığı dilsel bir işlemdir. Çoğu zaman çevirinin yapıldığı iki dil arasında zamansal, mekânsal, kültürel ve dilsel bazı özellikler farklılık gösterir. M. Lederer de (1994: 11), çeviriyi şu şekilde tanımlamaktadır: "Kaynak metni anlama, dilbilimsel yapıyı çözme ve oradaki düşünceleri ve hissedilen duyguları başka bir dilde ifade etmektir".

Çeviri kuramcılarından Hans J. Vermeer (1996), çeviriyi "bir metindeki sözcük ve cümleleri başka bir dildeki eşdeğer sözcük ve cümlelere çevirme sürecinin sonucu" şeklinde tanımlamaktadır. Edmond Cary (1985) ise, çevirinin "metnin kendi dili ile erek (hedef) dil arasında eşdeğerlikler kurma çabasıyla çeviri metni oluşturmaya yönelik bir işlem" olduğunu ifade etmektedir.

Tanımları bakış açısına göre değişen çevirinin genel bir tarifini yapacak olursak, bir dildeki bildirilerin anlam ve biçim yönünden eşdeğerlik sağlamak suretiyle bir başka dile aktarılması işlemi ve bunun sonucunda ortaya çıkan ürün şeklinde tanımlayabiliriz. Dépré (1999), çeviri etkinliğinin (*l'activité traduisante*), bir dildeki bir metni, başka bir dile geçirme, bir metinden ötekine dönüştürerek aktarma işlemi olduğunu ileri sürmektedir.

Karmaşık ve çok boyutlu bir olgu olan çevirinin dil ve kültür olmak üzere iki boyutu olduğunu ve birçok disiplinle ilişkide olduğunu söyleyebiliriz. "Dil boyutu, dilbilimcilerin, metindilbilimcilerin, ruhbilimcilerin araştırmalarına konu olurken, kültür boyutu da edebiyatçıların, karşılaştırmalı alanın, göstergebilimcilerin, yorumbilimcilerin, toplumbilimcilerin, tarihçilerin inceleme alanına girer. Çeviriyi, dilbilimsel, toplumsal, göstergebilimsel bir olgu biçiminde ele alıp, irdeleyen, bir kurama dayanarak

açıklamaya çalışan bilim dalı olarak tanımlayan çeviribilimin araştırma alanı ise çevirinin bu iki boyutunu birden kapsar. Çeviribilimci, çeviri olgusunu, bir bütün olarak ele alıp, her yönüyle incelemek zorundadır” (Kuran, 1993: 3).

Ladmiral (1979) ise, çevirmenin her iki dili de (kaynak ve erek dil) iyi bilmesi dışında, güçlü bir genel kültüre sahip olması gerektiğini vurgulamaktadır. Çeviri çalışmaları bir bilim dalı olarak görülmeye başlandığı tarihten itibaren çeviribilimciler daha iyi çeviri nasıl yapılır sorusuna cevap aramaya başlamışlardır, bu bağlamda çeşitli kuramlar, çeviri stratejileri ortaya çıkmıştır. Çeviri kuramları ve stratejileri çeviri yapanlara yol gösterirken, çevrilen metinlerin de belirli bir düzende kalmasını sağlamaktadır.

Günümüzde, “çeviribilimin amaçlarından biri, belirli kültürlerde, belirli zamanlarda hangi tür metinlerin çeviri olarak adlandırıldığı, bu metinlerin çeviri olmayan metinlerden farklı olan yönleri ve bunların çeviri kabul edilme-lerinin nedenlerini verilere dayanarak saptamaktır” (Aksoy, 2002:52).

Yirminci yüzyılın ikinci yarısından sonra ortaya çıkan ve oldukça yeni bir disiplin olan bu bilim dalı, araştırmacılar ve kuramcılar tarafından çeşitli şekillerde tanımlanmaya başlanmıştır. Yazıcı’ya (2010:15) göre, “yirminci yüzyıla birlikte, çevirinin mekanik bir aktarım işlemi olmayıp, yaratıcı bir eylem olduğu gerçeğinin kabul görmesi ile “çeviribilim” adıyla yeni bir bilim dalı” olarak öteki bilim dalları arasında yerini almıştır. Berk (2005:105), çeviribilimi “çeviriyle ilgili her türlü olguyu inceleme konusu yapan disiplinlerarası bir bilim dalı” şeklinde tanımlamaktadır. Göktürk’e (1994:109) göre ise, çeviribilim “çeviriyi dilbilimsel, toplumsal, göstergebilimsel bir olgu biçiminde ele alıp irdeleyen, bir kurama dayanarak açıklamaya çalışan bilim dalı olarak” tanımlanabilir.

Çeviribilim sözcüğü, çeşitli dillerde farklı şekillerde karşılık bulmuştur: İngilizce'de *translation studies*, Fransızca'da *traductologie*, Almanca'da *translation swissen schaft*, İspanyolca'da ise *transductologia* şeklinde adlandırılmıştır. Çeviribilime, *Translation Studies* terimini öneren alanın kurucularından biri sayılan James Holmes olmuştur. Holmes, 1972 yılında, Kopenhag'da düzenlenen uluslararası dilbilim konferansında "*The Name and Nature of Translation Studies*" (*Çeviribilimin Adı ve Doğası*) başlıklı bildirisinde ilk defa bu terimi önermiş ve çeviribilimin bağımsız bir disiplin haline gelmesi ile ilgili görüşünü ifade etmiştir.

Çeviribilim yeni bir dal olduğuna göre, bu alandaki çalışmaların da çok fazla olduğu söylenemez. Çeviribilim literatürüne göz atacak olursak aşağıdaki çalışmalardan bahsedebiliriz: Jean-René Ladmiral'ın, *Traduire: Théorèmes pour la Traduction* (1979)[*Çevirmek: Çeviri için Teoremler*], Eugène Nida'nın *Toward A Science of Translating* (1964) [*Çeviribilime Doğru*], Edmond Cary'nin *Comment Faut-il Traduire* (1996) [*Çeviri Nasıl Yapılmalı*], Catford'un *A Linguistic Theory of Translation: an Essay on Applied Linguistics* (1965) [*Çevirinin Dilbilimsel Teorisi: Uygulamalı Dilbilim Üzerine Bir Deneme*], Georges Mounin'in *Les Problèmes Théoriques de la Traduction* (1963) [*Çevirinin Kuramsal Sorunları*], Peter Newmark'ın *A textbook of Translation* (1988) [*Çeviri Ders Kitabı*], Theodore Savory'nin *The Art of Translation* (1968) [*Tercüme Sanatı*] (1994), Inès Oseki Dépré'nin *Théories et Pratiques de la Traduction Littéraire* (1999) [*Edebî Çeviri Kuram ve Uygulamaları*], Marianne Lederer'in *La Traduction Aujourd'hui, le Modèle Interprétatif* (1994) [*Günümüzde Çeviri, Yorumlayıcı Model*] ve *La Théorie Interprétative de la Traduction* (1987)[*Yorumlayıcı Çeviri Kuramı*], Roger T. Bell'in *Translation and Translating* (1993) [*Çeviri ve Çeviri Yapma*], Hans J. Vermeer'in *A Skopos Theory of Translation* (1996)

[*Çeviride Skopos Kuramı*] (2008), Gideon Toury'nin *In Search of a Theory of Translation* (1980) [*Çeviri Kuramı Peşinde*], Itamar Even-Zohar'ın *Translation Theory and Intercultural Relations* (1981) [*Çeviri Kuramı ve Kültürlerarası İlişkiler*], Jean Paul Vinay ve Jean Darbelnet'nin *Stylistique Comparée du Français et de l'Anglais* (1993) [*Fransızca ve İngilizcenin Karşılaştırmalı Biçembilimi*] gibi birçok eser sayılabilir.

Türkiye'de, çeviribilim alanındaki çalışmalara gelince alana ilgili literatürde artış gözlenmektedir, bunların bir kısmı yukarıda sözü edilen eserlerin ya da diğer çalışmaların çevirisi niteliğinde olduğu gibi alanla ilgili özgün eserler de mevcuttur. Bunlardan bir kısmı: Akşit Göktürk'ün *Çeviri: Dillerin Dili* (1994), Berrin Aksoy'un *Geçmişten Günümüze Yazın Çevirisi* (2002), Mehmet Hakkı Suçin'in *Öteki Dilde Var Olmak: Arapça Çeviride Eşşeğellik* (2007; 2013) ve *Geçmişten Günümüze Arapça Çevirinin Serüveni* (2012), Mine Yazıcı'nın *Çeviri Etkinliği* (2004), *Çeviribilimin Temel Kavram ve Kuramları* (2005), *Yazılı Çeviri Edinci* (2007) ve *Çeviribilimde Araştırma* (2011), Sakine Erüz'un *Çeviriden Çeviribilime* (2003) ve *Akademik Çeviri Eğitimi: Çeviri Amaçlı Metin Çözümlemesi* (2008), Tahsin Aktaş'ın *Çeviri İşlemine Genel Bir Bakış* (1996), Dinçay Köksal'ın *Çeviri Kuramları* (1995), Saliha Parker'in editörlüğünde *Translations: (re)Shaping of Literature and Culture (Yazının ve Kültürün Yeniden Biçimlenişi)*, (2002), Mehmet Rifat'ın editörlüğünde *Çeviri ve Çeviri Kuramı Üstüne Söylemler* (1995), *Çeviri Seçkisi I: Çeviriyi Düşünenler* (2003) ve *Çeviri Seçkisi II: Çeviri(bilim) Nedir? Başkasının Bakışı* (2004), Faruk Yücel'in *Tarihsel ve Kuramsal Açından Çeviri Edimi* (2007) ve *Çeviribilimin Paradigmaları* (2013), Ayşe Nihal Akbulut'un *Söylenceden Gerçekliğe: Çeviribilim* (2004), Işın Bengi-Öner'in *Çeviri Bir Süreçtir... Ya Çeviribilim?* (1999), Ayşe Banu Karadağ'ın *Çevirmenin Tanıklığında Tanzimat'tan II. Meşrutiyet'e Çeviri Tarihini Yeniden Okumak* (2014), Alev

Bulut'un *Basından Örneklerle Çeviride İdeoloji, İdeolojik Çeviri* (2008), Ayşe Ece'nin *Edebiyat Çevirisinin ve Çevirmenin İzinde* (2010), İsmail Boztaş'ın *Açıklamalı Çeviri Terimleri Sözlüğü* (1999), Aymil Doğan'ın *Sözlü Çeviri* (2000), Muharrem Tosun'un *Çeviri Eleştirisi Kuramı* (2013), Şehnaz Tahir Gürçağlar'ın *Çeviri Tarihine Yaklaşımlar* (2005) ve *Çevirinin ABC'si* (2011), Nedret Pınar Kuran'ın *Kültürlerarası İletişim Olarak Çeviri* (1993), Turgay Kurultay, İlnur Birkandan, *Türkiye'de Çeviri Eğitimi. Nerden Nereye?* (1997), gibi eserler çeviribilim literatüründe yerini almış belli başlı eserlerdir.

Elinizdeki bu çalışma da, yukarıda sözü edilen çalışmalara ilaveten çeviribilim alanına katkıda bulunmayı amaçlamakta olup, özellikle Yüksek Lisans ve Doktora düzeyinde vermiş olduğum Çeviri Kuramları ve Çeviri Eleştirisi, Çeviri Kuramları ve Çeviri Eleştirisi Uygulamaları, Çeviri Sorunları, Çeviri Projesi gibi derslerde ortaya çıkan ihtiyacı karşılamaya yönelik bir birikim ürünü olup çeviri, çeviribilim ve çeviri eğitimi alanındaki araştırmalarımızın, çalışmalarımızın bir kısmını oluşturan bir kitaptır.

Kitap yedi bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümde, çeviri tarihinden, başlangıcından günümüze dek, her yüzyıldaki çeviri faaliyetlerinden genel hatlarıyla bahsedilmiştir. Çeviri tarihi ve gelişimi, tarihsel süreci içerisinde yüzyıllara göre ele alınmıştır. Çevirinin ilk ortaya çıkışından itibaren günümüze kadar geçirdiği aşamalar ortaya konmuştur.

İkinci bölümde, disiplinlerarası bir etkinlik olan çevirinin diğer disiplinlerle olan ilişkisi, özellikle dilbilim ile, kültür ile ve yabancı dil öğretimi ile ilişkisi ele alınmış, çeviri ve kültür, dil ve kültür ilişkisi, çevirinin dil ve kültür üzerindeki etkileri, çeviride kültürel-toplumsal etkenler, kültürel farklılıklardan kaynaklanan çeviri sorunları gibi alt başlıklarla incelenmiştir.

Üçüncü bölümde, belli başlı çeviri kuramları, betimleyici kuramlar incelenmiş, özellikle, Çoğul Dizge Kuramı, Erek (Hedef) Odaklı Kuram, Eylem Kuramı, Bağntı Kuramı (Açıklayıcı Bildirişim Kuramı) ve Skopos Kuramı üzerinde durulmuş, söz konusu kuramların benimsedikleri yaklaşımlar irdelenmiş, bu konuda, düşünür, araştırmacı ve kuramcıların görüşlerine yer verilmiştir. Bir bilgi alanının bilim olarak nitelendirilmesi için, onun kendine has, çeviri yapılırken izlenecek yol ve yöntemlerin yer aldığı ve dayandırıldığı kuramsal bilgilerinin, ilkelerinin ve kurallarının gerekliliği üzerinde durulmuştur.

Dördüncü bölümde, çeviri alanında önemli bir kavram olan eşdeğerlik konusu çeşitli yönleriyle ele alınmış, eşdeğerlik türlerinden bahsedilmiş ve araştırmacıların, kuramcılarının eşdeğerlik konusundaki görüşlerine yer verilmiştir.

Beşinci bölümde, genel çeviri stratejileri, bir başka deyişle, çevirmenlerin bir metni seçerken ve çevirirken, o metne yaklaşımları ve aktarım sırasında benimsedikleri birtakım yöntemler yani genel çeviri stratejileri incelenmiştir. Yabancılaştırma, öykünme, yerleştirme/yerelleştirme, ödünçleme, telafi (ikame), özelleştirme, genelleştirme, açıklama, ekleme, çıkarma, çıkarım, yer değiştirme, uyarlama, standartlaştırma, perspektif kaydırma (değiştirme), iletişimsel çeviri, birebir (sözcüğü sözcüğüne) çeviri, olmak üzere çevirmenlerin her türlü metinle karşı karşıya geldiklerinde başvurdukları bu stratejiler ele alınmıştır.

Altıncı bölümde, bir çeviri ürününü, başarılı çevirilerin yapılmasına katkıda bulunabilmek için, birtakım nesnel ölçütlerle, her yönüyle ele alıp incelemek, değerlendirmek anlamına gelen çeviri eleştirisi ele alınmıştır. Bilimsel bir çeviri eleştirisi, kaynak metnin diğer metinlerle olan bağlantısını, kaynak metin okuru ile hedef metin okuru

arasındaki ilişkiyi betimlemektedir. Çeviri eleştirisi, ayrıca, üçüncü bölümde sözü edilen kuramlar bağlamında ele alınmış, kuramcıların bu konudaki görüşlerine yer verilmiştir.

Kitabın yedinci ve son bölümü olan Çeviri Stratejilerine İlişkin Uygulamalar kısmında çözümleme örnekleri bulunmaktadır. Bu bölümde, çeşitli eserler ve onların birden çok çevirileri ele alınarak çevirmenlerin kullanmış oldukları çeviri stratejileri örneklerle incelenmiştir. Çözümleme sürecinde kaynak metinden cümleler alınarak çeviri stratejileri ve işlemleri belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışma, kaynak eserlerden seçilen örnek cümleler etrafında şekillenmiş olup, yapılan çözümlenmeler, yorumlar ve çıkarımlar bu örnek cümlelerle sınırlıdır.

Sonuç bölümünde ise, çalışmada, elde edilen bilgiler, gözlemler üzerinde durulmuş ve birtakım önerilerde bulunulmuştur.

Bu çalışma, kendi sınırlılığı çerçevesinde, yukarıda taraması yapılan literatüre, çeviri araştırmalarına ve alana da bir ölçüde olsa katkıda bulunursa ve ayrıca çeviribilim, anlambilim, dilbilim ve dil öğretimi alanında faaliyet gösteren araştırmacılara ve öğrencilere de yararlı olursa, kendimi mutlu hissedeceğim. Bu bağlamda, başta emeği geçen hocalarım, desteklerini esirgemeyen meslektaşlarım, yakın dostlarım, ailem ve öğrencilerim olmak üzere çalışmanın ortaya çıkmasında katkıda bulunan herkese teşekkür ederim.

Perihan Yalçın
Ankara, 2015

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇEVİRİNİN TARİHÇESİ

1.1. Çeviri Tarihi

Çevirinin tarihçesinden bahsetmeden önce çeviri tarihi kavramını açıklamak yerinde olacaktır. Aksoy'a (2002: 13) göre, "çeviri tarihini oluşturmak; insanlar, kültürler ve uygarlıklar arasında geçmişten beri süregelen kültürel alışveriş ağına ışık tutmak, hangi eserlerin nasıl ve neden çevrildiklerini anlamak, çevirinin hangi koşullarda gerçekleştiğini, çevirinin toplumların gelişmesine katkısını, ulusal yazınların nasıl ortaya çıktığını ve geçmişten günümüze çevirmenlerin bu zevkli ama bir o kadar da zahmetli işe hangi nedenlerle katlandıklarını öğrenmek demektir". Lambert (1993:22) ise, çeviri tarihinin çevirmenlerin kendilerine olan güvenlerinin artmasına yardımcı olduğunu belirtmektedir.

Yazının bulunması, farklı dillerin var olması ve dinsel metinlerin başka dillere aktarılma isteği ile birlikte çeviriye ihtiyaç duyulmuştur, dolayısıyla çevirinin kökeni oldukça eskiye dayanmaktadır. İlk yazılı çeviri örneklerine Sümerlere ait tabletlerde rastlanmıştır. Sözlü çeviri ise çok daha eskiye dayanan bir süreçtir.

Rosetta taşında ise, (M.Ö. 196) aynı metnin hem Mısırca hem de Eski Yunancası bulunmaktadır. Orta Çağda çeviri faaliyetleri daha çok kiliselerle ve İncil'le sınırlı kalırken,

9. ve 10. yüzyıllarda Bağdat önemli bir çeviri merkezi olmuş ve eski Yunanca metinler Arapçaya çevrilmiştir, bu da, o yıllarda, bilimlerin gelişmesine katkı sağlamıştır. Avrupalılar, Arapça metinler sayesinde Eski Yunan metinlerini keşfedebilmiş, daha sonra bu metinler Toledo Okulu tarafından Arapçadan Latinceye ve özellikle İspanyolcaya aktarılmıştır. Bu tarz çeviri faaliyetleri, Avrupalıların Orta Çağın karanlığından kurtulmalarına vesile olmuştur.

1.2. Geçmişte Çeviri Faaliyetleri

Çevirinin tarihi ve doğuşu, tarihsel ve arkeolojik araştırmalar neticesinde elde edilen bilgilere göre, dillerin doğuşu ve Sümer çiviyazılarıyla ortaya çıkan yazının icadına yani oldukça eskiye dayanmaktadır. Sümer çivi yazılarından sonra, önce Mısır ve Çin alfabeleri, sonra da, Yunanca, İbranice ve Arapça alfabeleri doğmuştur. Daha sonraları Yunancadan türeyen Latin alfabesi ile birlikte diller zenginleşmiş ve bilimin daha hızlı yayılması sağlanmıştır (Delilse ve Woodsworth, 1995:7). O dönemde, tercümanlar soylular sınıfında yer almış ve çeviri faaliyetlerinde önemli bir rol oynamışlardır.

Aşağıdaki bölümlerde, çevirinin tarihi ve gelişimi, tarihsel süreci içerisinde yüzyıllara göre ele alınmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

1.2.1. 16. Yüzyıl Çeviri Anlayışı

Çevirinin düzenli bir şekilde yapılması Romalılar dönemiyle başlar. Bu dönemde, Yunan yazınının çevirisi ağırlık kazanmıştır. Ünlü düşünürler, Horatius ve Cicero çeviri etkinliğine girişmişler, Yunan kültürünü öğrenmek ve çeviri yoluyla kültür aktarımında bulunmak amacıyla, Yunanca'dan çeviri yaparak Yunanca'ya özgü yazın türlerini Latin edebiyatına taşımışlardır (Erüz, 2003:24). Cicero,

sözcüğü sözcüğüne değil, anlamına göre çeviri anlayışını benimsemiştir, yani çeviride, özgün metnin tüm unsurlarının hedef dilde tam anlamıyla karşılıklarının verilmesi gerektiğini yani anlam odaklı çeviriyi savunmuştur.

Ortaçağ'da, bilindiği üzere, çeviriler genellikle dini metinlerin çevirisini içermekteydi. 16. yüzyılda, matbaanın bulunmasıyla İncil çevirileri hız kazanmış ve İncil birçok Avrupa diline herkesin anlayabileceği şekilde çevrilmiştir. Kutsal kitaba olan saygıdan dolayı "birebir çeviri" yöntemi kullanılmıştır. Matbaanın bulunması, çevrilen eser sayısının artmasına yol açmıştır. Çeviri faaliyetleri ve çevrilen eser sayısı arttıkça ciddi anlamda bir çeviri kuramı, yöntemi oluşturma yolunda çalışmalara başlanmıştır. Çevirmen olmayı ve çeviri yapmayı yaşamla ölüm arasına benzeten Susan Bassnet (1988:56) Rönesans dönemi ile ilgili olarak çevirmenin tek bir cümle veya ifadenin çevirisinden dolayı idam edilebildiğine değinmekte ve çevirmenin üstlendiği riske ve yaptığı işin önemine vurgu yapmaktadır.

Çeviri tarihini inceleyecek olursak, bu yüzyılda, büyük Alman bilgini Martin Luther (1483-1546) başta olmak üzere, William Tyndale (1434-1536), Etienne Dolet (1509-46) ve birçok bilginin çeviri konusunda görüş ve düşüncelerini ileri sürdüklerini ve çeviri kuramının gelişmesine katkıda bulduklarını söyleyebiliriz. Fransız düşünür Etienne Dolet, "*La Manière de Bien Traduire une Langue en Autre*" [*Bir Dilden Diğer Bir Dile İyi Çeviri Yapma Yolları*] adlı çalışmasında, çeviri kuramını ele almış ve bu kuramın günümüze kadar geçerliliğini koruyan beş temel ilkesini önermiştir (Mounin, 1967: 33). Bunlar;

- 1- Çevirmen, özgün eserin içeriğini ve yazarın kastettiği anlamı çok iyi kavramalı,
- 2- Hem kaynak dili hem de hedef dili çok iyi bilmeli,
- 3- Birebir (sözcüğü sözcüğüne) çeviriden kaçınmalı,

- 4- Günlük dil kullanımlarına çevirisinde yer vermeli, hedef kültürde geçerli ifadeler kullanmalı,
- 5- Düzgün bir anlatım için uygun ifadeler, sözcükler seçmeli, yazarın üslubu doğru olarak aktarılmalıdır.

Yukarıdaki ilkelerden de anlaşılacağı üzere, Dolet, o dönemde, bir çeviri kuramı oluşturmuş ve çeviride anlam odaklı çeviriyi benimsemiş, çevirmenin kaynak ve hedef dile hâkim olması ve çeviri metnin hedef kültürdeki tam ve doğru karşılığını bulması gerektiğini vurgulamıştır.

Rönesansın başlangıcıyla birlikte yoğunluk kazanan çeviri hareketi, doğulu bilginlerin Avrupa'da tanınmasına vesile olmuştur ve bu bilginlerin eserleri, Rönesans döneminde, İngilizce, Fransızca, Almanca, İtalyanca ve İspanyolca gibi çeşitli Avrupa dillerine çevrilmiştir (Aktaş, 1996:27). O dönemde, bilimde daha ileride olan Doğulu bilginler vasıtasıyla çeşitli bilim dallarındaki çevirilerle bilimin gelişmesine ve buradaki gelişmelerin Avrupa'ya sunulmasına katkıda bulunulmuştur.

1.2.2. 17. Yüzyıl Çeviri Anlayışı

17. Yüzyılda, klasik eserlerin çevirilerinde özellikle de Fransızca ve İngilizce arasındaki çevirilerde artış görülmüştür. Bu dönemde, Cicero döneminden başlayarak gelişen çeviride serbestlik anlayışı hâkim olmuştur. Bu anlayışa sahip olanlar, çeviride birebir çeviri yaklaşımının anlamı tam olarak yansıtamayacağını, dillerin yapısal farklılıklarından dolayı tam bir eşdeğerliğin kurulamayacağını dolayısıyla serbest çeviriden yana olduklarını özellikle de edebî metinlerin çevirisinde bu yöntemin kullanılmasını gerektiğini dile getirmişlerdir.

Bu dönemde öne çıkan isimlerden birisi olan John Dryden (1631-1700) ise, "On Translation" adlı makalesinde çeviriyi üçe ayırmaktadır:

- 1- Sözcüğü sözcüğüne, satırı satırına ya da bir dilden diğere,
- 2- Anlamı anlamına, açıklama,
- 3- Öykünme (özgün metinden gerekirse sapabilme) (Aksoy, 2002: 17-18).

Dryden, sözcüğü sözcüğüne bir çeviri yönteminin edebî metinlerin çevirisinde özellikle şiir çevirisinde yetersiz kalacağını, çeviride yazarın sözlerinin anlaşılması konusunda titiz davranılması gerektiğini ve sözünü ettiği üç yöntemden en doğru olanının açıklama yöntemi olduğunu ileri sürmektedir.

Bu yüzyılda, Osmanlı İmparatorluğu döneminde, Fransa krallığının elçilik ve konsolosluklarında tercümanlık yapmak üzere tercümanlar yetiştirmek amacıyla İstanbul'da "*Dil Oğlanları ve Tercümanlar*" ("*Enfant de Langue et de Drogmans*") adıyla bir okul açılmıştır. Bu okulda, küçük yaşta çocuklar, Fransa'dan İstanbul'a manastırlara eğitim görmek üzere gönderiliyor, çevirmen olarak yetiştiriliyor ve Türkçe, Arapça, Farsça, Fransızca dersleri görüyorlardı. Dil Oğlanları girişimiyle Paris'te "Yaşayan Doğu Dilleri Okulu" nun temeli atılmıştır [*Dil Oğlanları ve Tercümanlar*, 1995:28].

1.2.3. 18. Yüzyıl Çeviri Anlayışı

Bu dönemde, Avrupa'da çeviri faaliyetleri gelişmesini sürdürmüş ve sözcüğü sözcüğüne çeviri yöntemi ile serbest çeviri yöntemi üzerinde tartışmalar devam etmiştir. Bu yüzyılda, yaratıcılık önem kazanmıştır ve içinde bulunan dile veya yazınsal beğeniye uygun yapı ve biçimlerin yaratılması gerekliliği vurgulanmıştır. Kreuter (1985:31), çeviri yaparken her dilin kendi iç yapısına dikkat etmek ve bu yapıya saygılı davranmak gerektiğini ifade etmiştir.

Mounin (1967:44), edebiyatta ünlü Alman yazar Goethe'nin bu yüzyıla ilişkin çeviri anlayışını şu şekilde dile getirmektedir:

“1- Çeviri, orijinal metnin düşünce bütünüünün aktarılmasını öngören bir olgudur.

2- Çeviri, orijinal metnin hedef dilde başka bir düzenceyle taklit edilmesi, diğer bir deyişle kopya edilmesi işidir.

3- Çeviri, sadece orijinal metnin anlamını değil, aynı zamanda o metnin içerdiği söz sanatlarının, üslûbunun ve estetik unsurlarının da aktarılmasını sağlayan bir süreçtir” (akt.Yıldız, 2004:377).

18. yüzyılda, “*The Principles Of Translation*” (1791) (Çevirinin İlkeleri) adlı eserinde Alexander Tytler, üç ilke geliştirmiştir. Bu ilkeler: çeviri özgününde yer alan düşüncenin aynısını vermelidir, çevirinin biçemi ve niteliği özgünün aynısı olmalıdır, çeviri özgün yapının akıcılığına ve okunabilirliğine sahip olmalıdır (Aksoy, 2002:18). 1789 ihtilalinden sonra, Fransa'da çeviride bir hareketlilik gözlemlenmiştir. Özellikle, çeviri eleştirisi konusunda çalışmalar yapılmış, eleştirinin ölçütleri belirlenmeye çalışılmış ve çok sayıda çevirmen tarafından çevrilen eserlerin eleştirisi yapılmıştır (Mounin, 1967:44).

18. yüzyıl sonlarında ve 19. yüzyıl başlarında çeviri ile ilgili ilginç görüşler ortaya atılmıştır. Çevirinin bir yorum sanatı olduğunu ileri süren Alman Friedrich Schleiermacher (1768-1834) yazın çevirisi için ayrı bir alt-dilin (sub-language) yaratılması gerektiğini dile getirmiştir. Böylece, klasik çeviri anlayışı artık yerini içeriği anlama ve yorumlamaya dayalı bir çeviri anlayışına bırakmıştır.

18. yüzyılda, Osmanlılarda Lâle Devri'nde ilk toplu çeviri hareketi başlatılmış, pek çok bilimsel eserin Osmanlıcaya çevrilmesi sağlanmıştır. Bunlar, Arapça, Farsça ve

Yunancadan tıp, tarih ve fizik alanlarındaki eserlerdir (Kayaoğlu, 1998:30). Bu yüzyılda, mühendislik okulları açılmış, teknik eserler Türkçeye çevrilmiş, öğretim çeviri kanalıyla gerçekleştirilmiştir. Tanzimatla birlikte, batılılaşma sürecine girecek olan Osmanlı toplumundaki kültürel dönüşümde çevirinin önemli rolü olmuştur.

1.2.4. 19. Yüzyıl Çeviri Anlayışı

Bu yüzyılda, çeviri faaliyetleri daha çok çevirinin nasıl olması gerektiği konusu üzerinde yoğunlaşmaktadır. İngiliz Mathew Arnold (1822-1868), kaynak dil metni kendi okuru üzerinde nasıl bir etki uyandırıyor, bunu hedef dile aktarırken, hedef dilin okuru üzerinde de aynı etkiyi uyandıracak şekilde çevrilmesi gerektiğini savunmaktadır. İngiliz çevirmenler ayrı bir çeviri dilinin oluşması önerisini desteklemektedir. Diğer taraftan, Newman, Arnold'un fikirlerine karşı çıkmakta, mot-à-mot (sözcüğü sözcüğüne) çeviri anlayışını savunmakta ve çevirmenin mümkün olduğunca özgün metne bağlı kalması gerektiğini ileri sürmektedir.

Bassnett (1980:71), 19. yüzyıldan 20. yüzyılın başlarına kadar uzanan süre içindeki çeviri anlayışını şu şekilde sınıflandırmaktadır:

- 1- Kaynak metnin koşulsuz öncül olduğu ve bilim adamları tarafından yürütülen çeviri faaliyeti
- 2- Aydın okuyucunun özgün metne yönelmesini destekleyen çeviri faaliyeti
- 3- Hedef okuyucunun, metnin "yabancı" özellikleri sayesinde kaynak okuyucu konumuna yükselmesini sağlayan çeviri faaliyeti
- 4- Çevirmenin kendi uygulanabilir seçimini hedef okuyucuya sunduğu çeviri faaliyeti
- 5- Daha düşük düzeyde olduğu varsayılan kaynak metni yüceltmeye çalışan çeviri faaliyeti (Aksoy, 2002:20).

19. yüzyıl başlarında, Alman düşünürü, Friederich Schlegel (1768-1834), "Çevirinin Değişik Yöntemleri Üstüne" (Störig, 1963:39-70) başlıklı çalışmada, metin türü ile uygulanacak çeviri yöntemi arasındaki ilişkinin önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Bu yüzyılda, Osmanlılardaki çeviri faaliyetlerine gelince, 1832'de kurulan Tercüme Odası yabancı konsoloslukların yazışmaları ile ilgileniyordu aynı zamanda Fransızca öğreten bir kurul konumundaydı (Günyol, 1986:90). Çeviri faaliyetleri, Meşrutiyet Döneminde de sürerken II. Abdülhamit (1876-1909) döneminde Telif ve Tercüme Dairesi açıldı. Bu yüzyılda, edebiyat alanında birçok eserin özellikle de Fransızcadan çevirisi yapılmış, Türk edebiyatına kazandırılmıştır. Türk edebiyatında Batılı roman türünün ilk örneği olarak Yusuf Kamil Paşa'nın Fénelon'dan 1859'da çevirdiği *Terceme-i Telemak (Les Aventures de Télémaque)* adlı eser, ağır ve süslü yabancı sözcükler ve karmaşık dil bilgisi kurallarıyla dolu anlatımıyla göze çarpmaktadır (Demirekin, 2014:12).

1.2.5. 20. Yüzyıl Çeviri Anlayışı

Çeviri tarihinde bu yüzyıl, çeviride gerçek değişikliklerin olduğu, çeviri kuramının gelişmesine yönelik çalışmalara ağırlık verildiği bir yüzyıldır. Gentzler, çeviri bilimin doğuşunu 20. yüzyıl olarak ele almaktadır. Bu yüzyıl, çeviriyle ilgili birçok tartışmanın yaşandığı, görüşlerin, kuramların ortaya çıktığı, söylemlerin oluştuğu dönemdir.

20. Yüzyılda, özellikle Ferdinand de Saussure'ün katkısıyla dilbilimin ayrı bir bilim dalı olarak ortaya çıkmasına kadar çeviri, kapsamlı, birincil ve kuramsal konuda ele alınmamıştır. Çeviri konusundaki görüşler ve çeviri çalışmaları yazınların gelişimi sürecinde bir yan dal olarak tartışılmıştır. Yine de, bu veriler sayesinde, George Steiner,

Jean Delisle, Judith Woodsworth, Antoine Berman ve diğerleri çeviri kuramının bilimsel ve tarihsel bir açıdan ele alınmasını sağlamıştır (Aksoy, 2002:20-21).

Bu yüzyıla kadar, kuramsal alanın zayıf olması yani kurama dayandırılmaması, çeviribilimin bağımsız bir bilim dalı olarak çıkmasına engel olmuştur. 20. yüzyılda kuramların ortaya çıkışı ile birlikte çeviribilim alanında teorik ve uygulamalı çalışmalara yer verilmektedir.

Theodore Savory'nin (1968) "*Tercüme Sanatı*" (çev. H. Dere-li, 1994:57) adlı araştırmasında çeviri sanatının ilkeleri tüm ayrıntılarıyla tartışılmış ve herkes tarafından kabul edilebilecek ve bütün çeviri etkinliğini kapsayacak bir kuramın geliştirilemeyeceğine işaret edilmiştir. Söz konusu eserde, çevirmen ve mütercimlere, çeviri ile ilgili birtakım önerilerde bulunulmuştur. Bu öneriler şöyle sıralanabilir (Aktaş, 1996:42-43):

- 1- Bir çeviri aslının sözcüklerini yansıtmalıdır.
- 2- Bir çeviri aslının fikirlerini yansıtmalıdır.
- 3- Bir çeviri okunurken orijinal bir eser hissini vermelidir.
- 4- Çeviri çeviri gibi okunmalıdır.
- 5- Çeviri aslının üslûbunu aksettirmelidir.
- 6- Çeviri mütercimin üslûbunu vermelidir.
- 7- Çeviri aslının çağdaşı bir eser gibi okunmalıdır.
- 8- Çeviri mütercimin çağdaşı bir eser gibi okunmalıdır.
- 9- Çeviride hedef dil metninde ilâveler ve atlamalar olabilir.
- 10- Çeviri metnine ilâveler yapılmaz, ondan bir şey çıkarılamaz.
- 11- Şiirin çevirisi düzyazıyla yapılmalıdır.
- 12- Şiirin çevirisi şiirle olmalıdır.

Savory, metne sadık çeviriyi metnin biçimini, anlamını, üslûbunu yansıtan ve onun uyandırdığı etkinin aynısını yaratmaya çalışan bir çeviri türü olarak görmektedir. Sovyet Federov ise, “Çeviri Kuramlarına Giriş” (1953) adlı kitabında, çeviri kuramı hakkında bilgiler vermekte ve çeviri kuramını ilk kez bilimsel yönden ortaya koymaya çalışmaktadır.

Fransa’da Edmond Cary, “*La Traduction dans le Monde Moderne*” (1956:56) [*Modern Dünyamızda Çeviri*] adlı çalışmasında, Federov’un çevirinin dilbilimsel bir faaliyet olduğu görüşüne karşı çıkmış ve çevirinin kendine göre yasaları olan bir etkinlik ve bağımsız bir bilim olduğunu belirtmiştir. Mounin (1963) “*Les Problèmes Théoriques de la Traduction*” [*Çevirinin Teorik Sorunları*] adlı eserinde, çeviri olgusunu dilbilimsel kuramlar çerçevesinde incelemiş ve çeviride güçlüklerin dilsel ve kültürel nedenlere bağlı olduğunu belirtmiştir. Ladmiral (1979) ise, “*Traduire: Théorèmes pour la Traduction*” [*Çevirmek: Çeviri için Teoremler*] adlı eserinde, yabancı dilden anadile çeviri (version), anadilden yabancı dile çeviri (thème) öğretimi, çevirinin dilbilimsel sorunları, çeviri ve yananlam sorunu gibi konulara değinmiştir. Yorumsal çeviri kuramından yola çıkan Lederer (1994:45, akt. Gökteş, 2005:59) ise çevirmenin, çeviri işleminin sonunda ortaya çıkan çeviri ürününü kontrol etmesi gerektiğini ve iyi bir çevirmenin sözcükleri değil, art alandaki düşüncüyü de çevirmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Almanya’da Koller, Jäger, Neubert, Kloepfer, Reis gibi birçok araştırmacı bu yüzyılda çeviri kuramı üzerinde çalışmışlar ve çeviri kuramını değişik açılardan incelemişlerdir. Wills (1988:5) ise, çevirmenin okuyucunun istek ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmasını ve buna göre ilgili metinleri seçmesini, seçtiği metnin ne tür bir metin olduğu, bu metnin hedef dilde yerleşik bir geleneğinin olup

olmadığı, bu metni nasıl çevirebileceği, kısacası çeviri kuram ve ilkeleri konusunda bilgi sahibi olması gerektiğini savunmaktadır.

20. yüzyılda, Türkiye’de Cumhuriyet kurulduktan sonra, her alanda yoğun bir çeviri etkinliği başlamış ve daha büyük önem kazanmıştır. Tercüme Bürosu’nun faaliyetleriyle dünya klasikleriyle birlikte birçok eser Türkçeye kazandırılmıştır. Tercüme dergileri yayımlanmıştır. 1939 yılında dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel tarafından düzenlenen Birinci Türk Neşriyat Kongresinde çeviri konusuna geniş açıdan yaklaşmış, kongrenin ardından edebi eserlerin yanı sıra tarihi, felsefi ve bilimsel eserlerin de çevirilerinin yapılması yolunda karar alınmıştır.

Günümüze gelinceye kadar, çeviri olgusu, geçirmiş olduğu tarihi süreç içerisinde, pek çok aşamalardan geçerek diğer bilim dallarıyla ilişkiler içerisinde kendisi için gerekli sentezlere ulaşmış, bir ölçüde kendi sınırlarını çizebilmiş ve kendine özgü nesnesi, kuramı ve uygulama yöntemleri olan bir bilim dalı haline gelmiştir ve insanlık devam ettiği sürece çeviribilimi de gelişmeye devam edecektir .

Günümüzde, çeviribilimin amaçlarından biri, belirli kültürlerde, belirli zamanlarda hangi tür metinlerin çeviri olarak adlandırıldığı, bu metinlerin çeviri olmayan metinlerden farklı yönleri, metinleri çeviri olarak adlandıran güçler ve bunların çeviri kabul edilmelerinin nedenlerini verilere dayanarak saptamaktır. 2000’li yıllarda çeviri alanında benimsenen görüş, çevirinin yalnızca yazınsal, dilsel ve kültürel boyutu olan bir olgu olmaktan öte, dizgisel bir toplumsal-tarihsel olgu olduğudur.

Bundan sonraki bölümde, çevirinin diğer bilim dallarıyla olan ilişkisine göz atacağız, bu bağlamda, çevirinin dilbilim, kültür ve yabancı dil öğretimi ile ilişkilerini irdeleyeceğiz.

İKİNCİ BÖLÜM

ÇEVİRİ VE DİĞER DİSİPLİNLER

2.1. Çeviri ve Dilbilim

Newmark (1981:5) çeviri kuramını, dilbilim ve karşılaştırmalı dilbilimin bir kolu, özellikle anlambilimin bir yönü olarak görmektedir. Vardar (1981:172-173, akt. Boztaş, 1993:55) ise, "çeviribilimi disiplinlerarası bir etkinlik alanı ve uygulamalı dilbilimin çok verimli bir araştırma düzlemi olarak" gördüğünü belirtmekte ve çevirinin çevirmenle birlikte dilbilimciyi ve göstergebilimciyi de ilgilendirdiğini ifade etmektedir.

Uzun süren tartışmalar neticesinde, çevirinin, disiplinlerarası bir dal olduğu ve bu çalışma alanının dilbilim, metindilbilim, göstergebilim, kültür, toplumbilim, söylem çözümlemesi gibi pek çok sosyal bilimlere ait disiplinlerle ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır. Çevirinin bu kadar çok disiplinle bir arada olması onun bir bilim dalı olarak görülmesini geciktirmiştir. Halbuki, J. Holmes'un (1972:9), "*Çevirinin İsmi ve Doğası*" adlı eserinde de belirttiği gibi, yeni bir bilim dalındaki sorunlara çözüm ararken yakın disiplinlerden yararlanmak çok yaygın bir durumdur.

Yirminci yüzyılda, çeviri çalışmaları, uzunca bir süre, dilbilimin sınırları içerisinde irdelenmiştir. Yücel (2007:86), bunun nedenini, çeviri edimi ve çalışmalarını dilbilimsel açıdan değerlendirmekte ve üç etmenden söz etmektedir:

Birincisi, çevirinin uzun bir geçmişe dayanan eğitsel bir araç olarak yabancı dil eğitiminde kullanılmasıdır. Dilbilimsel yaklaşımların, çeviride önem kazanmasının diğer bir etmeni ise, çevirmenlerin kaynak metne bağlılıkları ve metnin çözümlenmesinde, yapısal odaklı dilbilimsel yaklaşımların daha nesnel ölçütler olarak görülmesi, bir başka etmen de, dilbilimin kullandığı kavramların ve gerçekleştirdiği dilsel çözümlerinin çeviribilime uygun düşmesidir.

Çevirinin temel sorunlarından olan "anlam, eşdeğerlik ve kay(dırma)ma gibi konuları inceleyen dilbilim odaklı yaklaşım bundan elli sene öncesinde ortaya çıkmıştır ve yapısalcı akımın temsilcilerinden olan Roman Jakobson, Eugene Nida, Peter Newmark, Werner Koller, John Catford gibi dilbilimcilerin incelemesine konu olmuştur" (Aliyev, 2012:3).

Modern dilbilimin gelişimi ile özellikle Alman çeviribilimciler Katharina Reiss ve Hans J. Vermeer 1970'lerde edimbilimsel yaklaşımın etkisinde kalarak metinleri, dil işlevlerine göre ayırışlar ve aşağıdaki metin türlerini geliştirmişlerdir (Reiss ve Vermeer, 1984: 211):

- 1- Bilgi verici metinler (informative)
- 2- Anlatımcı metinler (expressive)
- 3- İşlemsel metinler (operative)
- 4- İşitsel araçlı metinler (audio- medial)

Reiss ve Vermeer, metin ağırlıklı çeviri kuramı yaklaşımını benimsemişler ve metnin işlevinin önemli olduğunu ve bunun, çeviri sürecini belirlediğini ifade etmişlerdir. Onlara göre, bu işlev, hedef metni şekillendirmekte ve hedef kitleye ve ortama göre değişiklikler göstermektedir (1984: 101). Metni oluşturan öğelerin detaylı bir şekilde incelenmesine imkân sağlayan metindilbilimin gelişmesi, çevirmenin kaynak metne bir yöntemle yaklaşmasını sağlamış ve çeviribilimin oluşmasına katkısı olmuştur.

Çeviriye dilbilimsel açıdan yaklaşanlar, çevirinin nasıl yapılması gerektiği konusunda ilkeler ve ölçütler saptamaya çalışmışlar ve kuralcı (prescriptive) bir yaklaşımı benimsemişlerdir. "*Approaches to Translation*" (Çeviride Yaklaşımlar) adlı kitabında Peter Newmark (1981:39) çeviriyi "anlamsal" (semantic translation) ve "iletişimsel" (communicative translation) olmak üzere ikiye ayırmaktadır.

Anlamsal çeviri, daha çok eşdeğerlik kavramıyla ilgilidir, kaynak metindeki sözcükler için eşdeğer bir anlamsal içerik bulmaya yönelik bir çalışmayı içermekte ve kaynak metin odaklı olup kaynak metindeki anlamların üzerine yoğunlaşmaktadır. İletişimsel çeviri ise, kaynak metnin kültürel olarak hedef topluma uyarlanması, böylece hedef okuyucu tarafından kolaylıkla anlaşılması ve kaynak etkinin aynısının hedef toplum ve kültür de yaratılması sağlanmalıdır. Anlamsal çeviri kaynak dil yazarının dili düzeyinde bir çeviri iken, iletişimsel çeviri okuyucunun dili düzeyindedir. Newmark'a (1988b:47) göre, anlamsal çeviri anlatımsal (expressive) metinler, iletişimsel çeviri ise bilgilendirici (informative) ve çağrısız (vocative) metinler için uygundur. Anlamsal çeviri daha çok kişiseldir, bireyseldir, yazarın kaynak metinde dile getirmek istediği anlamsal inceliklere odaklanır. Anlamsal çeviri, yazarın özgün üslûbunun önemli olduğu edebi eserler ve dinî içerikli metinler için uygun düşmektedir.

Dilin bilgilendirici (informative) ve çağrısız (vocative) işlevlerine yönelik metinler iletişimsel çeviri gerektiren metinlerdir. Burada önemli olan, kaynak dilin okuyucularında uyandırılan etkinin hedef dilin okuyucularında da uyandırılmasıdır. Ayrıca, okuyucunun bir konu hakkında bilgilendirilmesi ve ona bir mesajın açık bir şekilde iletilmesi önem taşımaktadır. Bu yönüyle, iletişimsel çeviri, metnin mesajı üzerine odaklanmaktadır. Newmark da

(1981:23), bu konu ile ilgili olarak, iletişimsel ve anlamsal çevirinin geleneksel çeviri yöntemlerinden (bağımlı ve serbest çeviriden) kaynaklandığını öne sürmekte ve bir zorunluluk halinde anlamsal çevirinin yorumlamak, iletişimsel çevirinin ise, açıklamak zorunda kalacağını belirtmektedir (1988b:47-48).

Aksoy (2002), 20. yüzyılın 1970'lere kadar olan dönemini dilbilimsel yaklaşım dönemi, 1970'lerden sonraki dönemini betimleyici çeviri araştırmalarına yönelik olarak belirtmiştir. İlk dönemde Nida, Chomsky, Reiss, Vermeer, Newmark gibi isimler üzerine yoğunlaşırken, ikinci dönemde Toury, Even Zohar, Holmes, Snell-Hornby, Lefevere, Levy, Popovic, Vandan Broek ve Bassnet gibi isimlere yer vermiştir.

Eugene Nida'nın *Message and Mission* (1960)[*Mesaj ve Misyon*], Noam Chomsky'nin *Syntactic Structures* (1957) [*Söz dizimsel Yapılar*], *Aspect of the Theory of Syntax* (1965) [*Sentaks Teorisinin Boyutları*], Andrey Federov'un *Introduction to Translation Theory* (1953) [*Çeviribilim Teorisine Giriş*] gibi çalışmalarla, çeviri çalışmaları dilbilimsel alana taşınmıştır.

Dilbilim ağırlıklı çeviri yaklaşımı, 1970'lerin başında, tüm sosyal bilimler alanındaki açılımların ve kültürlerarası yaklaşımların hızlanmasıyla birlikte tamamen terk edilmeye başlanmıştır (Aksoy, 2002: 28). Bunun nedeni ise, bu yaklaşımın, çeviriyi kurallar koyarak, sözcük, tümce ya da sadece metin üzerinde ele alıp birebir eşdeğerlik kurmaya yönelik katı sınıflandırma girişiminde bulunmasıdır.

2.2. Çeviri ve Kültür

2.2.1. Kültür Nedir?

Çeviri ve kültür ilişkisine geçmeden önce kültürün çeşitli tanımlarına göz atalım:

Kültür "tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada,

sonraki nesillere sözlü ve yazılı aktarmada kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünüdür" (T.D.K, 2000:621). Sosyolojik açıdan baktığımızda, kültür, insanlardan öğrendiğimiz, nesilden nesile aktarılan onu kendinden sonrakilere bıraktığı toplumsal mirastır. Kültür birikimle birlikte, gittikçe çoğalan bir toplumsal yapı bileşenidir.

Kültür, bir toplumun tarihsel süreç içinde üretmiş olduğu ve kuşaktan kuşağa aktardığı her türlü maddi ve manevi özelliklerdir. Kültür "nesnelerin dışında ve onların kullanımını yöneten devingen bir yapı olarak ortaya çıkar. Kültür, her çeviri işleminin alınlanmasını yöneten uzlaşmaları belirler. Yani, kültür metnin yorumunu yönlendirir" (Akdağ, 2010: 91).

Gürsu'ya (2008:43-44) göre, "kültür doğru iletişim için vazgeçilmez bir unsurdur. İnsanların içinde yetiştiği kültürler birbirinden farklı olduğu için iletişim kuracak insanların birbirlerinin kültürleri hakkında fikir sahibi olmaları, iletişimi kolaylaştıracak, olası yanlış anlamaları ve sıkıntıları önleyecektir". Çevirinin ilişkili olduğu disiplinler arasında en kapsamlı yeri kültür almaktadır ve çevirmen de, iki kültür arasındaki köprü vazifesi görmektedir.

2.2.2. Dil ve Kültür İlişkisi

Dilin kültürle olan ilişkisi açıklanırken kültürü başlıca bileşenleri ile beraber ele almak gerekir. Kültürü oluşturan düşünce biçimleri, inançlar, ideolojiler, dilin bu kavramların üzerindeki etkilerini ve bunlardan nasıl etkilendiğini ortaya koymak için dilin kültür ile bağlantı noktalarını ortaya çıkarmada gereklidir.

Dil ile birlikte bu kavramları incelerken hem dilin hem de kültürün etkileme güçlerini göz ardı etmemek gerek-

tedir. Çünkü her ikisi de sürekli bir değişim içinde olduğundan birbirlerini değiştirip geliştirmektedir. Bu yüzden, herhangi birisindeki değişiklik diğerini de değiştirebilmektedir. O halde, dil ve kültür birbirlerini etkilemektedir. Kültürün dil üzerinde etkisi olduğu gibi, dilin de kültür üzerinde bir gücü, etkisi vardır. Bu, aynı dili konuşan toplumların kültürlerine bakıldığında anlaşılabilir. Dilin bu gücü, kültürün her alanında ortaya çıkar.

Her bir alana ait özel durumların olması dilin de etkisinin bu durumlara göre yönelmesini gerektirir. Bu bakımdan ünlü Alman düşünürü Wilhelm von Humboldt (1767-1835), dili durağan bir kurum olarak değil, sürekli eylemde bulunan güçler olarak ele almıştır. Humboldt'un bu görüşü yukarıda değindiğimiz dilin devingen bir yapıya sahip olduğu tezini desteklemektedir. Dil, kendisi dışındaki başka eylemlere bağlı olarak değişip gelişmektedir.

Dil ile kültür arasında sıkı bir ilişki vardır. Bir dili öğrenen insan aynı zamanda o dilin kültürünü de öğrenmiş olur. "Dil, kültürün temelidir ve bir milletin dille ifade ettiği her şey kültür kavramı içerisine girer" (Kaplan, 2012:142). Kültür ise, "toplumu oluşturan kişileri, onları bir arada tutan, birbirine bağlayan dil ve haberleşme süreçlerini, sanatlarını, inançlarını, törelerini, hukuk ve yönetim kurumlarını, üretim ve tüketim düzenlerini içine alan ve kişilerin yaşamları boyunca eğitim süreciyle öğrendiklerinin tümüdür" (Güvenç, 2002: 14).

Humboldt, dil ve kültür arasındaki bağlantıyı ortaya koyarken toplumların kültürlerini incelemede dili bir çıkış noktası olarak kullanmıştır. Ona göre dil, kültürün bir aynasıdır. Bu yüzden, toplumların kültürleri dillerine bakılarak anlaşılabilir. Humboldt, ayrıca dil ve bireyin birbirlerinden ayrı ayrı ele alınamayacağı görüşündedir. Hem dil

hem de birey birbirlerini biçimlendirir. “Her biri kendine özgü bir kültüre sahip toplumun üyeleri tarafından konuşulan” dil incelenerek o toplumun sosyo-kültürel çevresi hakkında bilgi sahibi olunabilir. İkisi arasındaki bu sıkı ilişki, herhangi biri üzerinde yapılan incelemenin diğeri hakkında fikir vermede yardımcı olduğu kanısını geliştirmiştir (Snell-Hornby, 1995:40).

Dil incelenirken kültür, kültür incelenirken de dil ile ilgili bazı çıkarımlara ulaşılabilir. Çınar’a göre (2010: 54-55), bir toplumun kültürü içinde yaşayan ve o kültürü biçimlendiren insanların kullandığı bir vasıta olmasının yanında dil, kullanılış biçimiyle, içerdiği kavramlarla, sahip olduğu anlamsal zenginliklerle aynı zamanda bu insanları düşünmeye de sevk etmektedir. Topluluk olarak millet, dilde bir tek bireyin biçimlendirmesinden daha kalıcı ve yaygın bir etki bırakır. Bu etki insanların düşüncesine, dolayısıyla toplumun geneline yansımaktadır.

2.2.3. Çevirinin Dil ve Kültür Üzerindeki Etkileri

Çeviri, iki dil arasında dolayısıyla da iki kültür arasında gerçekleşir. Kültürden kültüre geçişte dilin bir vasıta olarak kullanılmasında çeviri eylemi bir araç olarak rol oynar. Bir kültürdeki öğeleri başka bir kültüre taşımak ancak dil yoluyla gerçekleşir. Çeviride dilin kullanılıyor olması ister istemez kültür olgusunun da sürece dâhil olmasını sağlar çünkü, dil ve kültür birbirinden ayrı düşünülemez.

“Dilde meydana gelen herhangi bir hareketlilik, kültürde de kıpırdanmalara, dalgalanmalara sebep olacaktır. Bu yüzden esas çıkış noktası dil olan bir eylemde kültür olgusunu göz ardı etmek, meseleyi eksik değerlendirmek demektir. Dolayısıyla çevirinin gerçekleştiği süreç boyunca dili etkilediği gibi kültür ile de doğrudan ilişkilidir denilebilecek kadar etkilemesi kaçınılmazdır. Denilebilir ki

çeviri, bir toplumda hem dili hem de kültürü etkiler” (Çınar, 2010: 64).

Kültürlerarası farklılık, çeviri işleminde dikkat edilmesi gereken önemli etkenlerden biridir. Mounin (1963:236) konuyla ilgili görüşlerini şöyle ifade etmektedir: “Bir dili çevirmek için iki koşulu yerine getirmek gerekmektedir, tek başına biri yeterli olamaz, yabancı dili iyi öğrenme, o dili kullanan topluluğun kültürünü bilmekle olur. Hiçbir çeviri bu iki koşul yerine getirilmedikçe yeterli sayılamaz” (Çınar 2010: 65).

Paul Ricoeur’un, insanlığın her dönemde sürekli olarak çeviri ile ilgilendiğini, bir kültürün kendisi dışındaki kültürlerin bilincinde olduğunu ve bunlara merak saldıgını belirtmekte ve çevirinin de böyle bir merakın sonucunda meydana geldiğini ifade etmektedir. Bunun nedeninin de, kültürlerin kendileri dışındakiler hakkında bilgi sahibi olmak istemeleridir. Bu da, onları çeviri eylemine götürmektedir. Birbirine çok uzak kültürlerin bile çeviri ile belli ölçüde yakınlaşabileceğini ifade eden Ricoeur, çevirinin bir özelliğinin de, kaynak metin ürününü hedef kültürde oluşturması olduğunu ifade etmektedir. Çeviriler, kültürlerin birbirlerini tanımalarında ve birbirleriyle etkileşiminde önemli rollere sahiptir.

Her dil, içinde bulunduğu toplumdan izler taşımaktadır. Dolayısıyla üretilen her metin, o toplumun yaşam biçimini, gelenek ve göreneklerini, düşünce tarzını içeren kültürel öğelerini içermektedir. Çeviri işlemi söz konusu olduğunda sadece iki dil değil, aynı zamanda iki kültür de karşı karşıya gelmekte ve kültürel unsurlara bağlı olarak sorunlar da ortaya çıkmaktadır; çünkü çeviri sadece gösterenlerin yerleştirilmesi değildir; yeni bir anlambilimsel ve göstergebilimsel dizgenin tarınmasını ve uygun gösterenlerin seçilmesini gerektirmektedir.

2.2.4. Çeviride Kültürel-Toplumsal Etkenler

Her toplumun kendine özgü bir yaşayış bir düşünce tarzı, bir uygarlığı vardır ve her dil belli bir uygarlık çevresinde, belli bir toplumsal ortamda işlevini yerine getirir, bireylere kendine özgü bir düşünce ve duygu kalıbı sunar. Onun için, diller yalnız içyapıları bakımından değil, dış ortamları açısından da birbirlerinden ayrılırlar. O halde, Fransızca ve Türkçe gibi birbirinden çok farklı iki dil arasında yapılan çeviride yukarıda belirttiğimiz nedenlerden dolayı bilgi kaybı olması kaçınılmazdır.

Örneğin, Türk kültüründe var olan "Allah razı olsun", "Allah gani gani rahmet eylesin", "kıyamet mi kopar" gibi deyişler veya masallardaki "evvel zaman içinde, kalbur saman içinde", "onlar ermiş muradına biz çıkalım kerevetine" gibi anlatımlar çeviride sorun yaratacaktır. Bu duruma, iletişimsel eşdeğerlik açısından baktığımızda, bir dile ya da kültüre özgü apayrı konularla içeriklerinin, amaç dilde seslenilen okurun en kolay anlayabileceği bir biçimde aktarılması gerekir.

2.2.5. Kültürel Farklılıklardan Kaynaklanan Çeviri Sorunları

Çevirmenin kaynak ve hedef kültürü çok iyi tanuması gerekmektedir. Sadece kelimelerin anlamlarını vermeye dayalı bir çeviri hedef kültür okuyucusu için anlaşılmasız olur. Kültürlerarası iletinin ortaya çıkardığı farkın en yoğun yaşandığı alanlardan biri kuşkusuz yemeklere verilen adlardır. Erten'e göre, "Türkçede imambayıldı, kapuska, karnıyark, vezirparmağı, bülbülyuvası gibi yiyecekler için tarifleri verilip isimleri anılmalıdır" (1992:70-75). Kültürlerarası farklılıklarda ortaya çıkan bir diğer farklılık da manevi değerler ve sevgi ifade etme kavramları ile ilgili sözcüklerdir. Atasözleri, deyimler ve yiyeceklerin hedef

kültürdeki karşılığı konusunda çevirmen yaratıcılık gücünü kullanabilir veya yorum yapma yoluna gidebilir. "Allah kavuştursun", "Güle güle giy", "Geçmiş olsun", "Anasına bak kızını al, kenarına bak bezini al", "Yattı balık yan gider", "Üzümü ye bağını sorma" gibi atasözleri hedef dilde mevcut olmayabilir ama farklı deyimlerle aynı şeyler söylenebilir" (Baykan, 2005:190). Kültür farklılıkları nedeniyle deyimlerin çeviride yarattığı sorun, deyimün gösterenleri değişse de iletisinin hedef kültürdeki karşılığı bulunarak çözülebilir. Ancak, kimi zaman da, bazı kavramların karşı kültürde karşılığı bulunmadığından bu ifadeleri aktarmak mümkün değildir. Bu durumda, çevirmen ifadeyi hedef kültüre aktarmayacak ya da açıklama yoluna gidecektir, bu da, akıcılığın bozulmasına neden olabilmektedir.

Çeviride en önemli güçlük çevrilecek nesnelerin varış dilin kültüründe yer almamaları dolayısıyla adlandırılmamış olmalarıdır. Bunlar, birbirinden uzak, birbirinden farklı iki kültür, Fransız ve Türk kültüründe, kültürel gerçeklikleri verirken yaşanan zorluklardır. Bu durumda, çevirmen nasıl bir yol izleyecektir? Metindeki bilgi aktarımının ne kadarını sağlayabilir? Kültürel farklılıklardan doğan göndermeleri nasıl çözebilir? Kültürel yoğunluk taşıyan bir eser ile onun çevirisindeki bu türden kültürel özellikleri inceleyelim:

Çeviri metinle özgün metni karşılaştırdığımızda (kültürel eşdeğerliği sağlamada) en çok karşılaşılan sorunların kültürel farklılıklardan kaynaklandığını görmekteyiz:

"Süreyya sır verircesine:

- Benden duymuş olmayın, yüzüklerin numaralarını tespit etti aklınca!
- Yaa, dedi Deve. Ver sen onları bana. O gitsin derdini Marko Paşa'ya anlatsın... (Kemal, Müfettişler Müfettişi, 1995:287)

Metnin Fransızcaya çevirisine göz atalım:

“Süreyya, comme s’il confiait un secret:

- Ne dites pas que vous le tenez de moi, il a relevé un par un les numéros des billets!

- Vraiment? Dit Deve. Donne-les moi. Qu’il aille raconter des malheurs à Marko Pacha!” (Mattei, Inspecteur des Inspecteurs, 1995:271)

Yukarıdaki örnekte, kaynak metindeki “*derdini Marko Paşa’ya anlatmak*” deyimini Türk kültürüne özgü bir deyimdir; Rum asıllı bir Osmanlı hekimi olan “Marko Paşa” çözemeyeceği sorunları bile sabırla dinlemesiyle ünlüdür ve onun bu tutumundan dolayı, yakınmayı dinleyecek kimsenin olmaması anlamında “*derdini Marko Paşa’ya anlat*” deyimini, halk arasında yaygın olarak kullanılmaktadır; fakat bu deyim, çevirisi yapılan dilin, yani amaç dilin okuyucusu tarafından bilinmemektedir ve dolayısıyla çeviri de kültürel farklılıktan kaynaklanan bir sorun olacaktır. Bu sorunu çözmek amacıyla, çevirmen bir dipnotla açıklama gereği duymuş ve okuyucusunu bilgilendirmiştir.

Kültürel farklılıklara diğer bir örnek aşağıda verilmiştir:

“- Hayırlı yolculuklar beyefendiciğim.

- Güle güle evladım... Hemşehrilerinize selâmlarımı götür,

Hepsinin gözlerinden ayrı ayrı öptüğümü söyle”

- Emredersiniz beyefendi.” (Kemal, Müfettişler Müfettişi, 1995:205).

Yukarıdaki metnin Fransızcaya çevirisini inceleyelim:

“- Bon voyage, cher Monsieur....

- Au revoir, mon fils ... apporte mes salutations à tes compatriotes, dit-leur que je les embrasse chacun sur les yeux!

- A vos ordres, Monsieur.” (Mattei, Inspecteur des Inspecteurs, 1995:273)

Metnin Fransızca çevirisinde, Türkçede var olan “gözlerinden öpmek” deyimini, Türk kültüründe kullanılan bir deyimdir; böyle bir kullanım Fransız toplumunca yadırganabilir, dolayısıyla mesajın anlaşılması güçleşir; bu nedenle, çevirmen aşağıda bir dipnotla, “Türk toplumunda saygı ve sevgi ifadesidir” şeklinde açıklama gereği duymuştur.

Çeviri metinle kaynak metni karşılaştırdığımızda, en çok göze çarpan konulardan birisi de dinî unsurların çevirisinde izlenen yoldur. Türk ve Fransız toplumları farklı dinleri benimseyen toplumlardır ve dinin dilin oluşumu üzerinde büyük etkisi vardır. Türkçede, bu türden “Maşallah”, “İnşallah”, “Allah razı olsun” vs. ifadeler, sayısız kavramlar mevcuttur. Eserde de pek çok dinî unsura yer verilmiştir:

“- Bilmiyorum Beyefendi, vallahi billahi bilmiyorum. Biliyor da söylemiyorsam, Allah iki gözümü avuçlarıma akıtsın!” (Kemal, Müfettişler Müfettişi, 1995:95).

“- Je ne sais pas, Monsieur, par Dieu, je ne le sais pas. Si je le sais et que je ne le dis pas qu’ Allah fasse tomber mes deux yeux dans les paumes de mes mains!” (J. L. Mattei, Inspecteur des Inspecteurs, 1995:125)

Türk kültürüne ve toplumuna ait “Allah iki gözümü kör etsin”, “İki gözümü avuçlarıma akıtsın” gibi ifadeler, amaç dilde bulunmayan ifadelerdir ve amaç dile kaynak dilde verildiği gibi sözcüğü sözcüğüne çevrilmiştir.

Aşağıdaki örnekte de, Türkçede çok kullanılan ve nazar değmesinden kötülüklerden korunmak amacıyla kullanılan “Maşallah” sözcüğü kullanılmış, aynen alınmış ancak Fransızca okunacak şekilde yazılmıştır. Ayrıca çevirmen aşağıya bu sözcüğün neyi ifade ettiğini belirten bir not düşmüştür:

"- Bir tarihte, diye başladı, zatınız gibi bir müfettiş beyi istasyondan aldımды ama, o, zatınız gibi maşallah, yüz yirmi kiloluk değil." (Kemal, Müfettişler Müfettişi, 1995:18).

"Une fois, dit-il j'avais pris à la station un inspecteur comme votre Excellence, mais, lui, il ne pesait pas comme votre Excellence dans les cent vingt kilos, macha'Allah..." (J. L. Mattei, Inspecteur des Inspecteurs, 1995:19).

Aynı eser ve çevirisinden kültürel öğelerin aktarımı ile ilgili diğer bir örneğe göz atalım:

"Tunç, Aznavur'dan bir şarkının melodilerini ıslıkla çalarak apartman merdivenlerini hızla inerken, babaanne torununun ardından üç Külhüvallahı bir Elham okuyup üflemiş, sonra da kapıyı usulcacık kapamıştı. Gelininin bile ardından okur üflerdi." (Kemal, Müfettişler Müfettişi, 1995:196).

43

Metnin Fransızcaya çevirisi:

"Comme Tunç descendait l'escalier de l'immeuble en sifflant la mélodie d'une chanson d'Aznavor, sa grand-mère avait lu derrière son petit-fils trois "Külhüvallahı" et une "Elham" puis avait soufflé, puis avait refermé la porte doucement. Elle lisait et soufflait même dans le dos de sa belle-fille." (L. Mattei, Inspecteur des Inspecteurs, 1995:260).

Bu örnekte de, çevirmen, aşağıda dipnotla böyle bir davranışın (okuyup üfleme) ne anlama geldiğini, niçin yapıldığını içeren bir açıklama yapmıştır. Doğal olarak, bu tür ifadeler amaç metnin okuyucusuna tuhaf gelebilir. Böyle bir açıklama yapılmamış olsaydı, amaç dilin okuyucusu anlamakta güçlük çekecekti.

Çeviri sürecindeki en önemli unsurlardan biri "yorum" dur. Çevirmen iki kültürü çok iyi tanır ve yorum yeteneğini

işine katabilirse, anlamdaki iletiyi eserine aktararak bu sorunu aşabilir. “*Kolay gelsin, kolaysa başına gelsin, güle güle giyin!, ziyade olsun!, Allah muradını versin, Başınız sağ olsun, Allah sabır versin, Ölenle ölünmez, Allah kalanların canını sağ etsin, Çok bayramlar göresin, Allah razı olsun, Dostlar sağ olsun, Allah kazadan beladan korusun, Allah sevdiğilerine kavuştursun, Allah zihin açıklığı versin, Allah derslerinde yardımcı olsun, Hayırlı işler, Rast gele*” (Baykan, 2005:190) gibi ifadeler bazı kültürlerde bulunmayan ifadelerdir.

“Dili bir bütün olarak ele aldığımızdan, onu kültürden, kültürü de dilden ayrı düşünemeyiz. Buradan hareketle, kaynak dilden amaç dile veya amaç dilden kaynak dile çeviride kültürel unsurlar en önemli birer olgu olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Çevirmenin görevi, bu aktarımda, söz konusu kültürel unsurlara en uygun karşılıkları bulabilmektir” (Yalçın, 2003: 57).

Çeviribilimin önemli işlevlerinden birisi de, bir ülkenin kültürünü diğer bir ülkeye iletme işlevidir. Bu sayede, kültürlerarası diyalog kurma işlevi de gerçekleştirilmektedir. Böylece, kültürün iletim aracı olan dil sayesinde, daha ziyade çeviri sayesinde kültürler karşı karşıya gelmektedir. Böylece, “bir kültür ürününü başka bir kültürün alımılması ve bu ürünün amaç kültür dizgesinde yer edinmesi” (Kuran, 1993:1) sağlanmaktadır.

2.3. Çeviri ve Yabancı Dil Öğretimi

Bu bölümde çevirinin yabancı dil öğretimindeki rolü, yeri ve dil öğrenimine sağladığı katkılar ele alınacaktır. Dilbilimin en önemli alanlarından biri olan “yabancı dil öğretiminde çeviriyi bir öğretim aracı olarak kabul edebiliriz, çünkü çeviri işleminde, iki dilin çeşitli alanlarla ilgili anlatım biçimlerinin en etkin bir şekilde kullanılması ve bunların birbirine aktarılması söz konusudur” (Aktaş, 1996:203).

Günyol (1986:90-91), bu konuyla ilgili görüşlerini şöyle dile getirmektedir: “Çeviri çabasının en büyük yararı, kendi dilimizin bilincine varmış olmaktır. Çeviride, yani yabancı dillerden aktarımlarda kendi dilimizin ne gibi imkânlarının olduğunu bulup buluşturmak, onları zorlaya zorlaya bir eşdeğerliliğe erişmek ön planda yer almaktadır. Çeviri, çevirmeni kendi diliyle, yabancı dilin örtüşmesinde korkunç bir sınava zorlamaktadır. Özellikle bir duyguyu, bir düşünceyi Türkçede nasıl söyleyebiliriz kaygısı içindedir”. Günyol, burada, çevirinin yabancı dilin öğretilmesinde olduğu kadar, anadilin geliştirilmesinde de büyük rol oynadığını ifade etmektedir. Yabancı bir dili iyi öğrenmenin yolunun, anadile çok iyi hâkim olmaktan geçtiğini de unutmamak gerekir. Bu konuyla ilgili olarak, Aksan da (1975:432), kendi anadilinin dilbilgisel kavramlarını bilmeyen bir öğrencinin bir yabancı dili gerektiği gibi öğrenemeyeceğini belirtmekte, yabancı dil öğretimindeki başarısının da buna bağlı olduğunu ifade etmektedir. Yabancı dil eğitimi-öğretimi alanında çalışanlar ve araştırmacılar da, bugün artık anadilinin kullanımını, yani belirli oranda aşamalı olarak çeviri yöntemine başvurulmasını savunmaktadır.

Boztaş (1992:39), “çevirinin yabancı dil öğretiminde bir araç olarak kullanılmasının, öğrencilerin yabancı dili kullanımına ve onların çözümlene becerilerinin gelişmesine, kısaca yabancı dil eğitimine büyük katkılar” sağlayacağını belirtmekte ve yabancı dil öğretimi ile çevirinin iç içe girdiğini yani bir bütünün iki parçası olduğunu, birbirlerini tamamladıklarını ifade etmektedir. Bu konuda, Schmied (1986:376, akt.Aktaş, 1996:205), çeviri dersinin yabancı dil öğretiminde, öğrenilen bilgileri destekleyici ve pekiştirici işlevi olduğunu belirtmektedir.

Çevirinin bir amaç olarak öğretilmesi ise, ilgili bölümlerde, çeviri kuramları ve bu kuramlara dayandırılarak çeviri

işleminin nasıl yapılması gerektiği, iki dil arasında eşdeğerlik kurma, çevirinin temel ilke ve yöntemleri, metin türleri, aktarma biçimleri gibi konularda kısacası çeviribilim hakkında öğrencilerin bilgilenmelerini ve çeviri olgusunun her boyutunu öğrenmelerini sağlayacaktır.

Çeviri, yabancı dil öğretiminde öğrenmenin temelini oluşturacak unsurlardan biridir. Bu olgu, yabancı dil öğretiminde, yüzyıllarca önemli bir yere sahip olmuştur ve çeviri etkinliklerinin ve çeviri derslerinin, günümüzde özellikle öğretmen adayları için önemli ölçüde yararlar sağlayabileceği bir gerçektir. 16. yüzyılda, yabancı dil öğretiminde Dilbilgisi-Çeviri yöntemi hâkimdi ve dilbilgisi kuralları, kelimeler öğretilip metinlerin yabancı dilden anadile ve anadilinden yabancı dile çevirileri yapıyordu. Dilbilgisi ve çeviri ön plandaydı.

Çeviri dersleri, öğrencilerin dil bilincini, dil duyarlılığını arttırdığı gibi dilin inceliklerini, söz sanatlarını, değişik ifadelerini bu ders vasıtasıyla öğrenebilir. Diğer derslerde öğrendiği birtakım sözdizimsel, sözcükbilimsel, anlambilimsel ve biçembilimsel bilgileri çeviri derslerinde uygulama imkânı bulabilir.

Çeviri yöntemi geçmişte farklı dönemlerde oldukça yaygın bir şekilde kabul gören ve kullanılan yöntemdir. Thornton-Smith (1967) "yabancı dili öğrenme sürecinin zihinsel düzeyde büyük ölçüde öğrencinin anadili yardımıyla gerçekleştiği ve genellikle zihinde dillerden birinin diğerine göre baskın olmasından dolayı düşünce ve anlam aktarımının yani çevirinin kaçınılmaz" olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca çevirinin etkili bir dil öğretim yöntemi olduğunu az da olsa öğrencilere öğrendiklerini "eleştirel bir şekilde analiz ve sentez yapma fırsatı" sağladığını belirtmektedir (akt. Duruhan, 2010:149).

Levenston (1985) çevirinin dil öğretimi ve öğrenimindeki rolüne değinmekte ve çevirinin, dil bilgisi yapıları pekiştirme, bilinmeyen kelimeleri açıklama, iletişimsel beceri geliştirme imkânı sunması bakımından son derece yararlı olduğunu ifade etmektedir.

Snell-Hornby (1995), çeviri faaliyetinin yabancı dil öğretimiyle birleştirilmesinin aşamalarını şu şekilde açıklamakta, bu aşamaları, öncelikle, "metnin çözümlenmesi ve dilbilgisel, yapısal aktarım yöntemleriyle ilgili çalışmalar yapılması, daha sonra, metnin öğrenciler tarafından çevrilmesi ve çevrilen metin üzerinde düzeltmelerin yapılması ve sözcük, dil bilgisi ve üslûpla ilgili karşılaşılan sorunların tartışılması" (akt.Duruhan, 2010:153) şeklinde sıralamaktadır.

Dilbilgisi-çeviri yöntemi, öğrenciye yabancı dili iletişim aracı olarak kullanmasını sağlayacak bir beceri kazandırmadığından yetersiz kalmış, yirminci yüzyılda, iletişimin ön plana alındığı iletişimsel yöntemler yabancı dil öğretiminde kullanılmaya başlanmış ve çeviri etkinliğinin yabancı dil öğretimindeki işlevine son verilmiştir. Eğitsel çevirinin, bir başka deyişle öğretim amaçlı çeviri etkinliğinin yabancı dil öğretimindeki işlevi de benimsenen yöntemler doğrultusunda değişiklik göstermiştir. Günümüzde, son kullanılan yaklaşımlarla, öğrencilerin yabancı dilden anadile gerektiğinde çeviri yapmalarına izin verilmektedir.

Ergun'a göre (2004: 141-149), yabancı dil öğretimi ilk iki becerinin gelişmesine imkan tanıyacak biçimde gerçekleştirilirse, sağlam bir dil bilgisi üzerine kurulabilecek çeviri becerisi daha kısa bir süre diliminde elde edilebilir. Ayrıca, profesyonel çeviri eğitimi almasalar da çeviri yapma durumunda kalan bireyler başarılı çeviri yapabilir. Çeviri eğitiminde kuramsal bilginin gerekli olduğunu ileri süren Amman (Akalin ve Gündoğdu, 2010:83), kuramların,

çevirmen adaylarına yaptıkları faaliyetlerle ilgili olarak kendilerini ve çalışmalarını gerekçelendirme, bilimsel zemine oturtma imkanı sağladığını ifade etmektedir.

Çeviri dersleri, öğrenciye diğer derslerde edindiği sözcükbilimsel, sözdizimsel, anlambilimsel ve biçembilimsel bilgiler arasında bağlantı kurmasını ve öğrendiği bu bilgiler sayesinde, dilin inceliklerini uygulama imkânını sağlamaktadır. Ayrıca, çeviri dersleri öğrencilerin dil bilincini, dil duyarlılığını arttırmaya yönelik olduğu takdirde, bu derslerin öğrencilerin yetiştirilmelerine önemli katkılar sağlayacağı bilinmektedir. Aktaş (1996:203), çeviri eyleminin yabancı dil öğretiminde bir araç olarak kullanılmasının, öğrencilerin dört temel dil becerisiyle birlikte onların çözümleme yetilerinin ve her iki dil ve kültürle ilgili bilgi ve becerilerinin gelişmesine ve dolayısıyla yabancı dil öğretimine büyük katkılar sağlayacağını belirtmektedir.

Wills (1980:72), öğrencilerin yabancı dili daha bilinçli bir şekilde öğrenebilmeleri için, çeviri dersinin işlenişinde aşağıdaki adımların izlenmesinin uygun olacağını ileri sürmektedir:

- 1- Kaynak metni oluşturan cümle dizilerini, sözcük, sözdizimi, anlam, iletişimdeki değeri, işlevi açısından incelemek
- 2- Yukarıda belirtilen düzeylerin hedef dile çevirisinde ortaya çıkabilecek sorunları saptamak ve bunları önem derecesine göre sınıflandırmak ve her birini değişik örneklerle tek tek açıklamak
- 3- Kaynak dilde saptanan sorunların hedef dilde ne gibi yöntemlerle çözümlenebileceğine ilişkin değişik seçenekleri göstermek ve bu seçeneklerin içinden her bir dil biriminin anlam, işlev, kullanım sıklığı ve eşdeğerlik yönünden en uygun olanını seçerek hedef metni üretmek

- 4- Kaynak metnin bütününe göz önünde bulundurarak, içerik, biçem (üslûp) ve iletişimdeki kullanımını açısından iki dil ve kültür arasında eşdeğerliğin ya da yeterliğin veya kabul edilebilirliğin ne ölçüde sağlandığı konusunda değerlendirme yapmak
- 5- Hedef dile çevrilen metni yeniden kaynak dile aktarmak. Eşdeğerliğin yine yukarıdaki düzeylerde ne ölçüde sağlanıp sağlanmadığını incelemek ve ardından çeviri ürününü, yani çevrilen metni kaynak dil metniyle karşılaştırmak ve yapılan hataları saptamak, çözüm yolları üzerinde durmak (Akt. Aktaş, 1996:206).

Yukarıda Wills'in de belirttiği gibi, çeviri dersinin öğrencilerin temel yabancı dil becerilerinin gelişmesine, her iki dil ve kültürün benzerlik ve farklılıklarını anlamasına, analiz ve sentez yapma, anlama ve yorumlama yeteneklerinin oluşmasına, özellikle, anadilden yabancı dile çeviride, yaratıcılık becerilerinin gelişmesine büyük katkılar sağlayacaktır. Öğrencilerin, yabancı dille ilgili yeterli bilgi ve becerilere sahip olmadığı sürece yabancı dilden anadile yaptığı çevirilerde metni anlama güçlüğü, anadilden yabancı dile yapacağı çevirilerde ise, aktarma güçlüğü yaşayacağı açıktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇEVİRİ KURAMLARI

3.1. Çeviride Kuram

Çeviri ilk çağdan günümüze dek her zaman varolan bir olgu olmakla birlikte, onun, filoloji ve dilbilim alanlarından ayrılıp bir sosyalbilim alanı olarak görülmeye başlaması 1970'li yıllara denk düşmektedir. Sümerlere ait resmi antlaşma metinlerinde, yazılı çevirinin ilk örneklerine rastlanmıştır. Mısır yazıtlarında da, yabancıların mahkemede vermiş oldukları ifadelerin Mısır diline çevrildiği görülmüştür. Cicero ve Horace, ilk kuramcılar olarak kabul edilebilir. Bunlardan, Cicero çevirilerini okura göre yaparak hedef odaklı çeviri kuramını, Horace ise metinleri kelimesi kelimesine çevirerek kaynak odaklı çeviri kuramını dile getirmiştir.

Bu tarihten itibaren ortaya çıkan çeviri kuramlarına geçmeden önce, "Çeviride kuram nedir?" sorusunun cevabına bakalım.

İlkçağlardan günümüze dek çeviri kavramı üzerinde çok tartışılmış, değişik boyutlarıyla ele alınarak değerlendirilmiştir. Bu konuda sürdürülen araştırmaların hedefi, kuşkusuz farklı toplumlardan insanların birbirlerini en kolay yoldan nasıl anlayabileceği sorusuna açıklık getirmektir. Bu konuda yapılan araştırmalara baktığımızda, araştırmalarda

çoğunlukla çevirinin tanımından yola çıkarak, nasıl yapılması gerektiğine ilişkin görüşlerin sıralandığını görürüz (Aktaş,1996:71). Çeviride kuramın gerekli olmadığı konusunda da tartışmalar süregelmiştir. Oysa ki, bir bilgi alanının bilim olarak nitelendirilmesi için, onun kendine has, izlenecek yol ve yöntemlerin bulunduğu ve dayandırıldığı birtakım kuramsal bilgilerinin, ilkelerinin ve kurallarının var olması gerekmektedir.

Eradam'a (2011:70) göre; "kuram, çeviri sürecini, çeviri metnin ortaya çıkışını dolaylı dolaysız etkileyen tüm konu ve noktaların işleyiş mekanizmasının, deviniminin de aynası olan bir sürecin, çeviri sürecinin bilgisi ve edinimin kendisidir".

Çeviri ve çeviri kuramları düşünüldüğünde en başta akla gelen sorulardan birisi, kuramsal alandaki bilginin uygulama alanına yani çeviriye ne şekilde yansıtacağı, bir diğeri de çeviri yapmak için kuramsal bilgiye ihtiyaç olup olmadığıdır. Bunlara cevap olarak Susan Bassnett (2004:79) "*Translation Studies*" [*Çeviri Çalışmaları*] adlı eserinde, çeviri kuramı ve pratiği arasında yakın bir ilişki olduğunu ifade ederek konuyu şöyle dile getirmektedir:

"Çeviri sürecinin arkasındaki "nasıl?" olgusunu anlamaya çalışmayan bir çevirmen, arabanın nasıl yürüdüğü hakkında hiçbir fikri olmayan bir Rolls Royce sürücüsüne benzer. Aynı şekilde hayatını motorları parçalarına ayırmaya harcamış ancak hiç araba kullanmamış bir tirmirci de "nasıl?" olgusunu "ne?" olgusuna tercih ederek araştırın kuru akademisyen imgesine uyar" (akt. Aydın, 2008:106).

Kızıltan, 1995 yılında yayınladığı "*Çeviri ve Kültür Alışverişi*" adlı eserinde çeviri kuramının çeviribilim içinde özel bir alan olarak düşünülebileceğini öne sürmektedir.

Kızıltan, çeviri kuramının çeviriyi somut dil çiftlerinden ve metinlerinden soyutlayarak, çeviri süreciyle, çevrilen metinlerin dille olan bağlantısını gözardı etmeksizin çeviri eyleminin ana problemleriyle ilgilendiğini belirtmiştir. Kuramın, çeviri sürecini, çevrilebilirlik problemini, çeviride ölçüt olgusunu, çeviri eyleminin rolü ve değerini, iletişimin araç olarak işlevini incelediğini açıklamıştır (Türkoğlu, 1996:36).

Mine Yazıcı da (2005:27), bu konudaki görüşlerini şöyle ifade etmektedir: kuramsal bilginin çeviriye geniş açıdan bakmayı öğrettiğini, çevirmenin ufkunu genişlettiğini, çevirinin sadece kaynak dil ve kültürü bilmekle yapılamayacağını, bunun için hedef dil ve kültür bilgisi ile araştırma ve yaratıcı düşünmeyi gerektiren bir eylem olduğunun bilincine varmasına vesile olduğunu belirtmektedir. Öner ise (akt. Aydın, 2008:107), kuram bilgisinin çevirmene özgüven kazandırmasından bahsederek kuramların kendilerine güven duyabilecekleri bir farkındalık yarattığını ve çevirmenlerin yaptıkları eylemleri açıklayabilecek bir benlik kazandırdığını belirtmektedir. Öner, çevirinin bir beceri olduğunu ve bu becerinin altında bilginin de yer aldığını belirterek, kuramsal bilgiyle uygulamanın iç içe geçmesiyle çeviri eyleminin açıklanabilir hale geldiğini ifade etmektedir.

Bu bağlamda, yukarıda da sözünü ettiğimiz üzere kuram bilgisinin önemli olduğu görüşünden hareketle, aşağıdaki kısımlarda, belli başlı çeviri kuramları, betimleyici kuramlar incelenmiş, özellikle, Çoğul Dizge Kuramı, Erek (Hedef) Odaklı Kuram, Eylem Kuramı, Bağıntı Kuramı (Açıklayıcı Bildirişim Kuramı), Skopos Kuramı ve Yorumlayıcı Anlam Kuramı gibi kuramlar ele alınmış, söz konusu kuramların benimsedikleri yaklaşımlar irdelenmiştir.

3.2. Betimleyici Kuramlar

Yirminci yüzyılın ikinci yarısından, özellikle 1970'lerden sonra başlayan süreçte betimleyici çalışmalarla, hedef kültürü ön plana çıkararak çeviri anlayışı hâkim olmuştur. Kültürün de içinde yer aldığı daha geniş bir perspektifte incelemeler yapılmıştır. Bundan böyle, kaynak odaklı çeviri anlayışı büyük ölçüde önemini yitirmiş, yerini hedef odaklı daha ziyade hedef-kültür odaklı çeviri anlayışına bırakmıştır. Bu yeni anlayışla, çevirinin yalnızca dilsel bir aktarımla sınırlı olmadığı, aynı zamanda kültürel bir aktarım olduğu görüşü dile getirilmiştir.

1970'li yıllara kadar, genelde kaynak metnin dokunulmazlık ilkesine dayanan çeviri anlayışları bu tarihten itibaren yerini "hedef-odaklı çeviri anlayışına" bırakmıştır. "Oysa çeviri metni gözlemlenebilen bir olgudur. Bu nedenle bu yaklaşımın temelinde gözlemlenebilir olgular, yani çeviri metinleri yer almaktadırlar" (Çavuş, 2005:44).

Bu görüş çerçevesinde, Even-Zohar "Çoğul Dizge Kuramı"nu, Gideon Toury "Erek (Hedef) Odaklı Kuramı", Ernest August Gutt "Açıklayıcı Bildirişim Kuramı"nu, Hans Vermeer "Skopos Kuramı"nu, Holz Manttari "Eylem Odaklı Çeviri Kuramı"nu, Lederer de, "Yorumlayıcı Anlam Kuramı"nu geliştirmişlerdir. Söz konusu bu kuramlar sırasıyla ilerleyen bölümlerde ele alınacaktır.

Bu yeni yaklaşımlarla, çeviri, çok geniş bir kültürel bağlam içerisinde ele alınacak ve çeviri süreci içindeki tüm etmenler betimlenebilecektir. Gideon Toury'ye göre (1985:25, akt.Gündoğdu, 2005:95) "bir bilim dalının tam ve özerk olabilmesi betimleyici alanın oluşturulmasına bağlıdır. Ona göre, bu alanda betimlenecek olgular da, bilim dalının "nesnelere" yani çevirilerin kendisidir. Çeviri metinlerin gözlemlenebilir olgular olduğunu, o nedenle çeviri

metinlerinin betimlenmesinin öncelikli" olduğunu ifade etmektedir.

Çeviribilimin bilimsel bir disiplin olarak ilk kez ortaya çıkmasını sağlayan Amerikalı araştırmacı James Holmes'dır. Holmes, 1972 yılında Kopenhag'da sunduğu bildirisi ve "*The Name and Nature of Translation Studies*" [Çeviribilimin Adı ve Doğası] adıyla 1988 yılında yayınladığı makalesinde bugünkü çeviri araştırmalarının "haritasını" çıkarmıştır. Gentzler (2001) gibi bazı araştırmacılar bu makaleyi çeviribilimin kuruluş sözleşmesi şeklinde nitelemişlerdir (Suçin, 2013:25).

Çeviribilimciler, Holmes'ın çeviri araştırmalarının bilimsel bir yapıya dönüşmesindeki ve betimleyici bir çalışmanın oluşmasındaki katkılarını kabul etmektedir. 1960'lı yıllarda, Holmes, bilim adamlarıyla görüşmeler yaparak çeviri ve yazın kuramları ile ilgili fikir alışverişinde bulunmuş ve betimleyici çeviri araştırmalarında önemli rol oynamıştır. Holmes'un bu görüşleri ortaya atmasından sonra, çeviri metnin kaynak metinle ilişkisi, kaynak yazın geleneği ve hedef kültür çerçevesinde incelenmeye başlanmıştır.

Holmes, disiplinin adının İngilizce "*Translation Studies*" olmasını önermiştir ve bu şekilde kabul edilmiştir, diğer dillerde ise şu şekilde adlandırılmıştır: Fransızca "*Traductologie*", Almanca "*Translationswissenschaft*", Türkçede ise "-bilim" soneki muhafaza edilerek "*Çeviribilim*" olmuştur. Holmes, çeviri araştırmalarında iki alan belirlemiştir: Betimleyici alan ve kuramsal alan.

Holmes (1988:72), betimleyici çeviri araştırmalarını odaklandıkları alana göre üç gruba ayırmaktadır. Bunlar sırasıyla "*ürün odaklı betimleyici çeviri çalışmaları*", "*süreç odaklı betimleyici çeviri çalışmaları*" ve "*işlev odaklı betimleyici çeviri çalışmaları*" dır.

Ürün odaklı çeviri çalışmalarının odak noktası çevrilen metinlerdir. Kaynak ve hedef metni betimlemeyi ve karşılaştırmalı çeviri çözümlenmeleri ile bir metnin aynı ya da farklı dillerde yapılmış birden fazla çevirisinin incelenmesini de içerebilir.

İşlev Odaklı Çeviri Çalışmaları ise, çevirilerin sosyo kültürel boyutuyla ilgilenir, onların işlevini ve konumunu betimlemekle uğraşır. Bu nedenle araştırma nesnesi metinler değil, bağlamlardır. Ayrıca belirli bir erek kültürde, belirli bir zaman diliminde hangi metinlerin çevrildiği ve hangi metinlerin çevrilmediği ve çevrilen metinlerin erek kültürde ne gibi etkileri olduğu gibi sorulara yanıt bulmaya çalışılır (bkz. Holmes,1988:72, akt. Çavuş, 2005:45-46).

Süreç Odaklı Çeviri Çalışmaları, çeviri süreci ya da çeviri edimi ile ilgili çalışmalardır. Kaynak metni erek dilde yeniden yaratmaya çalışan çevirmenin çeviri süreci boyunca zihninde neler olduğunu yani bilişsel süreçleri ortaya çıkarmayı amaçlar başka bir deyişle, çevirmenin karar verme sürecini araştırır.

Betimleyici Çeviri Araştırmalarının temeli, çeviri üzerine düzenlenen birtakım konferanslarda atılmıştır. 1976'da Leuven'de, 1978'de Tel-Aviv'de ve 1980'de Antwerp'de yapılan bu konferanslarda bir grup çeviribilimci tarafından, betimleyici çeviri araştırmaların çerçevesi çizilmiştir. Bu bilim adamları, yazın çevirisinin betimleyici, hedef odaklı, işlevsel ve dizgesel çerçevede ele alınması gerektiğini savunmuşlardır.

3.2.1. Çoğuldizge Kuramı – Itamar Even-Zohar

Itamar Even-Zohar tarafından 1970'li yıllardan beri geliştirilen çoğuldizge kuramı çeviribilim alanında önemli bir dönüm noktası oluşturmaktadır. Bu kuram, bağlamlarından

kopuk bir şekilde ele alınan metinlerin incelemesinden oluşan çeviri araştırmalarına yeni bir boyut getirmiş, çevirinin devingen ve tarihsel bir sürecin içinde yer aldığı görüşü ağırlık kazanmıştır (Gürçağlar,2003:243). Even-Zohar, 1920'li yıllarda Rus biçimcilerinin ve Çek yapısalcılarının çalışmalarından esinlenmiş, kültür ve edebiyatın incelenmesi için bir araç olarak geliştirdiği çoğuldizge yaklaşımını oluşturmuştur. Kuramın amacı, değişen toplum içinde edebiyatın rolünü vurgulamaktır.

Even-Zohar çoğuldizge kavramını şöyle açıklar: "Birbiriyle kesişen ve kısmen örtüşen, farklı seçenekleri kullanan, ancak üyeleri birbirine bağımlı, yapılandırılmış bir bütün teşkil eden çoklu bir dizge." (Gürçağlar, 2003:243). İsraili araştırmacı Itamar Even-Zohar'ın, "*Papers in Historical Poetics*" (1978) adlı kitabında ilk defa, "çoğuldizge" terimi kullanılmıştır. Çoğuldizge; şiirden çocuk yazını türlerine kadar önemli ya da önemsiz, tüm yazınsal dizgelerini kapsayan bir terimdir.

Even-Zohar'a göre yazın tarihi içinde çeviri yazının da "birincil" (yeni eserler ve örnekler yaratan) ve "ikincil" (var olan örnekleri destekleyen) bir önemi vardır. Even-Zohar çevirilerin çoğunun ikincil bir öneme sahip olduğunu öne sürmekte ve bir çevirinin birincil öneme sahip olması için bazı durumların gerçekleşmiş olması gerektiğini ifade etmektedir. Bu durumlar:

- 1- Bir yazının henüz "genç" olması ve tam anlamıyla belirginleşmemesi,
- 2- Bir yazının daha büyük yazınlar grubu içinde zayıf ve kenarda kalmış olmaması,
- 3- Bir yazının boşluk içinde olması ya da bir dönüm noktasında bir sarsıntıya uğraması (1978:24-25, akt. Gürçağlar, 2011:131).

Yazıcı'ya (2005:127-129) göre, "bu kuram çeviribilim açısından kendinden sonra gelenlere üç noktada ışık tutmuştur. Bunlardan birincisi; sistemi tanımak açısından betimleyici incelemelere ilgi artmıştır, ikincisi; çevirilerin sistemdeki rolünü anlamak açısından çeviri bilimin inceleme gerecinin odağı, kaynak ekin ve kaynak metinden erek ekin ve çevirilere doğru kaymıştır, üçüncüsü ise çeviribilim araştırmalarının devingen bir sistem içerisinde ele alınarak bu disiplinin durağanlıktan kurtulup dinginlik kazanmasına aracı olmuştur. Ancak bu söylenenlerin ötesinde Even-Zohar'ın çeviribilime en önemli katkısı, bu disipline "sistem" kavramını sokarak onun "genel kuram" olması yolunda ilk adımı atmış olmasıdır. İşte bu kısaca yukarıda belirtilen nedenlerden ötürü "Çoğul Dizge Kuramı"nın, Betimleyici Kuramlarla doğrudan ilişkisi olduğu öne sürülebilir".

58

Sonuç olarak; bu yaklaşım doğrultusunda, çevirinin sıvrularının katı kurallarla belirlenemeyeceği ve onun belli bir kültür dizgesi içindeki ilişkilere bağımlı bir etkinlik olduğu söylenebilir. Çoğuldizge kuramı, çeviriyi kültürel faaliyetler çerçevesinde ele alarak çevirmenin kültürel yola başvurması gerektiğinin ve çeviri metinlerin kaynak metinlerden başka, çeşitli unsurlarla da ilişkili olduğunun ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.

3.2.2. Erek (Hedef) Odaklı Kuram- Gideon Toury

Betimleyici yaklaşım olarak da bilinen ve hedef metin odaklı olan bu kuram, Gideon Toury tarafından ortaya atılan bir kuramdır. Toury, 1980 yılında yazdığı "*In Search of a Theory of Translation*" [*Bir Çeviri Kuramının Peşinde*] başlıklı kitabında Betimleyici Çeviribilim'i, 1995 yılındaki "*Descriptive Translation Studies and Beyond*" [*Betimleyici Çeviri Araştırmaları ve Ötesi*] adlı kitabında ise kuramla ilgili bilgiler ve getirdiği yenilikleri anlatmıştır.

Hedef (erek) odaklı olmaları, betimleyici çeviribilim çalışmalarının en önemli özelliğidir ve erek kültürde ““çeviri”” olarak tanıtılan her metin bir çeviri metindir. Çeviri ürünleri gözlenebilir olgular olduğu için kuramını çeviri ürünleri üzerine bina eder. Ona göre çeviri erek metnin içinde yer aldığı kültüre yönelik bir çaba olup erek kültürde anlam kazanır. Dolayısıyla çeviri erek kültür için yapılı ve süreci erek kültür başlatır” (Rifat, 2003:199).

Toury, İsrail’deki çeviri metinlerin niceliksel ve niteliksel özelliklerini araştırarak bulgularını bir çeviri kuramı oluşturmaya yöneltmiştir. Çeviriyi yönlendiren dilbilimsel, yazınsal ve toplumbilimsel kuralları net bir şekilde açıklamaya çalışmıştır. Toury, bir bilim dalının tam ve özerk olabilmesinin betimleyici alanının oluşturulmasına bağlı olduğu görüşündedir. Toury, çeviri denildiğinde hem çeviri sürecinden hem de çeviri ürününden bahsedildiği gerçeğini kabul etmektedir.

Toury, Even-Zohar’ın kültür alanını kapsayan çalışmalarını çeviribilim alanında ele almış ve norm kavramını geliştirmiştir. Hedef metin ve kaynak metin arasında eşdeğerlik ilişkisini belirleyen etmen ise çeviri normlarıdır. “Toury çeviri normlarını; *süreç öncesi çeviri normları* ve *çeviri süreci normları* olmak üzere iki ana başlık altında inceler. Süreç öncesi çeviri normları çevirinin hangi dilden yapılacağı, hangi yazarın hangi metnin çeviri için seçileceği gibi konularda alınan kararları, çeviri süreci normları ise çeviri süreci sırasında alınan kararların tamamını kapsar. Bu iki ana başlık dışında Toury bir de “*öncül norm*”dan söz eder. Öncül norm, çevirmenin çeviriyi kaynak dizgeye mi yoksa erek dizgeye mi yakın yapacağı konusunda aldığı ön karardır” (Bengi, 1995:15).

Yazıcı’ya (2005:130-131) göre, “Toury’nin uygulama alanındaki kuralları saptamak amacıyla, betimlemeye, çeviri

sürecinden değil de, çevirilerin erek ekindeki işlevinden yola çıkması çeviribilime devingenlik katmıştır. Ona göre, kaynak metnin kaynak dizgede oynadığı rolü, çeviri ürünler de erek dizgede oynayabilir. Kuramın erek ekindeki çevirilerden yola çıkması, onun erek ekinde sonlanacağı anlamına gelmediğini gösterir”.

Bengi-Öner'e (2002:124-129, akt. Yazıcı,2005:131-132) göre, Toury, “betimleyici ve açıklayıcı” yöntemi kullanarak bir yandan kuramına bilimsel açıdan sağlamlık kazandırırken, öte yandan da, onun öteki kuramlarla karşılaştırıldığında “bütünlüklü” ve “genel” bir kuram olmasına ön ayak olur”.

Toury'nin kuramının çeviri alanına katkılarını ünlü çeviribilimci Edwin Gentzler şöyle özetlemektedir:

- Bire bir benzerlik ve yazınsal/dilbilimsel eşdeğerlik olasılığı ile ilgili düşüncelerin terk edilmesi
- Herhangi bir çeviri metin üretiminde hedef kültürel dizgedeki yazınsal eğilimlerin etkisinin tanınması
- Sabit bir kimliği olan özgün ileti kavramından vazgeçilmesi
- Kesişen kültürel dizgelerin göstergesel ağında yer alan özgün metnin ve çeviri metnin bütünleşmesi (akt. Aksoy, 2002: 49).

Toury, çeviri metinleri bütün birimleriyle ele almaktadır. Bu ilk aşamada yapılacak karşılaştırmalar “çeviri metinle, aynı kaynak metinden yapılmış diğer çeviriler arasında, aynı metnin farklı dillere yapılmış çevirileri arasında olabilir. Daha geniş çaplı bir betimleme ise, belirli bir dönem, belirli bir dil ya da metin türünün seçimi ile mümkündür” (Çavuş, 2005:46).

Hedef (erek) odaklı çeviri kuramında Toury'nin öne çıkarttığı iki önemli kavram: “*kabul edilebilirlik*” ve “*yeterlilik*” kavramlarıdır. “*Yeterlilik*” kaynak metne sadakat, “*kabul edilebilirlik*” ise hedef dilin ilke ve kurallarına uygunluk anlamına gelmektedir, yani çeviri, kaynak metnin normlarına yakınsa “*yeterli çeviri*” olarak, hedef dilin normlarına yakınsa “*kabul edilebilir*” çeviri olarak ifade edilmektedir. Bengi (1995:14), “çevirinin, kaynak dizge normlarının ön plana alınarak yapılması durumunda, çeviri yeterlik kutbuna yaklaşırken, hedef dizge normlarının ön plana alınmasıyla kabul edilebilirlik kutbuna yaklaştığını belirtmektedir”.

Çeviri değerlendirmesinde “*kabul edilebilirlik*” ve kaynak metne olan “*yeterli uygunluk*” olarak tanımlanan “iki kavramın arasına çeviriyi yerleştiren Toury, hiçbir metnin tamamen kabul edilebilirliği veya uygunluğunun sağlanamayacağını; zira, çevirinin her seferinde katıldığı dile, yabancı gelecek biçimler ve bilgiler sunacağını; çevirinin kaynak metne de tamamen uygun olarak gerçekleştirilemeyeceğini, erek dilin kültürel normlarının kaynak metin yapılarında kaymalara yol açacağını ileri sürmektedir” (Aksoy, 2002: 47).

Toury'ye göre “betimleyici çeviri araştırmaları yöntemi üç aşamadan oluşur (Toury, 1995:36-39; Munday, 2001:112, akt. Gürçağlar, 2011:135):

- 1- Öncelikle çeviri metnin erek kültür dizgesi içindeki konumu belirlenir, metne verilen önem ya da erek kültür tarafından ne derece kabul gördüğü incelenir.
- 2- Kaynak ve erek metinler karşılaştırılarak deyiş kaymaları saptanır, her iki metinden seçilecek ikili metin birimleri arasındaki ilişkiler betimlenir ve altta yatan çeviri kavramına ilişkin genellemeye varmaya çalışılır.

3- Gelecekte çeviri yaparken alınan kararlarda yararlanılabilecek sonuçlara varılır”.

Sonuç olarak, Yazıcı (2005:141) hedef odaklı kuram hakkında bir değerlendirme yaparak görüşlerini şu şekilde dile getirmiştir: Ona göre, bu kuramın “en önemli özelliği, inceleme malzemesini çeviriler üzerine odaklayarak çeviribilimin yönünü belirlemesidir. Bu şekilde, bilim dalının dilbilim ve filolojilerden farklılığına dikkati çekerek bağımsız bir bilim dalı olarak kimliğini ortaya çıkarmış ve akademik çevrede kabulüne katkıda bulunmasını sağlamıştır. Ayrıca, çeviri incelemelerinin çeviri ürünü odaklı olması, alanın sınırlarını daraltmamış, aksine disiplinlerarası araştırmalara daha sağlam zemin hazırlamıştır”.

3.2.3. Eylem Kuramı- J.Holz-Mänttärri

62 Eylem odaklı çeviri kuramı, her eylemin bir amacı olduğu gerçeğinden yola çıkan Finlandiyalı çeviribilimci Holz-Mänttärri, tarafından 1984 yılında geliştirilmiştir. Mänttärri, çevirinin de bir eylem olduğunu düşünmekte, bu yüzden, onun bir amaca hizmet etmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu amaç doğrultusunda, hedef kültür ve toplumun normları dikkate alınarak gerçekleştirilen çeviri, sosyo-kültürel bir bağlama oturtularak kültürlerarası iletişimi sağlamaya yaramaktadır. Bu süreçte, işlevsel kararlar alan bir iletişim uzmanı konumunda olan çevirmen de, hedef kitlenin beklentileri doğrultusunda hareket etmektedir.

“Eylem kuramı” her eylemin “evrende bir değişikliğe neden olmak ya da değişikliği engellemek şeklinde bir amacı olduğu savından ortaya çıkmıştır. (...) Bundan böyle çeviri kuramında işveren, iş, uzman gibi terimleri ilk kullanan Holz-Mänttärri olup çeviriyi profesyonel bağlamda ilk ele alan kişi olarak da değerlendirilebilir. Bu kuram genel

anlamda her türlü kültürler arası aktarımı kapsamına alır” (Yazıcı, 2005:144).

Eruz’a (2004:53) göre, “çeviri bağlamında ele alındığında ise bir amaç doğrultusunda üretilen her tür metin “çeviriye ilişkin eylem kuramı” nun bir parçası olur. Eylemin amacını iş bölümüne dayalı toplum belirler. Şu da bir gerçek ki, iki kişi tarafından yerine getirilen eylemin amacına ulaşmasında karşılıklı etkileşim kaçınılmazdır. Çevirinin de, iletişim sağlanmasında karşılıklı etkileşimi gerektiren bir eylem olduğu düşünülürse onun da, çeviriye ilişkin bir eylemin parçası olduğu görülebilir”.

Bir kaynak metinden yola çıkan çeviri eylemi, “iletişim sürecini birtakım oyuncuların bu sürece etkin katılımı ile sağlar. Bu oyuncular;

- İş başlatan (initiator): Çeviri metne ihtiyaç duyan kişi ya da kurum,
- İşveren (commissioner): İş çevirmene veren,
- Kaynak metin üreticisi (ST producer): Kaynak metni yazan,
- Hedef metin üreticisi (TT producer): Çevirmen,
- Hedef metin kullanıcısı (TT user): Çeviri metni kullanacak kişi,
- Hedef metin alıcısı (TT receiver): Hedef metnin son kullanıcısı.

Bu oyuncuların her birinin kendine özgü birincil ve ikincil hedefleri bulunur. Çeviri eylemi, metnin alıcısı için işlevsel olarak iletişim kuracak bir metin üretmektir. Çeviriye ilişkin eylem sonucunda “texteme” adı verilen erek metin oluşur. Çeviri eylemi böylece son bulmaz. Erek dizgede bir işlev kazanmasıyla birlikte Vermeer’in “Translatum” dediği işlevsel erek metin elde edilir” (Eser, 1999: 3).

3.2.4. Bağntı Kuramı (Açıklayıcı Bildirişim Kuramı)- Ernest-August Gutt

Bağntı Kuramı ilk olarak, 1986'da, Sperber ve Wilson tarafından ortaya atılmıştır. Bu kuramın özelliği "insanoğlunun çıkarımda bulunma yeteneğine sahip olması ve bildirişimin sağlanmasında bağntı ilkesinden yola çıkmasıdır" (Yazıcı, 2005:145).

Açıklayıcı Bildirişim Kuramı (Explanatory Theory of Communication) Ernest-August Gutt tarafından ortaya atılmıştır. Bu kuramın iki önemli noktasından birisi, insanoğlunun çıkarımda bulunma yeteneğine sahip olması, diğeri ise bildirişiminin sağlanmasında bağntı ilkesinden yola çıkmasıdır. Bu kuram, insan bildirişimine görgül ve bilişsel bir temele dayanan bir açıklama getirmeyi hedeflemektedir. Açıklayıcı bildirişim kuramına göre bildirişim aslında çıkarımsal (inferential) bir süreçtir. Söz konusu bu süreç şöyle işlemektedir: Bildirişimi başlatan kişi alıcıya bir uyarı (stimulus) göndermekte, alıcı da göndericinin niyetini, iletmek istediklerini çıkarımlar yaparak yorumlamaktadır. Bunları gerçekleştirirken de, bağntı ilkesinden yararlanmaktadır.

Bu kuramın temelini, bir iletinin en az çaba harcayarak, en çok etkiyle aktarılması oluşturmaktadır. Gutt'un çeviriye yaklaşımı şu şekildedir: "Bağntı kuramına göre sözceleri ve canlandırmaları (representations) kullanmanın iki yolu vardır. Birincisi, betimleyici (descriptive), yani "bazı durumların gerçek betimlemeleri" olan kullanımdır. İkincisi ise yorumlayıcı (interpretive), yani "başka canlandırmalarla benzerlikler" oluşturarak sağlanan kullanımdır. Gutt'a göre çeviride, çeviri metinle özgün metin arasında benzerlik söz konusu olduğu için, çeviri "yorumlayıcı kullanım" başlığı altında incelenebilir.

Yorumlayıcı benzerlik (interpretive resemblance) mutlak bir kavram olmayıp karşılaştırmalı bir kavramdır" (Rifat, 2003:206).

Yukarıda kısaca değinilen Bağıntı Kuramından yola çıkan Gutt, Açıklayıcı Bildirişim Kuramı'yla "çeviriyi "yorumlayıcı dil" kullanımını kapsamında ele alır, özgün metindeki açık ve kapalı sezdirimler aracılığıyla alıcı kitleye aktarılması olarak tanımlar" (Bengi-Öner, 2001:121-122; Tirkkonen-Condi, 1992:237- 241). Böyle bir durumda, çevirmen sezdirimler aracılığıyla birtakım canlandırmalar yaparak derin yapıya inmektedir. "Bildirişimde doğrudan uyarıları aktarmada "betimsel dil" kullanılırken yorum veya düşünceye dayalı uyarıları aktarmada dolaylı dil olarak "yorumlayıcı dil" kullanılır. Betimleyici dilin hedefi her şeyi olduğu gibi aktarmaktır. Oysa yorumlayıcı dilde amaç yazın düşüncelerini ya da kaynak metindeki düşünceleri yorumlayarak kaynak metin ve çeviri metin arasında "yorumlayıcı benzerlikler" kurmaktır" (Bengi-Öner, 2001:123).

Gutt, "doğrudan" ve "dolaylı çeviri" olmak üzere iki çeviri yöntemi öne sürmektedir. Çevirmen, benzerliklerin olduğu durumlarda «doğrudan» çeviri yöntemini, farklılıkların olduğu durumlarda ise, "bağıntı ilkesine" göre, erek metne uygun olarak "dolaylı çeviri" yöntemini kullanabilir. Yazıcı'ya göre (2005:146), Gutt'un, "nesnellik uğruna çeviri sürecini çevirmen, yazar ve alıcıdan soyutlayarak sadece iki metin arasındaki ilişkilere dayalı olarak açıklaması onun betimleyici yöntemden çok varsayımsal açıklamalara dayalı bir kuram öne sürdüğünü ortaya çıkarır. Bu yüzden, açıklayıcı bildirişim kuramının, kuramsal araştırmanın görgüllüğünü yeterince yakalayamadığı" görülmektedir.

Ernest-August Gutt'un 1990 yılında yayımlanan makalesinde oluşturduğu "*Bağıntı Kuramı*" olarak adlandırılan

çeviri kuramı açıklayıcı bildirişim kuramı üzerine kuruludur. Gutt'un bağıntı kuramının temelinde insan bildirişimi vardır. Çeviri de kültürlerarası bildirişimde etkili olduğu için bağıntı kuramı çerçevesinde ele alınmaktadır. Bu kurama göre bildirişimin başında uyarı oluşturan kişi iletmek istediklerini açık gönderimler ya da sezdirimler ile aktarır. Gutt, çeviri sürecinin bağıntı kuramında kullanılan "yorumlayıcı kullanım" kavramı ile açıklanabileceğini belirtir.

Bağıntı kuramında, betimleyici ve yorumlayıcı yollar kullanılmaktadır. Hedef metnin kaynak metinle benzeşmesi söz konusu olduğundan çeviri süreci kültürlerarası iletişim bağlamında açıklanabilir. Bağıntı Kuramına göre, verici (yazar veya konuşan) bir uyarı (kod) üreterek iletişimi başlatır. Alıcı (okur) vericinin niyetini (intention) bu kodu/uyararı çözerek, çıkarımda bulunarak anlamlandırır.

3.2.5. Skopos Kuramı- Hans Vermeer

Skopos kuramı, 1970'li yıllarda, Hans Vermeer tarafından geliştirilmiştir. "*Skopós*", "hedef, amaç, gaye, kasıt, erek, niyet" anlamlarını taşıyan Yunanca bir sözcüktür. Skopos kuramına göre, her eylemin amacı vardır; çeviri de bir eylemse onun da bir amacı olmalıdır. Çeviride birden fazla skopos olabilir. Böylece de, tek bir kaynak metinden ortaya birden fazla erek metin çıkabilir.

Skopos kuramına göre, belli bir skoposa uygun çevrilmiş metin (translatum) tekrar kaynak diline çevrildiğinde ortaya bambaşka bir metin çıkar. Bu sebeple çeviri işlemi geri döndürülemez bir eylemdir (Vermeer, 2008: 3).

Yazıcı, (2010:148) bu kurama ilişkin görüşlerini şöyle dile getirmektedir: "Buradan hem çevirinin hedefinin erek ekin olduğu, hem de çeviriyi belirleyen çeviriyi veren değil, çevirmen olduğu ortaya çıkar. Bu şekilde kuramın

hedefinin, bir yandan çevirmenin bir dizi eylemi yerine getirmedeki işlevinden ötürü onun görünmez kimliğini ortaya çıkarmak, öte yandan da, bu eylemlerin hedefinin erek dizgede çevirilere işlevsellik kazandırmak olduğu anlaşılır. Skopos kuramı, bu yüzden hem işlevsel, hem de erek odaklı kuramlar başlıkları altından ele alınmıştır.”

Amacın en az iki anlamı vardır: “(1) Bir “eyleyen”in belirttiği biçimde amaç (İngilizce “actant”; Fransızca “actant”; Almanca “aktant”), örneğin bir metin üreticisinin ya da gönderenin yürüttüğü işinin hedef(ler)ine ilişkin önermesi; (2) bir eylem örneğin bir alıcının, bir eyleyenin (üreticinin /gönderenin) amacını yorumlamasına (ve ona ilişkin oluşan inancına) göre bir metnin belirli özelliklerini belirttiğini varsaydığımız amaç. Çıkarsama yapıldığında, Nord “işlev” den çıkarsanan amaç olarak söz eder. Dolayısıyla, “işlev” de iki anlama gelebilir: (1) Bir alıcının çıkaracağı metnin amacı/skoposu; (2) bir alıcının yorumladığı haliyle bir metnin anlamı”(Vermeer, 1996: 47, akt. Yazıcı, 2005:148).

Vermeer’in kuramı uygulamalı alan üzerine kurulmuş bir kuramdır. Dolayısıyla, kuramda vurgulanan da çeviri sürecidir ve Vermeer’in ifadesiyle “çeviriye ilişkin eylem (translational action) kuramının bir parçasıdır. Bu kurama göre çeviri, çeviriye ilişkin eylemlerden birisidir. Eylemin sonuca ulaşmasında belirleyici rol oynayan etmen amaçtır (purpose). Amacı olan ve hedefe yönelik olan her eylem bir sonuca, yeni bir duruma, yeni bir nesneye yöneliktir. Çeviriye ilişkin eylem sonucunda bir erek metin (target text) elde edilir. Çeviri sonucunda ise bir çeviri metin (translatum). Yani Vermeer’e göre sonunda çevirinin elde edildiği çeviri eylemi, çeviriye yönelik eylemlerden biridir” (1989:173-174, akt. Yazıcı, 2005:154).

Skopos kuramı çerçevesinde kaynak metin (source text) ve hedef metin (target text) kendi gerçekleri içinde ele alınır. Kuramda, kaynak metnin kaynak kültür içinde ve kaynak kültür için üretildiğini, çevirinin de hedef kültür için üretildiğini belirtilir. Bu görüş, kuramın eşdeğerlik (equivalence) kavramına yaklaşımında belirleyicidir. Normal koşullarda çevirinin hedef kültür için yapıyor olması çevirinin yeterlik (adequacy) durumunu belirler.

Kısaca, bu kuram, alanını uygulamayla sınırlamış bir kuramdır. İlgi, çeviri süreci üzerinde odaklanmıştır. Çeviri sürecini belirleyen etmen çevirinin amacıdır. Çevirmen bu kuramda özel bir konuma getirilmiştir. Kuramın amacı çeviri eğitimi yönlendirmek olarak değerlendirilebilir.

Vermeer, her eylemin bir amacı olduğunu, amaç taşımayan etkinliklerin eylem olarak nitelendirilemeyeceğini ve çeviri eyleminin amacı olarak tanımladığı "skopos"un üç yolla uygulanabildiğini, dolayısıyla da üç amaç ifade ettiğini vurgulamaktadır.

Vermeer'e göre "skopos" kavramının uygulanabileceği eylemler aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

- 1- Çeviri süreci ve bu sürecin amacı,
- 2- Çeviri sonucu elde edilen "translatum" ve bu "translatum"un işlevi,
- 3- Çevirinin biçemi ve bu biçemi seçmede etkin olan niyet. (Hans J. Vermeer, "Skopos and Commission in Translational Action", (çev. Andrew Chesterman, akt. Aydın, 2008:152-153).

Skopos kuramına göre çeviri eyleminde çevirmen bir uzmandır ve erek metnin amaca uygun bir biçimde oluşturulmasından sorumlu kişidir (Vermeer, 2000:222-224).

Skopos kuramının altı temel kuralı bulunmaktadır. Bunlar;

- 1- Erek metni belirleyen çevirinin amacıdır.
- 2- Kaynak metin, kaynak dilde bir bilgi aktarımıdır. Erek metin de benzer bir aktarımı erek kültürde gerçekleştirir.
- 3- Ancak erek metnin gerçekleştirdiği bilgi aktarımı kaynak metne yansımaz.
- 4- Erek metin kendi içinde bağdaşık olmalıdır.
- 5- Erek metin, kaynak metinle bağdaşık olmalıdır.
- 6- Yukarıda verilen kurallar hiyerarşik bir düzende verilmiştir ve skopos (amaç) kuralı hepsinden önde gelir" (Munday, 2001:79, akt. Gürçağlar, 2011:124).

Eruz (2003:54), Skopos kuramında "kaynak metinle erek metin arasında bir "arz-talep" ilişkisinden bahsederek, erek metnin kaynak metinden talep doğrultusunda yararlandığını ve talep doğrultusunda erek metnin oluştuğunu ifade etmektedir. Ona göre, çevirmen çok iyi bir gözlemci, çeviri bağlamına göre yorumlar yapan, çeviri kararları alan bir kültür uzmanıdır".

Skopos kuramında çevirmenin sorumluluk bağlamında kaynak metni yeniden biçimlendirmesi, çevirinin keyfi ve gelişigüzel olmaması gerekliliğine işaret etmektedir. Bir metinden "skoposa göre farklı metinler oluşturulabilmesi, o metnin farklı yönlerinin okura gösterilmesini sağlamaktadır. Bu nedenle, her çeviri bir anlamda bağlı olduğu kaynağın zenginliğini yansıtmaktadır" (Yücel, 2007:152). Kaynak metnin oluşturulduğu zamanın alımlanma koşullarına göre erek dilde yeni bir metin oluşturmak mümkün olmadığından, çevirmen, kaynak metni kendi zamanının alımlama koşullarına göre yönlendirmek gerektiğinin,

kaynak kültürle erek kültürün ortak etkisi sonucu ortaya çıkmakta olduğunun bilincindedir (Vermeer, 1991:43, akt. Yücel, 2007:142).

Çevirmen metin içindeki boşlukları ve belirsizlikleri doldurabilmek için metni anlaşılır kılmak adına metinde ekleme, çıkarma veya güncel hale getirerek, farklı bir kültür dizgesine sahip olan hedef dil okurunun, bu durumun farkına varmasını sağlayacağından, Skopos kuramında çevirmenin okuru bir önsözle bilgilendirmesi, çeviri kararlarını okura bildirmesi, okurun kaynak metin ile erek metni ayırt etmesi ve hedef metnin farklı bir kültürde ve dilde meydana geldiğini fark edip hedef metnin sebep olabileceği yabancılık duygusuna hazırlanmasına yardımcı olacaktır.

3.2.6. Yorumlayıcı Çeviri Kuramı

Yorumlayıcı Çeviri Kuramı (La Théorie Interprétative de la Traduction), D. Seleskovitch ve M. Lederer tarafından 1960'lı yıllarda geliştirilen bir kuramdır. Çevirmen merkezli bir yaklaşımı benimsemektedirler. Çevirmenin zihinsel işleyiş süreci üzerine odaklanmışlardır. Bu kurama göre, çevirmen, bir metni anlayıp birtakım zihinsel işlemlerden geçirdikten sonra onu bir başka dilde yeniden oluşturan kişidir, bu da, çeviri öznesi (sujet traduisant) olarak adlandırılmaktadır.

Lederer'e (1994:13, akt.Göktaş, 2014:59) göre, hedef metnini yeniden ifade etmenin kalitesi "çevirmenin hedef dili bilgisi, ustalığı, yeteneği, bilgi düzeyi ve anlama yeteneği ile ilişkilidir. Kuramcılar, çeviri ediminin aşamalarının, anlama (compréhension), sözcüklerden sıyrılma (déverbalisation) ve yeniden ifade etme (réexpression) gibi süreçlerden geçerek gerçekleştiğini ve metnin doğru anlaşılması için çevirmenin sahip olması gereken donanımların

(bagage cognitif), metnin ve bağlamın sağladığı bilgilerin (contexte cognitif) yorumlama (çevirme) aşamasında çevirmene yol gösterdiğini” belirtmektedirler.

Göktaş (2014:46), yorumlayıcı çeviri kuramının, “çevirmenin metnin anlamına ulaşma ve onu varış dilinde yeniden oluşturma sürecini ve bu bilişsel sürecin işleyişini açıklığa kavuşturması nedeniyle erek odaklı, süreç odaklı bir bakış açısına sahip olduğunu, çevirmeni merkeze alan bir kuram olma” özelliğini taşıdığını ifade etmektedir. Ayrıca, kuramın açıklığa kavuşturduğu noktaların yanında çeviriyle ilişkili, çeviride anlama ulaşmaya yarayan disiplinler ve genelde insanın zihinsel fonksiyonlarının sınırlarını aydınlatma çabasındaki bilişsel psikolojinin elde ettiği veriler gibi başka kuramsal dayanaklarının da var olduğunu belirtmektedir.

Yorumlayıcı çeviri kuramında anlam kavramının önemli bir yeri vardır. J. Delisle’e göre (2001:88,akt. Göktaş,2014:51), anlama olgusu bir yetenek işidir. Ona göre, çevirmen pek çok yeteneğinin yanı sıra anlama yeteneğine sahip olmalı, bu yeteneğini kendi dil bilgisi, dil dışı kültürel bilgisi ile birleştirerek kaynak metin yazarının söylemek istediğini çıkarabilmeli, başka bir ifade ile yorum yapabilmelidir. Ayrıca, Delisle, çift dil bilen herkesin çeviri yapmaması, piyasada profesyonel çevirmenlerin çeviri yapması gerektiğini ifade etmektedir.

Günümüzde, Sorbonne Üniversitesi Paris Mütercim Terçümanlık Okulu’nda (Ecole Supérieure d’Interprètes et de Traducteurs, ESIT) yorumlayıcı kurama dayalı çalışmalar sürdürülmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÇEVİRİDE EŞDEĞERLİK

4.1. Eşdeğerlik

Eşdeğerlik, *İng. equivalency, Osm. muadelet, Alm.äquivalenz, Fr.équivalence*), “değer yönünden birbirine eşit olan” demektir. Eşdeğerde olma durumudur. (TDK, 2000:341) Çeviride eşdeğerlik ise, kaynak metin ile çeviri metninin olabildiğince aynı değerde olmasıdır, yani kaynak dil metni ile hedef dil metni arasında sözcük, sözdizimsel, dilbilgisel, biçimsel ve anlamsal yönlerden yeterli ölçüde denklik kurma işidir. Güttinger’e (1963, akt.Göktürk, 1994:55) göre, özgün metnin, kendi dilinin okurunda uyandırdığı etkinin, çeviri metninde çeviri dili okurunda, başka bir deyişle, erek dil okurunda uyandırılabilmesidir. Unutmamak gerekir ki, diller arasında sözcük, biçim, üslûp, işlev ve anlam düzeylerinde denklik kurmak yani mutlak bir eşdeğerlikten söz etmek her zaman mümkün olmayabilir.

Aktaş’a göre (1996:164), “kaynak dil metninin karmaşık ve dolaşık bir dil örgüsünden oluşması da hedef dilde gerçek bir eşdeğerliğin kurulmasını önler”. Göktürk de (1986:164), bu konuda, bazı durumlarda birebir eşdeğerliğin olabileceği gibi, kimi durumlarda da birden çok eşdeğerinin bulunabileceğini ya da tam aksine hiçbir eşdeğerinin bulunamayacağını veya sınırlı ölçüde bir eşdeğerliğin bulunabileceğini ileri sürmektedir. Çeviri alanında sık sık kullanılan “eşdeğerlik” kavramı, Latince “*aequalis*” yani

eşit, benzer anlamına gelen sözcükten İngilizceye “*equivalence*”, Fransızcaya “*équivalence*” olarak geçen sözcük dilimizde de “*eşdeğerlik*” yani “*eşit, aynı değerde olma*” anlamında kullanılmaktadır.

Wills (1977:159, akt. Aktaş,1996:93), eşdeğerlik kavramının matematikten çeviribilime geçtiğini belirtirken Reiss ile Vermeer (1984:129,a.g.e.,s.94) ise bu kavramın fizikten geldiğini ileri sürmektedir. Wills, matematikteki eşitlik bağıntısı olan denklemlerde öğeler nasıl yer değiştirebiliyorsa, çeviride de böyle eşitlik ilişkisinin yani iki dil arasında denkliğin sağlanabileceğini ifade etmektedir. Çeviri sürecinde, eşdeğerliğin büyük önemi olduğunu vurgulayan Wills (1977:72, a.g.e.,s.98), çeviriyi kaynak dildeki bir metnin hedef dildeki eşdeğer bir metinle yer değiştirme eylemi olarak görmektedir.

Eşdeğerlik kavramının mantıktan geldiğini ileri süren Gideon Toury, eşdeğerliği “değişmeyen ve değişen arasındaki denge” olarak tanımlamıştır. Bu ise, eşdeğerliğin “kabul edilebilirlik” ve “yeterlik” uçlarından oluşan görece, kültür bağımlı, soyut, tarihsel bir kavram olarak ele alındığını göstermektedir (Hermans, 1999:96-97).

Eşdeğerlik konusuna değinen dilbilimci Roman Jakobson “*Çevirinin Dil(bilim)sel Özellikleri Üstüne*” (1959) adlı makalesinde üç çeşit çeviriden söz etmektedir. Farklılıkta eşdeğerlik (*equivalence in difference*) ifadesini ortaya atmıştır. Ona göre, çevirmen önce kaynak dildeki mesajı ve içeriğini çözmeli, sonra da, o mesajın hedef dildeki eşdeğerini bulmalıdır. Jakobson’un sözünü ettiği üç çeşit çeviri aşağıda belirtilmiştir:

- 1- Diliçi çeviri (intralingual): Aynı dil içinde dilsel göstergelerin yine aynı dilin başka göstergeleri aracılığıyla yeniden yorumlanması veya açıklanmasıdır.

- 2- Dillerarası çeviri (interlingual): Bir dildeki dilsel göstergelerin başka dildeki göstergelerle yorumlanmasıdır.
- 3- Göstergelerarası çeviri (intersemiotic): Bir dildeki sözlü göstergelerin sözlü olmayan başka göstergelerle yorumlanmasıdır" (Jakobson, 1959:233, akt. Suçın, 2013:29).

Dillerarası çeviride, kaynak metnin mesajını aktarabilmek için çevirmen, mesajın hedef dilin kodlarıyla, eşanlamlarıyla karşılaşmaktadır. Ancak, iki dilin kodları arasında her zaman tam bir eşdeğerlikten söz etmek mümkün olmayabilir.

Koller, Nida'dan yaptığı bir alıntıda eşdeğerliği ikiye ayırmaktadır:

- 1- Biçimsel eşdeğerlik (formal equivalence)
- 2- Dinamik eşdeğerlik (dynamic equivalence)(Aktaş, 1996: 95)

Biçimsel eşdeğerlikte, kaynak dildeki bildirinin hedef dildeki denkliği içerik ve biçim açısından ele alınarak değerlendirilir, burada "sözcüğü sözcüğüne" ya da "birebir" çeviri ilkesi uygulanır. Dinamik eşdeğerlikte ise hedef dile aktarılan bir çeviri metnin hedef dil okurunun kültürüne uygun olması hedeflenir, hem içerik hem de biçim yönünden iki dil arasında denklik kurma yolları araştırılır.

Çeviride eşdeğerliğin tanımını yaparken Popoviç (Çev. Köksal, 1995: 44) dört tip eşdeğerlikten söz etmiştir:

- 1- Dilsel eşdeğerlik: Hem kaynak metnin hem de hedef metnin dilsel düzeyinde benzerlik sağlanır, yani sözcüğü sözcüğüne çeviridir.
- 2- Dizisel eşdeğerlik: Dizisel anlatım eksenindeki öğelerin eşdeğerliliği söz konusudur. Yani dilbilgisi öğelerinin eşdeğerliği aranır.
- 3- Biçimsel eşdeğerlik: Benzer anlam değişmezi ile anlatım benzerliğini amaçlanır. Hem asıl hem de çeviri metindeki öğelerinin işlevsel eşdeğerliği aranır.

4- Metinsel (dizimsel) eşdeğerlilik: Bir metnin dizimsel yapısını yönünden eşdeğerlik vardır, yani şekil ve biçim eşdeğerliği aranır.

Eşdeğerliği beş grup altında toplayan Koller'in (Aktaş, 1996: 100) önerdiği eşdeğerlik türleri şu şekildedir:

- 1- Düzanlam düzeyinde eşdeğerlik (équivalence dénotative)
- 2- Yananlam düzeyinde eşdeğerlik (équivalence connotative)
- 3- Metin türü gelenekleriyle ilgili eşdeğerlik (équivalence textnormative)
- 4- Dil kullanımsal eşdeğerlik (équivalence pragmatique)
- 5- Biçimsel eşdeğerlik (équivalence formelle)

Vinay ve Darbelnet (1995: 38, 342) eşdeğerliği orijinaldeki aynı durumun tamamen farklı sözcüklerle hedef dilde tekrar edilmesi süreci olarak görürler. Eğer bu süreç, çeviri işleminde uygulanırsa kaynak dilin üslubu hedef dilde etkisini devam ettirir. Buna göre, bu eşdeğerlik atasözleri, deyimler, kalıplaşmış klişe ifadeler, isim ve sıfat cümleleri ve hayvan seslerinin yansımalarında ideal bir yöntemdir. De Beaugrande ve Dressler (1981: 216) ise, bir çeviri metin ile özgün metin arasındaki eşdeğerliğin "ancak katılımcıların deneyimindeki bir eşdeğerliğin olabileceğini" savunmaktadırlar.

Sonuç olarak, diyebiliriz ki, eşdeğerlik kavramı çeşitli alanlarla ilgili, çok boyutlu ve karmaşık bir işlemdir. Bu yüzden, çevirmenlerin çoğu, kaynak metin ve erek metin arasında biçim, anlam ve anlatım eşdeğerliğini sağlamaya çalışırlar. Bu durumda, ya anlamdan ya da biçimden ödün verilmektedir. Çeviride "doğru yoruma ulaşabilmek, kaynak dil ve erek dil arasında eşdeğerliği sağlayabilmek, ancak dilbilimden, anlambilimden vb. gereğince yararlanmakla olur,

çünkü çeviri öğretimi ussal ve bilişsel bir süreçtir" (Boztaş, 1992:254) ve dilbilim de, bu sürecin gelişmesini sağlayabilir. Dilbilimin "teknik ve yöntemleriyle, ussal savların ve sezgilerin geliştirilebildiği oranda, çeviri sorunlarından daha az söz edilecektir" (Çakır, 1996:93).

Bu çerçevede önemli bir soru ön plana çıkmaktadır: Çevirmen kaynak metne sadık mı kalmalıdır? Yoksa kaynak metindeki bilgiyi/mesajı en uygun bir biçimde aktarmaya mı çalışmalıdır? Bu eşdeğerlik sorunu ve kavramı, dilbilimsel yaklaşımın bir ürünü olarak kabul edilse de Albir (1990:118) "*La Notion de la Fidelité*" ["Sadakat Kavramı"] adlı eserinde çeviride anlama sadık kalınması gerektiğini vurgular. Başka bir deyişle, kaynak metin ile erek metin arasındaki benzerliğin dilsel bir benzerlik değil, anlamın ve yaratılan etkinin benzerliği olduğu ifade edilmektedir.

Gündüzalp'e (2008) göre "Kaynak metne sadık kalındığında sözcükleri, erek metne sadık kalındığında ise anlamı çeviririz." Lederer ise, "*La Traduction Aujourd'hui*" ["Günümüzde Çeviri"] adlı eserinde uyumluluk kavramının önemini vurgulamıştır. Metni oluşturan öğeler arasındaki uyumun bir sonucu olarak eşdeğerlik kurulabilir ve bu uyumun gerçekleşmesi için çevirmenin rolü kilit noktadadır.

Eşdeğerliği, semantik bir sınıflandırmaya tabi tutulması durumunda, iki şekilde ele almak mümkündür:

- 1- Düzanlamsal eşdeğerlik
- 2- Yananlamsal bir eşdeğerlik

4.1.1. Düzanlamsal Eşdeğerlik

Düzanlam (Fr. dénotation, İng. denotation, Alm. denotation), bir sözcüğün ilk akla gelen, mantıksal, değişmez somut anlamıdır. Aksan (1990:182) düzanlamı "bir sesbileşiminin

başlangıçta yansıttığı ilk ve temel anlamı" şeklinde ifade etmektedir. Düzanlamsal eşdeğerlik, kaynak dildeki herhangi bir ögenin hedef dilde en yerleşik, kullanımı en yaygın, en somut biçimde yansıtılmasıdır. Böyle bir eşdeğerlilik, çeşitli dil düzeylerinde, yani, sözcük, dizim, tümce, metin v.b. düzeylerde olabilir.

4.1.2. Yananlamsal Eşdeğerlik

Yananlam (Fr. connotation, İng. connotation, Alm. konnotation), bir sözcüğün düzanlamına ilaveten, ikinci bir kavramı veya daha fazlasını çağrıştıran, zihnimizde değişik duygu ve düşünceleri uyandıran anlamdır. Her dilde sözcüklerin tek bir anlamı değil birden çok anlamı olabilir. Bu anlatım biçimi genellikle, anlatıma güç kazandırmak, daha etkili olmak amacıyla, ya da bir olayı daha kısa yoldan, kolayca anlatmak için bir sözcüğü yeni bir anlamla vermek için tercih edilen yoldur (Aksan, 1987:124).

Deyim aktarması (Fr. métaphore, İng. metaphor, Alm. metafer), benzetme (Fr. comparaison, İng. comparison, Alm. vergleich), ad aktarması (Fr. métonymie, İng. metonymy, Alm. metonymie), çokanlamlılık (Fr. polysémie, İng. polysemie, Alm. polysemy), eşanlamlılık (Fr. synonymie, İng. synonymy, Alm. synonymie), eşadlılık (Fr. homonymie, İng. homonymy, Alm. homonymie) gibi çeşitli anlatım biçimleri yanamlamsal düzeyde eşdeğerlik kapsamına girmektedir.

Bunlar, sözcük, dizim, tümce, metin düzeylerinde kullanılabilir. "Söz gelişi, gündelik dilde düzanlamıyla yemek eğilimini belirleyen "yemek" sözcüğünün birçok eş anlamı vardır. Türkçe bir metinde beslenmek, karın doyurmak, atıştırmak, gövdeye indirmek, tıkınmak, ziftlenmek biçiminde karşımıza çıkabilecek bu eş anlamlardan herhangi birini söz gelişi Almancaya "essen", İngilizce'ye "to eat"

Fransızcaya “manger” sözcükleriyle aktarmak çeviri açısından yeterli bir işlem olur. Özellikle, yazarın biçimsel titizlik gösterdiği bir yazın metninin çevirisinde eşdeğerliğin amaç dilde de çağrışımsal anlamlarla sağlanması, metnin işlevsel etkisi bakımından önemlidir” (Göktürk, 1994:63).

Bundan sonraki bölümde, çeviri eleştirisi, amacı, bilimsel bir çeviri eleştirisinin aşamaları, çeviri eleştirisi yaparken, eleştirmenin yapması gerekenler, çeviri eleştirmeninde bulunması gereken özellikler ve yukarıda ele aldığımız Betimleyici Kuramlar bağlamında çeviri eleştirisi (kaynak odaklı yaklaşımlar bağlamında çeviri eleştirisi, erek (hedef) odaklı yaklaşımlar bağlamında çeviri eleştirisi, skopos kuramı bağlamında çeviri eleştirisi) gibi konulara ve bunlarla ilgili olarak kuramcılarının görüşlerine yer verilecektir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

ÇEVİRİ ELEŞTİRİSİ

Eleştirinin çeşitli tanımlarına göz atacak olursak: "1. Bir insanı, bir eseri, bir konuyu, doğru ve yanlış yanlarını bulup göstermek maksadıyla inceleme işi, tenkit. 2. *ed.* Bir edebiyat ve sanat eserini her yönüyle inceleyip açıklamak, anlaşılmasını sağlamak ve değerlendirmek amacıyla yazılan yazı türü, tenkit, kritik. 3. *fel.* Özellikle bilginin temellerini ve doğruluk durumunu inceleme, sınama, yargılama" şeklinde tanımlandığını görürüz (T.D.K., 2000:328). Her üç tanımın ortak noktası "inceleme, anlaşılmasını sağlama, yargılama, değerlendirme" sözcükleridir ve bunlar da çeviri eleştirisinin ana sözcüklerini oluşturur.

Çeviri eleştirisi, bir çeviri ürününü tüm yönleriyle ele alarak incelemek, değerlendirmektir. Genel anlamda çeviri eleştirisi, bir yapıtı, konuyu doğru ve yanlışlarını ortaya koymak amacıyla incelemek ya da bir sanat eserini her yönüyle inceleyip, açıklamak, doğru anlaşılmasını sağlamak ve değerlendirmek üzere kaleme alınan yazı türüdür.

Aksoy'a göre (2002:165), "yazın eleştirisinde amaç, yapıtların olumlu, olumsuz yanlarını, yazarın dilsel, sanatsal ve zihinsel özelliklerini ve bunların dış dünya ile ilişkilerini betimleyici bir yöntemle değerlendirmektir". Çeviri yapıtı hakkında birçok eleştirinin yapılması, değişik fikirlerin ortaya çıkmasına ve daha sağlıklı bir eserin

oluşturulmasına zemin hazırlamaktadır. Çeviri eleştirisi gelişiğüzel, hata aramak amacıyla yapılmamalıdır. Eleştiri yalnızca çeviri metninin kaynak metinle karşılaştırılıp eksikliklerin, fazlalıkların, yanlış anlam ve yorumlamaların ortaya çıkarılması değildir. Her bilim dalı kendi araştırma nesnesini irdelerken belli ölçüt ve yaklaşımlar doğrultusunda değerlendirmeler yapmaktadır. Neyin hangi ölçütlere göre eleştirildiğinin, eleştirel çalışmalarda belirtilmesi kaçınılmazdır. 1980'li yıllara kadar, çeviri eleştirisi kapsamında, öznel bir incelemeyle, hedef dilde oluşturulan metindeki doğruluk yanlışlık ilişkisine ve birebir bir eşdeğerliğin var olup olmadığına bakılmaktaydı. 1980'li yıllardan sonra, çeviribilimin gelişimi ve betimleyici bir çalışma haline gelmesiyle çeviribilimciler çeviri eleştirisini de yeni bir konuma getirme çabasına girmişlerdir.

Çeviribilimde ileri sürülen dilbilimsel, anlambilimsel, işlevsel ve erek metin odaklı yaklaşımlar, çeviri eleştirisinin sınırlarını genişletmiştir. Çeviri eleştirisinde neyin nasıl eleştirileceği konusu, benimsenen kuramsal yaklaşıma göre değişebilmektedir. Çeviribilim, günümüze kadar dilbilim, edebiyat ve ilahiyat gibi farklı alanların etkisi altında yardımcı bir araç olarak ele alınmıştır. Buna bağlı olarak, eleştirilerde ölçüt alınan değer ve kurallar da genellikle bu alanlar tarafından belirlenmiştir. Çeviri eleştirisi bazen edebiyatçılar ve dilbilimciler tarafından bazen de çevirmenlerin birbirlerini öznel yargılarla değerlendirmeleri şeklinde yapılmıştır. Yapılan çoğu çeviri eleştirilerinde kaynak metne sadakat yönünden ele alınmış, çeviri ürünü arka plana atılmış ve herhangi bir ölçüte, bulguya dayandırılmaksızın öznel yargılarla çevirinin iyi ya da kötü olduğu yönünde değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Bilimsel bir çeviri eleştirisi, kaynak metnin diğer metinlerle olan bağlantısını, kaynak metin okuru ile erek metin okuru arasındaki ilişkiyi betimlemektedir. Çeviri eleştirisinde kaynak metnin kaynak kültür içinde, erek metnin erek kültür içinde alımlanma koşulları irdelenerek bilimselliğin önemli bir ölçütü olan nesnellik ön plana çıkmaktadır (Gündoğdu, 1999:173, akt. Oğuz, 2012:72). Yazın çevirisi eleştirisinde amaç, yanlış çözümleme işlemi değil, kaynak eserin konumuna ve yarattığı etkiye göre çevirmeni kendi kültürü, yazın geleneği ve beğenisi çerçevesinde yönlendiren unsurların karşılaştırmalı ve düzenli bir çözümlemeyle ortaya çıkarılmasıdır (Yılmaz, 2012:41). Çeviri eleştirisinin farklı bir yönüne dikkat çeken Göktürk'e (1994:81-82) göre ise, çeviri metninin kaynak metinle karşılaştırılması çeviri incelemelerinde önemli bir yer tutsa da her karşılaştırma, eleştiri sayılmamaktadır.

Özellikle yazınsal çevirilerde, çevirmenin kişiliği, metni alımlama koşulları, dilbilimsel etkenler göz önünde bulundurulurken, çevirinin, çevirmenin yorumuyla bireysel biçeminden izler taşıyıp taşımadığı da değerlendirilmelidir. Böylelikle çeviri kavramının sınırlarının betimlenmesi söz konusu olmaktadır ve yapının iki dildeki alımlanma koşulları, çeviri koşulları, okur beklentileri, en az kaynak dil ve erek dil arasındaki eşdeğerlik ilişkileri irdelenmektedir (Oğuz, 2012:72-73).

Çeviri eleştirisi yaparken, eleştirmenin yapması gereken, öncelikle, kaynak metnin çözümlemesini yapmak, sonra da, sözcük, söz dizimi, biçim ve biçem açısından eşdeğerde olup olmadığını tespit etmek ve kaynak metinle çeviri metni karşılaştırmaktır.

Çeviri eleştirisinde en çok tartışılan konu, yazınsal metinlerin çevirisinde kaynak metnin biçeminin ne ölçüde

yansıtıldığı ve kaynak metin okurunda oluşan etkinin, erek dil okurunda da oluşup oluşmadığı konusudur. "Etkinin okura, kaynak ve erek metne göre değişebilmesi, bu ölçütün çeviri bağlamında tanımlanmasını zorunlu kılmıştır. Çevrildiği dile göre farklı bir kültürün ürünü olan bir metnin erek okur üzerinde aynı etkiyi oluşturmasını beklemek yanlıştır" (Yücel, 2007: 43, akt. Oğuz, 2012:73-74).

"Çeviride Çevirmen Seçimleri Işığında Çeviri Eleştirisi" adlı makalesinde Aksoy (2001), çeviri eleştirisini şöyle ifade etmiştir: "çağdaş çeviri kuramlarında ve çalışmalarında benimsendiği şekliyle çeviri eleştirisi, genel çeviri kuramı, çeviri edimi ve çeviri amaçlı tüm uğraşlar çerçevesinde çok verimli, gerekli ve önemli bir çalışma alanıdır".

Çeviri eleştirisi, "özgün metnin ve çeviri metnin karşılaştırmalı çözümlemesinin düzenli bir biçimde yapılmasını içerir. Bu çözümleme yalnızca kaynak ve çeviri metni değil, metinlerin ait oldukları dizgelerin de göz önüne alınmasını gerektirir. Karşılaştırmalı çözümlemenin amacı, çeviri metnin hangi unsurların etkisi altında yönlendirilerek dilsel göstergelerin hedef dile aktarıldığını ve kaynak metinden sapmaların nedenlerini araştırmaktır" (Yılmaz, 2012:41).

Çeviri eleştirisinde metnin amacı çok önemlidir. Reike-Gerwing'e göre (Yılmaz, 2012:41-42) "bir çevirinin amacı, çevrilen metnin orijinal metne yaklaşması olmalıdır. Çeviride temel sorunlar şunlardır: Çeviri orijinal metnin neresine yaklaşmalıdır? Hangi önceliklerin yerine getirilmesi gerekir? Hangi unsurlara dikkat edilmelidir? Çeviri ve uyarılama arasındaki ince sınır nerede olmalıdır?

Çeviri eleştirisi şu aşamalardan oluşabilir:

- 1- Kaynak ve hedef metnin yapı, anlam ve kullanım bağlamları açısından betimlenmesi

- 2- İki metnin bu özellikler açısından karşılaştırılması
- 3- Sorun ve çözümlerin tartışılması
- 4- Kaynak ve amaç metnin yazın gelenekleri içindeki yerinin belirlenmesi
- 5- Varsa aynı metnin başka çevirilerinin karşılaştırılması
- 6- Varsa ölçüt kabul edilen bir çeviri ile karşılaştırılması
- 7- Çevirinin yeterlilik ve kabul edilirlilik ekseninde değerlendirilmesi" (Yılmaz, 2012:41-42).

Popoviç (1973:162) edebi metin çevirilerinde, eleştirinin aşamalarını şu şekilde belirlemiştir:

- 1- Çeviri metninin, kaynak dil ve hedef dildeki yerleşik metin gelenekleri göz önünde bulundurularak incelenmesi, geleneksel kurallardan sapma olup olmadığına göre değerlendirilmesi.
- 2- Kaynak dil metni ile hedef dil metninin dil ve üslup özellikleri bakımından çözümlenmesi, birbiriyle karşılaştırılması ve sonra da yapılan hataların tespit edilmesi.
- 3- Çeviri metninin hedef dil okuru açısından değerlendirilmesi.

Çeviri eleştirisini, "metnin işlevi, metnin kuruluşu ve metnin alımlanması gibi etkenlerin incelenmesi olarak ele alan ve çeviri eleştirisinde eşdeğerliğin önemli olduğunu belirten Wills (Yılmaz, 2012:44) nesnel bir çeviri eleştirisinin gerçekleştirilebilmesi için, aşağıdaki süreçlerin dikkate alınması gerektiğini savunmaktadır:

- 1- Dilbilgisi kuralları ve bu kurallardan sapma arasındaki ilişki
- 2- Dil kullanım normları ve bu normlardan sapma arasındaki ilişki

- 3- Toplumda benimsenmiş zorunlu ifade kuralları ve bunlardan sapma arasındaki ilişki.
- 4- Bireysel dil kullanım şekilleri ve bunlardan sapma arasındaki ilişki.

Özbek (1988) "*Die Quellen der Übersetzungsprobleme*" [Çeviri Problemlerinin Kaynağı] adlı çalışmasında çeviri metinlerinde yapılan yanlışlıkların kaynaklarına inilmesi ve bunların sonuçları ile birlikte çözümlemelerinin de açıklanması gerektiğini belirtmektedir. Özbek, çalışmasında çeviri metinlerde yapılan hatalar ve bunların nedenlerini şöyle sınıflandırmıştır:

- 1- Sözcüğün yetersiz kullanımı
- 2- Dil duygusunun yetersizliği
- 3- Bağlamın göz ardı edilmesi
- 4- Söz sanatlarının dikkate alınmaması
- 5- Alan terimlerinin dikkate alınmaması (akt. Yılmaz, 2012: 43-44).

Çeviri eleştirisinin hangi gerekçelerle yapıldığına ilişkin bir soruya ReiB (1971:7) şu şekilde cevap vermiştir: 1. Çeviri eleştirisi, başarılı çevirilerin yapılmasına katkıda bulunur, 2. Çeviri eleştirisi, eleştirmenin dilbilgisel becerisini geliştirir ve onun diliçi ve dildışı ufkunun genişlemesine yardımcı olur (akt. Aktaş, 1996:194).

Ülkemizde "çeviri eleştirisi ile ilgili ölçütler göz ardı edilerek, kaynak metin sanatsal, kültürel ve toplumsal bir çerçevede ele alınmaksızın, çevirisiyle sadece dilsel göstergeler düzeyinde karşılaştırmalar yapılmaktadır. Çevirinin, hedef kitlenin sanatsal, yazınsal, toplumsal unsurlarıyla bir bütün olduğu göz ardı edilerek eleştiri yapılmaktadır" (Aksoy, 2002:165-166). Örneğin, bir şiir çevirisini "eleştiren kişi, kaynak metne bağlılığı ve kaynak metinden sapmaları

değerlendirirken, kaynak metnin yazın özelliklerini, estetik varlığının bütünleyici ve belirleyici özelliklerini hep göz önünde tutmak zorunda olduğu gibi, erek metnin erek dilde var olan (ya da olmayan/olamayan), estetik özelliklerini de gözden kaçırmamak durumundadır." (Paker, 1988:117, akt. Gündüzalp, 2008:51).

Günümüzde çeviri eleştirisi, "sadece öznel birtakım yargıların, beğenilerin bir aktarımı olmaktan çıkmıştır. Artık amaç çevirinin, hem ürününün hem de sürecin, dizgesel bir incelemesini sunmak ve bunu yaparken çeviri süreci ve ürünü hakkında bilinenleri ve bunlara dayanarak varılan nesnel yargıları" ortaya koymak olmuştur (Aksoy, 2001:165).

Nord (1995:189), Reiss'in dilbilimsel çeviri eleştirisinin ölçütlerini geliştirerek çeviri eleştirisini iletişimsel ve işlevsel bir bakış açısıyla ele almaktadır. Nord, eleştiriyi bu bağlamda değerlendirerek önemli olanın, hata çözümlemesi yapmak değil, çevirinin erek dilde istenen görevi yerine getirip getirmediğinin tespiti olduğunu vurgulamaktadır.

5.1. Kaynak Odaklı Yaklaşımlar Bağlamında Çeviri Eleştirisi

Çeviri eleştirisinde metin türü, eleştirinin amacı, kültür, siyaset gibi metin dışı etmenler göz önünde bulundurulmuyorsa eleştiri, kaynak metin odaklı olarak adlandırılmaktadır. "Bir yapıtı çevirmek ve bir çeviriyi eleştirmek için öncelikle bu etmenlerin kaynak metinde çözümlendikten sonra erek metinde ne kadar gözetildiği ya da gözetilmesi gerektiğinin belirlenmesi gerekir. Ancak bu yolla çevirmenin kaynak metinden ne oranda saptığına bakarak, almış olduğu olası kararları eleştirmek/değerlendirmek nesnel bir yaklaşımın sonucu olarak görülebilir" (Yücel, 2007:46-47).

Koller'e (1979:206-207, akt. Aktaş, 1996:190-192) göre, "nesnel bir çeviri eleştirisinde hedef dil metni, kaynak dil metniyle her bakımdan karşılaştırılmak suretiyle yapılabilir." Koller kaynak dil metninin kesinlikle göz ardı edilmemesi gerektiğini, sadece hedef dile bağımlı bir çeviri eleştirisinin ancak bir hedef dil metin eleştirisi olacağını belirtmektedir.

Koller, hedef dile yönelik çeviri eleştirisinde göz önünde bulundurulması gereken noktaları aşağıdaki şekilde ele almıştır:

- "1-Eleştirmen, çeviri metnini okur açısından değerlendirir (çeviri metnin hangi okur kitlesine yönelik olduğu, çeviri metni okurun anlayıp anlayamadığı, çeviri metnin dil ve biçem (üslûp) açısından hedef dildeki metin türü geleneğinin özelliklerini taşıyıp taşımadığı gibi konuları keni kendine irdeleyerek metni çözümlenmeye çalışır.)
- 2- Eleştirmen, çeviri metninde okurun beklentilerine ne derece yer verildiğini ve onların beklentilerinden ne dereceye kadar uzaklaşıldığını ortaya koymaya çalışır.
- 3- Eleştirmen, çevirisi yapılmış metni dil ve biçem (üslûp) açısından analiz eder ve metnin bu iki bakımdan ne gibi özellikleri olduğunu belirlemeye çalışır"(akt. age:192).

5.2. Erek Metin Odaklı Yaklaşımlar Bağlamında Çeviri Eleştirisi

Yirminci yüzyılın ikinci yarısından sonra çeviri eleştirisini erek dil odaklı olarak ele alan Vermeer, Even-Zohar, Toury gibi kuramcılar, kaynak dil odaklı yaklaşımlardan farklı olarak, çevirilerin erek kültürdeki gereksinim sonucunda ortaya çıktığını savunarak çeviriyi belirleyen normların

erek dil tarafından belirlenmesi gerektiği görüşünü ortaya atmışlardır. Bu dönemden sonra, “çeviri eleştirilerinde daha önce ölçüt alınan kaynak metinden çok, erek metni etkileyen normların temel alınması söz konusu olmuştur. Başka bir deyişle, çevirinin “kaynak metinden farklı olması değil, bu farklılığa yol açan etmenler araştırılmış ve erek odaklı çeviri eleştirilerinde sosyo-kültürel, siyasal, ekonomik gibi birtakım metin dışı etmenler” ön plana alınmıştır (Yücel, 2007:46-47).

Kaynak odaklı kuramlar bağlamındaki çeviri eleştirilerinde kullanılan iyi, doğru, sadık gibi sıfatların yerini çeviri normları ve çeviride eşdeğerlik almıştır. Eşdeğerlik kavramı kapsamında ise “yeterlik” ve “kabul edilebilirlik” terimleri ortaya çıkmıştır. Yeterlik ile çevirmenin kaynak dizge normlarını ön plana çıkararak ürettiği çeviri, kabul edilebilirlik ile de, çevirmenin hedef dizge normlarına önem vererek yaptığı çeviri anlatılmak istenmiştir.

Çeviri eleştirisi, hedef odaklı kuramlarla birlikte “kuralcılıktan, değişmez ve öznel ölçütlerden sıyrılarak, nesnelliğe ve bilimselliğe doğru bir adım atmıştır” (Bengi, 1999:120). Erek odaklı çeviri kuramlarında çevirilerin “erek dilde belli bir işlevi olması ve bu işlevlerin erek kültürdeki koşullara ve çeviride amaçlanan hedeflere göre değişebilmesi, çeviri eleştirisinde ölçüt alınan değerlerin de göreceli bir nitelik kazanmasına yol açmıştır. Kaynak dil odaklı çeviri eleştirisini savunan bazı kuramcılar, bu göreceliği öznel olması gerekçesiyle eleştirmişlerdir” (Oğuz, 2012:80-81).

5.3. Betimleyici Kuramlar Bağlamında Çeviri Eleştirisi

Betimleyici kuramlarda çeviriyi etkileyen tarihsel, kültürel, toplumsal koşullar ön plandadır ve bu nedenle de çeviri eleştirisinde tercih edilen yaklaşımların önünde

gelmektedir. Betimleyici kuramlarda da hata çözümlemesine dayalı bir yaklaşım kabul edilmekte ve çeviriyi erek kültürdeki genel normlar açısından bütünsel olarak tarihsel bir bakış açısıyla değerlendirerek neden-sonuç ilişkileri içerisinde irdelemektedir.

Çeviri eleştirisinde, kaynak metni dizgesel bir şekilde ve yazınsal özelliklerini dikkate alarak karşılaştırmalı olarak çeviri metin üzerinde inceleyen betimleyici kuramları temel alan yaklaşımlardan bir diğeri de Van den Broeck'un (Aksoy, 2002:166) eleştiri yöntemidir. Ona göre eleştirmenin görevi, çevirmenin kurallarını ve seçeneklerini belirlemek, etkisinde olduğu kısıtlamaları ve bu kısıtlamaların çeviri sürecini ve ürününü nasıl etkilediğini saptamaktır. Broeck, çeviribilimi geçmiş ve güncel uygulamalarla bütünleştiren, nesnel ve geniş kapsamlı bu yöntemde ilk olarak kaynak ve erek metinleri dizgesel ve yapısal bağlamda karşılaştırmalı olarak çözümlemektedir. Karşılaştırma sırasında eleştirmenin kendi eleştiri ölçütleri, çevirmenin benimsediği ilkelerden ayrı tutulmakta ve çevirmenin sanatsal dil seçimi, erek dil okuruna yönelik çeviri yöntemi, amacına ulaşmak için benimsediği tutum gibi hususlar da göz önünde bulundurulmaktadır. (...) Değiş kaydırmada, kaynak metindeki sapmalar ve yanlış kabul edilen birimler, kaynak metni erek dilde en iyi biçimde yeniden oluşturmak üzere kurallarca belirlenen, erek dilbilimsel ve kültürel dizgelerce yönlendirilen zorunlu veya isteğe bağlı yapılan değişikliklerdir (Aksoy, 2002:166-168).

5.4. Skopos Kuramı Bağlamında Çeviri Eleştirisi

Çeviri eleştirmenin, "çeviri ürününün istenilen etkiyi okur üzerinde bırakıp bırakmadığını saptayabilmesi için, çevirinin hangi amaçla yapıldığını önceden bilmesi"

gerekmektedir (Yücel, 2007: 50). Bu çerçevede, çevirinin amacının kesin bir biçimde belli olmaması (çevirinin hangi amaçla yapıldığının bilinmemesi) ve bu süreçte çevirmenlerin aldıkları kararların tam olarak bilinmemesi eleştirmeni güç durumda bırakmaktadır.

Bununla birlikte, çevirideki “yinelemeler, kaynak metinle olan farklılıklar, eklemeler, başlığın değiştirilmesi, yayının nitelikleri gibi etmenler, çevirmene çevirinin amacı ile ilgili ipuçları vermektedir. Çeviri eleştirisi bağlamında ise Skopos kuramı temel alınarak yapılan eleştirilerde öznel normların ölçüt alınması, bu kuramın güvenilirliğini çeliştirmektedir” (Yücel, 2007: 50-54).

5.5. Çeviri Eleştirmeninin Özellikleri

Yazın çevirisi eleştirmeni, kaynak ve amaç dillere, bu dillerin işleyiş özelliklerine hâkim olmalı, kaynak ve amaç dillerin metin geleneklerini, dilin ilke ve özelliklerini bilmeli, çeviri sürecini ve aşamalarını iyi tanımalı, bu süreç içinde çevirmenin işlevini benimsediği rolü iyi kavramalı, çeviri kuramı hakkında bilgi sahibi olmalı, çağdaş çeviri kuramlarını bilmeli ve yapılacak çalışmada uygulanacak eleştiri yönteminin sınırlarını iyi çizebilmelidir.

Eleştirmenin ilk görevi okuyucuya kendi ilkelerini sunarken çevirmenin ilke ve kurallarını da nesnel olarak belirlemektir. Bunun için, çevirinin seslendiği okuyucu kitlesi ve kabul edilebilirlik/yeterlik derecesinin saptanması gerekir (Aksoy, 2002:169).

Çeviri eleştirmeninden “bilgi yetisi bakımından, en az ilgili metni yazan ya da irdeleyen bir uzman kadar donanımlı olması” beklenmektedir (Yücel, 2007:54). Çeviri eleştirmeni, çeviri metnini kaynak metinle karşılaştırmadan önce, “kaynak metni tıpkı çevirmen gibi her yönüyle çözümlemek

ve onun tüm özelliklerini ortaya koymak durumundadır" (Aktaş, 1996:192). Eleştirmen, çeviri metnini, çevirmenin kaynak metinde uyguladığı aşamaları izleyerek çözümlemektedir. Daha sonra da, kaynak metin ile erek metnin "hangi oranda ve nasıl örtüştüğünü ortaya koymalıdır" (Yücel, 2007:54). Çevirmenin çevirideki amacı ve niyetini sorgulamalıdır.

Çeviri eleştirmeni, "bilgi odaklı metinlerde metnin biçiminden çok, içeriğini temel alıp bunu kaynak metinde kullanan çevirmenlerin terim, kavram ve tanımlamaların aslına uygun olarak çevrilip çevirmediğini gözden geçirmekle yükümlüdür(Yücel, 2007:54). Çeviri eleştirmeni, eleştirisinde içeriğin ne denli aktarıldığını da belirtmelidir.

Aktaş'a göre (1996:193-194), herhangi bir kaynak metnin çevirisi yapılırken, "çevirmen tarafından dikkate alınması gereken sorular, çeviri eleştirmeni tarafından da büyük önem taşımaktadır. Eleştirmen kaynak metne ilişkin şu soruları sorabilir:

- Kaynak metnin türü nedir?
- Kaynak metni hedef dil metin gelenekleriyle bağdaştırıyor mu?
- Kaynak metnin dilsel işlevi nedir?
- Metnin içeriksel özellikleri nelerdir?
- Metnin dilsel ve biçimsel özellikleri nelerdir?
- Metnin estetik özellikleri nelerdir?
- Çeviri metni, kaynak metnin okuru üzerinde hedeflediği etkiyi, kendi okuru üzerinde ne derece yansıtıyor?
- Kaynak metnin ne gibi bir amacı vardır?"

Tüm bu sorular, çeviri metninin niteliğinin ortaya çıkmasına katkı sağlayacağı gibi çeviri eleştirisinin de amacını

belirlemektedir. Günümüzde çeviri eleştirisinde amaç, çevirinin hem ürünün hem de sürecin dizgesel/ betimleyici bir incelemesini yapmak ve bunu yaparken nesnel yargılardan yararlanmaktır. Çevirisi eleştirisinde önemli olan, çevirmenin kendi kültürü, beğenisi ve yazın geleneği çerçevesindeki unsurların karşılaştırılması ve düzenli bir çözümlemeyle ortaya çıkarılmasıdır. Eleştirmenin şahsi değer yargısı nesnel çeviri eleştirisinde önemli rol oynar.

Çeviri eleştirisi konusundan sonra ele alacağımız konu, çevirmenlerin her türlü metinle karşı karşıya geldiklerinde başvurdukları stratejiler başka bir ifadeyle genel çeviri stratejileri konusudur ve bir sonraki bölümde yer almaktadır.

ALTINCI BÖLÜM

ÇEVİRİ STRATEJİLERİ

6.1. Çeviri Stratejisi Nedir?

Strateji kavramı şu şekilde tanımlanmaktadır: “Önceden belirlenen bir amaca ulaşmak için tutulan yol; bir ulusun veya uluslar topluluğunun, barış ve savaşta benimsenen politikalara en fazla desteği vermek amacıyla politik, ekonomik, psikolojik ve askerî güçleri bir arada kullanma bilimi ve sanatı, fr. *stratégie*, tr. *izlem*” (TDK, 2000:881).

Çeviri stratejisi ise, çevirmen tarafından tasarlanan ve bir çeviriyi nasıl yapacağını kapsayan plan demektir. Gürçağlar’a göre (2011:38) “Çevirmenlerin bir metni seçerken ve çevirirken o metne yaklaşımları ve aktarım sırasında benimsedikleri birtakım yöntemler çeviri stratejilerini oluşturur. Diğer bir deyişle, çevirmenle ortaya çıkardığı çeviri metin arasındaki ilişkinin niteliği strateji kavramıyla açıklanabilir.”

Çeviri çalışmaları bir bilim dalı olarak görülmeye başlandığı tarihten itibaren çeviribilimciler daha iyi çeviri nasıl yapılır sorusuna cevap aramaya başladılar. Bu bağlamda, çeşitli çeviri stratejileri ortaya çıkmıştır. Çeviri stratejileri, çeviri yapanlara yol gösterirken, çevrilen metinlerin de belirli bir düzende kalmasını sağlamaktadır.

Çevirmenin çeviri sürecinde izleyeceği yol, seçenekler ve alacağı kararlar çeviri stratejisini oluşturmaktadır. Çeviri stratejileri, çeviri eylemi sırasında izlenen yollar, kullanılan yöntemler ve yapılan işlemlerdir. Boztaş ve Yener'e (akt. Eruz, 2005:36) göre ise, "çeviri stratejisi, çevirmenlerin verilen bir metnin çevirisi için amaçları doğrultusunda uyguladıkları tutarlı bir hareket planıdır". Çeviri stratejisi çeviride birçok unsurun saptayıcısıdır. "Çeviri aracılığı ile kültür aktarımının sağlanıp sağlanmayacağı ise tamamen çevirmenin aldığı kararlara ve belirlediği çeviri stratejisine bağlıdır" (Eruz, 2005:36). Çevirmen bu seçenekler ve almış olduğu bu kararlarla, kaynak metinle hedef metin arasında olabilecek çeviri kayıplarına karşı, en üst derecede eşdeğerliği kurma çabasında olmalıdır.

Çeviri stratejisi, "çevirmenin metni çevirmeden önce okuma sırasında ve çeviri yaptığı süreçte, çevirinin amaçlarına ve normlarına göre belirlediği bir dizi seçenekleri ve kararları ifade etmek için kullanılmaktadır". (Suçin, 2013:201). Bu söz konusu seçenekler ve kararlar, kaynak metin ile erek metin arasındaki eşdeğerliği sağlamaya ve de en önemlisi her iki metin arasında meydana gelmesi kaçınılmaz olan çeviri kayıplarına karşı mücadele etmeye yararlar. Sonuç olarak, çeviri stratejileri çevirmenler için yararlı araçlardır.

Çeviri kuram ve uygulamalarında özellikle kaynak metnin yorumlanması ve bir ürün olarak hedef metnin değerlendirilmesi durumunda metnin iyi anlaşılması temel şarttır. Yetkiner'e (2009: 35-36) göre, "metni yorumlama süreçlerini, metnin amacını ve çeviri stratejilerini belirleyici parametreleri aydınlatmak, ortaya çıkan ürünü değerlendirme ölçütlerini belirlemek çeviri eğitimcilerinin üzerinde titizlikle durduğu konulardır".

Çeviride anlamın iletilebilmesi için dilbilimsel açıdan gerekli şartlar, "birebir çeviri, kültürel değiş(tir)me, anlamın çevirmen tarafından metin içinde veya dipnot ile açıklanması, bazı bölümlerin göz ardı edilip çevrilmemesi, kaynak dildeki ifadelerin anlamının erek dile aynen aktarılması" şeklindedir (Baker,1992:71-77).

Aşağıda, çeviri sorunlarını çözmek için çevirmenin göz önünde bulundurması gereken bazı stratejiler ele alınmıştır, genel çeviri stratejilerinden bahsedildikten sonra, izleyen bölümde de çözümleme örneklerine yer verilmiştir.

6.2. Genel Çeviri Stratejileri

Genel çeviri stratejileri, çevirmenlerin her türlü metinle karşı karşıya geldiklerinde başvurdukları stratejilerdir. Bu stratejiler kaynak metne ait bazı unsurların geri plana itilmesi, bazı unsurların ise özellikle öne çıkarılması biçiminde ortaya çıkar (Kearns, 2009:283). Ayrıca, genel çeviri stratejileri yoluyla, erek kültür normlarının çeviri metin üzerindeki etkisi de ortaya konabilir veya kaynak kültüre ait öğelerin korundukları görülebilir.

Çeviri stratejileriyle ilgili olarak Alman, Kanada ve Amerikan okullarının çeviri stratejisi konusunda farklı terimler kullandığını görmekteyiz. Örneğin, Kanada okulundan Vinay ve Darbelnet, çeviride "genişletme/daraltma" terimlerine karşılık olarak "amplification/économie" veya "dilution/concentration" terimlerini kullanırken, Amerika okulunun aynı terimlere karşılık olarak "diffusion/condensation" terimlerini kullandığı görülür (Berk, 2005:124).

Çeviride karşılaşılan zorluklara karşı, "La Stylistique Comparée du Français et de L'Anglais" adlı çalışmalarında J.-P. Vinay ve J. Darbelnet (1995) İngilizce ve Fransızca

metinlerin karşılaştırmalı çözümlemesini yapmışlar ve "dolaylı" ve "doğrudan" olmak üzere iki genel çeviri stratejisi önermişlerdir. Doğrudan çeviri, "sözcüğü sözcüğüne" çeviriye denk gelmektedir. Dolaylı çeviri ise "serbest" çeviriyle bağdaştırılmaktadır (Munday, 2001:56, akt. Gürçağlar, 2011:114).

J.-P. Vinay ve J. Darbelnet (1995:30-41), çeviri stratejisi kapsamında bu genel stratejilere bağlı olarak "işlemler"(procedures) adını verdikleri yedi çeşit alt strateji saptamışlardır. Bu sınıflandırmalar çeviriye sistematik bir bakış açısı getirmiştir. Vinay ve Darbelnet, ayrıca çevirmenlerin izleyeceği bir çeviri yöntemi de geliştirmişlerdir. Buna göre, çevirmenler, önce çevirinin hangi birimlere ayrılarak çevrileceğine karar verecek, kaynak metni ayrıntılı bir şekilde inceleyecek ve erek metni aşağıda belirtilen stratejilere göre üreterek gözden geçirecektir (Munday, 2001:59, akt. Gürçağlar, 2011:114).

J.-P. Vinay ve J. Darbelnet'nin saptadıkları ve işlemler adını verdikleri stratejiler aşağıdadır:

- 1- Ödünç Alma (emprunt)
- 2- Öykünme (calque)
- 3- Sözcüğü sözcüğüne çeviri (mot à mot)
- 4- Yer değiştirme (transposition)
- 5- Dönüştürüm (modulation)
- 6- Eşdeğerlik (équivalence)
- 7- Uyarılama (adaptation)

1- Ödünç Alma (emprunt): Bir sözcüğün kaynak dilden hedef dile çevrilmeden, aynen aktarılmasıdır. Daha çok hedef dilde yer almayan sözcükler için kullanılan işlemdir.

2- Öykünme (calque): Kaynak dildeki bir sözcük ya da yapının hedef dile sözcüğü sözcüğüne aktarılmasıdır. Hedef dilde bulunmayan bu sözcük zaman içerisinde hedef dilin bir parçası haline gelebilir.

3- Sözcüğü sözcüğüne çeviri (mot à mot): Birebir çeviri işlemidir. Daha çok, aynı dil ailesinden gelen diller arasında uygulanır.

4- Yer değiştirme (transposition): Hedef metinde kaynak metin öğelerinin anlamı değişmeden yer değiştirmesi işlemidir. Kaynak dilde fiil konumundaki bir terim hedef dile isim olarak veya zarf durumundaki terimin hedef dile fiil şeklinde aktarılabilir.

5- Dönüştürüm (modulation): kaynak dildeki sözün hedef dilde farklı bir formda aktarılması işlemidir. Örneğin, kaynak dildeki aktif bir çatıyı hedef dilde pasif çatı olarak ya da tam tersi pasif çatıyı aktif çatı şeklinde değiştirerek aktarmaktır.

6- Eşdeğerlik (équivalence): Kaynak ve hedef dilin aynı durumu farklı üslup ve yapıyla verilmesidir. Bu işlem daha çok deyim ve atasözlerinin çevirisinde kullanılan bir işlemidir. Vinay ve Darbelnet, bir kişinin çok sakar olduğunu ifade etmek için Fransızca "comme un chien dans un jeu de quilles" [bowling topları arasında kalmış köpek gibi] deyiminin İngilizce "like a bull in a china shop" [seramik dükkânına dalmış bir boğa gibi] deyimiyile aktarılmasını eşdeğerlik işlemine örnek olarak vermişlerdir (Suçin, 2013:44).

7- Uyarılama (adaptation): Kaynak kültürde var olan bir durumun hedef kültürde bulunmaması durumunda kullanılan bir işlemidir. Örnek: Fransızca'daki "Bon appétit" Türkçe'de "Afiyet olsun" tümcesiyle ifade edilir. Aynı

şekilde, "Bon courage", "Kolay gelsin" tümcesinin karşılığı olarak verilir.

Yukarıda da bahsettiğimiz üzere, Vinay ve Darbelnet, çevirmenin çeviri stratejilerini veya işlemlerini seçerken "dolaylı" ve "doğrudan" olmak suretiyle iki durumla karşı karşıya kaldığını ifade etmektedir. Doğal olarak, kaynak dil ve hedef diller arasındaki yapısal farklılıklardan dolayı, çeviri işlemi sırasında birtakım değişiklikler ve uyarlamalar yapılmaktadır. Bunlar zorunlu olarak yapılan değişikliklerdir. İsteğe bağlı değişiklikler ise, çevirmenin kendi üslubu ve tercihleriyle ilgili değişikliklerdir ve zorunlu değildirler. Vinay ve Darbelnet, çevirmenin asıl bu noktaya yani isteğe bağlı değişikliklere odaklanması gerektiğine ve çeviriyi nasıl gerçekleştireceğine karar veren bir kişi olarak çevirmenin rolüne vurgu yapmaktadırlar.

Bu kitapta, çeviri uygulaması sırasında kaynak metin ya da kültürde çevirmenleri çözüm arayışına yönelten birtakım unsurlar için oluşturulan çeviri stratejileri, özellikle de Mona Baker (1992) tarafından geliştirilen çeviri stratejileri ile diğer çeviri stratejileri ele alınmıştır; tüm bu çeviri stratejileri aşağıda sıralanmış, örneklerle açıklanmıştır. Kitabın son bölümü olan "Çeviri Stratejilerine İlişkin Uygulamalar" kısmında, çözümlene örneklerine kullanılan stratejileriyle birlikte yer verilmiştir.

- 1- Yabancılaştırma yoluyla çeviri
- 2- Öykünme yoluyla çeviri
- 3- Yerlileştirme/Yerelleştirme yoluyla çeviri
- 4- Kültürel Ödünçleme yoluyla çeviri
- 5- Telafi (ikame) yoluyla çeviri
- 6- Özelleştirme yoluyla çeviri (Alt anlamlı çeviri)
- 7- Genelleştirme yoluyla çeviri (Üst anlamlı çeviri)

- 8- Açıklama yoluyla çeviri
- 9- Ekleme (genişletme) yoluyla çeviri
- 10- Çıkarma (daraltma) yoluyla çeviri
- 11- Çıkarım yoluyla çeviri
- 12- Yer değiştirme yoluyla çeviri
- 13- Uyarlama yoluyla çeviri
- 14- Standartlaştırma yoluyla çeviri
- 15- Perspektif kaydırma (Değiştirme) yoluyla çeviri
- 16- İletişimsel çeviri
- 17- Birebir (sözcüğü sözcüğüne) çeviri

Çevirmenin çeviri sürecinde izlediği yol, yöntem, seçenekler ve aldığı kararlardan oluşan genel çeviri stratejilerini bu şekilde sıraladıktan sonra, aşağıdaki kısımlarda, alt başlıklar şeklinde her bir strateji ele alınmış, örneklerle açıklanmıştır.

6.2.1. Yabancılaştırma Yoluyla Çeviri

“Yabancılaştırma” ile, kaynak dilin kültürel özelliklerinin hedef metinde en üst düzeyde hissettirilmesi anlatılmak istenmektedir. Bu ise, hedef dilde kültürel yabancılaştırmanın en üst düzeyde olması demektir. Yabancılaştırma işleminin baskın olduğu bir hedef metinde sürekli olarak ithal edilmiş dilbilgisi ve kültürel özellikleri varlık gösterir (Suçin, 2013: 203-204)

Mine Yazıcı'ya (2007:38) göre ise, yabancılaştırma: “çevirmenin yabancı kültürü tanıtmak amacıyla erek dilin olanaklarının elverdiği ölçüde kaynak kutba yakın çeviri stratejisi kullanmasıyla ilgili karara dayalı çeviri işlemi” olarak değerlendirilebilir. Berk (2011:1-6) de, yabancılaştırmayı, kaynak metnin bazı yabancı unsurlarını tutarak erek dilin normlarını zorlayan bir biçimde çevirmek olarak

açıklamakta ve bir çeviri girişiminin yerelleştirme ya da yabancılaştırma yöntemini izleyip izlemediği bu çevirinin üretildiği ve ulaştırıldığı kültürün ayrıntılı bir incelemesinden sonra belirlenebileceğini ifade etmektedir.

Aşağıdaki metnin çevirisinde yabancılaştırma stratejisini görebiliriz:

“Le matin, le vieux serveur sort de la maison pour aller à la boulangerie, il achète une baguette et douze croissants qu’il sent comme un gourmet.”

Çevirisi:

“Sabahları, yaşlı hizmetçi fırına gitmek için evden çıkar, bir bağet ve bir gurme gibi kokladığı 12 kruvasan alır”.

102

Yukarıdaki örnekte, Fransızca sözcükler “*baguette*”, “*croissants*” ve “*gourmet*” hedef metin olan Türkçe’ye “*bağet*”, “*kruvasan*” ve “*gurme*” şeklinde çevrilmişlerdir.

Yabancılaştırma işlemi, bazen de metne egzotik bir hava vermek amacıyla kullanılır. Yabancılaştırılan sözcükler, kaynak metinde taşıdıkları anlamların yanı sıra daha çok “prestijli” değerlerinden dolayı kullanılmaktadırlar. Bu durumda hedef metinde Baker’ın (1992:25) deyiimiyle, “sofistike” bir hava verme eğilimi söz konusudur. Aşağıdaki örnek prestij değer taşıyan yabancılaştırılmış sözcüklerin kullanıldığı bir örnektir; bu tür örneklere, modern Türkçe’de sık rastlanılmaktadır:

“.....Fuşya, fıstık yeşili, oranj, sarı ağırlıklı şezlonglar farklı mekanlarda soft bir tarz yaratıyor.” (Suçin, 2013:205)

Yukarıdaki kaynak metin olan Türkçe’de “fuşya” bir rengin (pembe) adı olarak kullanılmıştır. “Oranj” Fransızca bir sözcük olan “orange” olarak yazılan “portakal rengi” anlamında bir sözcüktür. “Soft” kelimesi ise “yumuşak,

rahat" anlamlarına gelmektedir. Burada yabancılaştırarak vermesinin amacı ürüne "sofistike" bir hava katmaktır.

6.2.2. Öykünme Yoluyla Çeviri

Hedef metnin tamamen yabancılaştırılma yoluna gitmediği durumlarda zaman zaman kısa süreli bir yabancılık metne dâhil edilebilir. Metne dâhil edilen bu tür ifadeler, hedef dilin sözcüklerinden oluşmakta ve hedef dilin söz dizimine uymaktadır. Ancak, kaynak dildeki bir ifadenin yapısını model aldığı için de "yerli" değildir. Bu ifadelerin hedef dilin dilsel normlarına dâhil olması için belli bir sürece ihtiyaç vardır. Kullanım sıklığı ve toplumun benimsemesine bağlı olarak ya hedef dile yerleşir veya terk edilir. İşte bu şekilde hedef metne dâhil olan sözcük ve ifadelere "öykünme" (calque) adı verilmektedir (Suçin, 2013:206).

"Öykünmede iki taraf söz konusudur. Biri etkileyen, aktif ve baskın olan taraftır. Öteki ise etkilenen, pasif ve baskın olanı taklit eden taraftır. Kültürel öykünme, bu iki tarafın eşit olmayan kültür alışverişinden doğan bir olgudur. Bu olgunun, pasif tarafın sosyal hayatına yansımaları olduğu gibi, dilsel ve kültürel yaşamı da etkilemektedir" (Suçin, 2013:207). Suçin'e göre Türkçe'nin öykündüğü diller genellikle İngilizce ve Fransızca'dır.

Örnek:

"Jouer un rôle" "to play a rol" "Bir rol oynamak"

"in regard to" "en ce qui concerne" "ile ilgili olarak"

"sous les auspices" "under the auspices" "himayesinde"

Yukarıdaki örneklerdeki ifadeler öykünme yoluyla Fransızca veya İngilizce'den Türkçeye girmiş ve Türkçenin yerli söz varlığına dâhil olmuştur.

6.2.3. Yerlileştirme/Yerelleştirme Yoluyla Çeviri

Yerlileştirme, yabancılaştırmanın diğer ucunda yer alan bir çeviri işlemidir. Dickins'a (2002:32) göre, yerlileştirme hedef metinde yapılan bir tür "kültür nakli" dir. Kültür nakli, hedef dilin yerli kültürel öğesinin kaynak metin ortamına dâhil edilmesidir. Başka bir deyişle, yerlileştirme, hedef metinden yola çıkarak çeviri işlemine girme yani yabancı olanı vermektен kaçınarak, özgün eserin yazarının, çevirmenin dilinde yazacağı gibi yazma şeklinde tanımlanmaktadır.

Yerlileştirme Stratejisi aşağıdaki örneklerle incelenmiştir:

"Quand j'étais à l'étranger, j'ai rencontré un couple. Ils se sont amoureux l'un de l'autre comme Roméo et Julliette".

Türkçeye çevirisi:

"Yurtdışında iken, bir çiftle tanıştım. Kerem ile Aslı gibi, Ferhat ile Şirin gibi birbirlerine âşıktılar".

Yukarıdaki metinde, kaynak dildeki "Roméo et Julliette", hedef dile yerlileştirilerek, hedef kültüre yabancı olanı vermektен kaçınılarak "Kerem ile Aslı", " Ferhat ile Şirin" şeklinde yani hedef kültürün yabancılık çekmeyeceği, kendi dilinde yazılacağı şekilde çevrilmiştir.

6.2.4. Kültürel Ödünçleme

Kültürel öğelerin aktarımında takip edilebilecek bir dizi stratejinin en uç noktalarında bulunan yabancılaştırma ve yerlileştirme işlemlerinden korunmak için birinci alternatif, kaynak dildeki ifadenin aynısını hedef dile aktarmaktır. Bir nevi kültürün ödünç alınmasıdır. Bu yolla yabancı bir öge, hedef metne dâhil edilmektedir. Yabancı öge hedef metne herhangi bir uyarlamaya tabi tutulmadan aktarıldığı için doğal olarak "egzotik" kalmış olur (Suçin, 2013:212-213).

Aşağıdaki örnekte Türkçeden Fransızcaya kültürel ödünçleme ("le qanun, le oud, le nay") stratejisinden yararlanılarak çeviri yapılmıştır.

"Konser programı 15 eserden oluşmaktadır. Bunlardan altısı, radyo ve televizyondan aşına olduğumuz Mısır tarzını temsil etmektedir. Bu altı eser, Mısır ekolüne ait kanun, ud ve ney gibi klasik Arap enstrümanlarından etkilenmiş olan taksimlerden oluşmaktadır".

"Le programme du concert se compose de quinze sections, dont six étaient dans le style égyptien comme nous le savons de la radio et de la télévision. Ces six sections se composent d'instruments classiques tels que le qanun, le oud, le nay appartenant à l'école égyptienne».

6.2.5. Telafi (İkame) Yoluyla Çeviri

Fawwacett'e göre telafi, "dilsel kısıtlamalar nedeniyle çevrilemeyen bir sözcük veya ifadenin çeviri metnin ilerleyen kısmında italik, koyu harf gibi tipografik özelliklerinden yararlanarak çevirme yöntemidir" (1997:31-33). Newmark'a göre ise, telafi "sözcüğü sözcüğüne bağlı olarak sözcenin herhangi bir yerinde ortaya çıkan anlam, ses etkisi, kullanım ve mecaz kaybının, sözcenin başka bir yerinde veya ona yakın bir sözcede giderilmesi işlemidir" (1998b: 90).

Telafi, genellikle kaynak metnin etkisiyle hedef metnin etkisi arasında aynı türden bir farklılığı gerektirir. Bu farklılık değişik biçimlerde ortaya çıkabilir. Suçin'e (2013:217-218) göre, söz gelimi kaynak metinde örtük olan bir şeyi belirtik hale getirme ya da belirtik olan bir şeyi örtük hale getirme durumu söz konusu olabilir. Düzanlamın yananlamla değiştirilmesi veya yananlamın düzanlamla

değiştirilmesi gerekebilir. Telafi, soyut olanun somut olanla ya da somut olanun soyut olanla ikame edilmesini içerebilir.

6.2.6. Özelleştirme Yoluyla Çeviri (Alt Anlamlı Çeviri)

Özelleştirme yoluyla çeviri, “çeviri sürecinde kaynak dildeki üst anlamlı bir sözcüğü veya ifadeyi hedef dile alt anlamlı bir sözcük veya ifadeyle karşılama stratejisi”dir (Dickins ve bşk., 2002: 56). Kaynak dilde üst anlamlı bir ifadeyi hedef dile alt anlamlı bir ifadeyle aktarmak, demek aslında hedef dildeki ifadeyi daha dar ve daha özel bir şekilde ifade etmek demektir.

Özelleştirme, çeviride sözcüğün tam bire bir karşılığı yerine alt anlamlı karşılığını kullanmak anlamına gelir. Yılmaz’a (2005:4) göre, “metindeki tutarlılık yapısının oluşturulmasında en sık başvurulan bağıntılardan biri, cümleler arasında kurulan özelleştirme ilişkisidir. Dizideki üstünlüğü bozmadan durumla ilgili ayrıntıların aktarılmasında, cümleler arasındaki özelleştirme bağlantısından yararlanılmaktadır. Özelleştirme bağlantısı metnin büyük yapısına yönelik olarak, metnin söze dökülmemiş asıl değerlendirilmesi gereken bölümünün, metin çözücünün zihninde oluşturulmasında belirgin değerler taşımaktadır”.

Akerson (1991:65-69) ve Aktaş (1996:151-154), Almanca “tante” ve “schwägerin” sözcüklerinin anlam alanlarıyla bu sözcüğü Türkçede karşılayan “teyze”, “hala”, “yenge”, “elti”, “baldız” ve “görümce” gibi akrabalık kavramlarını ayrıntılı bir şekilde karşılaştırmışlardır (akt. Suçin, 2013:82).

Aşağıdaki örnek özelleştirme yoluyla çevrilmiştir:

“Tout l’été, nous visitons le village de mes parents. Nous y revoyons nos tantes et nos oncles.”

"Her yaz, annemle babamın köyünü ziyaret ederiz. Orada amcamlar, dayımlar, teyzemler, halamlar ve yengemlerle görüşürüz."

Yukarıdaki Fransızca metindeki "*tantes*" ve "*oncles*" kelimeleri hedef metin Türkçeye "*amcamlar*", "*dayımlar*" ve "*teyzemler*" "*halamlar*" "*yengemler*" şeklinde özelleştirilerek çevrilmiştir.

6.2.7. Genelleştirme Yoluyla Çeviri (Üst anlamlı çeviri)

Genelleştirme yoluyla çeviri, "kaynak dilde alt anlamlı bir sözcüğü veya ifadeyi hedef dilde üst anlamlı bir sözcük veya ifadeyle karşılama stratejisidir" (Dickins ve bşk., 2002: 56). Kaynak dilde alt anlam aralığında yer alan bir ifadeyi hedef dile üst anlamlı bir ifadeyle aktarmak da hedef dildeki ifadenin daha geniş bir anlam aralığında yer aldığını gösterir. Kaynak dilde alt anlamlı bir sözcüğü veya ifadeyi hedef dilde üst anlamlı bir sözcük ve ya ifadeyle karşılama stratejisine genelleştirme yoluyla çeviri terimiyle tanımlanabilir.

Özelleştirme veya genelleştirme yoluyla aktarma stratejisinde, kaynak metne birtakım detaylar ekleneceğinden ya da bu tür kaynak metinden çıkarılacağından, bazı çeviri kayıplarının olması kaçınılmazdır. Bununla birlikte, Suçin'e göre (2013:222), bütün bu olumsuzluklarına rağmen, hedef dilde makul bir eşdeğerliğin bulunmaması durumunda çeviri pratiğinde başvurulabilir bir strateji olarak kabul edilebilir. Türkçede "kaç kardeşsiniz?" diye sorulduğunda, soru sorulan kişi kaç erkek ve kız kardeşinin olduğuna dair bir soruyla karşı karşıya olduğunun farkındadır, zira "kardeş" sözcüğü Türkçede üst anlamlı bir sözcüktür.

Aşağıdaki örnek genelleştirme yoluyla çevrilmiştir:

“Les français aiment manger le boulot, la faluche en Flandre, la fouée en Touraine, la fougasse dans le Midi, la gâche de Normandie, le pain au levain, le pain bûcheron, le pain de campagne etc.”

Türkçeye çevirisi :

“Fransızlar ekmek yemeği severler”.

Görüldüğü gibi, kaynak dildeki alt anlamlı sözcükler, hedef dilde üst anlamlı sözcükle (*ekmek*) karşılanmıştır.

6.2.8. Açıklama Yoluyla Çeviri

“Açıklama kaynak metin ile hedef metin arasında kültürel, sosyal, dilbilgisel, sözcüksel vs. düzeylerde farklılık olması durumunda meydana gelen semantik boşluğu doldurmak için çevirmenin kaynak dildeki ögenin anlamını ve işlevini değiştirmeksizin hedef dile aktarması esnasında izlediği bir çeviri işlemidir” (Suçin, 2013:222). Diğer bir deyişle açıklama, kaynak metinde bulunmayan ancak kaynak metin bağlamından ve hedef kültüre dayalı bilgilerden yola çıkarak çevirmenin ek bilgiyi çeviri metnin içinde yoğurarak açıklamada bulunmasıdır. Örneğin, lamb kebab, tarhana soup, vb.

Açıklama işleminde, kaynak dildeki sözcüğün duygusal veya çağrışımsal anlamının hedef dile tamamen taşınması söz konusu değildir. Öte yandan, Baker’a göre (1992: 40), açıklama stratejisinde tek bir sözcüğe göre ayarlanmış boşluğa açıklamalarla birden fazla sözcük yerleştirme çabası hâkim olduğundan, hedef metin üslup bakımından hantal ve biçimsiz bir görüntü verebilir. Newmark (1988b:91-92), çeviri eserde ek bilgilerin çeşitli şekillerde verilebileceğini, bunların metin içerisinde, sayfanın sonunda dipnotlar düşmek, her bölümün sonuna dipnot koymak veya kitabın

sonuna not ilave etmek ya da ek koymak suretiyle olabileceğini ifade etmektedir.

Boztaş ve Yener (2005: 62)'e göre açıklama (genişletme), çevirmenin kaynak metindeki bir fikri veya bir sözcüğün işlemini yeniden ifade etmek için hedef metinde yer alandan daha fazla sözcük kullanarak arttırmasını içeren çevirme işlemidir. Sadece gerekli olduğu durumlarda kullanılmalıdır. Açıklama aşağıdaki şekillerde olabilir:

"La gabelle est une taxe sur le sel ayant existé en France au Moyen Age et à l'époque moderne".

"Gabelle veya tuz vergisi Orta çağda ve modern çağda Fransa'da var olan tuz üzerine bir vergi".

Yukarıdaki örnekte, "Gabelle veya tuz vergisi" şeklinde çevrilerek açıklama işlemi yapılmıştır.

"En France, les villageois doivent leur contribuer tous ceux qu'ils obtiennent à cause de la taille sous prétexte que les seigneurs les protègent".

"Fransa'da derebeylik dönemlerinde sivil halktan alınan "taille" vergisi yüzünden köylüler sahip oldukları herşeyi derebeylere onları korudukları bahanesiyle vermek zorundalar".

Yukarıdaki çeviri cümlesinde, kaynak metinde bulunmayan "derebeylik dönemlerinde sivil halktan alınan" ifadesi ile ek bilgi verilmiş yani açıklama (genişletme) işlemi yapılmıştır.

"Les turcs habitant à l'étranger doivent payer les traites en revenant en Turquie".

"Yurt dışında oturan Türkler, Türkiye'ye girerken traites yani gümriük harçlarını ödemek zorundalar".

"Hier, on est allés à Ankara en voiture".

"Türkiyenin başkenti Ankara'ya arabayla gittik".

Yukarıdaki örneklerde ise, çeviri metinlerde, kaynak metinde yer almayan "yani gümrük harçlarını" ve "Türkiyenin başkenti" ifadeleri alternatif isim ve ek bilgi olarak ilave edilmişlerdir.

6.2.9. Ekleme (Genişletme) Yoluyla Çeviri

Çeviride ekleme, kaynak metinde bulunmayan bazı sözcüklerin veya ifadelerin hedef metne eklenmesi şeklinde yapılan bir stratejidir. Yazıcı'ya göre (2007:39), bu işlem çevirmenin erek dil ve kültürün gereksinimlerine ve işverenin isteğine dayalı olarak çeviriyi açmılayarak veya ek bilgi vererek genişletmesi işlemidir bir nevi açıklama işlemidir. Ekleme yoluyla yapılan çevirilerde, metnin işlevini değiştirmeyen fakat metni güçlendiren, metnin bağdaşık olmasını sağlayan birtakım eklemelerde bulunulur. Burada amaç, en yetkin çeviriyi yapmak için çeviri metnini ekleme adı verilen yöntemle genişletmektir.

Aşağıdaki örnekte, kaynak metinde yer almayan bazı sözcükler çeviriye eklenmiş yani hedef metin genişletilmiştir:

"Mustafa Kemal 1881 yılında Selanik'te doğdu ve 10 Kasım 1938'de İstanbul'da öldü. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve ilk cumhurbaşkanıdır."

"Mustafa Kemal (à partir de 1934 Kemal Atatürk) né en 1881à Salonique [une ville en Grèce] et mort à Istanbul le 10 novembre 1938, est le fondateur et le premier président de la République Turque (elle est fondée en 1923)".

6.2.10. Çıkarma (Daraltma) Yoluyla Çeviri

Çıkarma, çevirmenin kaynak dilde geçen bir sözcüğe, bir deyim veya ifadeye hedef dilde yer vermemesi yani onu

çıkarması işlemidir. Çevirmenin bilinçli olarak yaptığı ve metinde çeviri kaybına yol açan bu işlemi, zorunlu olmadıkça tercih etmemesi gerekmektedir.

Aksoy'a göre (2002:92-93), "çok ender ve zorunlu olmadıkça metnin bütünlüğü içinde önemli olsun ya da olmasın, çevirmenin uygulaması önerilmeyen bu yöntem, yazara saygı konusunda da şüpheler uyandırabilir. Ancak, bazı zorunlu durumlarda, hiçbir şekilde eşdeğerliğin bulunmaması ya da yetersiz karşılanabilmesi durumunda başvurulacak bir yöntemdir". Baker'a (1992: 40, akt. Suçin, 2013:230) göre ise, bu strateji son derece "zalimce" görünmektedir, ancak bazı durumlarda bir sözcük ya da ifadenin çevirisinin yapılmamasının hiçbir zararı olmaz.

Bir öge ya da ifade tarafından taşınan anlam, metnin gelişimi açısından çok önemli değilse okuyucunun dikkatini uzun açıklamalarla başka yöne çekmek yerine söz konusu sözcük ya da ifadeyi hiç çevirmemek tercih edilebilir. Çevirmenler bu yöntemi zaman zaman tercih etmektedirler.

"Krallığın yüce sahibi, -Allah onu korusun ve himayesi altına alsın-ekselansları Türkiye Cumhurbaşkanından bir telgraf mesajı aldı."

"Le roi d'arabie saoudite a reçu un message télégraphique du président de la Turquie".

Kaynak metinde bulunan ve daha çok Arap kültüründe var olan övgü sözcükleri hedef metinde yer almamaktadır, çevrilmemiş yani çıkarılmıştır.

6.2.11. Çıkarım Yoluyla Çeviri

Sözcüklerin veya ifadelerin anlamlarından yola çıkarak çıkarımda bulunmak suretiyle çeviri yapma yöntemidir. Çeviride "çıkarım" erek dilde bütünüün parçası veya tam tersi

bir işlem olabileceği gibi, neden sonuç veya sürece işaret eden bir karşılık da olabilir. (Yazıcı, 2007:33)

Çeviride çıkarım, hedef dilde neden sonuç veya süreci gösteren bir karşılık olabilir. Örneğin, İngilizce'deki "honour killing" Türkçe'de "kan davası" şeklinde ifade edilmekte, bu da süreci ve sonucu işaret etmektedir.

6.2.12. Yer Değiştirme Yoluyla Çeviri

Kaynak dilde fiil konumundaki bir terim hedef dile isim olarak veya zarf durumundaki terim hedef dile fiil şeklinde aktarılabilir. Yer değiştirme, tümcenin dilbilgisel olarak farklı bir şekilde yeniden düzgülenmesidir. Örneğin, "I don't like chatting", "Sohbeti/Sohbet etmeyi sevmiyorum" şeklinde çevrilmesi gibi. İngilizce tümcede "chatting" şeklinde "adıl" olarak kullanılırken, Türkçede "sohbet" şeklinde "ad" olarak kullanılmıştır.

112

6.2.13. Uyarılama Yoluyla Çeviri

Kaynak metni hedef kültürün özelliklerini göz önünde bulundurarak çevirme; kimi durumda yeniden yazma olarak da tanımlanabilir (Yazıcı, 2007:36).

Örneğin, Fransız fıkrasını Karadeniz fıkrasına uyarlamak bu yolla yapılan bir çeviriye örnektir. Uyarlamaya bölgesel farklılıkları ve zaman farklılıklarını ortadan kaldırmak için başvurulabilir. Bunun dışında, özellikle haber çevirilerinde uyarlamaya başvurulmaktadır.

6.2.14. Standartlaştırma Yoluyla Çeviri

Standartlaştırma yoluyla çeviri yöntemi, toplumsal, yöresel ve zaman farklılıklarını göz önünde bulundurmaksızın ölçülü, dilbilgisel kurallara sadık yani standart bir dil kullanılarak yapılan çeviri yöntemidir. Uyarlamanın tersi olan bir yöntem gibi görülebilir.

6.2.15. Perspektif kaydırma (Değiştirme) Yoluyla Çeviri

Yerleşmiş ifadelerin veya argo sözcüklerin çevirilerinde perspektif kaydırmaya başvurulabilir. (Yazıcı,2007:37) Örneğin, "pizza" yerine "pide" veya "lahmacun" denmesi gibi ya da "Joyeux Noël" yerine "İyi yıllar" ifadesinin kullanılması. Atasözü ve film adlarının çevirilerinde de perspektif kaydırma yoluyla çeviriden yararlanılabilir.

Ayrıca atasözü, reklam amaçlı veya siyasi sloganların, film adlarının çevrilmesinde hedef dil ve kültürün özelliklerini göz önünde bulundurarak çevrilmesi de "yeniden düzgünlendirme" veya "eşdeğerlik" kavramı ile kullanmakla birlikte, söz konusu açıklama perspektif kaydırma kapsamına da girer. Örneğin, Fransızca'daki "*comme on fait son lit, on se couche*" atasözünün hedef kültüre "*ne ekersen onu biçersen*" şeklinde çevrilmesi.

6.2.16. İletişimsel Çeviri

İletişimsel çeviri, kaynak metnin kültür odaklı ifadelerinin bağlamsal anlamını ve içeriğini hedef dil okuyucusunun kolayca kabul edebileceği şekilde aktarılması işlemidir (Newmark, 1998b: 47). Özellikle, kültürle ilgili deyim ve ifadelerin aktarımında birebir çevirinin hedef dilde uygun olmadığı durumlarda iletişimsel çeviriden yararlanılabilir. Bu durumda da, kültür odaklı yerleşik bir ifadenin hedef dilde tam karşılığının bulunmaması halinde çeviri sorunları ortaya çıkmaktadır.

Kültür odaklı sözcüklerin aktarımında, birebir çevirinin hedef dilde uygun olmadığı her durumda iletişimsel çeviriye başvurulabilir. Örnek:

"Tu es émovante! Ne t'inquiète pas! Je crois que tu vas réussir ton examen! Bon Courage!"

"Heycanlısın! Endişelenme! Sınavını başaracağına inanıyorum! İyi şanslar/Kolay gelsin!"

6.2.17. Birebir Çeviri (Sözcüğü Sözcüğüne)

Birebir çeviri, çevirisi yapılan sözcüğün, deyimini veya cümlelerin çevrildiği dilin dilbilgisi ve imlâ kurallarına uyup uymadığına dikkat edilmeden yapılan çeviri yöntemidir. Genellikle her bir sözcüğün cümle içindeki görevine bakılmaksızın sadece sözcük türüne uygun olarak sözlükteki birinci anlamına karşılık gelen çevirisinin kullanıldığı bir çeviri biçimidir. Devci ve Ulusoy'a (2005:24) göre, birebir çeviri, çevrilmesi gereken sözcüklerin karşılıklarının art arda dizilmesi ile yapılan çevirilerdir.

Sözcüğü sözcüğüne çeviri bazen bilmediğimiz veya çok az bildiğimiz bir dilin dilbilgisi, söz dizimi ve sözcük yapısı hakkında bilgi edinmede çok yararlı olabilir (Boztaş ve Yener, 2005: 94). Yabancı dil derslerinde bu açıdan kullanılır.

Yukarıda görüldüğü üzere, genel çeviri stratejilerini bu şekilde sınıflandırdıktan sonra stratejilerin kullanılmamasından veya dilin zayıf olmasından kaynaklanan bir sonuç olarak ele alabileceğimiz yanlış anlayıp yorumlanarak yapılan çevirilerden de söz etmek yerinde olacaktır. Bu, daha ziyade, çevirmenin, metni yanlış anlamasına bağlı olarak yanlış anlamlar yükleyerek, kaynak metindeki bir sözcük veya ifadeyi yanlış yorumlaması dolayısıyla çeviri hatası yapmasıdır. Yazılışları birbirine yakın olan sözcüklerin acele bir şekilde veya çevirmenin yetersizliğinden dolayı yanlış şekilde aktarılmasıdır.

Yanlış yorumlama, "çevirmenin metni yanlış anlamasından veya yeterli genel kültüre sahip olmamasından kaynaklanan ve kaynak metindeki bir sözcük veya bir bölümün yazar tarafından amaçlanandan tamamen farklı, tamamen yanlış bir işlemle ifade edilmesinden kaynaklanan bir çeviri hatasıdır" (Boztaş ve Yener, 2005: 110). Örneğin,

çevirmenin kaynak metinde geçen mecâzi anlamları ve deyimleri fark etmeden veya yetersiz oluşundan, onları hedef metne sözcüğü sözcüğüne aktarması buna örnek olabilir.

Çeviri stratejilerini, bazı çeviribilimciler başlıklar altında sınıflandırmaya çalışmışlardır. Bu sınıflandırma işlemleri zorunluluktan öte, çeviride yol göstermeyi amaçlamaktadır.

Kitabın bundan sonra gelen son bölümünde, yukarıda bahsettiğimiz çeviri stratejilerinin saptanmaya çalışıldığı uygulamalar yer almaktadır.

YEDİNCİ BÖLÜM

ÇEVİRİ STRATEJİLERİNE İLİŞKİN UYGULAMALAR

Çalışmamızın bu bölümünde, çeşitli eserler ve onların birden çok çevirileri ele alınarak çeviri sürecinde önemli bir yeri olan çeviri stratejileri örneklerle incelenmiştir. Çeviri ürününün hazırlanmasından, ortaya çıkışına kadar geçen sürede birçok kez ele alınan stratejiler, çevirmene ve çeviri eleştirmenlerine yol göstermesi açısından başvurulması gereken unsurlardır.

Bu bölümde, bazı kaynak eserlerin farklı yıllardaki farklı çevirileri incelenmiştir. Çözümleme sürecinde kaynak metinden cümleler alınarak çeviri stratejileri ve işlemleri belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmamız eserin içinden seçilen örnek cümleler etrafında şekillenmiş olup, yapılan çözümlemeler, yorumlar ve sonuçlar bu örnek cümlelerle sınırlıdır. Burada,

KM: Kaynak metne,

Ç1: 1 numaralı çeviri metnine

Ç2: 2 numaralı çeviri metnine

Ç3: 3 numaralı çeviri metnine

Ç4: 4 numaralı çeviri metnine işaret etmektedir.

7.1. Çözümleme Örnekleri

Çeviri Çözümlemesi 1

KM: *Trois Contes*, Gustave Flaubert, G. Charpentier, Editeur, Paris, 1877, 119 sayfa.

Ç1: *Üç Hikâye*, Türkçesi: Asım Bezirci, Varlık Yayınevi, İstanbul, 1965, 99 sayfa.

Ç2: *Üç Hikâye*, Türkçesi: Berna Akkıyal – Can Belge, İletişim Yayıncılık, 2011, 114 sayfa.

Ç3: *Üç Hikâye*, Türkçesi: Sonat Kaya, Bordo Siyah Yayınları, 2011, 155 sayfa.

KM: *"Elle avait eu, comme une autre, son histoire d'amour!"* (p.5).

118

Ç1: *"Onun da, başkaları gibi, bir aşk hikâyesi vardı."* (s. 12).

Ç2: *"Onun da herkes gibi, bir gönül macerası oldu."* (s. 17).

Ç3: *"Bu arada, birçok kadın gibi, onun da başından bir aşk hikâyesi geçmişti."* (s.24).

Ç1'de kaynak metne bağlı kalınmış ve birebir çeviri işlemi uygulanmış, Ç2'de "histoire d'amour" "gönül macerası" olarak çevrilerek yerleştirmiş işlemi uygulanmış, Ç3'te ise "bu arada" ve "birçok kadın" kelimeleriyle ekleme, "aşk hikâyesi" şeklinde çeviriyle de birebir çeviri işlemi uygulanmıştır.

KM: *"Malgré ses efforts pour paraître gentil homme jusqu'à soulever son chapeau chaque fois qu'il disait: « Feu mon père », l'habitude l'entraînant, il se versait à boire coup sur coup, et lâchait des gaillardises."* (p .8).

Ç1: *"Kibar görünmek için gösterdiği çabaya, her defasında "Rahmetli babam" diyerek şapkasını çıkarmasına karşın, alışkanlıkları*

onu sürüklüyor, üst üste kadehleri yuvarlıyor ve neşeyi elden bırakmıyordu.” (s. 14).

Ç2: “Her “Rahmetli babam,” deyişinde şapkasını çıkartacak kadar nazik bir beyefendi olmaya gayret etse de, alışkanlıktan dolayı kadehleri birbiri ardına devirip edepsiz hikâyeler anlatırdı.” (s. 20).

Ç3: “Kibar görünmek için çabalamasına ve her defasında şapkasını “merhum babam” diye çıkarmasına rağmen, sonunda alışkanlıklarına yenik düşüp art arda birkaç kadehi yuvarlayınca ağzından açık saçık sözler dökülmeye başladığı.” (s. 28).

Ç1’de “üst üste kadehleri yuvarlıyor” söz öbeğiyle yerlileştirme; “neşeyi elden bırakmıyor” deyişimiyle eklemeye, “lâchait des gaillardises” ifadesinin çevrilmemesiyle de atlama işlemi uygulanmış, Ç2’de “kadehleri birbiri ardına devirip” ifadesiyle yerlileştirme işlemi uygulanmış, Ç3’te ise “sonunda” kelimesiyle eklemeye, “art arda birkaç kadehi yuvarlayınca” ifadesiyle yerlileştirme işlemi uygulanmıştır.

KM: “Paul montait dans la grange, attrapait des oiseaux, faisait des ricochets sur la mare, ou tapait avec un bâton les grosses futailles qui résonnaient comme des tambours.” (p. 9).

Ç1: “Paul ambara çıkar, kuşları yakalar, suda taş kaydırır yahut da davul gibi sesler çıkaran büyük şarap fiçilerine değnekle vururdu.” (s. 16).

Ç2: Paul ahıra tırmanır, kuş yakalar, gölde taş sektirir ya da elindeki sopayla ağaçların gövdelerine vurarak davul sesi çıkarırdı. (s. 21).

Ç3: Paul, tahıl ambarına çıkar, kuş yakalar, su birikintileri üzerinde seker ya da sopayla davul gibi ses çıkaran fiçilere vururdu. (s. 30).

Ç1'de birebir çeviri işlemi uygulanmış, Ç2'de "içki fıçısı" şeklinde çevrilmesi gereken "les grosses futailles" "ağaçların gövdeleri" şeklinde çevrilerek yanlış çeviri yapılmış, Ç3'te "faisait des ricochets" "su birikintileri üzerinde seker" şeklinde çevrilerek değiştirme işlemi uygulanmıştır. Her üç çeviri de birbirinden çok farklı olup okuyucuyu yanlış yönlendirmişlerdir.

KM: *Paul y fut envoyé, et fit bravement ses adieux, satisfait d'aller vivre dans une maison où il aurait des camarades.* (p. 14).

Ç1: Nitekim Paul de oraya gönderilmiş, birçok arkadaşlar edineceği bir yere yaşamağa gitmekten memnun, eve yiğitçe veda etmişti. (s. 20).

Ç2: Paul oraya gönderildi ve arkadaş bulabileceği bir evde yaşayacak olmanın memnuniyetiyle eyvallahı çekti gitti. (s. 26).

Ç3: Paul oraya gönderildi; çocuk, birçok arkadaş bulacağı için pek memnun, herkese bir erkek gibi veda etti. (s. 36).

Ç1'de "nitekim" ve "birçok" kelimelerinin kullanılmasıyla ekleme, "bravement ses adieux" kelimesi "yiğitçe veda etmek" şeklinde çevrilerek birebir çeviri işlemi uygulanmıştır. Ç2'de "bravement ses adieux" kelimesi "eyvallahı çekti gitti" şeklinde çevrilerek yerileştirme işlemi uygulanmıştır. Ç3'te ise "çocuk" ve "herkes" kelimeleriyle ekleme işlemi uygulanmıştır.

KM: *Mme Aubain se résigna à l'éloignement de son fils, parce qu'il était indispensable.* (p. 14).

Ç1: Bn. Aubain, istemediği halde oğlunun yanından uzaklaşmasına çaresiz boyun eğmişti. (s. 20).

Ç2: Madam Aubain, bu ayrılığın bir gün kaçınılmaz olarak gerçekleşeceğini bildiğinden, oğlunun gidişini sineye çekti. (s. 26).

Ç3: *Madam Aubain, oğlunun, yanından uzaklaşmasına sonunda razı olmuştu, çünkü bu kaçınılmaz bir şeydi. (s. 36).*

Ç1'de "Mme Aubain" "Bn. Aubain" şeklinde çevrilerek yerileştirme, "istemediği halde" kelimesiyle ekleme, parçe qu'il était indispensable" çevrilmeyerek çıkarma işlemi uygulanmıştır. Ç2'de "Madam Aubain" şeklinde çeviriyle ödünçleme işlemi uygulanmış, "kadere boyun eğmek" şeklinde çevrilmesi gereken "se résigner" "sineye çekti" deyimiyile çevrilerek yerileştirme işlemi uygulanmış, Mme Aubain'in ruh hâli konusunda okuyucuya yazarınkinden farklı bilgi verilmektedir. Ç3'te "Madam" kelimesinin kullanılmasıyla ödünçleme, "sonunda" kelimesiyle ekleme işlemleri uygulanmıştır.

KM: Elle croyait voir le paradis, le déluge, la tour de Babel, des villes en flammes, des peuples qui mouraient, des idoles renversées ; et elle garda de cet éblouissement le respect du Très-Haut et la crainte de sa colère. (p. 15).

Ç1: ... Félicité cenneti, tufanı, Babil kulesini, yanan kentleri, ölen kavimleri, yıkılan putları görmüş gibi oluyor; duyduğu şeylerden gözleri kamaşarak Ulu Tanrı'ya derin bir saygı duyuyor ve onun gazabının korkusunu yüreğine yerleştiriyordu. (s. 21).

Ç2: Félicité Cennet'i, Tufan'ı, Babil Kulesi'ni, alevler içindeki kentleri, ölen insanları devrilen putları, görür gibi oluyordu ve bu göz kamaşmasından, yüce Yaradan'a saygıyı ve öfkesinden sakınmayı çıkardı kendisine. (s. 26).

Ç3: Félicité, cenneti, tufanı, Babil kulesini, alevler içindeki kentleri, yok olan kavimleri, yerle bir edilen putları görür gibi oluyor; duyduğu şeylerden büyülenerek Yüce Tanrı'ya sonsuz bir saygı duyuyor, onun gazabından korkuyordu. (s. 37).

Ç1'de "duyduğu şeylerden" "derin" "Ulu" ve "yüreğine yerleştiriyordu" sözcüklerinin kullanılmasıyla ekleme,

"garder" "yüreğine yerleştirmek" olarak çevrilerek değiştirme, Ç2'de "yüce Yaradan" şeklinde çeviriyle yerleştirme, "çıkardı kendisine" şeklinde çeviriyle değiştirme işlemleri, Ç3'te "duyduğu şeylerden" ve "sonsuz" kelimelerinin kullanılmasıyla ekleme, "korkuyordu" şeklinde çevrilerek değiştirme işlemleri uygulanmıştır.

KM: *Le lendemain, de bonne heure, elle se présenta dans la sacristie, pour que M. le curé lui donnât la communion.* (p. 16).

Ç1: *Ertesi gün, keşişin, kendisine communion vermesi için erkenden kilisede hazır bulunmuştu.* (s. 22).

Ç2: *Ertesi gün erkenden, rahipten komünyon almak için huzura çıktı.* (s. 28).

Ç3: *Ertesi gün, rahibin kendisine kutsal ekmekle kutsal şarabı vermesi için erkenden kiliseye koştu.* (s. 39).

Ç1'de "communion" kelimesi aynen alınarak ödünçleme, "M. curé" "keşiş" şeklinde çevrilerek alt anlamlı çeviri işlemi, "Monsieur" kelimesi çevrilmeyerek atlama, Ç2'de "Monsieur" kelimesi çevrilmeyerek atlama, "huzura çıkmak" deyiminin kullanılmasıyla hem yerleştirme hem de yorumlama, Ç3'te ise "Monsieur" kelimesi çevrilmeyerek atlama "kutsal ekmekle kutsal şarap" şeklinde çevrilerek yorumlama ve açıklama, "koştu" şeklinde çevrilerek değiştirme işlemleri uygulanmıştır.

KM: *Il ne pouvait suivre aucune carrière, étant absorbé dans les estaminets.*(p. 28).

Ç1: *Gel gelelim Paul kahvelerden dışarı çıkmıyor, hiçbir baltaya sap olmuyordu.* (s. 31).

Ç2: *Paul kahve köşelerinde oyalana oyalana doğru düzgün bir meslek sahibi olamadı.* (s. 38).

Ç3: *Oğlu bir baltaya sap olamamıştı, kendini içkiye kaptırmış; kafelerde sürünüyordu. (s. 53).*

Ç1'de kaynak metinde olmamasına rağmen "gel gelelim" söz öbeği kullanılarak ekleme, "étant absorbé dans les estaminets" söz öbeği "kahvelerden dışarı çıkmıyor" şeklinde çevrilerek yorumlama işlemi, "baltaya sap olmak" deyiminin kullanılmasıyla da yerlileştirme işlemi uygulanmıştır. Ç2'de "oyalana oyalana" ikilemesinin kullanılmasıyla yerlileştirme ve değiştirme, "doğru düzgün bir meslek" şeklinde çeviriyle de yorumlama işlemleri uygulanmış, Ç3'te ise "bir baltaya sap olmak" deyimiyile yerlileştirme işlemleri uygulanmıştır.

KM: Au mois de mars 1853, elle fut prise d'une douleur dans la poitrine ; sa langue paraissait couverte de fumée, les sangsues ne calmèrent pas l'oppression ; et le neuvième soir elle expira, ayant juste soixante-douze ans. (p. 38).

Ç1: *1853 yılı Martında göğsünde bir acı duymağa başlamış; dilini bar kaplamış, sülükler nefes daralmasını giderememiş ve dokuzuncu günün akşamı, tam altmış yaşında, hayata gözlerini kapamıştı. (s. 39).*

Ç2: *1853'ün Mart ayında göğsünde ağrılar başladı; dili bir tabakayla kaplı görünüyordu; sülük tedavisi sıkıntısını gidermedi ve dokuzuncu gece, yetmiş iki yaşındayken eceli geldi. (s. 46).*

Ç3: *1853 Martı'nda göğsünde bir acı duymaya başladı, dili isle kaplanmış gibi koyulaşmıştı; vücuduna yapıştırılan sülükler nefes darlığını gideremiyordu. Hastalığının dokuzuncu günü, 72 yaşında son nefesini verdi. (s. 64).*

Ç1'de "hayata gözlerini kapamıştı" ifadesiyle yerlileştirme, kaynak metindeki "juste soixante-douze ans" ifadesinin "tam altmış yaşında" şeklinde çevrilmesiyle ("tam yetmişiki yaşında" şeklinde çevrilmesi gerekirken) hatalı çeviri yapılmıştır, Ç2'de "tedavisi" kelimesiyle ekleme,

"eceli geldi" ile yerlileştirme, Ç3'de ise, "vücuduna yapıştırılan" ifadesiyle ekleme, "günü" kelimesiyle değiştirme (kaynak metinde "soir" "akşam" olarak verilmiştir), "eceli geldi" ile yerlileştirme işlemleri gerçekleştirilmiştir.

KM: *C'était un vieillard en froc de bure, avec un chapelet au côté, une besace sur l'épaule, toute l'apparence d'un ermite. (p. 47).*

Ç1: *Yanında tespahi ve omuzunda heybesi, abadan bir keşiş cüppesi giymiş yaşlı bir adamdı bu. (s. 45).*

Ç2: *Bu, üzerinde cübbe, belinden sarkan tespah ve sırtında bir heybeyle, münzevi görünüşlü bir ihtiyardı. (s. 53).*

Ç3: *Yaşlı bir adamdı bu. Herhangi bir keşiş gibi elinde tespah, omzunda heybe vardı, abadan bir cübbe giymişti. (s. 74).*

Ç1'de "toute l'apparence d'un ermite" çevrilmeyerek atlama, Ç2'de "de bure" çevrilmeyerek atlama, kaynak metinde olmamasına rağmen "belinden sarkan" şeklinde yapılan çeviriyle ekleme işlemleri, Ç3'te "herhangi bir" ve "gibi" kelimelerinin kullanılmasıyla ekleme, "toute l'apparence d'un ermite" çevrilmeyerek atlama işlemi uygulanmış ve kaynak metinde bir cümle ile ifade edilmesine rağmen erek metinde cümle dilbilgisel düzgüleştirilerek iki cümle şeklinde çevrilmiştir.

KM: *Le ciel continuellement était bleu, et les arbres se penchaient tour à tour sous la brise de la mer et le vent des montagnes qui fermaient au loin l'horizon. (p.61).*

Ç1: *Gök oldum olası maviydi. Uzakta ufku kapayan dağların rüzgarı ve deniz melteminin etkisiyle ağaçlar, sıra sıra eğiliyordu. (s. 56).*

Ç2: *Gökyüzü daima maviydi ve ağaçlar, denizden esen meltemle ufku kapatan dağlardan gelen rüzgarlar arasında salınıp duruyordu. (s. 65).*

Ç3: Gökyüzü hep maviydi. Uzakta ufku kaplayan dağlardan gelen rüzgarın ve denizden esen meltemin etkisiyle ağaçlar birbiri ardına eğilirlerdi. (s. 90).

Ç1'de "oldum olası" kullanılarak yerlileştirme, Ç2'de "se pencher" fiili "salınıp durmak" şeklinde çevrilerek yerlileştirme, "tour à tour" kelimesi çevrilmeyerek atlama işlemleri uygulanmıştır.

KM: *Le jour allait paraître, et, derrière le vitrail, les petits oiseaux commençaient à chanter (p.65).*

Ç1: Bir horozun şarkısı havayı titretti. Öbürleri ona karşılık verdiler. Gün doğuyordu. (s. 61).

Ç2: Gün doğmak üzereydi ve camın arkasındaki küçük kuşlar şakımaya başlıyorlardı. (s. 69).

Ç3: Gün doğmak üzereydi, camın arkasında küçük kuşlar ötme-ye başlamışlardı. (s.94).

125

Ç1' de, "Bir horozun şarkısı havayı titretti. Öbürleri ona karşılık verdiler" cümleleriyle ekleme ve yorumlama, kuşlar için kullanılan "chanter" fiili "ötmek" şeklinde çevrilmesi gerekirken "şarkı söylemek" şeklinde çevrilererek yanlış anlam verilmiştir, yine Ç1 de, kaynak metinde iki cümleyle ifade edilirken erek metinde üç cümleyle açıklanarak dilbilgisel düzgüleştirme yoluna gidilerek değiştirme işlemleri uygulanmıştır. Ç2'de "şakımak" sözcüğü ile anlamı kuvvetlendirilmiş, Ç3'te ise, kaynak metne bağlı bir çeviri yapılarak birebir çeviri işlemi uygulanmıştır.

KM: *Sa soif de carnage le reprenait ; les bêtes manquant, il aurait voulu massacrer des hommes. (p.68).*

Ç1: Gene, öldürmek tutkusuna kapıldı. Gelgelelim, öldürecek hayvan bulamadığından, insanları temizlemek istedi. (s. 61).

Ç2: *Kan dökme arzusu yeniden onu sarıyordu; ve ortada hayvan olmadığı için, insan öldürmek istedi.*(s. 72).

Ç3: *Kan dökme tutkusu onu tekrar esir almıştı. Öldürecek hayvan bulamadığından, insanları öldürmek istiyordu.* (s. 98).

Ç1'de kaynak metinde yer almamasına rağmen erek metinde yer alan, "gel gelelim" ve "öldürecek" kelimelerinin kullanılmasıyla ekleme, "massacrer" kelimesi "temizlemek" olarak çevrilerek yerlileştirme, Ç2'de "ve ortada" şeklinde çeviriyle ekleme işlemleri uygulanmıştır. Ç3'te, "tekrar esir almıştı" ifadesiyle anlam kuvvetlendirilmiştir.

KM: *Le toit s'envola, le firmament se déployait ; et Julien monta vers les espaces bleus, face à face avec Notre Seigneur Jésus, qui l'emportait dans le ciel.* (p. 78-79).

126

Ç1: *Sonunda çatı uçtu, gök kubbe görüldü ve Julien, havada kendisini taşıyan Hazreti İsa'yla yüz yüze, maviyelere doğru yükseldi.* (s. 68).

Ç2: *Çatı uçtu, gök kubbe karşısına çıktı; ve Julien onu alıp göklere doğru götüren İsa Mesih Efendimizle yüz yüze, mavi sonsuzluğa doğru yükseldi.* (s. 80).

Ç3: *Çatı havaya uçtu, gök kubbe ortaya çıktı ve Julien, kendisini gök yüzüne götüren Hazreti İsa ile yüz yüze, maviyelere doğru yükseldi.* (s. 108).

Ç1'de "sonunda" sözcüğünün kullanılmasıyla ekleme "Notre Seigneur Jésus" un "Hazreti İsa" şeklinde çevrilmesiyle yerlileştirme, Ç2 ve Ç3'te "Hazreti İsa" şeklinde çeviriyle yerlileştirme işlemleri uygulanmıştır.

KM-: *Sans avoir reçu ces ordres, Mannaëi les accomplissait; car Iaokanann était Juif, et il exérait les Juifs comme tous les Samaritains.* (p. 83).

Ç1: *Mannaei emirleri alır almaz yerine getiriyordu. Çünkü Yahya yahudi idi ve o, bütün Samari' liler gibi, Yahudilerden öğreniyordu. (s. 71).*

Ç2: *Mannaesus bu emirleri almadan da yerine getiriyordu zaten. Çünkü Iokanann bir Yahudi'ydi ve bütün Samaryalılar gibi Mannaesus da Yahudilerden öğreniyordu. (s. 113).*

Ç3: *Mannaei bu emirleri almadan da yerine getirirdi ; çünkü Yahya Yahudi'ydi ve tüm Samiriyeliler gibi Yahudilerden nefret ediyordu. (s. 83).*

Ç1'de "Mannaei" şeklinde çevrilerek ödüncleme, "Yahya" şeklinde çevrilerek yerelleştirme işlemleri uygulanmış, "emirleri alır almaz" ifadesiyle yanlış anlaşılmuş ve yorumlanmıştır (kaynak metinde "sans avoir reçu ces ordres" yani "bu emirleri almadan" şeklindedir), Ç2'de "Mannaesus" ve "Iokanann" şeklinde çevrilerek ödüncleme işlemi uygulanmıştır. Ç3'te "Mannaei" şeklinde çevrilerek ödüncleme, "Yahya" şeklinde çevrilerek yerelleştirme işlemleri uygulanmış.

KM: *Antipas nomma les principaux de son entourage: Tolmai, Kanthera, Sehon, Ammonius d'Alexandrie, qui lui achetait de l'asphalte, Naâmann, capitaine de ses vélites, Iaçim le Babylonien. (p. 93).*

Ç1: *Antipas yöresindekileri tanıttı: Tolmai, Kanthera, Sehon, İskenderiyeli Ammonius, piyadelerinin komutanı Naamann, Babil'li Iaçim. (s. 80).*

Ç2: *Antipa Vitelyus'a etrafındaki önemli kişileri tanıştırdı: Tolmai, Kanthera, Sehon, Antipa'ya asfalt getiren İskenderiyeli Ammonius, hafif piyade erlerinin komutanı Naaman, Babilli Yasim. (s. 92).*

Ç3: *Antipas, çevresindeki önemli kişileri tanıttı: Tolmai, Kanthera, Sehon, İskenderiyeli Ammonius, piyadelerin komutanı Naamann ve Babilli Iaçim. (s. 125).*

Ç1'de "principaux", "qui lui achetait de l'asphalte" kelimeleri çevrilmeyerek çıkarma, Tolmai, Kanthera, Séhon, Ammonius, Naamann, Iaçim" şeklinde yapılan çeviriyle de ödüncleme işlemleri uygulanmıştır. Ç2'de "Tolmai, Kanthera, Sehon, Antipa, Ammonius, Naaman Babilli Yasim" şeklinde çeviriyle ödüncleme işlemi uygulanmıştır. Ç3'te ise Tolmai, Kanthera, Sehon, Ammonius, Naamann ve Iaçim" şeklinde çevrilerek ödüncleme işlemi, "qui lui achetait de l'asphalte" çevrilmeyerek çıkarma işlemleri uygulanmıştır.

KM: On distinguait dans l'ombre des choses hideuses inventées par les barbares: casse-têtes garnis de clous, javelots empoisonnant les blessures, tenailles qui ressemblaient à des mâchoires de crocodiles ; enfin le Tétrarque possédait dans Machærous des munitions de guerre pour quarante mille hommes. (p. 95).

128

Ç1: *Karanlıkta, barbarların yaptığı korkunç şeyler seçiliyordu. Çivili güzler, zehirli mızraklar, timsahların çenesine benzeyen kıskaçlar ve sonra, Tétrarque' ın kırk bin askerlik savaş malzemesi (s. 81).*

Ç2: *Loş ışıkta barbarların yaptığı çirkin şeyler göze batıyordu: çivili topuzlar, zehirli mızraklar, timsah çenesine benzeyen kerpetenler; yani Tetrark Machaerus'ta kırk bin adamlık savaş cephanesine sahipti. (s. 94).*

Ç3: *Karanlıkta barbarların icat ettiği iğrenç aletler fark ediliyordu: Çivili topuzlar, timsah dişlerini andıran kıskaçlar vardı burada. Kısacası vali, kırk bin askerin savaşta işine yarayacak kadar malzemeyi Machaerous'ta bulunduruyordu. (s. 128).*

Ç1 de "Tétrarque" kelimesiyle ödüncleme işlemi, "Machaerus" 'un çevrilmemesi ile çıkarma işlemleri uygulanmıştır. Ç3 te ise, "vali" kelimesiyle yorumlama işlemi, "işine yarayacak kadar" ifadesiyle ekleme "icat ettiği" şeklinde çevirisiyle birebir çeviri işlemi uygulanmıştır.

KM: *Phanuel, accablé, restait le menton sur la poitrine. Enfin, il révéla ce qu'il avait à dire. (p. 104).*

Ç1: *Phanuel yorgun, çenesi göğsüne düşmüş, duruyordu. Sonunda, söyleyeceği şeyi bildirdi; baklayı ağzından çıkardı. (s. 88).*

Ç2: *Bitkin Phanuel, çenesi göğsünde, duruyordu. Sonunda ağzındaki baklayı çıkardı. (s. 101).*

Ç3: *Phanuel yorgunluktan iki büklüm olmuştu. Sonunda söyleyeceğini söyledi. (s. 138).*

Ç1'de "düşmüş" ve "baklayı ağzından çıkardı" kelimeleri ile hem ekleme hem de yerelleştirme işlemleri uygulanmıştır. Ç2' de "ağzındaki baklayı çıkarmak" deyimiy-le yerelleştirme işlemi uygulanmıştır. Ç3'te ise "restait le menton sur la poitrine" "iki büklüm olmuştu" şeklinde yorumlama yoluyla çeviri işlemi uygulanmıştır.

KM: *Des esclaves, alertes comme des chiens et les orteils dans des sandales de feutre, circulaient, en portant des plateaux. (p. 106).*

Ç1: *Ayaklarında keçeden sandallarıyla köpekler kadar çevik köleler, tepsileri taşıyarak dolaşıyorlardı. (s. 89).*

Ç2: *Tepsileri taşıyan köleler, ayaklarında keçe sandaletlerle, emir almış köpekler gibi dolanıyorlardı. (s. 103).*

Ç3: *Bekçi köpeği gibi uyanık olan, ayaklarına keçe sandaletler geçirmiş köleler, ellerinde tepsilerle gidip geliyorlardı. (s. 140).*

Ç1'de birebir çeviri işlemi uygulanmış, Ç2'de "alertes comme des chiens" söz öbeği "emir almış köpekler gibi" şeklinde çevrilerek yorumlama işlemi uygulanmıştır. Ç3'te "bekçi" ve "ellerinde" kelimeleriyle ekleme işlemi uygulanmıştır.

KM: *Quelques-uns même soutenaient qu'il fallait compter sur deux. Le premier serait vaincu par Gog et Magog, des démons du Nord ; mais l'autre exterminerait le Prince du*

Mal ; et, depuis des siècles, ils l'attendaient à chaque minute. (p. 109).

Ç1: Bazılarının kanısınca iki kişiye güvenmek gerekti. Bunlardan birincisi Kuzeydeki ifritler, yecüc ve mecücler tarafından aldedilecek; fakat öbürü Kötülük Sultanı'nı yenecekti. İşte yüzyıllardan beri her an onun gelmesini bekliyorlardı. (s. 91-92).

Ç2: Kimileri hatta, iki tane olabileceğini dahi söylüyorlardı. İlki Kuzeyli şeytanlar olan Yecüc ve Mecüc tarafından yenilecekti ama diğeri İblis'i yok edecekti. Ve yüzyıllardır, geleceği anı bekliyorlardı. (s. 106).

Ç3: Hatta bazıları iki kurtarıcı olduğunu söylüyordu. Birincisi, kuzeyin şeytanları Yecüc ve Mecüc'e yenilecek, ama diğeri, cehennem efendisini, kötülük sultanını yenecekti. Yüzyıllardan beri her an onu bekliyorlardı. (s. 143).

130

Ç1'de "le Prince du Mal" erek metine "Kötülük Sultanı" ("sultan") şeklinde, "Gog et Magog" da "yecüc ve mecüc-ler" şeklinde çevrilerek yerleştirme işlemi uygulanmış, Ç2'de "le Prince du Mal" erek metin toplumunun kullanmış olduğu "iblis" kelimesiyle çevrilerek, "Gog et Magog" da "Yecüc ve Mecüc" yerleştirme işlemi uygulanmıştır, Ç3'te ise "cehennem efendisi" ile ekleme, "kötülük sultanı" ve "Yecüc ve Mecüc" şeklindeki çevirileriyle de yerleştirme işlemi uygulanmıştır.

KM: On savait maintenant que Iaokanann s'y trouvait détenu. Des hommes avec des torches grimpaient le sentier. Une masse noire fourmillait dans le ravin et ils hurlaient de temps à autre: « Iaokanann ! Iaokanann ! (p. 112).

Ç1: Orada Yahya'nın tutuk bulunduğu biliniyordu. Meşalelerle insanlar patika yolu tırmanıyorlar, sel yatağını kara bir kütle dolduruyor ve arada bir "Yahya! Yahya!" diye gürlüyordu. (s. 94).

Ç2: Yahya'nın orada tutulduğu biliniyordu artık. Meşaleli adamlar patikadan tırmanıyordu. Daracık yolda siyah bir kitle fokurduyor ve aralıklarla "Yahya! Yahya!" diye bağıırıyordu. (s. 108).

Ç3: İnsanlar artık Iokanann'ın orada hapsedildiğini öğrenmiş ve şatoya çıkan patikayı tırmanmaya başlamışlardı. Karınca sürüsü gibi siyah bir yığın, şatonun yanındaki vadiyi doldurmuş, zaman zaman, "Iokanann! Iokanann!" diye bağıırıyorlardı. (s. 146-147).

Ç1'de "maintenant" sözcüğü çevrilmeyerek atlama işlemi, "Iokanann" ismi "Yahya" şeklinde çevrilerek yerelleştirme işlemleri uygulanmıştır. Ç-2'de "Iokanann" ismi "Yahya" şeklinde çevrilerek yerelleştirme işlemi, "daracık yolda" kelimesinin kullanılmasıyla ekleme işlemleri uygulanmıştır. Ç-3'te "şatoya çıkan", "şatonun yanındaki" kelimelerinin kullanılmasıyla ekleme işlemi, "meşalelerle" kelimesi çevrilmeyerek atlama işlemi, "Iokanann" şeklinde çevrilmesiyle ödünçleme işlemleri uygulanmıştır.

KM: *Antipas, bien vite, tira la médaille de l'Empereur et, l'observant avec tremblement, il la présentait du côté de l'image.* (p. 114).

Ç1: *Antipas çarçabuk, İmparator' un madalyasını çıkardı ve titriyerek gözden geçirdi.* (s. 95).

Ç2: *Antipa Herodias'ın verdiği Tiberyus' un madalyonunu hatırladı ve çıkarıp buna titriyerek baktıktan sonra, resimli tarafını kalabalığa gösterdi.* (s. 110).

Ç3: *Antipas, hemen imparatorun madalyonunu çıkardı. Titriyerek inceledi madalyonu, sonra ön yüzü insanlara gelecek şekilde havaya kaldırdı.* (s. 149).

Ç1'de "il la présentait du côté de l'image" çevrilmeyerek atlama, Ç2'de "Herodias'ın verdiği Tiberyus' un madalyonunu hatırladı" "kalabalığa" ve "sonra" şeklinde çeviriyle

ekleme, "bien vite" çevrilmeyerek atlama, Ç3'te ise "sonra" "insanlara gelecek şekilde" kelimelerinin kullanılmasıyla ekleme işlemleri uygulanmıştır.

KM: *Il avait aperçu devant la fosse le Grand Ange des Samaritains, tout couvert d'yeux et brandissant un immense glaive, rouge, et dentelé comme une flamme. Deux soldats amenés en témoignage pouvaient le dire. (p. 117).*

Ç1: *Kuyunun önünde, gözlerden uzak, Samaryalı'lardan büyük Melek'ini görmüştü; alev dişli, kızıl ve kocaman bir kılıcı sallıyordu. İki asker bu konuda tanıklık edebilirlerdi. (s. 98).*

Ç2: *Çukurun önünde, her tarafı gözlerle kaplı Samiriyelilerin Büyük Melek'ini görmüştü; elinde kırmızı ve kenarları dişli kocaman bir kılıç tutuyordu. Tanık olarak yanında gelen iki asker de bunu söyleyeceklerdi. (s. 113).*

132 Ç3: *Kuyunun önünde Samaryalıların "büyük meleği"ni görmüştü. Meleğin her tarafında gözleri vardı, kenarları alev gibi diş diş oyulmuş kırmızı büyük bir kılıcı ona doğru sallıyordu. Tanık olarak yanında getirdiği askerler de onu doğrulayacaklardı. (s. 153).*

Ç1'de "gözlerden uzak" kelimesinin kullanımıyla ekleme, "tout couvert d'yeux" ve "amenés" çevrilmeyerek çıkarma işlemleri uygulanmış, Ç2'de kaynak metne uygun olarak çeviri yapılmıştır. Ç3'te ise "ona doğru" kelimesiyle ekleme işlemi uygulanmıştır.

Çeviri Çözümlemesi 2

KM: *Albert Camus "La Peste" Editions Gallimard, (1947) 279 sayfa*

Ç1: *"Veba", çev. Oktay Akbal, Varlık Yayınevi, (1960), 254 sayfa*

Ç2: *"Veba", çev. Nihal Önal, Altın Kitaplar Yayınevi, (1985), 296 sayfa*

Ç3: "Veba", çev. Çetin Toral, ÜBL Yayınları, (2004), 272 sayfa

Ç4: "Veba", çev. Nedret Tanyolaç Öztokat, Can Yayınları, (2011), 303 sayfa

K.M: *M.Othon, long et noir, et qui ressemblait moitié à ce qu'on appelait autrefois un homme du monde, moitié à un croquemort, répondit d'une voix aimable, mais brève: (p.18)*

Ç1: Kısmen, eski zamanların kibar salon adamına, kısmen de, ölü taşıyıcıya benzeyen uzun ve siyah Mösyö Othon, tatlı, fakat kısık bir sesle: (s.9-10)

Ç2: Upuzun boyuyla baştan aşağı siyah giysiler içinde, eskilerin deyimiyle, yarı kibar bir beyefendiye, yarı bir ölü kaldırıcıya benzeyen B. Othon, nazik ama kısa bir karşılık verdi (s.19)

Ç3: Hem eski zamanların kibar salon adamına, hem de ölü taşıyıcılara benzeyen uzun ve kara kuru Mösyö Othon nazik fakat kısık bir sesle: (s.12)

Ç4: Biraz eskilerin "sosyete adamı" dediği insanları, biraz da ölü taşıyıcılarını andıran, uzun ve siyah bir adam olan Mösyö Othon, sevimli bir sesle ancak kısaca yanıtladı: (s.20)

Ç1 de "répondit" sözcüğü çevrilmeyerek atlama işlemi yapılmıştır. Ç2 de "long" sözcüğü upuzun şeklinde çevrilmiş yerleştirme işlemi yapılmıştır, ayrıca "baştan aşağı siyah giysiler içinde" ifadesi kullanılarak ekleme ve açıklama işlemleri yapılmıştır. Ç3 de "kara kuru" sözcüğü kullanılarak hem yerleştirme hem de ekleme işlemine, yine "répondit" sözcüğü çevrilmeyerek atlama işlemine başvurulmuştur. Ç1, Ç3 ve Ç4 de "Monsieur" sözcüğü Türkçeye "Mösyö" şeklinde aktarılmış ve ödünçleme işlemine başvurulmuştur.

K.M: *Des réduits, des sous-sols, des caves, des égouts, ils montaient en longues files titubantes pour venir vaciller à la lumière, tourner sur eux-mêmes et mourir près des humains. (p.21)*

Ç1: Tavan aralarından, izbelerden, mahzenlerden, lağımlardan, güneş ışığında titreşip oldukları yerde bir kere döndükten sonra ölmek için uzun bir zincir halinde çıkıyorlardı. (s. 13)

Ç2: Tavan aralarından, bodrumlardan, mahzenlerden, lağımlardan, uzun, sarsak diziler halinde çıkınca sendeliyor, sırtüstü yuvarlanıp insanların yanı başında ölüyorlardı. (s. 23)

Ç3: Tavan aralarından izbelerden, mahzenlerden, lağımlardan diziler halinde çıkıyorlar, güneş ışığında titreşip oldukları yerde bir kere döndükten sonra ölüyorlardı. (s. 16)

Ç4: Çatı katlarından, bodrumlardan, mahzenlerden, lağımlardan uzun sıralar halinde sendeleyerek öbekler, gün ışığında titreşmek, kendi çevrelerinde dönüp insanların yakınında ölmek üzere ortaya çıkıyorlardı. (s. 24)

134

Ç1 de "zincir" sözcüğü kullanılarak ekleme işlemi yapılmıştır, "près des humains" sözcüğü çevrilmeyerek atlama işlemi yapılmıştır. Ç2 de "sarsak" sözcüğü kullanılarak yorumlama işlemi yapılmış "pour venir vaciller à la lumière" sözcükleri çevrilmeyerek atlama işlemine başvurulmuştur. Ç3 de "près des humains" sözcüğü çevrilmeyerek atlama işlemi yapılmıştır. Ç4 de sözcüğü sözcüğüne çeviri işlemine başvurulmuştur. Ç1, Ç2 ve Ç3 de cümledeki dilbilgisel özellikler yeniden düzgüleştirilmiş böylece yer değiştirme işlemine başvurulmuştur. Ç4 kaynak metnin ilke ve kurallarına yakın özellikler taşımaktadır.

K.M: Rieux tenta un abcès de fixation. (p. 26)

Ç1: Rieux bir "abcès de fixation" yapmakta fayda buldu. (s. 18)

Ç2: Rieux iltihabı akıtmayı denedi. (s. 29)

Ç3: Rieux bir "abcès de fixation" yapmakta fayda buldu. (s. 21)

Ç4: Rieux olgunlaşmış çibani yarmayı denedi. (s. 29)

Ç1 ve Ç3 de “abcès de fixation” sözcüğü Türkçeye aynen aktarılmış ödünçleme işlemi yapılmıştır. Ç4 de ise “abcès de fixation” sözcüğü olgunlaşmış çiban şeklinde çevrilmiş açıklama işlemi yapılmıştır.

K.M: Verdâtre, les lèvres cireuses, les paupières plombées, le souffle saccadé et court, écartelé par les ganglions, tassé au fond de sa couchette comme s’il eût voulu la refermer sur lui, ou comme si quelque chose, venu du fond de la terre, l’appelait sans répit, le concierge étouffait sous une pesée invisible. (p.27)

Ç1: Yemyeşil yüzü, mum gibi dudakları, kurşunlaşmış göz kapakları ve boynundaki şişlerin parça parça ettiği kısa ve kesik nefes alışı ile kuşetin içine yığılmıştı; sanki yerin dibinden onu arası kesilmeksizin çağırmakta olan bir şeye karşı kendisini korumaya çalışır gibiydi; gözle görünmez bir yük altında boğuluyordu. (s.19)

Ç2: Rengi yeşilimtrak, dudakları balmumuna dönmüş, gözkapakları ağırlaşmış, soluğu kısa ve kesik kesik, bezeleri âdeta vücudunu parçalayacak kadar şişmiş, yattığı yere, sanki onu üzerine örtme ister gibi ya da toprağın derinliklerinden gelen bir şey onu durmadan çağırıyormuş gibi gömülmüş kapıcı, görülmeyen bir yükün altında kalmış, boğuluyordu. (s. 30)

Ç3: Yemyeşil yüzü mum gibi dudakları, kurşunlaşmış göz kapakları ve boynundaki şişlerin parça parça ettiği kısa, kesik soluk alışları ile kuşetin içine yığılmıştı. Yerin dibinden arası kesilmenden onu çağırın bir şeye karşı kendini korumaya çalışır gibiydi; gözle görünmeyen bir ağırlığın altında eziliyordu. (s.23)

Ç4: Balmumunu andıran dudakları, kurşun gibi ağırlaşmış göz kapakları, kesik kesik ve kısa solukları, yeşil suratı ile yumrularla canı yanan kapıcı, küçük yatağı kendi üzerine kapanmak istiyormuş ya da yerin dibinden gelen bir şey durmadan onu çağırıyor-muş gibi küçük yatağa yerleşmiş, görünmez bir ağırlığın altında boğuluyordu. (s. 31)

Ç1 de "yemyeşil" ve "parça parça" sözcükleriyle yerlileştirme işlemi yapılmış, ayrıca "kendisini korumaya çalışır gibiydi" cümlesi kaynak metinde yer almamasına rağmen çeviri metinde yer almış, ekleme ve genişletme işlemleri yapılmıştır. Ç2 de "balmumu" sözcüğüyle açıklama işlemi, "kesik kesik" ikilemelerinin kullanılmasıyla yerlileştirme işlemi yapılmıştır. Ç3 de "yemyeşil" ve "parça parça" sözcükleriyle yerlileştirme işlemi, ayrıca cümlenin dilbilgisel özellikleri yeniden düzgüleştirilmiş, iki ayrı cümle şeklinde çevrilmiş, yer değiştirme işlemi uygulanmıştır. Ç4 de ise "balmumu" sözcüğüyle açıklama işlemi, "kesik kesik" ikilemesiyle yerlileştirme işlemi, anlamı oturtabilmek için de ekleme işlemleri uygulanmıştır

K.M: Il était de taille moyenne, mais trapu. Quand il s'appuya sur le rebord de la chaire, serrant le bois entre ses grosses mains, on ne vit de lui qu'une forme épaisse et noire surmontée deux taches de ses joues, rubicondes sous les lunettes d'acier.(p. 91)

136

Ç1: Papaz orta boylu, ama topluydu. İri elleriyle kürsünün kenarını sıkarak dayandığı zaman kıpkırmızı yanakları çelik çerçeveli gözlüklerinin altında iki leke gibi duran, kalın ve kapkara bir şekil halinde göründü. (s. 76)

Ç2: Cizvit papazı orta boylu, tıknazdı. Kürsünün parmaklığına yaslanıp tahtasını kocaman elleriyle kavrıdığı zaman, çelik gözlükler altında iki kırmızı benek gibi duran yanaklarıyla, kapkara ve kalın bir şekil olarak göründü. (s.97)

Ç3: Papaz, orta boylu, ama toplu vücutluydu. İri elleriyle kürsünün kenarını sıkarak dayandığı zaman kıpkırmızı yanakları çelik çerçeveli gözlüklerinin altında iki leke gibi kalın ve kapkara bir şekil halinde göründü.(s.82)

Ç4: Rahip orta boylu, ancak topluydu. Kürsünün kenarına yaslanıp iri elleriyle ahşabı kavrıdığında, çelik çerçeveli gözlüğünün

altında beliren iki kırmızimsı lekeyi andıran yanaklarıyla yoğun ve kara bir biçim gibi algılandı. (s. 99)

Ç1 de “kıpkırmızı” ve “kapkara” sözcükleri kullanılarak yerleştirme işlemi yapılmıştır. Ç2 de “Cizvit papası” sözcüğüyle ekleme ve açıklama işlemi “kapkara” sözcüğüyle yerleştirme işlemine başvurulmuştur. Ç3 de, “kıpkırmızı” sözcüğüyle yerleştirme işlemi yapılmıştır. Ç4 de ise “kırmızimsı” sözcüğüyle yerleştirme işlemi yapılmıştır.

K.M: Le crépuscule envahissait la salle comme une eau grise, le rose du ciel couchant se reflétait dans les vitres, et les marbres des tables reluisaient faiblement dans l'obscurité commençante. (p. 104)

Ç1: Güneşin batışı külrengi bir su gibi salona doluyor, şafağın pembe rengi camlarda oynuyor ve çökmeye başlayan loşluk içinde masaların mermerine hafif pırıltılarla aksediyordu. (s. 88)

Ç2: Akşamın alacakaranlığı salona kurşuni bir su gibi doluyor, batan güneşin pembemsi ışınları camlarda yansıyor ve masaların mermerleri henüz basmakta olan karanlıkta soluk soluk parlıyordu. (s. 111)

Ç3: Güneşin batışı kül rengi bir su gibi salona doluyor, pembe renkteki camlarda oynuyor ve çökmeye başlayan loşluk içinde masaların mermerine hafif pırıltılarla yansıyor. (s. 94)

Ç4: Alacakaranlık, gri bir su gibi salonu dolduruyor, göğün günbatımına özgü kızılılığı camlarda yansıyor ve masaların mermerleri, çökmeye başlayan karanlığın içinde cılız bir parıltıyla ışıldıyordu. (s. 114)

Ç1 de “se refléter” sözcüğü oynamak şeklinde çevrilmiş yorumlama ve değiştirme işlemine başvurulmuştur. Ç2 de “pembemsi” sözcüğü ve “soluk soluk” ikilemesi kullanılarak yerleştirme işlemi yapılmıştır. Ç3 de “se refléter” sözcüğü oynamak şeklinde çevrilmiş değiştirme işlemi

yapılmıştır. Ç4 de "göğün günbatımına özgü" sözcükleri kullanılarak eklem ve genişletme işlemlerine başvurulmuştur.

K.M: Au restaurant, après une courte absence, on vit réapparaître M.Othon, l'homme-chouette, mais suivi seulement des deux chiens savants. (p. 110)

Ç1: Kısa bir kayboluştan sonra, baykuş adam Mösyö Othon'un da ortaya çıktığı görüldü. Yanında iki baykuş yavrusu vardı sadece. (s. 93)

Ç2: Lokantada, kısa bir yokluk süresinden sonra, "baykuş adam" Bay Othon yeniden boy göstermişti, ama peşinde yalnızca iki bilgiç köpekle. (s. 117)

Ç3: Kısa bir kayboluştan sonra, baykuş adam Mösyö Othon'un da ortaya çıktığı görüldü. Yanında iki baykuş yavrusu vardı yalnızca. (s. 99)

Ç4: Kısa bir süre ortadan kaybolduktan sonra Mösyö Othon, şu baykuş adam, lokantada yeniden ortaya çıktı, ancak bu kez peşinde yalnızca iki sirk köpeği vardı. (s. 120)

Ç1 de "au restaurant" ve "mais" sözcükleri çevrilmeyerek atlama işlemi yapılmıştır. "Deux chiens savants" sözcüğü iki baykuş yavrusu şeklinde çevrilmiş değiştirme işlemi yapılmıştır. Ç2 de "réapparaître" sözcüğü "boy göstermek" deyimiyile çevrilmiş hem değiştirme hem de yorumlama işlemi yapılmıştır. Ç3 de "au restaurant" sözcüğü ve "mais" bağlacı çevrilmeyerek çıkarma işlemi yapılmış yine "iki baykuş yavrusu" sözcüğüyle kaynak metinden uzaklaşarak değiştirme işlemi yapılmıştır. Ç4 de ise "Au restaurant" sözcüğü çevrilmeyerek atlama işlemi yapılmıştır. Ayrıca Ç1, Ç2 ve Ç4 de "Monsieur" sözcüğü Türkçeye aynen aktarılmış ve ödünçleme işlemine başvurulmuştur.

K.M: Tout le long des grandes maisons grises, la chaleur coule sans arrêt. Ce sont de longues heures prisonnières qui finissent dans des soirs enflammés croulant sur la ville populeuse et jacassante. (p.114)

Ç1: Sıcak büyük kurşuni evlerin uzunluğu boyunca durup dinlenmeksizin akar durur. Bunlar, insan kaynaşan ve bol gevezelik edilen şehrin üstüne çöken yakıcı akşamlarda sona eren mahpus saatleridir. (s. 97)

Ç2: Tüm kocaman, kurşuni evler boyunca sıcak durmadan akıyor. Bunlar kalabalık ve geveze kent üzerine yığılan alev alev akşamlarla son bulan upuzun, tutsak saatlerdir. (s. 122)

Ç3: Sıcak, büyük kurşuni evlerin uzunluğu boyunca durup dinlenmeksizin akar durur. Bunlar, insan kaynaşan ve bol gevezelik edilen şehrin üstüne çöken yakıcı akşamlardan sonraki mahpus saatleridir. (s. 104)

Ç4: Gri renkli büyük binalar boyunca sıcak durmaksızın akıyor. Cıvıl cıvıl gevezelik eden kalabalık kentün üzerine inen alev gibi akşamlara dönüşerek son bulan o uzun tutsaklık saatleridir bunlar. (s. 125)

Ç1 de "populeuse" sözcüğü "insan kaynaşan" şeklinde çevrilerek değiştirme işlemi yapılmıştır. Ç2 de "alev alev" ikilemesi ve "upuzun" sözcüğü kullanılarak yerlileştirme işlemine başvurulmuştur. Ç3 de "cıvıl cıvıl" ikilemesinin kullanılmasıyla yerelleştirme işlemi yapılmıştır. Ayrıca Ç4 de "alev gibi akşamlara dönüşerek" cümlesi kullanılarak hem ekleme hem de genişletme işlemi yapılmıştır. Ayrıca, Ç1 ve Ç3 de long" sözcüğü çevrilmeyerek atlama işlemi yapılmıştır.

K.M: Mais c'est à ce moment aussi que, toutes les voies une fois de plus bouchées, il la retrouva de nouveau au centre de son désir, et avec un si soudain éclatement de douleur

qu'il se mit à courir vers son hôtel, pour fuir cette atroce brûlure qu'il emportait pourtant avec lui et qui lui mangeait les tempes. (p.145)

Ç1: *Fakat hemen o dakika bütün kurtuluş yolları tıkanır tıkanmaz, karısını arzusunun ortasında buluvermişti. Kendi içinde taşıdığı ve şakaklarını yakan bu feci ateşten kaçınabilmek için oteline doğru koşmaya başlamıştı. (s. 128)*

Ç2: *Ama yine o anda tüm yollar bir kez daha tıkanırdığından, karısının yeniden tüm arzularının merkezi haline geliverdiğini hissetmişti; hem de öylesine ani bir ıstırap patlayışıyla hissetmişti ki, içinde taşıdığı ve şakaklarını kemiren bu korkunç duygudan kaçmak için oteline doğru koşmaya başlamıştı. (s. 156)*

Ç3: *Fakat hemen o dakika bütün kurtuluş yolları yeniden tıkanır tıkanmaz, karısını arzusunun ortasında buluvermişti. Kendi içinde taşıdığı ve şakaklarını yakan bu feci ateşten kaçabilmek için oteline doğru koşmaya başlamıştı. (s. 138)*

Ç4: *Ancak, yine o anda, tüm kapıların bir kez daha kapanmasıyla yeniden karısı onun asıl isteği oluvermişti ve bunu öyle ani bir acıyla hissetmişti ki, istese de içinden bir türlü atamadığı ve şakaklarını kemiren bu feci yürek yangınından kaçmak için oteline doğru koşmaya başlamıştı. (s. 159)*

Ç1 ve Ç3 de cümlelerin uzun olmasından dolayı cümlelerin sözdizimsel yapıları değiştirilmiş yer değiştirme işlemi yapılmıştır, ayrıca "et avec un si soudain éclatement de douleur" cümlesi çevrilmeyerek çıkarma işlemine başvurulmuştur. Ç2 kaynak metne uygun olarak çevrilmiştir. Ç4 de ise ekleme ve cümlelerin anlamı oturtabilmek amacıyla yorumlama işlemlerine başvurulmuştur.

K.M: Cette ville déserte, blanchie de poussière, saturée d'odeurs marines, toute sonore des cris du vent, gémissait alors comme une île malheureuse. (s.156)

Ç1: *Tozla bembeyaz kesilmiş, deniz kokularıyla dolup taşan, rüzgârın uğultusuyla çınlayan bu bomboş şehir, bahtsız bir ada gibi hıçkırıyordu. (s. 136)*

Ç2: *Bu ıssız, tozdan ağarmış, havası deniz kokularıyla doymuş, rüzgârın çığlıklarıyla tıntın öten kent, o zaman mutsuz bir ada gibi inliyordu. (s. 165)*

Ç3: *Tozla bembeyaz kesilmiş, deniz kokularıyla dolan, rüzgâr uğultusuyla çınlayan bomboş şehir, mutsuz bir ada gibi hıçkırıyordu. (s. 148)*

Ç4: *Tozdan beyaz renge bürünmüş, deniz kokusuna doymuş, rüzgârın çığlıklarıyla çın çın öten bu ıssız kent o zaman uğursuz bir ada gibi inliyordu. (s. 170)*

Ç1 ve Ç3 kaynak metne uygun olarak çevrilmiştir. Ç2 de "tıntın öten" sözcüğü kullanılarak yerelleştirme işlemi, Ç4 de ise, "çın çın öten" sözcüğü getirilerek yerelleştirme işlemine başvurulmuştur.

K.M: *Sa seule tâche, en vérité, était de donner des occasions à ce hasard qui trop souvent ne se dérange que provoqué. Et il fallait que le hasard se dérangeât. (p. 258)*

Ç1: *Onun biricik vazifesi, bir tesadüfün ortaya çıkmasına imkân hazırlamaktı, hâlbuki bu tesadüf çok defa hastanın aleyhine olarak beliriyordu. Bu defa da tesadüf, böyle ortaya çıkacağı benziyordu. (s. 232)*

Ç2: *Gerçekte onun tek görevi, çok zaman ancak kışkırtılınca harekete geçen bir rastlantıya olanak hazırlamaktı. Bu kez de rastlantı böyle ortaya çıkacağı benziyordu. (s. 273)*

Ç3: *Onun biricik ödevi bir rastlantının ortaya çıkmasına imkân hazırlamaktı, oysa rastlantı çok defa hastanın aleyhine olarak ortaya çıkacağı benziyordu. (s. 249)*

Ç4: *Aslında, onun tek görevi, çoğunlukla kışkırtılmadıkça rahatını bozmayan şu talihe fırsatlar vermektir. Ve talihin rahatının kaçması gerekiyordu.* (s.280)

Ç1 de "biricik" sözcüğüyle yerelleştirme işlemi yapılmıştır. Ayrıca kaynak metinde "hasta" sözcüğü olmamasına rağmen çeviri metninde kullanılarak eklemeye işlemi yapılmıştır. Ç2 de "ancak" sözcüğünün kullanılmasıyla eklemeye işlemine başvurulmuştur. Ç3 de "biricik" sözcüğüyle yerelleştirme işlemi yapılmış, "hasta" sözcüğünün çeviri metninde kullanılmasıyla eklemeye işlemine ve yorumlama işlemine, Ç1 ve Ç3 de, "en vérité" sözcüğünün çevirisi yapılmayarak atlama işlemine başvurulmuştur.

K.M: Faites vos fumigations régulièrement. (p. 278)

Ç1: *Fumigasyonlarınızı muntazaman yapmaya devam edin.*(s. 252)

Ç2: *Tütsülerinizi ihmal etmeyiniz.* (s. 294)

Ç3: *Fumigasyonlarınızı muntazam yapmaya devam edin.*(s. 270)

Ç4: *Buğunuzu aksatmayın.* (s. 301)

Ç1 ve Ç3 de "fumigation" sözcüğü Türkçeye aynen "fumigasyon" şeklinde aktarılmış, ödünçleme işlemine başvurulmuştur. Ç2 ve Ç4 de ise "régulièrement" sözcüğünün çevirisi yapılmayarak atlama işlemine başvurulmuştur.

Çeviri Çözümlemesi 3

KM: Emile Zola, (1867) Thérèse Raquin, Petits Classiques Larousse, 271 p.

Ç-1: (1998) *Thérèse Raquin*, çev. Samih Tiryakioğlu, Varlık Yayınları

Ç-2: (2006) *Thérèse Raquin*, çev. Selin Ceyhan, Oda Yayınları

Ç-3: (2012) *Thérèse Raquin*, çev. Sima Baktaş, Kent Yayınları

KM: *"Ils allument seulement, dans leur boutique, une lampe munie d'un abat-jour, qu'ils posent sur un coin de leur comptoir, et les passants peuvent alors distinguer ce qu'il y a au fond de ces trous où la nuit habite pendant le jour."* (p.7)

Ç1: *"Yalnız dükkânlarının içinde abajurlu bir lamba yakıp bunu tezgâhın bir köşesine koyarlar. O zaman gelip geçenler, gündüzün kapkaranlık olan bu in gibi yerlerin içlerinde ne olduğunu görebilirler."* (s.6)

Ç2: *"...dükkânlarında sadece abajurlu bir tek lamba yakarak bunu tezgâhlarının kenarına koyarlar. O zaman yoldan geçenler, gündüzleri bile gece gibi karanlık olan bu dükkânların içinde neler olduğunu görebilirler."* (s.6)

Ç3: *"Dükkânlarında yalnız tezgâhlarının üstünde abajurlu küçük bir lamba yakarlardı. Oradan geçenler de bu sayede gündüzün de gece karanlığından farksız bu izbelerde bulunan nesnelere seçebilir."* (s.7)

KM'de yer alan "abat-jour" kelimesi Ç1, Ç2, ve Ç3'de "abajur" şeklinde çevrilerek ödünç alma stratejisi kullanılmıştır. Her üç çeviride de "et" yani "ve" bağlacı kullanılmayarak çıkarma stratejisi yapılmıştır. Ayrıca KM'de yer alan "au fond de ces trous" sözcüğü Ç1'de "in gibi yerlerin içlerinde", Ç2'de "gece gibi karanlık olan bu dükkânların içinde" ve Ç3'de ise "gece karanlığından farksız bu izbelerde" şeklinde çevrilerek değiştirme işlemi yapılmış ve "küçük" sıfatı eklenmiştir.

KM: *"Elle l'avait vue à l'œuvre, elle voulait la donner à son fils comme un ange gardien. Ce mariage était un dénouement prévu, arrêté."* (p.17)

Ç1: *"Halası onu işbaşında görmüştü, koruyucu bir melek gibi oğluna vermek istiyordu. Bu evlenme, önceden düşünülüp kararlaştırılmış bir sonuçtu."* (s.12)

Ç2: "Onu denemişti, oğluna sahip çıkacağına inanıyordu. Bu evliliğe tamam gözüyle bakılabılırdi." (s.12)

Ç3: "Genç kızı iş başında denemişti. Onu oğluna koruyucu bir melek gibi vermek istiyordu. Bu evlenme önceden kararlaştırılmış, çözümlenmiş bir sorundu." (s.16)

KM'de yer alan "voir à l'œuvre" fiili, Ç3'de "essayer" anlamına gelen "denemek" fiili kullanılarak ve "le dénouement" kelimesinin Türkçe karşılığı "çözüm, sonuç" iken, burada "sorun" olarak çevrilerek değiştirme işlemi yapılmıştır. Ç2'de çevirmen kaynak metne sadık kalmayarak özgür(serbest) bir çeviri yapmıştır.

KM: "Enfin, il entra dans l'administration du chemin de fer d'Orléans. Il gagnait cent francs par mois. Son rêve était exaucé" (p.22)

144

Ç1: "Sonunda Orleans Demiryolu idaresine girdi. Ayda yüz frank alıyordu. Düşleri gerçek oldu." (s.16)

Ç2: "En sonunda Orléans demiryolları idaresinde yüz frank maaşlı bir iş buldu. Dileğine kavuşmuştu." (s.17)

Ç3: "Nihayet Orléan şimendifer idaresine girdi. Eline ayda yüz frank geçiyordu. Düşü gerçek olmuştu." (s.22)

KM'de "Son rêve..." ile başlayan cümlelerin öznesi "son rêve" iken Ç2'de 3.tekil zamiri olan "o" olarak çevrilerek değiştirme işlemi yapılmıştır. Ç3'de ise KM'de yer alan "chemin de fer" sözcüğü "şimendifer" olarak çevrilerek ödünçleme işlemi yapılmıştır.

KM: "Laurent était un vrai fils de paysan, d'allure un peu lourde, le dos bombé, les mouvements lents et précis, l'air tranquille et entêté." (p.31)

Ç1: "Biraz hantal hali, çıkık sırtı, ağır ve ölçülü hareketleri, sakin ve inatçı haliyle Laurent, tam bir köylü çocuğuydu." (s.21)

Ç2: "Tam bir köylü uşağıydı bu Laurent. Epey ağır hareketli, beli kamburcaydı, sakın, inatçı bir görünümü vardı." (s.23)

Ç3: "Laurent ağır yürüyüşü, yuvarlak sırtı, kesin hareketleri, sakın ve inatçı tavrıyla tam bir köylü çocuğuydu." (s.30)

KM'de tek cümleden oluşan cümle Ç2'de iki cümleye bölünerek değiştirme işlemi yapılmıştır ve bu iki cümleden birincisi erek dilde devrik yapıda verilmiştir. Ayrıca KM'de "un vrai fils de paysan" sözcüğü Ç2'de "bir köylü uşağı" olarak çevrilerek yerlileştirme yapılmıştır.

KM: "Laurent se sentait froid aux os. Il trouva ridicule la plaisanterie de Thérèse. Il se leva et mit le chat à la porte." (p.50)

Ç1: "Laurent iliklerine dek donduğunu hissediyordu. Thérèse'in şakasını saçma buldu. Kalkıp kediye kapı dışarı etti." (s.34)

Ç2: "Laurent'in bedeni iliklerine kadar buz kesilmişti. Thérèse'in şakasını komik buluyordu. Kalkıp kediye kapı dışarı attı." (s.39)

Ç3: "Laurent iliklerine kadar donduğunu hissetti. Thérèse'in bu şakasını garip buluyordu; ayağa kalktı, kediye kapıdan dışarı attı." (s.52)

KM'de yer alan "ridicule sıfatının sözlük anlamı "gülünç" dür, Ç1'de bu sıfat "saçma" ve Ç3'de "garip" olarak çevrilerek değiştirme işlemi yapılmıştır. Ayrıca Ç1, Ç2 ve Ç3'de "et" yani "ve" bağlacı çevrilmeyerek çıkarma işlemi yapılmıştır. KM'de ilk cümlelerin öznesi "Laurent" iken Ç2'de "Laurent'in bedeni" olarak çevrilerek ve cümlelerin fiili olarak "buz kesmek" fiili kullanılarak değiştirme işlemi yapılmış, cümle yeniden düzgüleştirilmiştir.

KM: "Thérèse désirait uniquement se marier parce qu'elle avait peur, et que son organisme réclamait les caresses violentes de Laurent." (p. 124)

Ç1: "Thérèse, sadece korktuğu ve bedeni Laurent'in hoyrat okşayışlarını istediği için, evlenmek arzusundaydı." (s.83)

Ç2: "Thérèse'in evlenmek istemesi sadece korku içinde olduğundan, bedeninin Laurent'in sert okşayışlarına duyduğu ihtiyaçtan kaynaklanıyordu." (s.99)

Ç3: "Thérèse bilhassa yalnızlıktan korktuğu, bedeni de Laurent'in kuvvetli sevgisini şiddetle istediği için evlenmek istiyordu." (s.135)

KM'deki cümlelerin fiili "istemek" anlamına gelen "désirer" fiili Ç2'de, "evlenmek istemesi (...) kaynaklanıyordu" şeklinde çevrilerek değiştirme işlemi yapılmıştır. KM'de "sert, şiddetli" anlamına gelen "violentes" sıfatı Ç1'de "hoyrat" şeklinde çevrilerek yerileştirme işlemi yapılmıştır. Ç3'de ise, KM'de yer almayan "sevgi" sözcüğü "okşama" yerine kullanılarak yorumlama işlemi yapılmıştır.

Çeviri Çözümlemesi 4

KM: Gustave Flaubert, (1965). *Trois Contes*. Paris: Garnier-Flammarion.

Ç-1: (2006). *Üç Hikâye-Uzun Öykü* (Çev.Sonat Kaya,). İstanbul: Bordo Siyah Klasik Yayınlar.

Ç-2: (2007). *Üç Öykü* (Çev.Samih Rifat,). İstanbul:Can Yayınları.

Ç-3: (2011). *Üç Hikâye* (Çev. Berna Akkıyal ve Can Belge). İstanbul: İletişim Yayınları.

KM: "Pendant un demi-siècle, les bourgeoises de Pont l'Évêque enviaient à Mme Aubain sa servante Félicité." (p.3)

Ç1: "Pont-l'Évêque'in burjuva kadınları, yarım yüzyıl boyunca Madam Aubain'e, Félicité gibi bir hizmetçisi olduğu için gıpta ettiler." (s.21)

Ç2: "Yarım yüzyıl boyunca Pont-l'Évêque'in kentli kadınları, hizmetçisi Félicité yüzünden Bayan Aubain'i kıskandılar." (s.15)

Ç3: "Yarım yüzyıl boyunca, Pont-l'Évêqueli burjuvalar Madam Aubain'in hizmetçisi Félicité'ye gıpta edegeldiler." (s.15)

KM'de kullanılan "bourgeoises" kelimesi Ç1'de "burjuvalı kadınlar" olarak söylenmiş iken Ç2'de değiştirme stratejisi uygulanarak "kentli kadınlar" olarak ifade edilmiştir, bu ifade Fransızcada "citadines" veya "urbaines" olarak söylenir. Ç3'te yine aynı kelime "burjuvalar" şeklinde genel olarak ele alınmış, genelleştirilmiş ve bahsedilen şahısların kadın oldukları vurgulanmamıştır.

KM: "Contre le lambris, peint en blanc, s'alignaient huit chaises d'acajou." (p.3)

Ç1: "Beyaz lambriyle kaplı duvara maun ağacından sekiz sandalye dayanmıştı." (s.22)

Ç2: "Beyaza boyalı duvar kaplamasının önüne sekiz maun sandalye dizilmişti." (s.16)

Ç3: "Beyaza boyalı duvarın önünde sekiz tane maun sandalye diziliydi." (s.16)

Ç1'de birkaç işlemin (stratejinin) birbirini içerdiği görülmektedir. İlk olarak öykünme-öyküntü stratejisi yani kaynak metin ve dilde yer alan bir sözcüğün, erek metin ve dil'e aktarılması işlemi yapılmıştır. Yabancı dilden direk alınan veya yabancı dildeki örneğine benzetilerek oluşturulan bu sözcük, kullanım sıklığı ve toplumun benimsemesine bağlı olarak ya dile yerleşecek ya da zamanla terk edilecektir ki Ç1'de "duvar kaplaması" anlamında kullanılan "lambris" sözcüğü de kaynak dil'den erek dil'e aktarılmış ve zamanla Türk dil ve kültürüne "lambri" olarak yerleşmiştir. Yine Ç1'de değiştirme stratejisi uygulanarak; "sıraya dizilmek-dizilmek" anlamındaki "s'aligner" fiili "dayanmak" olarak

çevrilmiştir. Ç3'de ise, çıkarma-eksiltme stratejisi yoluyla "lambris" sözcüğünün tam karşılığı olan duvar kaplaması yerine sadece "duvar" ifadesi kullanılmıştır.

KM: *"Un vieux piano supportait, sous un baromètre, un tas pyramidal de boîtes et de cartons."* (p.3)

Ç1: *"Bir basınçölçerin altında duran eski piyanonun üstünde piramit gibi yığılmış bir sürü mukavva kutu vardı."* (s.22)

Ç2: *"Eski bir piyanonun üstünde piramit biçiminde bir karton kutu yığını yükseliyor, hepsinin tepesinde de bir barometre duruyordu."* (s.16)

Ç3: *"Barometrenin altında duran eski piyano, piramit gibi dizilmiş bir karton ve kutu yığınının altında kalmıştı."* (s.16)

148

Ç1'de "baromètre" ifadesi "basınçölçer" olarak söylenmiştir. Böylece kelime Türkçeleştirilerek, erek dil haznesine daha yakın bir halde kullanılmış yani yerleştirilmiştir. Aynı kelime Ç2 ve Ç3'te ise öyküntü işlemiyle kaynak metin dizgesinden, erek metin dizgesine aktarılmaktadır. Ek olarak "supportait" kelimesi Türkçe'de "taşımak, katlanmak, dayanmak" anlamlarında kullanılır; oysa Ç2 ve Ç3'te bu anlamından farklı olarak "altında duran / altında kalmıştı" olarak ifade edilmiş yani çıkarım yoluyla çeviri stratejisi uygulanmıştır. Yine Ç2'de "yükseliyor" ve "hepsi" ifadeleri ile ekleme yapılmıştır, bu ifadeler kaynak metinde yer almamaktadır ve kaynak metinde tek cümle halinde olan cümle Ç2 de iki cümle şekline getirilmiştir.

KM: *"Personne, dans les marchandages, ne montrait plus d'entêtement."* (p.4)

Ç1: *"Pazarlık ederken hiç kimse onun kadar inatçı olamazdı."* (s.23)

Ç2: *"Pazarlıkta kimse onun eline su dökemezdi."* (s.16)

Ç3: "Pazarlıkta onun kadar inatçısı yoktu." (s.16)

Ç2'de demek istenilenin erek kültürde daha iyi anlaşılması ve ifade edilmesi bakımından erek kültüre ait bir deyim olan "kimse onun eline su dökemez" ifadesi kullanılmış ve yerelleştirme stratejisi uygulanmıştır. Ç3'te "personne" kelimesi çevrilmeyerek çıkarma stratejisi uygulanmıştır.

KM: "Elle avait eu, comme une autre, son histoire d'amour!" (p.5)

Ç1: "Bu arada, birçok kadın gibi, onun da başından bir aşk hikâyesi geçmişti." (s.24)

Ç2: "Onun da herkes gibi, bir sevdâ öyküsü olmuştu." (s. 19)

Ç3: "Onun da herkes gibi, bir gönül macerası oldu." (s.17)

Ç1'de KM'de yer almamasına karşın, çevirmen ekleme stratejisi kullanarak, cümleye "bu arada" ifadesini eklemiştir. Ç2 ve Ç3'te "herkes gibi" ifadesi "comme tout le monde" ile karşılanabilir ama KM'de bu ifade yer almadığından, çevirmenin değiştirme stratejisi kullandığı barizdir.

KM: "Devant l'auberge, elle questionna une bourgeoise en capeline de veuve, et qui précisément cherchait une cuisinière." (p.7)

Ç1: "Bir hanın önünde, dul kadınlara has omuzluklu başlık giyen bir kadınla görüştü. O sırada kadın da bir aşçı arıyordu." (s.27)

Ç2: "Hanın önünde, dul giysileri içindeki bir kentli kadına yanaştı; kadın da tam o sırlara bir aşçı arıyordu." (s.21)

Ç3: "Hanın önünde dul şapkalı bir kadınla karşılaştı; ona sorular sorup bir aşçı aradığını öğrendi." (s.19)

Her üç çeviride iki ayrı cümle şeklinde çevrilmiştir. Yine Ç3'te "en capeline de veuve" ifadesi, "dul şapkalı" şeklinde

kelimesi kelimesine çevrilerek sözcüğü sözcüğüne çeviri stratejisi uygulanmış, Ç1'de "dul kadınlara has omuzluklu başlık" şeklinde çevrilerek açıklama stratejisi vasıtasıyla tam olarak açıklanarak verilmiş, böylelikle erek metin okuyucusu için daha anlaşılır nitelikte bir çeviri olmuştur. Ç2'de ise "dul giysileri içinde" şeklinde çevrilerek, KM'de "capeline" yani "şapka" kelimesi olarak yer alan ifade genelleştirme yani üst anlamlı çeviri stratejisi uygulanarak "giysi" şeklinde çevrilmiştir.

KM: "À des époques indéterminées, Mme Aubain recevait la visite du marquis de Gremenville, un de ses oncles, ruiné par la crapule et qui vivait à Falaise sur le dernier lopin de ses terres." (p.8)

Ç1: "Madam Aubain'in bir de, ne zaman geleceği belli olmayan Marki de Gremenville adında bir ziyaretçisi vardı. Bu kişi, onun amcalarından biriydi, sefahat düşkünlüğü adamın hayatını mahvetmişti. Falaise'de, arazisinin kendisine kalan son parçasında yaşıyordu." (s.29)

Ç2: "Zaman zaman Bayan Aubain'i ziyarete Gremenville Markisi gelirdi; kadının dayılarından biriydi, dolandırıcıların eline düşüp varını yoğunu yitirmişti ve Falaise'de, topraklarından geriye kalan son parçacıkta yaşıyordu." (s.22)

Ç3: "Madam Aubain'in dayısı, sefahat düşkünlüğünden varını yoğunu yitirmiş ve hayatını elinde kalan son arazisi Falaise'de sürdüren Gremenville Markisi, ara ara ziyarete gelirdi." (s.20)

Örneğimiz KM'de tek bir cümle halindeyken, Ç1'de bölme-bölünme ve yer değiştirme stratejileri uygulanarak, üç cümle halinde verilmiştir. Ayrıca Ç1'de yer alan "Marki de Gremenville" söz öbeği diziliş şekliyle beraber kaynak metinden ödünç alınmış; Ç2 ve Ç3'te ise "Gremenville Markisi" şeklinde bir kullanımla ödünç alma stratejisi ile

erek metne dâhil olan kelime grubundan "Marki" sözcüğü zamanla Türk dil dizgesinde de yer edinmiş ve öykünme-öyküntü stratejisine de örnek oluşturmuştur.

KM: "*Virginie l'occupait exclusivement; car elle eut, à la suite de son effroi, une affection nerveuse, et M. Poupart, le docteur, conseilla les bains de mer de Trouville.*" (p.11)

Ç1: "Artık yalnızca Virginie ile meşgul oluyordu, çünkü kızcağız yaşadığı bu korkudan sonra sinir hastası olmuş ve doktor Mösyö Poupart, ona Trouville deniz banyolarını tavsiye etmişti." (s.32)

Ç2: "Zamanın çoğunu Virginie alıyordu; çünkü yaşadığı büyük korkunun ardından kızcağız sinirsel bir rahatsızlık geçirmiş ve Doktor Bay Poupart, Trouville kumsallarında deniz banyosu önermişti." (s.25)

Ç3: "Fakat bu mevzu Virginie üzerinde ayrı bir etki yaratmıştı; yaşadığı dehşetin ardından bir sinirsel hastalık ortaya çıktı; Doktor Mösyö Poupart, Trouville'de denize girmesini tavsiye etti." (s.22)

Ç2'de ise "kumsallarında" ifadesi KM'de bulunmamaktadır, çevirmen söz konusu ifadeyi ekleme stratejisi vasıtasıyla metne dâhil etmiştir. Ayrıca KM'deki "les bains de mer" ifadesi, Ç1 ve Ç2'de kelimesi kelimesine çeviri stratejisi ile "deniz banyoları" şeklinde çevrilmişken, Ç3'te "denize girmek" şeklinde değiştirme stratejisinden yararlanılarak çevrilmiştir.

KM: "*L'après-midi, on s'en allait avec l'âne au-delà des roches noires, du côté d'Hennequeville.*" (p.12)

Ç1: "Öğleden sonra, eşekle Roches-Noires'ın ötesine, Hennequeville tarafına giderlerdi." (s.35)

Ç2: "Öğleden sonra, eşekle Kara Kayalar'ın ötesine, Hennequeville'e doğru gidiyorlardı." (s.27)

Ç3: "Öğleden sonraları eşeği alıp, Hennequeville yakınlarındaki Roche-Noir'a gidiyorlardı." (s.24)

Kaynak metinde yer alan "Roches-Noires" ifadesi, Ç1'de olduğu gibi erek metne taşınarak, ödünç alma stratejisi uygulanmıştır. Yine Ç3'te aynı ifade "Roche-Noir" olarak erek metne dâhil edilerek yabancılaştırma stratejisinden faydalanılmıştır. Ç2'de ise "Roches-Noires" ifadesi Türkçeleştirilerek "Kara Kayalar" olarak çevrilmiş ve yerleştirme stratejisi uygulanmıştır.

KM: "Quand il descendait l'escalier, il appuyait sur les marches la courbe de son bec, levait la patte droite, puis la gauche; et elle avait peur qu'une telle gymnastique ne lui causât des étourdissements." (p.32)

Ç1: "Merdivenlerden inerken eğri gagasını basamaklara dayıyor, önce sol sonra da sağ ayağını kaldırıyor. Félicité ise, böyle bir jimnastiğin onu serseme çevirmesinden korkuyordu." (s.60)

Ç2: "Merdivenden inerken, gagasının eğrisini basamaklara yaslıyor ve önce sağ, sonra da sol ayağını kaldırıyor; böylesi bir jimnastiğin başını döndürmesinden korkuyordu Félicité." (s.48)

Ç3: "Merdivenden inerken gagasının kavisini basamağa dayıyor; önce sağ sonra sol ayağını kaldırıyor; Félicité bu akrobasinin onun başını döndürmesinden korkuyordu." (s.41)

KM'deki "levait la patte droite, puis la gauche" ifadesi, Ç1'de "önce sol sonra da sağ ayağını kaldırıyor" şeklinde çevrilerek, yanlış anlama ve yorumlama çevirisi yapılmıştır. Çünkü, olması gereken "önce sağ sonra sol"dur. Ç1 ve Ç2 de, kaynak metindeki "gymnastique" kelimesi, hedef dile "jimnastik" şeklinde öykünme yoluyla aktarılmıştır.

KM: "La Simone le reprit, pour le mettre sur le reposoir." (p.41)

Ç1: "La Simone, adak yerine koymak için onu tekrar aldı."(s.71)

Ç2: "Simone Kadın kuşu alıp yeniden sunağa koydu." (s.57)

Ç3: "Simon Ana, onu sunağa koymak için geri aldı." (s.48)

Ç1'de kaynak metinde yer alan "La Simonne" ifadesindeki "La" sözcüğü korunmuş, böylelikle ödünç alma stratejisi uygulanmıştır. Metnin geneline göre bir yorumlamada bulunularak Ç2'de "kadın", Ç3'te ise "ana" olarak çevrilmiş, yorumlama ya da çıkarım yoluyla bir çeviri stratejisi uygulanmıştır.

KM: "Elle allait crier; mais, glissant sur le rai de la lune, il s'éleva dans l'air doucement, puis disparut." (p.47)

Ç1: "Kadın tam bağıracakken, adam ay ışığının üstünden kayıp yavaşça gökyüzüne yükselerek gözden kayboldu." (s.78)

Ç2: "Kadın az daha bağıracaktı; ama adam ay ışığının üstünde kayarak yavaşça havalandı ve gözden kayboldu." (s.67)

Ç3: "Tam bağıracakken, yaşlı adam ay ışığında süzülerek göğe yükseldi ve kayboldu." (s.53)

KM'de verilen "puis" sıralama zarfı, bir nevi çıkartma stratejisi ile Ç1'de kullanılmamıştır. Yine KM'de yer almayan bağlaç olan "et" yani "ve" sözcüğü de Ç2 ile Ç3'te ekleme stratejisi yolu ile erek metne dahil edilmiştir. KM'de yer alan "doucement" zarfı Ç3'te kullanılmamış, çevirmen tarafından çıkartma stratejisi uygulanarak göz ardı edilmiştir.

KM: "Le pigeon, les ailes cassées, palpitaît, suspendu dans les branches d'un troène." (p.50)

Ç1: "Kanadı kırılan güvercin, bir kınakına ağacının dallarına takılmış, çırpınıyordu." (s.82)

Ç2: "Kanatları kırılan güvercin, bir kurtbağrı dalına asılı kalmış, çırpınıyordu." (s.71)

Ç3: "Kanatları kırılan kuş bir kurtbağrı ağacının dallarına takılıp kalmış, can çekişiyordu." (s.56)

KM'deki "troène" kelimesinin Türkçe'deki karşılığı "kurtbağrı ağacıdır", Ç1'de ise değiştirme stratejisi ile "kınakına ağacı" olarak aktarılmıştır. KM'deki "pigeon" sözcüğünün ise Türkçe'deki karşılığı "güvercin" iken Ç3'de genelleme stratejisi kullanılarak "kuş" olarak aktarılmış ve genel bir anlam yüklenmiştir. Yine Ç3'te değiştirme stratejisi ile "çırpınmak" anlamındaki "palpiter" eylemi, "can çekişmek" olarak çevrilmiştir.

KM: *"La nuit allait venir; et derrière le bois, dans les intervalles des branches, le ciel était rouge comme une nappe de sang."* (p.56)

Ç1: *"Gece olmak üzereydi. Ormanın arkasında, dalların arasından gökyüzü kanlı bir örtü gibi kıpkırmızı görünüyordu."* (s.89)

Ç2: *"Gece olmak üzereydi ve ormanın arkasında, dalların arasından görünen gök, bir kan tabakası gibi kıpkırmızıydı."* (s.45)

Ç3: *"Gece çöküyordu ve dalların arasından görünen gökyüzü kan kırmızıydı."* (s.60)

KM'de verilen "derrière le bois", Ç3'te çıkartma stratejisi kullanımıyla beraber, çevrilmeyerek, eksik çeviri yapılmıştır. Ç1 ve Ç2'deki "kıpkırmızı" ifadesi burada sözcük düzeyinde bir yeniden düzgüleme işi yapılarak "rouge" ifadesi "kıpkırmızı" olarak yerleştirilmiştir.

KM: *"Grâce à la faveur divine, il en réchappa toujours."* (p.59)

Ç1: *"Ama Tanrı'nın yardımıyla ölümden hep kurtuldu."* (s.93)

Ç2: *"Tanrısal bir kayrayla her seferinde ölümden kurtuldu."* (s.80)

Ç3: *"Allah hayatını hep bağışladı, hepsinden kurtuldu."* (s.63)

Ç1'de yer alan "ama" bağlacı KM'de bulunmamaktadır. Dolayısıyla Ç1'de ekleme stratejisi kullanıldığı açıktır. Ç2'de çevirmen "kayrayla" ifadesini kullanmıştır ama bu çoğunluğun anlayabileceği bir ifade değildir; bu nedenle çevirmenin daha kolay anlaşılabilir "lütfuyla" veya "yardımıyla" gibi ifadeleri kullanması daha doğru olacaktır. Yine KM'de yer alan "Grace à" bağlacı Ç3'te çıkartma stratejisiyle kullanılmamış; onun yerine yeniden düzgüleştirilmiştir, iki cümle haline getirilmiştir.

KM: "– J'avais cru l'entendre !

Et Antipas, quand il eut respiré largement, s'informa de Iaokanann, le même que les Latins appellent Saint Jean-Baptiste." (p.82)

Ç1: "Onun bağırdığını işittiğimi sandım! Antipas, derin bir nefes aldıktan sonra, Latinlerin Saint Jean Baptiste (Aziz John) dedikleri Iaokanann hakkında bilgi aldı." (s.121)

Ç2: "Onu duyduğumu sandım!" dedi Antipas ve derin bir soluk aldıktan sonra Yahya'yla -hani şu Latinlerin Vaftizci Aziz Ioannes dedikleri adamla- ilgili sorular sordu. (s.103)

Ç3: "Onu duyduğumu sanmıştım!"

"Ve Antipa derin bir nefes aldıktan sonra Yahya'yı, Latinlerin Vaftizci Yahya dedikleri adamı sordu." (s.83)

Ç1'de kaynak metinde yer alan "Saint Jean-Baptiste" ve "Iaokanann" gibi özel isimler aynen korunmuş, kaynak metinden ödünç alma stratejisi ile erek metne taşınmıştır. Yine söz konusu kavramın kaynak metin kültürünü oluşturan unsurlardan biri olan din ile ilgili terimler (azizler ve vaftiz geleneği gibi) olduğu düşünülürse yabancılaştırma stratejisi de olduğu söylenebilir. Ayrıca yine aynı cümlede "Saint Jean Baptiste" ifadesi parantez içerisinde "Aziz John" açıklamasıyla beraber verilmiş, böylece açıklama-açıklama

stratejisinden de faydalanılmıştır. Ç2 ve Ç3'te ise kelime Türkçeleştirilerek, yani yerlileştirilerek "Yahya" ifadesiyle kullanılmıştır.

KM: *"Le Babylonien pouvait seul l'ouvrir."* (p.95)

Ç1: *"Sadece Babilli açabilirdi kapıyı."* (s.138)

Ç2: *"Yalnızca Babilli açabilirdi bu kapıyı."* (s.118)

Ç3: *"Tetrark kapının kilitli olduğunu ve sadece Babilli Yasim'in o kapıyı açabileceğini anlattı."* (s.95)

Ç3'te kaynak metinde yer almayan "Tetrark kapının kilitli olduğunu ve..., ...kapıyı... ile ...anlattı" ifadelerinin ekleme stratejisi ile fazladan bir bilgi olarak eklendiğini görmekteyiz. Ek olarak, KM'de yer alan "Le Babylonien" kelimesinin "babilli" olarak çevrilmesi gerekirken, Ç3'te Babilli Yasim denmiş, yani KM'de Babilli olan kişinin adı belirtilmediği halde Ç3'te ekleme stratejisi uygulanarak kişinin adı da verilmiştir.

KM: *"Les chacals s'arracheront des ossements sur les places publiques, où le soir les vieillards causeraient."* (p.100)

Ç1: *"Yaşlıların çene çaldıkları meydanlarda, artık çakallar buldukları kemikler için birbiriyle çekişecek."* (s.143)

Ç2: *"Akşamları yaşlıların söyleştiği meydanlarda çakallar, kemik parçalarını kapışacak."* (s.122)

Ç3: *"Akşamları ihtiyarların sohbet ettikleri meydanlarda çakallar kemiklerinizi toplayacaklar."* (s.98)

KM'de verilen "le soir" yani "akşam" kelimesi Ç1'de verilmiş, çıkarma yoluyla çeviri yapılmıştır. KM'de verilen "ossements" kelimesi "kemikler" olarak çevrilebilir, ancak Ç2'de çevirmen "kemik parçaları" olarak, "parçaları" kelimesini ekleme yoluyla serbest bir çeviri yapmıştır. Ç3'te verilen "kemiklerinizi toplayacaklar" ifadesi Fransızca'da

"ils ramasseront vos os" şekliyle söylenebilir fakat KM'de böyle bir ifade yer almamakta, iyeliği ifade eden "vos" gibi bir kelime bulunmamaktadır. Çevirmen Ç3'te "-niz" ekiyle kelimeye kazandırdığı iyelik ifadesini, yeniden düzgüleme yolu ile değiştirme stratejisinden faydalanarak oluşturmuştur.

KM: *"Les Pharisians les avaient repoussées comme indécence romaine."* (p.107)

Ç1: *"Ferisiler, Romalıların verdikleri taşları, kendilerine yapılan bir densizlik kabul ederek reddettiler."* (s.152)

Ç2: *"Ferisiler Roma tarzı bir açık saçıklı gibi gördükleri için bu taşları geri çevirmişlerdi."* (s.129)

Ç3: *"Ferisiler Roma'ya özgü bir biçimsizlik diye, taşları istememişlerdi."* (s.104)

Kaynak metindeki "Les Pharisians" sözcüğü hedef dile her üç çeviride de ödünçleme yoluyla "Ferisiler" olarak çevrilmiştir. Ç1, kaynak metin cümlesine göre daha uzun, "Romalıların verdikleri; kendilerine yapılan" gibi bir takım açıklamalarla ve eklemelerle genişletilmiş bir cümledir.

KM: *"La robe abaissée jusqu'aux hanches, il gisait derrière un monceau de victuailles, trop repu pour en prendre, mais s'obstinant à ne point les quitter."* (p.113)

Ç1: *"Elbisesi kalçalarına inmiş şekilde bir yiyecek yığını arkasında uzanıyordu."* (s.159)

Ç2: *"Giysisi kalçalarına dek inmiş, bir yiyecek kümesinin arkasında yatıyordu; tıka basa doymuş, daha fazla yiyecek hali kalmamıştı ama önündekileri bırakıp gitmemekte direniyordu."* (s.135)

Ç3: *"Elbisesi beline kadar düşmüş, bir yiyecek yığınının arkasında yatıyordu; artık yiyecek hali kalmamıştı ama bırakıp gidemiyordu da."* (s.109)

KM'deki cümle uzun bir cümledir, fakat Ç1'e baktığımızda cümlede eksik çevrilmemiş kısımlar mevcuttur, çıkarma işlemi uygulanmıştır.

Çeviri Çözümlemesi 5

KM: Molière, (1932). *L'Avare, Les Classiques Françaises*

Ç1: Molière, (2014). Cimri, çev. Selahattin Eyüboğlu. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 104 s

Ç2: Molière, (2012). Cimri, Çev. Buket Yılmaz. İstanbul: Antik Batı Klasikleri, Lacivert Yayıncılık, 160 s

Ç3: Molière, (1943). Cimri, çev. İsmail Hâmi Danişmend. Ankara: Maarif Matbaası, 132 s

K.M: Valère- Hé! que pouvez-vous craindre, Élise, dans les bontés que vous avez pour moi?

Élise- Hélas! cent choses à la fois; l'emportement d'un père, les reproches d'une famille, les censures du monde, mais plus que tout, Valère, le changement de votre cœur, et cette froideur criminelle dont ceux de votre sexe payent le plus souvent les témoignages trop ardents d'une innocente amour. (p.1)

Ç1 : Valère : Beni sevindirmek korkunç bir şey mi? Nedir seni korkutan? Ne var?

Élise : Ah, neler var, bir bilsen! Babam küplere binecek. Evde herkes benden yüz çevirecek. Konu komşu adımı kötüye çıkaracak. Ama bütün bunlar bir yana, beni asıl korkutan ne, biliyor musun? Sen, senin kalbinin değişmesi. Siz erkekler bir tuhafısınız: İnsan sizi yüreğinin bütün aşkıyla sevdi mi, sevgisini gösterdi mi, hemen soğuyuverirsiniz; hem de nasıl! Ölse kılınız kıpırdamaz. (s. 3-4)

Ç2: Valère: Ah Élise, benim için hissettiğin bu güzel şeylerden nasıl korkabilirsin?

Élise : Ne yazık! O kadar çok sebep var ki: Bir babanın öfkesi, bir ailenin sitemleri, insanların kınamaları, ama hepsinden çok, Valère, hislerinin değişmesinden korkuyorum. Siz erkekler masum bir aşkı açık kalplilikle belli ettiğimizde, nasıl da acımasızca soğursunuz! (s. 15-16)

Ç3: Valère: Aman Elise! Bana sevgi gösterdiniz diye korkacak ne var?

Élise: Ah, belki yüz türlü şey: Babamın öfkesi, ailemin tekdirleri, elâlemin alayları; üstelik bir de kalbinizin değişmesi ihtimali; hele, Valère, temiz bir aşkın ne kadar ateşli olduğunu bildikleri halde siz erkeklerin buna karşı gösterdiğiniz haince soğukluk (s.3-4).

Ç1 de, kaynak metnin erek kültürde daha iyi anlaşılması için “küplere binmek”, “yüz çevirmek”, “adı kötüye çıkarmak”, “kılı kıpırdamamak” gibi birçok deyimler kullanılarak yerlileştirme işlemi yapılmış bunun yanı sıra, kaynak metinde isim halinde olan sözcük öbekleri hedef metinde yüklem haline getirilerek değiştirme işlemi uygulanmıştır. Aynı zamanda kaynak metinde geçen “les censures du monde” hedef metinde “konu komşu” şeklinde yerlileştirme işlemiyle çevrilmiştir. Bu bağlamda, Ç1 in, hedef dile uygunluğundan dolayı kabul edilebilir bir çeviri olduğu söylenebilir. Ayrıca, “Siz erkekler bir tuhafsiniz” ifadesi kaynak metinde olmamasına rağmen hedef metinde anlamın daha açık olması amacıyla çevirmenin yorumundan kaynaklı olarak hedef metine eklenmiştir. ... bütün aşkıyla sevdi mi, sevgisini gösterdi mi” ifadeleri çevirmenin açıklama işlemi kullandığını göstermektedir. “hem de nasıl! Ölek kılınız kıpırdamaz” cümlelerinin eklemesiyle hedef dilde anlamın daha açık olmasını sağlamak için kullanıldığını görmekteyiz.

Ç2 de çevirmenin kaynak metne bağlı kalmakla birlikte kaynak metinde geçen “cent choses à la fois” ifadesi hedef

metinde çevirmerin yorumlama işlemiyle "O kadar çok sebep var ki" olarak çevrildiğini görmekteyiz. Kaynak metne bağlı kalması dolayısıyla yeterli bir çeviri olduğunu söyleyebiliriz. Ç3 de ise, "babamın öfkesi, ailemin tekdirleri" ifadelerinde aitlik sıfatı kullanılarak değiştirme yoluyla çevrildiğini görmekteyiz. Diğer yandan, günümüz Türkçe'sinde "azarlama, paylama" anlamlarına gelen Arapça kökenli "tekdir" kelimesinin çevirinin yapıldığı dönemde kullanıldığını da görmekteyiz. Danişmend'in çevirisinde "les censures du monde" ifadesinin hedef metinde "elâlemin alayları" şeklinde yerlileştirme stratejisi kullanılmıştır. Kaynak metinde geçen "le changement de votre cœur» ifadesi « kalbinizin değişmesi ihtimali » şeklinde çevrilerek kaynak metinde yer almayan "ihtimali" sözcüğü eklenmiştir.

KM: Elise: Ah! Valère, ne bougez d'ici, je vous prie, et songez seulement à vous bien mettre dans l'esprit de mon père. (p. 4)

Ç1: Elise: Aman, hiç ayrılma buradan, ne olur, Valere. Babamı kazanmaya, gözüne girmeye çalış, yeter. (s. 5)

Ç2: Elise : Ah ! Valere, rica ederim buradan bir yere kımıldama. Babamın gözüne girmekten başka bir şey düşünme (s.20).

Ç3: Elise : Aman, Valère, sakın buradan bir yere kımıldamayın, siz yalnız babamın gözüne girmeye bakın. (s. 6)

Ç1 de, KM de yer alan "et" bağlacı hedef metinde çıkarma işlemi kullanılarak erek metinde yer almamış ve "songer" düşünmek fiili kaynak metinde geçen "mettre dans l'esprit de mon père" ifadesiyle birleştirilerek yerlileştirme stratejisiyle "... gözüne girmeye çalış" şeklinde değiştirme işlemi uygulanarak çevrilmiştir. Aynı zamanda "babamı kazanmaya" ifadesinin de hedef metine ekleme stratejisiyle eklendiğini görmekteyiz. Ç2 de "ne bougez d'ici, je vous prie"

ifadesi "rica ederim buradan bir yere kıvılda" şeklinde "siz" şahsına göre çekimlenen fiil, erek metinde ikinci tekil şahsa dönüştürülerek "kıvılda" şeklinde çevrilmiştir. KM de olumlu olan cümle "songez seulement à vous bien mettre dans l'esprit de mon père » hedef metne olumsuz olarak çevrilmiştir "Babamın gözüne girmekten başka bir şey düşünme". Anlam olarak kaynak metne sadık kalmakla birlikte cümle yapısı değiştirme işlemiyle çevrilmiştir. Ç3 de yine "gözüne girmek" deyiimiyle yerileştirme uygulanarak çevrilmiştir. Diğer taraftan yüklem KM bağlı kalınarak ikinci çoğul şahsa göre çevrilmiştir. "... kıvıldamayın", "bakın". Genel olarak bakıldığında "je vous prie" ifadesinin Ç1'de " ne olur", Ç2'de "rica ederim" ifadeleriyle kaynak metne bağlı kaldıklarını, Ç3'de ise "sakın" ifadesiyle çevirmenin yorumunu kattığını görmekteyiz.

KM: Harpagon: Hors d'ici tout à l'heure, et qu'on ne réplique pas. Allons, que l'on détale de chez moi, maitre juré filou, vrai gibier de potence! (p. 8).

Ç1: Harpagon: Çık git buradan! Hemen! Lamı cimi yok! Hadi yallah! Çekil git evimden! Seni azılı eşkiya seni! Seni ip kaçkını seni! (s. 9)

Ç2: Harpagon: Hemen çık dışarı, karşılık da verme! Hadi tabanları yağla! Seni aşağılık üç kâğıtçı! Seni ipsiz sapsız herif! (s. 23)

Ç3: Harpagon: Haydi, çabuk buradan defol, lam cim istemem. Haydi bakayım, şimdi evimden çıkacaksın; seni gidi külhani seni, seni ip kazık kaçkını herif seni. (s. 12)

Ç1 ve Ç2'de "on ne réplique pas" ifadesi tamamen değiştirilerek "lamı cimi yok", "lam cim istemem" ifadeleriyle uyarılma işlemi uygulanmıştır. Ç2'de birebir çeviri yapıldığını görmekle birlikte, "tabanları yağlamak" deyiminin de hedef okur gözetilerek çevirmenin yorumlamasıyla

hedef metinde kullandığını söylemek mümkün. Yine Ç1 de “azılı eşkıya”, “ip kaçkını” ifadeleri yerleştirilerek kullanılmıştır. Ç2 de “tabanları yağla”, “uç kağıtçı”, “ipsiz sapsiz” ifadeleriyle yerleştirme uygulanırken, Ç3’de de benzer ifadelerle “külhani”, “ip kaçkını” ifadeleriyle yerleştirme işlemi, “bakayım” kelimesiyle de ekleme işlemi yapıldığını görmekteyiz. İdam kaçkını yerine “ip kaçkını” denmesiyle özelleştirme stratejisinin kullanıldığı söylenebilir.

KM: Valère: Il est vrai; cela ferme la bouche à tout. Sans dot! Le moyen de résister à une raison comme celle-là? (p. 22)

Ç1 : Valère : Doğru, bundan ötesi boş laf. Çeyizsiz diyor adam! Sen gel de böylesine dayan... Durur, akan sular durur! (s.24)

Ç2: Valère: Doğru bundan ötesi can sağlığı, çeyizsiz. Böyle bir teklife nasıl karşı konulur ki? (s. 44).

Ç3 : Valère: Doğru! İşin o noktası çana ot tıkar gibi insanın ağzını tikiyor, çünkü çeyiz yok! Böyle bir sebep olduktan sonra kim ne diyebilir? (s. 31).

Ç1 ve Ç2 de “cela ferme la bouche à tout” ifadesi, “bundan ötesi boş laf”, “bundan ötesi can sağlığı” şeklinde yerleştirme işlemiyle çevrilirken kaynak metinden tamamen bağımsız bir çeviri yapıldığını görüyoruz. Ç1 de “... diyor adam” kelimeleri ekleme işlemi yapılarak çevrilmiştir. Kaynak metinde tek cümle olan “Le moyen de résister à une raison comme celle-là?” Ç1’de bölme, değiştirme işlemiyle 2 cümle halinde çevrilmiştir. “... akan sular durur” deyiimiyle yerleştirme ve ekleme yapılmıştır. Ç2’de de yine kaynak metindeki anlama yakın olmakla birlikte yorumlama işlemi uygulanarak hedef dile çevrildiği görülmektedir. Ç3’e baktığımızda kaynak metne yakınlığı

söylenabilir, ancak "... çana ot tıkar gibi..." ifadesi eklene-
rek açıklama işlemi yapıldığını görmekteyiz.

KM: *Harpagon: Comment? J'en suis ravi, et je veux que tu prennes sur elle un pouvoir absolu (....) (p. 24)*

Ç1: *Harpagon: Ne hoş görmesi, bayıldım sözlerine! Bundan böyle kızımın eti senin, kemiği benim (....) (s. 26)*

Ç2: *Harpagon: Ne? Ben bayıldım sözlerine, bundan sonra onunla sert bir şekilde ilgilenmeni istiyorum (....) (s. 45)*

Ç3: *Harpagon: Ne dediniz? Aman, ben çok memnun oldum. Hem ben artık onu sana bırakıyorum; istediğin gibi idare et. (....) (s. 33).*

Ç1' de " eti senin kemiği benim" deyimini kullanılarak kaynak metin erek metne uyarlama ve aynı zamanda yerlileştirme işlemiyle çevrilmiştir. Ç2' de kaynak metin değiştirilerek çevrilmiş, hedef okur odaklı bir çeviri yapılmıştır. Ç3' de "...dediniz" kelimesi eklenmiştir.

KM: *La Fleche: Oui, Monsieur, et je m'étais rendu ici pour vous attendre de pied ferme: mais Monsieur votre père, le plus malgracieux des hommes, m'a chassé dehors malgré moi, et j'ai couru risque d'être battu. (p. 26)*

Ç1: *La Fleche: Dediniz, evet; ben de dikildim buraya kazık gibi, ama babanız olacak o evlere şenlik adam kapı dışarı etti beni; kaçmasam dayak da yiyecektim. (s. 29)*

Ç2: *La Fleche: Evet efendim, burada hazır duruşta bekliyordum sizi, ama babanız olan o pek sevimsiz adam itirazlarıma rağmen kapıya koyuverdi beni. Dayak yememek için koşarak kaçtım. (s. 49).*

Ç3: *La Fleche: Evet efendim, ben de emrettiğiniz gibi yerimden kıvıldamamak üzere sizi burada beklemeye gelmiştim; fakat insanların en tersi olan efendi babanız beni zorla kapı dışarı etti; az kalsın dayak bile yiyecektim (s. 35).*

"Attendre de pied ferme" ifadesi yerlileştirme stratejisi kullanılarak Ç1'de "kazık gibi dikilmek" deyiimiyle çevrilirken, Ç2'de "hazır duruşta beklemek" şeklinde çevrilecek uyarılama işlemi yapılmıştır. Ç3'de ise kaynak metne yakın bir çeviri yapıldığı görülmektedir. Aynı zamanda "emrettiğiniz gibi" ifadesiyle ekleme işlemi kullanılmıştır. Kaynak metinde geçen "le plus malgracieux des hommes" ifadesi Ç1'de yine yerlileştirme yapılarak ve mecaz bir yolla "evlere şenlik" olarak çevrilirken, Ç2'de "pek sevimsiz adam" olarak kaynak metne yakın anlamda çevrilmiştir. Ç3'e bakacak olursak, "insanların en tersi" çevirisiyle birebir çeviri yapıldığı görülmektedir.

KM: Harpagon: (...) *Et vous tenez toujours votre chapeau ainsi, lorsque vous servirez. (Harpagon met son chapeau au-devant de son pourpoint, pour montrer à Brindavoine comment il doit faire pour cacher la tache d'huile). (...)* (p. 45)

Ç1 : Harpagon : (...) *Sen de hizmet ederken şapkanı hep böyle tutar lekeyi gizlersin. (...)* (s.48)

Ç2:Harpagon: (...) *(Harpagon Brindavoine'a yağ lekesini nasıl saklaması gerektiğini göstermek için şapkasını yeleğinin önünde tutar) Sen de servis yaparken şapkanı hep böyle tut. (...)* (s. 74)

Ç3: Harpagon: (Harpagon şapkasını ceketinin önüne tutup Brindavoine'e yağ lekesini nasıl saklayacağını gösterir). Sen de hizmet ederken şapkanı hep böyle tutarsın(s. 60).

Kaynak metinde parantez içinde yönerge bölümü Ç1'de tamamen çıkarılırken, Ç2 ve Ç3'de yer değişikliği yapılarak yönerge ifadeden önce verilmiştir; "pourpoint" gövdeyi saran bir erkek giysisi olup, 13. yüzyıldan 17.yüzyıla kadar kullanılan bir kelimedir. Ç2' de "yelek" ve Ç3'de "ceket" olarak güncelleme stratejisi kullanılarak çevrilmiştir.

KM: *Maitre Jacques: Eh! Oui, gris-rouge: c'est ce que je voulais dire. (p. 84).*

Ç1: *Maitre Jacques: Öyle ya! Kızıl kül rengi; onu demek istiyordum ben de! (s. 90).*

Ç2: *Maitre Jacques: Evet kırmızımı griydi, ben de öyle demek istemiştim. (s. 140).*

Ç3: *Maitre Jacques: Ah, evet. Gri-kırmızı. Ben de öyle demek istiyordum. (s. 103).*

Kaynak metinde geçen "gris-rouge" kelimesi Ç2'de yorumlama stratejisiyle "kırmızımı gri" olarak çevrilmiştir, aynı zamanda Ç1'de geçen "kızıl kül rengi" ifadesine göre daha güncel bir dil kullanıldığı görülmektedir. Çevirilerin yapıldığı tarih gözetildiğinde uygun bir çeviri yapıldığı söylenebilir. Ç3'e gelindiğinde ise, "gri-kırmızı" çevirisiyle çevirmenin kaynak metne bağlılığını sürdürerek sözcüğü sözcüğüne çeviri yapmayı tercih ettiğini görmekteyiz.

Çeviri Çözümlemesi 6

KM: *Ionesco, E. (1962) Théâtre Complet, Gallimard, Paris*

Ç1: *Ionesco, E. (1964), Kıral Ölüyor, çev. Fikret Adil, Ataç Kitabevi Yayınları*

Ç2: *Ionesco, E. (1968), Kırallar da Ölür, çev. Sermet Sami Uysal-Bülent Gürkut, Varlık Yayınları*

Ç3: *Ionesco, E. (1999), Kral Ölüyor, çev. Lâle Arslan, Mitos Boyut Yayınları*

KM: *Le roi se meurt*

Ç1: *Kıral Ölüyor*

Ç2: *Kırallar da ölür*

Ç3: *Kral Ölüyor*

Ç1 'de "kral" kelimesinin "kiral" diye çevrilmesinden dolayı bir yazım yanlışlığı söz konusudur. "Se mourir" fiili: can çekişmek, ölmek üzere olmak anlamına gelmekle birlikte standartlaştırma çeviri stratejisine bağlı kaldığı görülmektedir. Ç2 de Ç1 de ki gibi "kral" kelimesinin yazımında aynı yanlış yapılmıştır. Bir dönemde, "tren" "tiren", "kral" "kiral" "hristiyan" "Hıristiyan" vs. şeklinde yazılmaktaydı. Ç2 de "da" eki eklenerek, ekleme stratejisine başvurulduğu göze çarpsa da oyunun tamamı okuduktan sonra –" Elbet bir gün büyük güç sahibi kralların öleceği düşüncesi" çevirmeni yeniden düzgüleştirme stratejisine yönelttiğini görmekteyiz. Ç3 de, "kral" kelimesinin doğru yazılması ve fiilin doğru anlamda kullanılması standartlaşma stratejinin kullanıldığını görüyoruz

KM: *Le Médecin, qui est aussi chirurgien, bourreau bactériologue et astrologue (p.738)*

Ç1: *Doktor ki aynı zamanda operatör, cellât, bakteriyolog ve astrologdur. (s.3)*

Ç2: *Doktor: Aynı zamanda kimyager, cellât, müneccim ve bakteriyolog (s.4)*

Ç3: *Doktor: Aynı zamanda Cerrah, Cellât, Bakteribilimci ve Yıldızbilimci (s.6)*

Ç1 de "ki" ekinin fazlalığı ekleme stratejisine başvurulduğunu göstermektedir. Yine Ç1 de doktorun özelliklerinden "cellât" dışında diğer hepsinin çevirisinde yabancılaştırma stratejisine başvurulduğu görülmektedir. Ç2 de "chirurgien" kelimesine karşılık olarak "kimyager" kelimesi verilmiştir halbuki cerrah anlamını taşımaktadır. Ç2 deki "astrolog" kelimesinin "müneccim" olarak çevrilmesi hem üst anlamlı çeviri hem de yerileştirme stratejisine işaret etmektedir. Ayrıca bakteriyolog kelimesinin son da yer

alması yer değiştirme yoluyla çeviri yapıldığını göstermektedir. Ç3 de ise tüm kelimelerin çevirisinde standart bir çeviri izlenmektedir.

KM: *Toujours à gauche, seu le devant, grande porte. Entre cette grande porte et la petite, une fenêtre ogivale. (p.739)*

Ç1: *Yine solda, önde bir büyük kapı. İkisinin arasında "ogivale" bir pencere. (s.3)*

Ç2: *Yine solda, önde büyük bir kapı. Büyük kapı ile küçücüğünün arasında, sivri kemerli bir pencere.(s.4)*

Ç3: *... yine solda önde büyük bir kapı vardır. Bu iki kapı arasında yukarıya doğru sivrilmiş gotik tarzda bir pencere, ... (s.7)*

Ç1 de "ogivale" kelimesini de olduğu gibi bırakarak yabancılaştırma işlemi yaptığını görüyoruz. Ç2 de "küçücüğünün" kelimesi, kaynak metinde "la petite" olarak geçtiği halde, "la toute petite" olarak algılanması bir ekleme işleminin uygulandığının kanıtıdır. Ç3 de ise ilk cümleye bir eylem getirilerek fiil cümlesi yapılmış olup ekleme işlemine başvurulmuştur. Ayrıca "ogivale" kelimesinin bir yandan gotik mimaride kullanılan sivri bir biçim şekil için kullanılırken, çevirmen cümle içinde hem "sivrilmiş" hem de "gotik" kelimelerini kullanarak açıklama yoluna başvurmuştur.

KM: *Le Garde, annonçant: Sa Majesté, le roi Bérenger Ier. Vive le roi ! (p. 739)*

Ç1: MUHAFİZ – (Seslenerek) Haşmetlû Kral Birinci Berange. Yaşasın Kral.(s.4)

Ç2: MUHAFİZ – (Yüksek sesle) Haşmetli, Kral I. Bérenger. Yaşasın Kral. (s.5)

Ç3: MUHAFİZ (Duyurur) Majesteleri Kral I. Bérenger. Yaşasın Kral ! (s.7)

Ç1 deki tüm kişilerin adı gibi kralın adında da "Berange" ödünçleme yoluna başvurulmuştur. Ç1 de "annonçant" kelimesinin çevirisinde dilbilgisel olarak standart bir çeviri gözlenirken, Ç2 ve Ç3 de ise iletişim yoluyla çeviri stratejisi gözlenir. Eserin çevrildiği dönemlerde, ülkemizde kelimelerin sonunda çok yuvarlama işlemi yapılmaktaydı. Ç1 de ki Haşmetlû kelimesindeki "û" buna bir örnektir. Ç1 ve Ç2 de "Sa Majesté" Haşmetlû ve Haşmetli olarak çevrilmesinden dolayı yerileştirme işlemine başvurulduğunu göstermektedir. Ç3 de aynı kelime majesteleri olarak çevrilmiş olup, ödünçleme işlemine başvurulmuştur.

JULIETTE: Je viens de l'étable, pour traire la vache, Majesté. Elle n'a presque plus de lait. Je n'ai pas eu le temps de nettoyer le living-room. (p.740)

168

Ç1: JÜLYET – Ahıra, süt sağmağa gittim, Haşmetlû. İneğin sütü de çekilmiş. Odayı temizlemeğe vakit olmadı. (s.5)

Ç2: JULIETTE – Ağıldan geliyorum Majeste, ineği sağmaktan. Sütü çekildi çekilecek. Oturma odasını (2) temizlemeğe vaktim olmadı. (s.6)

(2) Metinde "living room" ... Yazar, Fransızcaya yerli tersi giren İngilizce kelimelere takılıyor. Yazık ki bunu, eserin Almanca ve İngilizce çevirileri gibi, Türkçe çevirisinde de vermek imkânsız.

Ç3: JULIETTE Ahırdan geliyorum. İneği sağdım Majesteleri, neredeyse hiç sütü kalmamış. Living-room'u temizleyecek hiç vaktim olmadı. (s.8)

Ç1 de "Jülyet" in çevirisi ödünçleme stratejisine başvurulduğunun kanıtıdır. Ç1 ve Ç3 de "l'étable" kelimesi doğru çevrilirken, Ç1 de "living-room" kelimesi oda olarak çevrilmesinden dolayı özelleştirme/alt anlamlı çeviri yolunu başvurduğunu görüyoruz. Ç2 de aynı kelime için standart bir çeviri yapılmıştır, fakat çevirmen açıklama yoluna

başvurarak, eserin birçok yerinde olduğu gibi, dipnot vermiştir. Ç3 de çevirmen "living-room" kelimesini olduğu gibi kullanarak yabancılaştırma işlemine başvurmuştur.

KM: MARGUERITE: ... Il aurait pu consolider, planter des conifères dans les sables, cimenter les terrains menacés. (p.744)

Ç1: MARGÖRİT - Pekâla, zemini takviye edebilirdi, kumluk araziye hurmalar diktirilebilirdi, kayan topraklara çimento duvarlar yaptırabilirdi. (s.9)

Ç2: MARGUERITE - Kumluk yerler çam ağaçları dikilerek, tehlike arz eden yerlere çimento dökülerek arazi takviye edilebilirdi. (s.11)

Ç3: MARGUERITE -Sağlamlaştırabilirdi, toprağa kozalaklı ağaçlar dikebilir, tehdit altındaki yerler betonla kaplanabilirdi. (s.13)

Ç1 de kişi adında ödünçleme işlemi vardır ve cümlenin kaynak metinde olmayan zarfla başlamasıyla ekleme işlemine başvurulmuştur. "Kozalaklı ağaçlar" anlamına gelen "conifères" "hurmalar" olarak çevrildiğinden değiştirme işlemi söz konusudur. "Kayan topraklara çimento duvarlar yaptırabilirdi" çevirisinde yer değiştirme işleminin yanı sıra, çevirmenin metin bağlamında bir uyarılma işlemine yöneldiğini görüyoruz. Ç2 de yer değiştirme işleminin yanı sıra, "consolider" fiilinin çevirisinde Ç1 de olduğu gibi yerleştirme işlemi vardır. Tüm üç çeviride de "cimenter" fiilinde bir uyarılma (çimento duvarlar yapmak, çimento dökmek, betonla kaplamak) yoluna gidilmiştir ve bunu yaparken çevirmenlerin ekleme işlemine başvurduklarını görmekteyiz.

KM: LE MÉDECIN: ... Mars et Saturne sont entrés en collision. (p.746)

Ç1: DOKTOR - ... Merih ile Zuhal çarpıştılar. (s.11)

Ç2: DOKTOR - ... Merih ile Zühal çarpıştı. (s.13)

Ç3: DOKTOR ... Mars ve Satürn çarpıştılar. (s.15)

Ç1 ve Ç2 de gezegen isimlerinin çevirisinde yerleştirme işlemine başvurulmuştur. Ç3 te ise "Mars ve Satürn" şeklinde çevrilerek yabancılaştırma işlemi uygulanmıştır. Ç1 ve Ç3 de fiil kaynak metne uygun olarak çoğul olarak aktarılmışken Ç2 de fiil tekildir.

KM: LE MÉDECIN: Le soleil a perdu entre cinquante et soixante-quinze pour cent de sa force. (p.746)

Ç1: DOKTOR - Güneş kudretinden yüzde elliden yetmişbeşe kadarını kaybetti. (p.11)

Ç2: DOKTOR- Güneş, gücünün yüzde ellisini, hattâ, yüzde yetmiş beşini kaybetti. (s.13)

Ç3: DOKTOR- Güneş gücünün %50 ila % 70 kadarını kaybetti. (s.15)

Ç1 de "kudret" kelimesi çevirmenin üst anlamlı bir çeviri yoluna başvurduğunu göstermektedir. Türkçe' de sayılar harfle yazılırken: eğer birden fazla iseler, her biri ayrı yazılır (yetmiş beş vb.). Ç2 de çevirmen, "entre... et..." kalıbının kullanımını erek dile aktarırken, bir uyarılama yapmaya çalışırken yanlış yorumlama işlemine başvurduğu görülmektedir. Ç3 de belirtilen derecelerden birinin rakamsal değerini yanlış anlaşılmasından dolayı (kaynak metindeki yüzde yetmiş beş rakamı erek metine yüzde yetmiş olarak yanlış aktarılmıştır.

KM: LE ROI, ...: ... Bonjour, docteur. Est-ce un lumbago ? (Aux autres:) J'attends un ingénieur...étranger. Les nôtres ne valent plus rien. Cela leur est égal. D'ailleurs, nous n'en avons pas. Pourquoi a-t-on fermé l'École polytechnique? (p.747)

Ç1: KIRAL - ... Günaydın, Doktor. Lumbagomu ne ? (Ötekilere) Bir yabancı mühendis bekliyorum. Bizimkilerde artık iş yok, vız geliyor onlara. Zaten ilâç için olsun bir tane kalmadı. Teknik Üniversiteyi niçin kapattılar ? (s.12)

Ç2: KRAL - ... Günaydın Doktor. Lumbago mu ? (Ötekilere) Bir mühendis bekliyorum. Tabii yabancı. Artık bizimkilerin bir işe yaradığı yok. Hiçbir şey umurlarında değil. Zaten artık mühendislerimiz yok. Politeknik Okulu niye kapatıldı ? (s.15)

Ç3: KRAL ... Günaydın Doktor. Bu bir bel ağrısı mı ? (Ötekilere) Bir mühendis bekliyorum, yabancı ... Bizimkiler bir işe yaramıyor. Onlara göre hava hoş. Zaten mühendisimiz de yok. Mühendislik Okulu'nu neden kapattık ? (s.17)

Ç1 de, kral kelimesinin çevirisinde yazım yanlışlığı bulunmaktadır. Ç1 ve Ç2 de hastalık adının olduğu gibi çevrilmesi ödünçleme işlemine başvurulduğuna işaret etmektedir. Ç2 de bu duruma " tabii " ifadesinin kullanımı, ekleme işlemini gösteriyor. Ç1 ve Ç2 de " les nôtres ne valent rien." çevirilerinde uyarılama işlemine gidilirken, "rien" kelimesi Ç3 dahil olmak üzere hiçbir çeviride kullanılmamıştır. Bu da, bize bir çıkarma işleminin uygulandığını işaret etmektedir. Ç3 de "ne plus" ifadesinin kullanılmasında çıkarma işlemi görülmektedir. Ç1 de "D'ailleurs, nous n'en avons pas" çevirisinde uyarılama stratejisi görülmektedir. Ç1 ve Ç3 de "l'École polytechnique" in çevirisinde bir uyarılama işlemine başvurulurken, Ç2 de öykünme stratejisine başvurulmuştur.

Çözümleme 7

KM: Jean De LaFontaine (1829), *Fables de la Fontaine, Le Corbeau et le Renard*, Paris, de l'Imprimerie de Rignoux.

Ç1: Jean De LaFontaine, *Lafontaine'in Masallari*, çev. Orhan Veli, Karga İle Tilki, 1948

Ç2: Jean De LaFontaine, Lafonten Masallari, çev. Tarık Dursun K., Karga İle Tilki, 1973

KM: *Maître Corbeau, sur un arbre perché,*

Tenait en son bec un fromage.

Maître Renard, par l'odeur alléché,

Lui tint à peu près ce langage:

*"Hé! bonjour, Monsieur du Corbeau. Que vous êtes joli !
que vous me semblez beau! (p.11)*

Ç1: Bir dala konmuştu karga cenapları

Ağzında bir parça peynir vardı

Sayın tilki kokuyu almış olmalı,

Ona nağme yapmaya başladı:

"Oooo! Karga cenapları, merhaba; Ne kadar güzelsiniz, ne kadar şirinsin: (s.15)

Ç2: Kara karga nerden bulmuşsa bulmuş, koca bir peynir parçası
ağzında, pır pır uçarak gelmiş, bir ağaca konmuş.

Taptaze peynirin kokusu, ininin kapısı önünde güneşlenen tilki-
nin burnuna kadar varmış.

Tilki hemen kuyruğu havada, doğrulmuş! Bir iki koklamış, anın-
da kara karganın tünediği ağacın altında bitivermiş:

"Ooo, selamlar, sevgiler, en birinci dostum karga bey," demiş.
"Nasılsın, iyimisin bakalım"?(s.18)

Kaynak metindeki "bec" kelimesi Ç1 ve Ç2 de "ağzında" (bouche) şeklinde çevrilerek yanlış anlam ve yorumlama işlemi kullanılmıştır. "Maitre" kelimesi Ç2 de çevrilmeye-
rek çıkarma yoluyla, "kara karga" ifadesine "kara" sıfatının eklenmesiyle ekleme yoluyla çeviri yapılmıştır. Ç2 de pek çok eklemelere rastlıyoruz, bunlar: "pır pır uçarak gelmiş", "Taptaze peynirin kokusu, ininin kapısı önünde güneşlenen tilkinin", "Tilki hemen kuyruğu havada, doğrulmuş! Bir iki koklamış, anında kara karganın tünediği ağacın altında bitivermiş" gibi cümleler kaynak metinde bulunmadığı halde

hedef metne eklenmişlerdir. Ç1 deki "Oooo! Karga cenapları, merhaba; Ne kadar güzelsiniz, ne kadar şirinsin:" ve Ç2 deki "Ooo, selamlar, sevgiler, en birinci dostum karga bey," demiş. "Nasılsın, iyimisin bakalım?" ifadeleri iletişimsel yöntemle çevrilmiştir. Ayrıca yine Ç2 de, "sevgiler, en birinci dostum", "Nasılsın, iyimisin bakalım?" gibi ifadeler kaynak metinde bulunmamaktadır, hedef metne eklenmiştir.

KM: Sans mentir, si votre ramage

Se rapporte à votre plumage, Vous êtes le Phénix des hôtes de ces bois.

A ces mots le Corbeau ne se sent pas de joie ;

Et pour montrer sa belle voix,

Il ouvre un large bec, laisse tomber sa proie.(p.12)

Ç1: Gözüm kör olsun yalanım varsa. Tüyleriniz gibiyse sesiniz. Sultanı sayılırsınız bütün bu ormanın."

Keyfinden akli başından gitti bay karganın.

Göstermek için güzel sesini

Açınca ağzını düşürdü nevalesini (s.16)

Ç2: Yahu, bugün bu ne güzellik, bu ne yakışıklılık böyle? Allah! Allah! Baktıkça bakasım geliyor. Vallahi ben bunca yıl yaşadım, bunca tilkilik ettim, ama ne yalan söyleyeyim senin gibi tüyü teleği yerinde, yakışıklılar yakışıklısı bir karga görmedim. Yalnız, bunca güzelliğe, bunca boya bosa karşılık elbette sesin sedan da vardır, kimbilir ne güzel şakırsın. Korkarım, bülbül yanında halt eder!

Bu denli övülmekten kara karga bir hoşlanmış, bîr hoşlanmış ki, demeyin gitsin! İçinden "Eh, yalan da değil hani, dedikleri..." diye geçirmiş içinden. Herkes kuşsa, ben de kuşum. Üstelik tilkinin dediği gibi boylu boslu, yakışıklı makışıklıyım. Kuş dediğin olursa benim kadar olur; dur, madem tilkicik sesimi merak etmiş, bir öteyim de dinlesin, kendini şarkıma türküme versin!"

Böyle demiş, ağzını açmış, gak guk demeye kalmadan o güzelim, o taptaze peyniri pattadak yere düşürüvermiş. (s.19)

Kaynak metindeki "sans mentir" ile "le corbeau ne se sent pas de joie" ifadeleri Ç1 de, "Gözüm kör olsun yalanım varsa", "keyfinden aklı başundan gitti bay karganın" şeklinde çevrilerek perspektif kaydırma yoluyla hedef metne aktarılmıştır. Ç1 de, "sultan" kelimesiyle yerileştirme, "nevale" kelimesiyle açıklama işlemleri uygulanmıştır. Ç2 de ise, yine çok fazla eklemelere rastlamaktayız, bunların pek çoğu kaynak metinde yer almamaktadır, bunlar: "Allah! Allah! Baktıkça bakasım geliyor. Vallahi ben bunca yıl yaşadım, bunca tilkilik ettim", "yakışıklılar yakışıklısı bir karga görmedim", "kendini şarkıma türküme versin" v.b. gibi cümleler, "tüyü teleği" ve "sesin sedan" ifadeleri ile açıklama (genişletme) yoluyla çeviri, "bülbul" çevirisi ile de uyarlama işlemi yapılmıştır. Ç2 nin tümünde ekleme, açıklama işlemlerinin yanı sıra yorumlama işlemi de uygulanmıştır.

174

KM: Le Renard s'en saisit, et dit: "Mon bon Monsieur, Apprenez que tout flatteur Vit aux dépens de celui qui l'écoute: Cette leçon vaut bien un fromage, sans doute. " Le Corbeau, honteux et confus, Jura, mais un peu tard, qu'on ne l'y prendrait plus.(p.13)

Ç1: Tilki kapıp onu dedi ki

"Efendiciğim, Size küçük bir ders vereceğim, Her dalkavuk bir alığın sırtından geçinir. Bu derse de fazla olmasa gerek bir peynir.

Karga şaşkın mahcup, biraz da geç ama Yemin etti gayrı faka basmayacağına. (s.17)

Ç2: Tilki durur mu? Hop demiş atlamış üstüne peynirin; bir lokmada yemiş, yutmuş.

"Hih hihi hihi" diye gülerken kara kargaya dönmüş.

"Hey şaşkaloz karga," demiş.

"Bir söz edeyim de kulağına küpe eyle! Her söylenene kanma, her yalanı doğru belleme. Herkes çıkarına bakar, doğrudan geçer, yalana döner. Bir kez kanarsan, işte böyle peynirinden olur, aç kalırsın"(s.20).

Ç1 de "Efendiciğim" ile iletişimsel çeviri uygulanmış, "sırtından geçinir" ve "faka basmayacağına" ile yerlileştirme işlemi yapılmıştır. Kaynak metinde yer almayan "size küçük bir ders vereceğim" cümlesi eklenmiştir. Ç2 de "flatteur" kelimesi çevrilmeyerek çıkarma işlemi, "Her söylenene kanma, her yalanı doğru belleme", "Herkes çıkarına bakar, doğrudan geçer, yalana döner" cümleleri hedef metne eklenmiştir. Hey şaşkaloz karga," ile açıklama ve yorumlama yoluyla çeviri uygulanmıştır. "İşte böyle peynirinden olur, aç kalırsın" ile çıkarım yoluyla çeviri yapılmıştır. "Le Corbeau, honteux et confus, Jura," cümlesi çevrilmeyip çıkarma işlemi gerçekleştirilmiştir.

Çözümleme 8

KM: Albert Camus, "L'Étranger", (1957), Paris, Gallimard, 191 p.

Ç1: Albert Camus, Yabancı, çev. Vedat Günyol, Can Yayınları, 2006, 117s.

Ç2: Albert Camus, Yabancı, çev. Samih Tiryakioğlu, Can Yayınları, 2014, 110s.

KM: "Devant la porte, il y avait une dame que je ne connais pas: " M.Meursault", a dit le directeur." (p.88)

Ç1: "Kapının önünde tanımadığım bir kadın vardı. Müdür beni, "Mösyö Meursault" diye tanıştırdı." (s.18)

Ç2: "Kapının önünde tanımadığım bir hanım vardı. Müdür benim için, "Mösyö Meursault," dedi." (s.20)

Ç1 ve Ç2'de yer alan hitap sözcüğü "Mösyö" Türkçede okunduğu şekli ile çevrilerek ödünçleme işlemi yapılmıştır. Ç1'de "a dit" ifadesi "diye tarıştırdı" şeklinde çevrilerek ekleme ve değiştirme stratejisi kullanılmıştır. Ç2'de KM'de yer almamasına karşın, çevirmen ekleme stratejisi kullanarak cümleye "benim için" ifadesini eklemiştir.

KM: " *Il a détourné les yeux et, toujours sans changer de position, m'a demandé si je ne parlais pas ainsi par excès de désespoir.*" (p.126)

Ç1: "Papaz gözlerini benden ayırdı ve duruşunu değiştirmeden "Sakin fazla umutsuzluktan böyle konuşmuş olmayasınız?" diye sordu." (s.108)

Ç2: "Gözlerini başka tarafa çevirdi ve duruşunu değiştirmeden, acaba aşırı ümitsizlik yüzünden mi böyle konuştuğumu sordu." (s.105)

176

KM'de kullanılan "détourner les yeux" fiil kalıbı Ç2'de doğru anlamı olan "gözleri başka tarafa çevirmek" olarak doğru söylenmiş iken, Ç1'de değiştirme stratejisi uygulanarak ve çevirmen farklı bir yorum getirerek "gözlerini benden ayırmak" olarak ifade etmiştir.

KM: " *Aujourd'hui maman est morte. Ou peut-être hier, je ne sais pas. J'ai reçu un télégramme de l'asile.*" (p. 29)

Ç1: "Anam ölmüş, bugün. Belki de dün, bilmiyorum. Yurdundan bir telegraf aldım." (s.10)

Ç2: "Bugün annem öldü. Belki de dün, bilmiyorum. Bakımevi'nden bir telgraf aldım."(s.11)

KM'de bulunan "l'asile" sözcüğü Ç1'de çıkarma-eksiltme stratejisi yoluyla sözcüğün tam karşılığı olan düşkünler yurdu yerine sadece "yurt" ifadesi kullanılmıştır. Ç2'de ise değiştirme stratejisi uygulanarak "düşkünler yurdu" yerine, "bakımevi" olarak çevrilmiştir.

KM: *"Le soleil tombait presque d'aplomb sur le sable et son éclat sur la mer était insoutenable."* (p.70)

Ç1: *"Güneş kumlara tam tepeden vuruyordu, deniz üzerindeki parıltısı dayanılır gibi değildi"* (s.50)

Ç2: *"Güneş neredeyse düşey olarak kumların üstüne vuruyordu, suyun üzerindeki parıltısı dayanılır gibi değildi."* (s.52)

KM'de yer alan bağlaç olan "et " yarı "ve" sözcüğü her iki çeviride de, çıkarma stratejisine başvurulmuş, kullanılmamıştır. Yine KM'de yer alan "tomber" fiili gerçek anlamı olan "düşmek" olarak çevrilmemiştir, çevirmenler tarafından Ç1 ve Ç2'de değiştirme stratejisi uygulanarak "vurmak" şeklinde çevrilmiştir. KM'de bulunan "presque" kelimesi Ç1'de çıkarılmış olup, Ç2'de doğru anlamıyla kullanılmıştır. Ç1 ve Ç2'de "insoutenable" sözcüğü "dayanılmaz, çekilmez" anlamına sahipken "dayanılır gibi değil" olarak değiştirme stratejisi uygulanmıştır. Yine her iki çeviride ekleme stratejisi yapılmış olup "gibi" edatı kullanılmıştır.

KM: *" L'asile est à deux kilomètres du village. J'ai fait le chemin à pied. " p.30*

Ç1: *"İhtiyarlar Yurdu köyden iki kilometre uzaktadır. Yolu yayan yürüdüm."* s.12

Ç2: *"Yurt, köyden iki kilometre uzakta. Yolu yürüdüm."* s.14

KM'de yer alan "l'asile" sözcüğü Ç1'de "düşkünler yurdu" yerine "ihtiyarlar yurdu" şeklinde değiştirme stratejisi kullanılarak çevrilmiştir. Ç2'de ise çıkarma-eksiltme stratejisi yoluyla sözcüğün tam karşılığı olan düşkünler yurdu yerine sadece "yurt" ifadesi kullanılmıştır. KM'de bulunan "à pied" sözcüğü Ç2'de "yayan" kelimesi kullanılmamış olup, çıkarma stratejisi uygulanmıştır.

KM: "L'aumônier m'a regardé avec une sorte de tristesse." (p.129)

Ç1: "Papaz yüzüme biraz acı acı baktı." (s.104)

Ç2: "Papaz bana bir çeşit kederle baktı." (s.107)

KM'de yer alan "tristesse" sözcüğü Ç1'de "acı acı" ikiyelemeleri şeklinde çevrilerle yerlileştirme işlemi yapılmıştır. Ç2'de kelimenin sözlük anlamları olan "üzüntü, keder" olarak doğru çevrilmiştir. KM'de bulunan "m'a regardé" kalıbı Ç1'de "yüzüme baktı" olarak çevrilerle eklemeye stratejisi uygulanmıştır. KM'de yer alan "une sorte de" "bir çeşit, bir tür" anlamında olup, Ç1'de "biraz" anlamında çevrilerle değiştirme stratejisiyle yorumlanmıştır.

KM: *Flaubert, Gustave (2001), Madame Bovary Paris, Gallimard.*

Ç1: *Flaubert, Gustave (2004), Madam Bovary, Türkçesi: Çiğdem Büyükataman, İlya Yay. İstanbul, 403 s.*

Ç2: *Flaubert, Gustave (1939), Madam Bovary, Türkçesi: Ali Kami Akyüz, Hilmi Kitabevi Yay. İstanbul, 430 s.*

Ç3: *Flaubert, Gustave (2007) Madame Bovary, Türkçesi: Tahsin Yücel, Can Yay. İstanbul, 335 s.*

KM: "Quand Charles, après être monté dire adieu au père Rouault, rentra dans la salle avant de partir, il la trouva debout, le front contre la fenêtre, et qui regardait dans le jardin, où les échalas des haricots avaient été renversés par le vent. Elle se retourna. (...)"(p.16)

Ç1: "Charles,Rouault babaya " Allah'a ısmarladık" demek için yukarı çıkmıştı,tekrar salona döndüğünde, kızı alnını cama

dayamış, rüzgârdan devrilmiş fasulye sırıklarının olduğu bahçeye bakarken buldu..” (...) (s.22)

Ç2: “Şarl giderayak vedalaşmak için Mösyö Ruol’un yanına çıktı. Tekrar indiği zaman genç kızı pencereden bahçeye bakar bir halde buldu. Orada alnını cama dayamış, rüzgârın devirdiği fasulye sırıklarına bakıyordu. (...) (s.21)

Ç3: “Charles, gitmeden önce, Rouault Baba’ya allahaismarladık demek için yukarıya çıktı, gene salona döndü; onu ayakta, alnı pencereye dayalı, bahçeye bakar buldu, yel fasulye hereklerini devirmişti. (...) (s.29)

Kaynak metinde “après être monté dire adieu au père Rouault” tümcesinde yer alan “dire adieu” ifadesi, Ç1 ve Ç3’te “Allah’a ismarladık” şeklinde çevrilirken yerileştirme stratejisine başvurulmuştur. Ç2’de ise “vedalaşmak” ifadesi ile aktarılmıştır.

KM: “La maison de Dieppe se trouva vermoulue d’hypothèques jusque dans ses pilotis; ce qu’elle avait mis chez le notaire, Dieu seul le savait, et la part de barque n’excéda point mille écus. Elle avait donc menti, la bonne dame!” (...) (p.20)

Ç1: “Meğerse Dieppe’in evi temel direklerine kadar ipotekliymiş, notere emanet edilen paranın da miktarını bir Allah biliyordu, gemideki hisseye gelince bin ecuyü geçmiyordu bile..” (...) (s.25)

Ç2: “Meğerse Diyepteki ev haciz altında temellerine kadar kurtlanmış. Notere emanet ettiği servete gelince: aslı var mı yok mu, onu da Allaktan başka kimse bilemezdi. Gemideki hissesi ise hiçbir vakit bin ekü’yü geçmedi..” (...) (s.25)

Ç3: “Dieppeteki evin ipotekle temel kazıklarına kadar kurtlanmış olduğu anlaşıldı; noterin yanına koyduğunu yalnız Tanrı biliyordu. Gemi payı da bin ekü’yü bile geçmiyordu.” (...) (s.32)

Kaynak metindeki "hypothèques" sözcüğü Ç1 ve Ç3'te hedef dile ödünçleme yöntemiyle aktarılmıştır. Ç2'de ise, bu sözcük "haciz" kelimesiyle aktarıldığı için yerleştirme uygulanmıştır. Aynı şekilde, kaynak metindeki "mille ecus" ifadesi Ç2 ve Ç3'te "bin ekü" olarak yabancılaştırma yöntemiyle çevrilirken, Ç1'de "bin ecu" şeklinde ödünçleme yöntemiyle çevrilmiştir. Ç3'te "ekü" sayfanın altına düşülen bir dipnotla açıklanırken açıklama işlemine başvurulmuş, Ç1 ve Ç2'de böyle bir uygulamaya gidilmemiştir. Ç2 ve Ç3 teki "vermoulue d'hypotèques" ifadesi "...kadar kurtlanmış" şeklinde çevrilerek yanlış yorumlanmıştır.

KM: *"La dernière journée s'était écoulée comme les précédentes, à reculer de quart d'heure en quart d'heure."* (...) (p.25)

180

Ç1: *"(...) Son günde bir öncekiler gibi, söyleyeceğini her bir sonraki on beş dakikaya ertelemesiyle geçip gitmişti. (...)* (s.33)

Ç2: *" Üçüncü günde iki evvelkiler gibi her çeyrek saati yeni bir hamlenin duraklamasıyla geçti.(...) (s.33)*

Ç3: *" Son günde ötekiler gibi, açılmayı her çeyrek saatte bir geriye atmakla geçmişti." (...)* (s.36)

Kaynak metindeki "de quart d'heure en quart d'heure" ifadesi Ç1'de "her bir sonraki on beş dakikaya" şeklinde çevrilirken yerleştirmeden yararlanılmıştır. Ç2 ve Ç3'te, "de quart d'heure en quart d'heure" ifadesinin çevirisinde birebir çeviri işlemi uygulanmıştır.

KM1: *"...Il aimait le gros cidre, les gigots saignants, les glorias longuement battus...."* (...) (p.25)

Ç1: *"Ağır elma şarabını, az pişmiş eti, iyice dövülmüş kahveli konyağı severdi." (...)* (s.29)

Ç2: *"Bol elma şarabı içmeyi, kanları sızan koyun pizzolaları yemeyi, iyi çalkanmış konyaklı kahve almayı seviyordu. (...)* (s.32)

Ç3: "İyi elma şıralarını,kanı kaçmamış butları,uzun uzun dövülerek hazırlanmış gloriaları severdi. (...)" (s.66)

KM2: "...on voyait un petit Amour, se balançant à une escarpolette de chocolat" (...) (p.30)

Ç1: "...çikolatadan salıncakta aşk tanrısı sallanıyordu." (...) (s.35)

Ç2: "...sonra çukulatadan bir salıncakta güya sallanan mini mini bir aşk perisi. (...)" (s.39)

Ç3: "çikolatadan bir salıncakta küçük bir Amour sallanıyordu. (...)" (s.66)

KM1'in çevirisinde "glorias" sözcüğü Ç1'de "kahveli konyak", Ç2'de "konyaklı kahve" şeklinde çevrilmiştir ve anlam karmaşasına yol açmıştır. Ç3'te ise, ödünçleme stratejisi ile "gloriaları" şeklinde çevrilmiş, o kültürde yer aldığı şekliyle sayfanın alt kısmında dipnotla açıklanarak verilmiştir.

KM2'de yer alan "Amour" sözcüğü Ç1'de "aşk tanrısı", Ç2'de "aşk perisi", Ç3'te ise kaynak kültürde yer aldığı gibi "Amour" şeklinde çevrilmiş ve dipnotla açıklanmıştır. Yapılan çevirilerde kültür ödünçlemenin yer aldığı görülmektedir. Çünkü, Türk toplumunda yer almayan öğelerin yerleştirilmeleri bazen eserin anlatmak istediklerini karşılayamayabilir.

KM: "...Mais tu as perdu la tête." (...) (p.53)

Ç1: «Ne aklını mı kaçırdın sen ?» (...) (s.58)

Ç2: «Aklını mı oynattın sen ?» (...) (s.68)

Ç3: «Sen aklını kaçırmışsın» (...) (s.58)

Kaynak metinde yer alan «perdre la tête» ifadesi türkçeye kelimesi kelimesine çevrilecek olsa «aklını kaybetmek»

olarak çevrilirdi. Ç1 ve Ç3'te «aklını kaçırmak» şeklinde çevrilirken, Ç2'de «aklını oynatmak» şeklinde çevirilmiştir. İletişimsel çeviri stratejisinin kullanıldığı bu çevirilerde, cümlelerin anlamsal bağlamına göre, anlam değişmeden, aynı anlamı verebilecek ifadeler tercih edilmiştir.

KM : «*Malgré ses airs évaporés (c'était le mot des bourgeoises d'Yonville), Emma pourtant ne paraissait pas joyeuse.*» (...) (p.131)

Ç1. «*Yonville'deki kadınların dediği gibi «hoppa» bir havası olmasına rağmen, Emma hiçde neşeli görünmüyordu..*» (...) (s.141)

Ç2 : «*Bütün bu hoppalıklarına ve yerlilerin tabirince başında yeller esmesine rağmen Emma şen görünmüyordu.*» (...) (s.151)

Ç3 : «*Biraz hoppa (Yonville kadınlarının sözüydü bu) halleri vardı ya Emma hiçte neşeli görünmüyordu..*» (...) (s.116)

Kaynak metinde yazar «évaporé» sözcüğünü parantez içerisinde "c'était le mot des bourgeoises d'Yonville" ifadesini vererek açıklama yoluna gitmiştir. Ç1 ve Ç3'te kaynak metindeki gibi açıklamalar yapılarak "hoppa" kelimesinin nereden geldiği anlatılmaya çalışılmıştır. Ç2'de ise, bu şekilde bir açıklama yoluna gidilmemiş bunun yerine "yerlilerin tabirince başında yeller esmesine rağmen" şeklinde kaynak metinde olmayan bir ifade eklenmiştir.

KM : «*Comme si ta patronne, madame Homais, n'en portait pas de pareils*» (...) (s.208)

Ç1 : «*Hanımının, Madame Homais'in de bu tip şeyleri yok mu ?*» (...) (s.213)

Ç2 : «*Sanki hanımın Madame Home bunlardan giymemiş gibi ?*» (...) (s.204)

Ç3 : «*Sanki senin hanımın, Madame Homais hiç böyle şeyler giymiyormuş gibi ?.*» (...) (s.186)

Kaynak metindeki «comme si» ifadesiyle yazar tümceye bir anlam katmak istemiştir. Ç2 ve Ç3'te küçümseyici bir ifade, bir alay, bir kızgınlık içeren ifade bulunabilir. Ç1'de ise «sanki» sözcüğünün çıkarılmasıyla elde edilen anlam, kaynaktan anlatılmak istenen yakalayamamıştır. Uygulanan çıkarma stratejisi anlam karmaşasına yol açmıştır.

KM : «*Laisse-moi tranquille ! disait-elle en déplaçant son pot d'empois. Va-t'en plutôt piler des amandes ; tu es toujours à fourrager du côté des femmes ; attends pour te mêler de ça, méchant mioche, que tu aies de la barbe au menton..*» (...) (s.208)

Ç1 : «*Rahat bırak beni ! dedi. Git havanda badem döv ! Kadınların dibinden ayrılmıyorsun ! Bu işlere girişmek için bekle ! Pis yumurcak, beklede çenende azıcık sakalın olsun.*» (...) (s.213)

Ç2 : «*Sen beni rahat bırakacakmısın ? diyordu. Burada dırđır edeceğine bari řu bademleri havana koda döv. Hep böyle gelir kadınların yanında siftinirsin. Senin böyle şeylere yeltenecek vaktin gelmedi....Hele biraz bekle ! Bıyıkların terlesin bakalım, yaramaz çocuk.*» (...) (s.204)

Ç3 : «*Rahat bırak beni, diyordu kola çanağının yerini değiştirerek. Gitte havanda badem döv daha iyi. Kadınların yanına sokuluyorsun hep.hele o pis, bebek çenende sakal bitsinde ondan sonra burnunu sok böyle şeylere.*» (...) (s.186)

Kaynak metinde geçen -fourrager du côté des femmes- ifadesi Ç1'de "Kadınların dibinden ayrılmıyorsun", Ç2'de "böyle gelir kadınların yanında siftinirsin", Ç3'te "Kadınların yanına sokuluyorsun hep" şeklinde kaynak metindeki ifadenin deyimlerle uyarlanması yoluyla çevrilmiştir. Aynı şekilde "que tu aies de la barbe au menton" ifadesi Ç2'de "bıyıkların terlesin bakalım, yaramaz çocuk.", Ç3'te "çenende sakal bitsin" şeklinde çevrilirken uyarlama stratejisinden yararlanılmıştır.

Ç1'de «pis yumurcak, bekle de çenende azıcık sakalın olsun» ifadesi ise doğrudan bir deyimle uyarlanmadan çevrilmiştir.

Çözümleme 10

KM: Daudet, A. (1869), *Les Lettres de mon Moulin Hac-hette*.

Ç-1: Daudet, A. (2010) *Değirmenimden Mektuplar, Türkçesi: Volkan Yalçıntoklu, Can Yay. , İstanbul, 190 s.*

Ç-2: Daudet, A. (2013) *Değirmenimden Mektuplar, Türkçesi: Nuriye Bilici, Say Yay. İstanbul, 160 s.*

Ç-3: Daudet, A. (2007) *Değirmenimden Mektuplar, Türkçesi: Sermet Sami Uysal, Bilge Kültür Sanat Yay. İstanbul, 160 s.*

1- Hikâye YERLEŞME

KM: *Depuis si longtemps qu'ils voyaient la porte du moulin fermée, les murs et la plateforme envahis par les herbes, ils avaient fini par croire que la race des meuniers était éteinte, et, trouvant la place bonne, ils en avaient fait quelque chose comme un quartier général, un centre d'opérations stratégiques: (s.7)*

Ç-1: *Uzun zamandan beri, duvarlarını ve önündeki düzlüğü otların kapladığı değirmenin kapılarını kapalı gördüklerinden, sonunda, değirmencilerin soyunun tükendiğini sanmışlar ve burayı benimseyerek, bir karargâh, stratejik bir üs olarak kullanmaya başlamışlardı. (s.13)*

Ç-2: *Değirmenin kapasını kapalı, duvarlarını ve önündeki düzlüğü otların bürüdüğünü göre göre, sonunda değirmenci tayfasının kökünü kurudu sanarak buraya iyice yerleşmişlerdi. (s.12)*

Ç-3: *Yıllardır değirmenin kapısını kapalı, duvarlarını ve önündeki düzlüğü otlar bürümüş göre göre, artık değirmencililiğin*

kökünü kurduğunu sanmışlardı. Ve yerleştikleri bu yerden de çok hoşlandıkları için, değirmeni bir " karargâh" gibi benimsemişler; ayrıca da girişecekleri eylemler için güvenli bir üs olarak görmeye başlamışlardı. (s.23)

Her üç çeviride de farklı kullanımlar göze çarpmaktadır. Ç1'de "soyu tükenmek" ile yerlileştirme yapıldığı görülmektedir. Ç2'de ise bu ifade "kökü kurumak" diye ifade edilerek hedef kültüre uyarlanmış dolayısıyla burada da yerlileştirme yapıldığı görülmektedir. Ç3'de de bu ifade "kökü kurumak" olarak alınıp yerlileştirme yapılmıştır.

KM: Alors seulement ils consentent à gagner le chenil, et là, tout en lapant leur écuellée de soupe, ils racontent à leurs camarades de la ferme ce qu'ils ont fait là-haut dans la montagne, un pays noir où il y a des loups et de grandes digitales de pourpre pleines de rosée jusqu'au bord. (p.11-12)

Ç-1: Ancak o zaman kulübelerine gidecek ve çanaklarındaki çorbalarını afiyetle yalayıp yutarken çiftlikteki arkadaşlarına, dağların zirvelerinde, kurtların çiyile kaplı lal rengi kocaman yüksükotlarının arasında gezindiği karanlıklar diyarında, başlarından geçenleri anlatmaya razı olacaklardı. (s.16)

Ç-2: Ancak bütün bunlar olduktan sonra kulübelerine girmeyi kabul ediyorlar, bir yandan yemeklerini yalayıp yutarken, bir yandan da arkadaşlarına dağ başındaki maceralarını anlatıyorlardı. (s.15)

Ç-3: Ancak bütün bunlardan sonra kulübelerine girmeye razı oluyorlar ve orada çanak dolusu yallarını ağızlarını şapırdada şapırdada yalayıp yutarken, bir yandan da çiftlikteki dostlarına; yukarıda, kurtların ve ağzına kadar çiğ ile dolu o kıpkırmızı, kocaman yüksükotlarının bulunduğu karanlıklar ülkesinde neler yaptıklarını anlatıyorlar. (s.27)

Ç1'de "yalayıp yutma" ile yerlileştirme yapıldığını Ç2'de de aynı şekilde "yalayıp yutma" ile yerlileştirme yapıldığını görüyoruz. Ç2'de ayrıca çıkartma stratejisi ile bazı kelimelerin çevrilmediklerini görüyoruz. Ç3'de "yal" kelimesi ile yerlileştirme yapılmıştır. Ama günümüzde yal kelimesi çok sık kullanılan bir kelime değildir. Ayrıca Ç3'de "şapırdata şapırdata", "yalayıp yutma" ve "kıp kırmızı" kelimeleri ile yerlileştirme stratejisine başvurulduğunu görmekteyiz.

2- Hikâye BEUCAÏRE POSTA ARABASI

KM: Et la tienne, hôte la laide! Qui sait ce La Diligence de Beaucaire qu'elle n'a pas fait. Demande plutôt à saint Joseph. (p.14-15)

Ç1: -*Ya senin gudubet! Kim bilir ne haltlar karıştırdı? Bunu asıl marangoz Yusuf'a sormak lazım!(s.18)*

Ç2: -*Ya senin ki? Bırak şu karıyı! Kim bilir ne haltlar karıştırmıştır, istersen Yusuf Neccar'a sor! (s.17)*

Ç3: -*Ya senin ki? Açtırma ağzımı şimdi! Kim bilir ne haltlar karıştırmıştır! İstersen bir sor bakalım Aziz Yusuf Neccar'a . (s.29)*

Ç1'de "laid" kelimesi gudubet olarak çevrilerek değiştirme stratejisi uygulanmıştır ayrıca "Joseph" ismi de yerleştirilmiştir. "Marangoz" kelimesi kaynak metinde yer almasına rağmen ekleme stratejisi ile çeviri metne eklenmiştir. Ç2'ye bakıldığında "laid" kelimesinin çevrilmeyerek çıkartma stratejisinin uygulandığını görmekteyiz. "Bırak şu karıyı!" gibi bir ifade kaynak metinde yer almamasına rağmen ekleme ve çıkarım stratejisi uygulanarak metne dâhil edilmiştir. Joseph ismi burada da yerleştirilmiştir. Ç3'e bakıldığında Ç2'de olduğu gibi "laid" kelimesi için çıkartma stratejisi uygulandığını görmekteyiz. "Açtırma ağzımı şimdi!"

ifadesi ekleme stratejisi uygulanarak metne dâhil edilmiştir. Burada da "Joseph" ismi yerleştirilmiştir.

KM: Laissez-nous donc tranquilles avec vos madones, dit-il en riant aux Beaucairois, tout ça, c'est des histoires de femmes, les hommes ne doivent pas s'en mêler. (p.15)

Ç-1: "Meryem Analarınızı bir kenara bırakın da kafamızı dinleyelim! Dedi arabacı gülümseyerek iki Beaucaireliye," Bunlar kadınların meseleleri, erkekler bu işlere karışmamalı! (s.18)

Ç-2: Bereket versin arabacı Beaucairelulara gülererek: - Bırakın canım şu Meryem Ana'nızla kafamızı şişirmeyi! Kadınlar gibi dedikodu yapıyorsunuz. Erkek dediğin böyle konuşmaz! (s.17)

Ç-3: Beaucaire'lilere gülümseyerek: - Meryem Ana'larınızı bir yana bırakın da, artık kafalarımız dinlensin, dedikten sonra sözlerini şöyle sürdürdü:

- Bütün bunlar, karı dedikodusu, karı; erkekler böyle şeylere karışmamalı. (s.30)

Ç1'de kaynak metne uygun olarak sözcüğü sözcüğüne çeviri görmekteyiz. Ç2'de ekleme stratejisi kullanılarak "bereket versin" kısmı eklenmiştir. "Kafa şişirmek" kısmı ile de yerleştirme stratejisi uygulanmıştır. Ç3'de ise argo kullanımını görmekteyiz.

3- Hikâye CORNILLE USTANIN SIRRI

KM: Francet Mamai, un vieux joueur de fifre, qui vient de temps en temps faire la veillée chez moi, en buvant du vin cuit, m'a raconté l'autre soir un petit drame de village dont mon moulin a été témoin il y a quelque vingt ans. (p.20)

Ç1: Bazı geceler, tatlı şarap içip sohbet etmek için evime gelen yaşlı fifreci Francet Mamai, geçen akşam, yirmi yıl kadar önce, değirmenimin tanıklık ettiği küçük bir köy faciasından söz etti bana. (s.22)

Ç2: *Ara sıra, akşamları bize sıcak şarap içmeye gelen Francet Mamai var ya... Hani şu ihtiyar flütçü! İşte bu adam, geçen akşam yirmi yıl önce bizim değirmende yaşanan bir faciayı anlattı. (s.21)*

Ç3: *Francet Mamai yaşlı bir fifrecidir. Ara sıra bende kalmaya gelir... Geçen akşam, sıcak şarap içerken bana yirmi yıl kadar önce, konusu bizim değirmende geçen, acıklı bir köy hikâyesi anlattı. (s.32)*

Ç1'e bakıldığında çevirinin birebir kaynak metinle örtüş-tüğünü görmekteyiz. Ç2'de "fifreci" kelimesi değiştirme stratejisi uygulanarak flütçü olarak kullanılmıştır. Aslında, bu kullanım anlam açısından daha uygun düşebilir çünkü fifreci kelimesini bilen çok kişi yoktur. Ç2'de kaynak metinde tek cümlelerin bölünerek çevrildiğini görmekteyiz. Ç3'te ise "fifreci" kelimesi dipnotla açıklanarak açıklama stratejisi uygulanmıştır. Ç3'te de cümle bölünerek çevrilmiştir.

KM: Chacun expliquait à sa façon le secret de maître Cornille, mais le bruit général était qu'il y avait dans ce moulin- là encore plus de sacs d'écus que de sacs de farine. (p.25)

Ç1: *Herkes Cornille Usta'nın sırrı hakkında kendince bir yorum yapsa da, genel kanı bu değirmendeki "ecu" çuvallarının un çuvallarından fazla olduğuydu. (s.25)*

Ç2: *Bütün bunlar herkese çok gizemli geliyor, herkes farklı bir hikâye anlatıyordu. (s.24)*

Ç3: *Herkes Cornille ustanın sırrını kendine göre yorumluyordu. Fakat herkesin birleştiği nokta, o değirmende un çuvallarından çok, çil çil altınların bulunduğu idi. (s.37)*

Ç1'de "ecu" kelimesi dipnotla açıklanarak açıklama stratejisi uygulanmıştır. Ç2'de altınla ilgili bölümler çevrilmeyip

çıkartma stratejisi uygulanmıştır. Ç3'e bakıldığında ise "çil çil altınlar" kısmı ile yerelleştirme yapıldığını görmekteyiz.

4- Hikâye BAY SEGUİN'İN KEÇİSİ

KM: *Regarde ce pourpoint troué, ces chausses en dérouté, cette face maigrie qui crie la faim. (p.30)*

Ç1: *Şu yırtık pırtık hırkana, eski püskü pantolonuna, açlıktan solmuş yüzüne bir bak. (s.29)*

Ç2: *Şu delik deşik gömleğine, şu hapı yutmuş pantolonuna, şu açım diye haykıran suratına bir baksana! (s.27)*

Ç3: *Şu sırtındaki yırtık pırtık hırkaya, soru borusuna dönmüş, potura benzeyen pantolon ve aç olduğunu haykıran şu sıska suratına bir bak! (s.42)*

Ç1'de "yırtık pırtık" ve "eski püskü" kelimeleri ile yerelleştirme yapıldığını görmekteyiz. Ç2'de yine "delik deşik" ve "hapı yutmuş" kelimeleri ile yerelleştirme yapıldığına, Ç3'de ise "yırtık pırtık" ile yerelleştirme yapıldığını görüyoruz. Ç3'de kaynak metinde yer almayan "soru borusuna dönmüş", "potura benzeyen" gibi ifadelerin ekleme stratejisi ile çeviri esere dâhil edildiğini görüyoruz.

KM: *M. Seguin n'avait jamais eu de bonheur avec ses chèvres. Il les perdait toutes de la même façon: (p.31)*

Ç1: *Bay Seguin'in, hep aynı şekilde elinden kaçırdığı keçilerinden yana talihi hiç yaver gitmemişti. (s.30)*

Ç2: *Mösyö Seguin'in keçilerinden yana hiç şansı yoktu. Hepsinin başına aynı şey gelirdi: (s.27)*

Ç3: *Bay Seguin'in keçileriyle başı hiç hoş olmamıştı. Hepsini de aynı biçimde kaybediyordu: (s.43)*

Ç1'e bakıldığında birleştirme stratejisi uygulanarak iki cümle tek cümle haline getirilmiştir, ayrıca "talihi yaver gitmek"

deyimi ile yerelleştirme yapılmıştır. Ç2’de “Mösyö” kelimesi ile ödünçleme stratejisinin uygulandığı görülmektedir. Ç3’te ise “başı hiç hoş olmamak” kelimesi ile yerelleştirmeye birlikte yorumlamaya başvurulmuş çevrilmiştir.

5- Hikâye YILDIZLAR

KM: *Du temps que je gardais les bêtes sur le Luberon, je restais des semaines entières sans voir âme qui vive, seul dans le pâturage avec mon chien Labri et mes ouailles. (p.41)*

Ç1: *Luberon’da çobanlık yaptığım sıralarda, köpeğim Labri ve dişi koyunlar dışında tek bir canlı varlığa rastlamadan haftalarca otlakta kaldığım oluyordu. (s.37)*

Ç2: *Luberon Dağları’nda sürümü otlatırken, bir Allah’ın kuluna rastlamadan, yalnızca köpeğim Labri’yle ve koyunlarımla haftalarca otlakta kalırdım. (s.34)*

Ç3: *Luberon sırtlarında koyun sürüsü güttüğüm sırada, haftalar boyu tek Allah’ın kuluna rastlamadan, köpeğim Labri ve hayvanlarımla otlakta yapayalnız kalırdım. (s.51)*

Ç1’de “Labri” kelimesinin aşağıda dipnotta açıklaması verilerek açıklama stratejisi uygulanmıştır. Ç2’de “bir tek Allah’ın kuluna rastlamadan” ifadesi ile yerelleştirme yapılmıştır, Ç3’de ise yine “tek Allah’ın kuluna rastlamadan” ifadesi ve “yapayalnız” sözcüğü ile yerelleştirme yapılmıştır.

KM: *Le matin je me disais « C’est la faute de la grand’messe; » puis, vers midi, il vint un gros orage, et je pensai que la mule n’avait pas pu se mettre en route à cause du mauvais état des chemins. (p.42)*

Ç1: *Sabah kendi kendime, “Herhalde kilisedeki ayin uzun sürdü,” dedim, ardından, öğlene doğru büyük bir fırtına koptuğunda, katırın bozuk zemin koşullarından dolayı yola çıkamadığını düşündüm. (s.38)*

Ç2: *Belki de Pazar duası yüzünden gecikmişlerdir diye düşünüyordum. Öğleye doğru bir sağanak bastırdı. Ben de yollar kötülediği için artık gelen gidenin olmayacağına karar verdim.* (s.35)

Ç3: *Sabahleyin kendi kendime: "Herhalde sabah ayini uzun sürdüğünden" diyordum... Sonra, öğleye doğru büyük bir sağanak bastırdı; ben de yolların berbat durumundan dolayı katırın yola koyulmadığını düşündüm.* (s.52)

Ç1'in kaynak metinle uyduğu görülmektedir, Ç2'de çıkartma stratejisi ile "sabahleyin kendi kendime" kısmının çevrildiğini, "yollar kötülediği için artık gelen gidenin olmayacağına karar verdim" cümlesi ile kaynak metinden uzaklaşarak hedef dile serbest bir çeviri yöntemi ile aktarıldığını görmekteyiz. Ç3'de ise "yola koyulmak deyimi" ile yerelleştirme stratejisine başvurulmuştur.

6- Hikâye ARLES'LI KIZ

KM: Je jetai un regard en passant, et je vis, au fond de la cour, accoudé la tête dans ses mains sur une large table de pierre, un grand vieux tout blanc, avec une veste trop courte et des culottes en lambeaux. (p.52)

Ç1: *Geçerken içeriye bir göz attığımda, avlunun dibindeki taştan geniş masanın üzerine dirseklerini dayayarak başını ellerinin arasına almış, uzun boylu, saçlı sakalı ağarmış yaşlı bir adam gördüm* (s.44)

Ç2: *İçeriye şöyle bir göz atınca, taş bir masaya oturmuş, başını ellerinin arasına almış ak saçlı bir ihtiyar gördüm.* (s.40)

Ç3: *Ve avlunun dip tarafında, geniş bir taş masaya dirseklerini dayamış-başı ellerinin arasında- üzerinde kısacık bir ceket ve eski püskü bir pantolon olan, saçlı sakalı ak pak, uzunca boylu bir yaşlı adam gördüm.* (s.60)

Çevirilere baktığımızda Ç1'de "saçı sakalı ağarmış" sözcüğü ile yerelleştirme yapıldığını görmekteyiz. Ç1 yapısı ve çevirisi bakımından kaynak metinle uyuşmaktadır. Ç2'de atlama stratejisi ile cümlelerin çoğu yerinin çevrildiğini görüyoruz. Ç3'de de, "eski püskü" ve "saçı sakalı ak pak" ile yerelleştirme yapılmıştır.

KM: *Il y eut du château-neuf pour tout le monde et du vin cuit comme s'il en pleuvait. (p.56)*

Ç1: *Herkes bol bol ikram edilen Chateau-Neuf'ü ve tatlı şarabı su gibi içiyordu. (s.47)*

Ç2: -

Ç3: *Herkese Chateau-neuf şarabı ikram edildiği gibi sıcak şarap da su gibi bol bol içilir. (s.63)*

Ç1'e bakıldığında "Chateau-Neuf" ile ödüncleme yapıldığını görmekteyiz, Ç2'de ise bu bölüm çevrilmemiştir.

7- Hikâye PAPANIN KATIRI

KM: *Qui n'a pas vu Avignon du temps des Papes, n'a rien vu. (p.59)*

Ç1: *Papalık dönemi Avignonunu görmeyen, hiçbirsey görmemiş demektir. (s.50)*

Ç2: *Avignon, papalar döneminde görülmeye değer bir yerdi. (s.44)*

Ç3: -

Bu cümlede, Ç1'de açıklama stratejisi ile "Avignon"un dipnotla açıklandığını görmekteyiz. Ç1, kaynak metinle sözcüğü sözcüğüne uyuşmaktadır. Ç2'ye bakıldığında ise "hiçbirsey görmemiş demektir" ifadesinin çıkartma stratejisi uygulanarak metinde yer almadığını ve cümlelerin yeniden düzgülenererek yer değiştirme işleminin uygulandığını görüyoruz. Ç3 de bu cümle çevrilmemiş, tamamen çıkarılmıştır.

KM: *Il descendait le Rhône en chantant sur une galère papale et s'en allait à la cour de Naples avec la troupe de jeunes nobles que la ville envoyait tous les ans près de la reine Jeanne, pour s'exercer à la diplomatie et aux belles manières...* (p.68)

Ç1: *Papa'nın kadirgasında her yıl diplomasi ve görgü kurallarını öğrenmek üzere şehirden Kraliçe Jeanne'ın Napoli'deki sarayına gönderilen genç soylularla birlikte şarkılar mırıldanarak Rhone Nehri boyunca yol alıyordu.* (s.56)

Ç2: *Katır bunları düşünürken, Tistet, Kraliçe Jeanne'nın sarayında diplomatlık ve görgü kuralları öğrenmeleri için şehrin her yıl Napoli'ye gönderdiği genç soyluların arasında keyif çatıyordu.* (s.49)

Ç3: -

Bu cümleye bakıldığında, Ç1'de "Kraliçe Jeanne" için açım-lama yapılarak aşağıda dipnotla açıklamasının verildiğini görüyoruz. Ç2'de "katır bunları düşünürken" ifadesi ile ekleme stratejisi kullanılmıştır. "Keyif çatmak" deyimini ile de yerelleştirme yapılmıştır. Ç3 de bu cümle çevrilmemiş, tamamen atlanmıştır.

8- Hikâye SANGUINARES FENERİ

KM: *Le mistral était en colère, et les éclats de sa grande voix m'ont tenu éveillé jusqu'au matin.* (p.75)

Ç1: *Sert esen karayelin şiddetli uğultusu yüzünden sabaha kadar gözümü kırpmadım.* (s.61)

Ç2: *Dün gece çılgınca esen Mistral rüzgârı sabaha kadar beni uyutmadı.* (s.53)

Ç3: *Karayel kudurmuştu. Gürültülerle dolu uğultulu sesi, beni sabah kadar uykusuz bıraktı.* (s.65)

Ç1'de "gözünü kırpmak" deyimini ile yerelleştirme yapıldığını, yine "karayel" ile yerelleştirmeye ve yorumlamaya başvurulduğunu, Ç2'de "Mistral rüzgârı" ile ödünçleme stratejisine başvurulduğunu görüyoruz. Ç3'de yine "karayel" ile yerelleştirme yapılmıştır. Ç3'de ise kaynak metne uygun bir çeviri vardır.

KM: Les Corses, eux, en dehors de leur service, ne s'occupaient absolument de rien ils se considéraient comme des fonctionnaires, et passaient toutes leurs journées dans la cuisine à jouer d'interminables parties de scopa, es'interrompant que pour rallumer leurs pipes d'un air grave èt hacher avec des ciseaux, dans le creux de leurs mains, de grandes feuilles de tabac vert. (p.79)

Ç1: Kendilerini yalnızca orada çalışan birer memur gibi görüp işlerinin dışında hiçbirşeye ilişmeyen Korsikalılara gelince, onlar gün boyunca mutlaka scopa partileri çeviriyor, oyunlarına yalnızca ciddi bir ifadeyle pipolarını yakmak ve avuçlarına koydukları iri, yeşil tütün yapraklarını makasla ufalamak için ara veriyorlardı. (s.63)

Ç2: Korsika'lularsa, fenerdeki işlerinden başka bir şeyle ilgilenmezlerdi. Kendilerini memurdan sayar, bütün günü mutfakta kağıt oynayarak geçirir, oyunlarına ancak pipolarına doldurdıkları tütünleri kıymak için ara verirlerdi. (s.55)

Ç3: Korsikalılara gelince, onlar, fenerdeki işlerinin dışında hiçbir şeyle kesinlikle uğraşmazlar; kendilerini devlet memuru sanırlar ve bütün günlerini, mutfakta, bitmek tükenmek bilmeyen scopa partileriyle geçirir ve ancak ya sönen pipolarını çok ciddi bir tavırla yakmak ya da iri yeşil tütün yapraklarını, avuçlarının içinde makasla kıymak için oyunlarına ara verirlerdi. (s.68)

Ç1'de, "scopa" kelimesinin açıklama yapıp dipnotta açıklaması verilmiştir, kaynak metinle uyumlu bir çeviridir. Ç2'de "fenerdeki işler" kelimesi ile ekleme stratejisine

başvurulduğunu, “iri yeşil tütün yaprakları” gibi kelime-lerin çevrilmeyip atlama stratejisinin uygulandığını görmekteyiz. Ç3’de tıpkı Ç1’de olduğu gibi “scopa” kelimesi açıklama ile altta açıklanmıştır.

9- Hikâye SEMILLANTE’IN CAN ÇEKİŞMESİ

KM: Vous comprenez les douaniers ne sont pas riches, et une casquette, ça coûte cher. (p.89)

Ç1: Anlarsınız! Gümrükçüler zengin insanlar değildir ve kasket onlar için pahalıdır. (s.70)

Ç2: Eh, mal canın yongasıdır ve gümrükçüler de zengin değildir. (s.61)

Ç3: -

Ç1 kaynak metinle sözcüğü sözcüğüne uyuşmaktadır. Ç2’ye bakıldığında, “mal canın yongasıdır” deyimi ile yerleştirme ve ekleme işlemleri yapılmıştır. “Kasket onlar için pahalıdır” kısmı atlama stratejisi kullanılarak çevrilmemiştir. Ç3’ün çevirisi yapılmamış, atlanmıştır.

KM: Trois semaines avant le sinistre, une petite corvette, qui allait en Crimée comme la Sémillante avait fait naufrage de la même façon, presque au même endroit seulement, cette fois-là, nous étions parvenus à sauver l’équipage et vingt soldats du train qui se trouvaient à bord. . (p.91)

Ç1: Bu felaketten üç ay önce, tıpkı Semillante gibi Kırım’a giden küçük bir korvet nerdeyse aynı noktada, benzer bir kaza atlattı. Ama o zaman, mürettebatı ve gemide bulunan yirmi nakliye kolu askerini kurtarmayı başarmıştık... (s.72)

Ç2: Kazadan üç hafta önce yine Kırım’a giden küçük bir gemi yine aynı yerde batmıştı. Yalnız, o zaman yetişip yirmi kadar tayfayı ve askeri kurtarmıştık. (s.62)

Ç3: -

Bu cümleye bakıldığında, Ç1'de "korvet" kelimesi ile ödünçleme stratejisine başvurulduğu görülmektedir. Ç2'de ise, bazı kelimelerin çevrilmediğini, cümlelerin bölünerek çevrildiğini görmekteyiz. Ç3'ün çevirisi yapılmamış, tamamen atlanmıştır.

KM: *Tiens c'est vous, mon brave monsieur « Martin, me fit-il; quel bon vent... (p.104)*

Ç1: *Şuraya bakın! Demek sizsiniz, değerli dostum Martin, sizi hangi rüzgâr attı, buraya, sizin için ne yapabilirim? diyerek karşıladı beni.(s.81)*

Ç2: - *Vay! Siz misiniz sevgili Mösyö Martin? Hangi rüzgâr attı sizi buraya?(s.69)*

Ç3: *"Ooo siz misiniz sevgili Bay Martin? Hangi güzel rüzgâr sizi buralara attı? (s.74)*

Çevirilere bakıldığında Ç2'de "Mösyö" kelimesi ile ödünçleme stratejisine başvurulduğunu görmekteyiz. Ç3'de "ooo siz misiniz sevgili Bay Martin" ile yerelleştirme yapılmıştır. Ç1 ve Ç2'de "rüzgâr" kelimesinin önündeki "bon" sıfatı çevrilmemiş, Ç3 de ise "güzel" şeklinde karşılanmıştır.

10- Hikâye DÜZYAZI BALADLAR

KM: *Le petit Dauphin est malade, le petit Dauphin va mourir. (p.127)*

Ç1: *Küçük veliaht hastaydı, küçük veliaht ölümle pençeleşiyordu.(s.96)*

Ç2: *Küçük veliaht çok hastaydı, ölecekti.(s.83)*

Ç3: *Küçük veliaht hasta yatağında... Küçük veliaht yakında ölecek...(s.81)*

Bu cümlede, Ç1'de "ölümle pençeleşmek" deyimini ile yerelleştirme, "ölümle pençeleşmek" ile ayrıca açıklama yapılmış aşağıda dipnotla açıklama verilmiştir.

KM: *M. l'écuyer jure comme un païen, M. le gouverneur récite des vers d'Horace. (p.128)*

Ç1: *Aşçı yamakları onları selamlamadan yanlarından geçerlerken, binici eğitmeni bir kâfir gibi küfürler savuruyor, mürebbi Horatius'tan mısralar okuyordu. (s.97)*

Ç2: *Aşçı yamakları önlerinden geçiyor, seyisbaşı küfürler ediyor, mürebbiye dualar okuyordu. (s.84)*

Ç3: *Seyisbaşı, dinsiz imansız bir tavırla boyuna sövüyor, eğitmense Horace'tan dizeler okuyordu. (s.82)*

Ç2'de "mürebbiye dualar okuyordu" kısmı genelleştirilerek uzmanlamalı çeviri işlemi uygulanmıştır. Ç3'de "dinsiz imansız bir tavırla" yerelleştirme yapılmıştır. "Horace" ile de ödünçleme yapılmıştır.

11- Hikâye ŞAİR MISTRAL

KM: *Quel rude gars que ce petit Calendal! Un jour, à la Sainte- Baume, il rencontre deux partis de compagnons venus là pour vider leur querelle à grands coups de compas sur la tombe de maître Jacques, un Provençal qui a fait la charpente du temple de Salomon, s'il vous plaît. (p.158)*

Ç1: *Bu Calendal ne yaman bir gençti. Bir gün, Sainte-Baume'da Süleyman Tapınağı'nın çatısını yapan Provençeli Üstat Jacques'ın mezarının yanından birbirlerine pergelle saldırmaya hazırlanan iki grubun arasına dalmış ve onları ikna ederek yatıştırırmayı başarmıştı. (s.120)*

Ç2: *Bir defasında da Süleyman Tapınağı'nın çatısını kuran bir Provence'linin mezarının önünde kavgaya tutuşan ve birbirlerine bıçak sallayan iki kişiyi yatıştırır.(s.103)*

Ç3: *Bu ufacık tefecik Calendal, ah ne çetin cevizdir!... Yine günün birinde, SainteBrume'da Jacques ustanın, yani Hazreti Süleyman'ın tapınağının çatısını kuran bir Provence'linin hemen mezarı başında, birbirlerine pergel sallayarak kavga etmek için gelmiş iki kalfa kafilesiyle karşılaşılıyor Calendal: hemen bu tehlikeli kavganın içine atlayıp onları tatlı tatlı konuşarak yatıştırıyor. (s.100)*

Ç1'de açılma yapıp aşağıda dipnotta bilgi verildiğini görmekteyiz. Ç2'de atlama stratejisi ile bazı yerlerin çevrildiğini görüyoruz. Ç3'de "ah ne çetin cevizdir" ve "tatlı tatlı konuşmak" deyimleri ile yerelleştirme yapıldığını görüyoruz. Ç1 ve Ç3 de "Calendal", "Sainte-Baume" ve "Provence" ile Ç2 de, "Provence" ile ödüncleme stratejisi uygulanmıştır.

12- Hikâye İKİ HAN

KM: Quelques tables boiteuses où trainaient des verres ternis par la poussière, un billard crevé qui tendait ses quatre blouses comme des sêbiles, un divan jaune, un vieux comptoir, dormaient là dans une chaleur malsaine et lourde. (p.187)

Ç1: *Üzerinde tozlarla kaplanmış bardakların durduğu ayakları sallanan birkaç masa, yalvarırcasına top bekleyen delikleri ve yırtılmış çuhasıyla bir bilardo masası, sarı bir divan ve eski bir tezgâh üzerlerine çöken sıcaklığın ağırlığıyla uyuyordu. (s.141)*

Ç2: *Birkaç kırık masa, tozdan rengi solmuş bardaklar, bir bilardo masası, sapsarı bir kanep ve bir tezgâh. (s.119)*

Ç3: *Birkaç kırık dökük masa üzerinde, tozdan rengi kaybolmuş bardaklar, dört deliğini birer sadaka istemek dileğiyle uzatmış gibi duran kırık bir bilardo masası, bir sarı kanep ve eski bir tezgâh, ağır ve kötü bir sıcaklık içinde uyukluyor gibiydi. (s.119)*

Ç2'de "sapsarı", Ç3'de ise "kırk dökük" kelimeleri ve "sada istemek" deyiimiyle yerelleştirme yapılmıştır. Ç2'de bazı ifadelerin çıkartma stratejisi uygulanarak çevrildiğini görüyoruz. Kaynak metindeki "divan" kelimesi, Ç1 de öykünme ile sözcüğü sözcüğüne "divan" olarak çevrilirken Ç2 ve Ç3 de "kanepa" şeklinde değiştirilerek çevrilmiştir.

KM: *Quand nous étions seuls dans le pays, c'était différent nous avions le relais, des repas de chasse pendant le temps des macreuses, des voitures toute l'année. (p.189)*

Ç1: *Burada yalnız biz varken durum farklıydı: Yıl boyunca kapımızın önü arabadan geçilmezdi, kıkuyruk mevsiminde avcılara ziyafet verirdik...(s.143)*

Ç2: *Burada sadece bizim hanımız varken bütün yolcular bize gelirdi. Yabani ördek mevsiminde bütün avcılar hanımıza inerdi. (s.120)*

Ç3: *Burada yalnız biz varken durum bambaşkaydı: Yolcular hep bize inerdi. Göçen ördeklerin mevsiminde, av hayvanı ziyafeti çekilirdi; bütün yıl kapımızdan arabaların ardı arkası kesilmezdi. (s.120)*

Ç1'de "kıkuyruk" için açıklama stratejisinin izlenip açıklamasının dipnotla verildiğini görüyoruz. Ç2'de cümlelerin ikiye bölünüp iki ayrı cümle halinde çevrildiğini görmekteyiz. Ç3'de ise "ardı arkası kesilmemek" deyiimi ile yerelleştirme yapılmıştır.

13- Hikâye MİLİANA'DA

KM: *Il va pleuvoir; le ciel est gris, les crêtes du mont Zaccar s'enveloppent de brume. (p.192)*

Ç1: *Yağmur yağacak, gökyüzü gri, Zaccar Tepesi'nin zirvesi sisle kaplı. (s.145)*

Ç2: *Yağmur yağdı yağacak, gökyüzü kapalı, Zaccar dağlarının tepeleri sisin içinde kaybolmuş. (s.123)*

Ç3:-

Çevirilere bakıldığında, Ç1 ve Ç2'de "Zaccar Tepesi" için ödüncleme ve açıklama stratejisinin uygulandığını görmekteyiz. Ç2'de ise "yağdı yağacak" ifadesi ile yerelleştirme yapılmıştır. Ç3 de ise bu cümle atlanarak çevrilmemiştir.

KM: On a mis à ma disposition toute la bibliothèque de l'hôtel; entre une histoire très détaillée de l'enregistrement et quelques romans de Paul de Kock je découvre un volume dépareillé de Montaigne. (p.192)

Ç1: Otelin tüm kütüphanesi emrime tahsis edildi, müşterilerin ayrıntılı bilgilerinin bulunduğu bir kayıt defteri ile Paul de Kock'un birkaç romanı arasında Montaigne'in birkaç bölümü eksilmiş bir kitabını buldum... (s.145)

Ç2: Otelin kitaplığına indim. Rafları karıştırınca Montaigne'den bir tek cilt buldum. (s.123)

Ç3:-

Çevirilere bakıldığında, Ç1'de "Paul de Knock" için ödüncleme ve açıklama stratejisinin uygulandığını görmek mümkündür. Ç2'de, ise bazı bölümlerin çevrilmediğini Ç3 de ise, tümünün çevrilmediğini görmekteyiz.

14- Hikâye ÇEKİRGELER

KM: "Mauvais temps pour la culture, me dit-il. voilà le sirocco." (p.212)

Ç1: Ekin için kötü bir hava dedi. Siroko geliyor. (s.160)

Ç2: Ekin için kötü hava, dedi. Sam geliyor. (s.136)

Ç3:-

Ç1'de "siroko" ile ödüncleme yapıldığını görmekteyiz. Ç2'de ise bunun yerine "sam" kullanılarak yerleştirilmiştir. Ç3 de bu cümle çevrilmeyip atlanmıştır.

15- Hikâye SAYGIDEĞER KEŞİŞ GAUCHER'NİN İKSİRİ

KM: Derrière eux monseigneur l'abbé, qui venait la tête basse, tout honteux de montrer au soleil sa crosse dédorée et sa mitre de laine blanche mangée des vers. Les dames de la Confrérie en pleuraient de pitié dans les rangs, et les gros porte-bannières ricanaient entre eux tout bas en se montrant les pauvres moines "Les étourneaux vont maigrir quand ils vont en troupe". (p.219)

Ç1: Arkalarından da, yaldızı dökülmüş asası, güvelerin yediği yünden başlığıyla utanç içinde yürüyen başpapaz efendi geliyordu. Saflardaki tarikat mensubu kadınlar acı içinde ağlıyor, irikiyım sancak taşıyıcılar zavallı keşişleri birbirlerine göstererek bıyık altından gülerken, "Sürüden ayrılmayan sığırcık kuşları zayıf düşerlermiş" diyorlardı. (s.165)

Ç2: Arkalarından yürüyen başkeşiş, güveler yemiş yün başlığını seyredenlere göstermekten utanıyormuş gibi giderdi. Tarikata bağlı kadınlar onların bu hallerine ağlar, diğerleri ise yüksek sesle alay ederlerdi: - Sürüyle giden kuş sıska olur! (s.141)

Ç3:-

Çevirilere bakıldığında, Ç1'de "irikiyım" kelimesi ile yerleştirme yapıldığını görüyoruz. Son cümle için Ç1'de yoruma dayalı bir çeviri yapılırken Ç2'de kaynak metne göre çeviri yapılmıştır. "Başpapaz efendi" ile Ç1 de yerleştirme işlemi yapılmıştır. Ç3 de cümle tümüyle atlanmış, çevrilmemiştir.

KM: Fervent chrétien, du reste, quoiqu'un peu visionnaire, à l'aise sous le cilice et se donnant la discipline avec une conviction robuste et des bras! (p.220)

Ç1: Biraz garip düşüncelere sahip olsa da, keçi kılından gömleği ve kamçısıyla uyum içinde yaşayan dini bütün bir Hristiyan'dı. (s.166)

Ç2: *Kısacası kalın kafalının tekiydi. Buna rağmen inançlı bir Hristiyandı.*(s.141)

Ç3:-

Ç2'de cümlelerin yeniden düzgüleştirildiğini, bazı kısımlarının ise çevrilmeyip atıldığını, kaynak metinden uzaklaştırıldığını, serbest bir çeviri yapıldığını görmekteyiz. "Kısacası kalın kafalının tekiydi" cümlesi ekleme stratejisi ile metne eklenmiştir. Kaynak metinde böyle bir cümle mevcut değildir. Kaynak metindeki "fervent" kelimesi çıkarım yoluyla Ç1 de "dini bütün", Ç2 de "inançlı" şeklinde çevrilmiştir. Ç3 de tüm cümle, burada da çevrilmeyip atılmıştır.

16- Hikâye CAMARGUE'DA

202

KM: Vrai type à la Fenimore, trappeur de terre et d'eau, garde-pêche et garde-chasse, les gens du pays l'appellent lou Rottdeirou (le rôdeur), parce qu'on le voit toujours, dans les brumes d'aube ou de jour tombant, caché pour l'affût parmi les roseaux, ou bien immobile dans son petit bateau, occupé à surveiller ses nasses sur les clairs (les étangs) et les roulines (canaux) (p.230)

Ç1: Adam tam bir Fenimore karakterini andırıyor. Karada ve denizde avlara kolculuk ediyor. Kendisine şafağın pusunda, akşamın alacakaranlığında sazların arasına pusu kurmuş halde ya da göllerde, sulama kanallarında küçük teknesinin üzerinde hiç kımıldamadan ağlarını gözlerken rastlayan yöre halkı ona lou Roudeirou (gözcü) lakabını takmış. (s.177)

Ç2: Karada, suda tuzakla avlanan balığa ve ava bekçilik eden bu adama halk Lou Rou de Rou "Gezgin" adını takmış. (s.149)

Ç3: "Mohican'ların Sonuncusu" (1826) macera romanının yaratıcısı Fenimore Cooper'ın gerçek bir kahramanı sanki...

Karada, suda tuzak avcısı olan, balığa ve ava bekçilik eden bu adama, bu yörenin halkı "lou Roudeirou" (aylak gezgin) adını takmış. (s.125-126)

Ç1 ve Ç3 de "Fenimore" için ödünçleme ve açıklama stratejisine başvurulmuştur. Ç2'de çıkartma yöntemi ile birçok kısmın çevrildiğini görüyoruz. Kaynak metindeki "lou Rottdeirou" kelimesi için ödünçleme tekniği uygulanmıştır.

KM: "C'est à cause des opinions. Il est rouge, et moi je suis blanc". (p.246)

Ç1: "Düşüncelerimiz uyuşmuyor... O kızıl, bense beyazım..." (s.184)

Ç2: "Siyasal görüşlerimiz ayrı. Herif kızılardan bense beyazlardanım". (s.155)

Ç3: "Siyasi görüşlerimiz farklı... O, kırmızılardan yani kızılardan (Cumhuriyetçi'lerden); bense beyazlardan (Kralcılar'dan) yanayım". (s.133)

Ç1'de "kızıl ve beyaz" için açıklama stratejisine başvurulup açıklanmıştır. Ç3'de ise açıklamalar parantez içinde verilmiştir. "Herif" kelimesi Ç2 de eklenmiştir.

17- Hikâye KIŞLA ÖZLEMİ

KM: C'est Ariel, sans doute, ou maître Puck. (p.251)

Ç1: *Bu, olsa olsa Ariel ya da Puck Usta'dır (s.188)*

Ç2: -

Ç3: *Bu herhalde ya Ariel ya da Puck Usta'dır. (s.137)*

Ç1'de hem "Ariel" hem de "Puck usta" için açıklama stratejisi kullanılmıştır, Ç3'de ise "Ariel" için açıklama stratejisi kullanılmıştır. Ç2'de ise bu cümlelerin çevirisi mevcut değildir. Ç1 ve Ç3 de "Ariel" ve "Puck Usta" için ödünçleme kullanılmıştır.

SONUÇ

Yüzyılımızın bilişim, iletişim, çeviri, çeviribilim çağı olduğu düşüncesinden hareketle, bu kitapta, çeviri çeşitli yönleriyle ele alınmış, tarihi, disiplinlerarası bir bilim dalı olan çeviribilimin kuramları, çeviride önemli bir kavram olan eşdeğerlik, çeviri eleştirisi ve çeviri stratejileri gibi konular üzerinde durulmuştur. Çalışmamızda, betimleyici kuramlara yer verilmiş ve onun kendine has, çeviri yapılırken izlenecek yol ve yöntemlerin yer aldığı ve dayandırıldığı kuramsal bilgilerinin, ilkelerinin ve kurallarının var olması gerektiği görüşü dile getirilmiştir.

205

Bu eserde, öncelikle ne tür çeviri stratejilerinin olduğu, niçin stratejilere ihtiyaç duyulduğu, çevirinin amacına göre ne tür stratejiler kullanılacağı örneklerle incelenmiştir. Çeviri stratejisi, çevirmenin, metni çevirmeden önce okuma sırasında ve çeviri yaptığı süreçte, çevirinin amacına ve normlarına göre belirlediği bir dizi seçenekleri ve kararları ifade etmek için kullanılmaktadır. Çalışma kapsamında, ele aldığımız genel çeviri stratejilerini şu şekilde sıralayabiliriz: Yabancılaştırma, öykünme, yerlileştirme/yerelleştirme, ödünçleme, telafi (ikame), özelleştirme, genelleştirme, açıklama, ekleme, çıkarma, çıkarım, yer değiştirme, uyarılama, standartlaştırma, perspektif kaydırma (değiştirme), iletişimsel çeviri, birebir (sözcüğü sözcüğüne) çeviri.

Bu çalışma çerçevesinde ele alınan diğer bir konu da, çeviride önem arzeden eşdeğerlik konusudur. Eşdeğerlik, ayrı

durumun kaynak ve hedef dilde farklı üslûp ve yapıyla ifade edilmesidir. Eğer bu süreç, çeviri işleminde uygulanırsa kaynak dilin üslûbu hedef dilde etkisini devam ettirir. Ayrıca, bu çalışmada, çevirinin yabancı dil öğretimindeki önemi vurgulanmış, çevirinin yabancı dil öğretimine katkıları üzerinde durulmuştur.

Çeviribilimin ortaya çıkmasıyla, onun yan kolu olan çeviri eleştirisi de bilim dalları arasındaki yerini almaktadır. Yapılan bir çeviri hakkında birçok eleştirinin yapılması değişik fikirlerin ortaya çıkmasına ve daha sağlıklı bir eserin oluşmasına ortam hazırlamaktadır. Eleştiri, çevirmenin çeviri alanındaki eksikliklerini giderebilmesine yardımcı olmaktadır. Çeviri eleştirisinde, eleştirmenin kaynak metinden rastlantısal ya da dizgesel olarak çeşitli sözcükler, cümleler ya da paragraflar seçip, çeviri metinlerdeki karşılıklarını bularak sözdizimsel, sözcükbilimsel ve anlamsal açılardan çözümlemeye çalışması hem işini kolaylaştıracak, hem de daha somut veriler elde edebilmesini sağlayacaktır. Ayrıca eleştirmenin yalnız bir şekilde eleştirisini ortaya koyması ve kişisel yorum yapmaktan kaçınması önemli bir gerekliliktir.

Özetle, bu eserde, hem kuramsal hem de uygulamalı çeviribilim konuları çerçevesinde, yukarıda sözü edilen çeviride kuramlar, eşdeğerlik, çevirinin yabancı dil öğretimindeki önemi, yabancı dil öğretimine katkıları, çeviri eleştirisi ve çeviri stratejileri çerçevesi oluşturulmuş, çevirmenin çeviri sürecinde izleyebileceği birtakım stratejiler, seçilen eserlerdeki çözümlemeleri yapılarak son bölümdeki çeviri stratejilerine ilişkin uygulamalar kısmında incelenmiştir.

Kitapta, sınırlılığından dolayı ele alıp inceleyemediğimiz konular mevcuttur, örneğin ülkemizde çeviri faaliyetlerine,

tarihine kısaca değinilmiştir, sözü edilen konular bundan sonraki, bu alanda yapılacak çalışmalarda ele alınabilir. Çalışmamızda, daha ziyade, kaynak dilden hedef dile aktarım yapılırken karşılaşılan çeviri sorunlarına çözüm bulabilmek amacıyla izlenebilecek birtakım stratejiler üzerinde durulmuş ve muhtelif eserlerden seçilmiş örneklerle açıklanmıştır. Kendi sınırlılığı çerçevesinde, çeviride karşılaşılan sorunları çözebilmek, giderebilmek, minimum seviyeye indirebilmek adına çeviride izlenebilecek bazı stratejileri saptamaya çalışan bu çalışmanın bundan sonra, bu alanda yapılacak olan çalışmalara ışık tutacağı ve söz konusu alana katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akalın, Rahman ve Gündoğdu, Mehmet (2010), Akademik Çeviri Eğitiminin Temel İlkeleri Üzerine Düşünceler, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 6, sayı 1, 79-93.
- Aksan, Doğan (1975), "Ana Dili", *Türk Dili Dergisi*, Sayı: 285, Ankara.
- Aksan, Doğan (1987), *Anlambilimi ve Türk Anlambilimi*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Aksoy, Berrin (2002), *Geçmişten Günümüze Yazın Çevirisi*, İmge Kitabevi.
- Aktaş, Tahsin (1996), *Çeviri İşlemine Genel Bir Bakış*, Orsen Matbaacılık, Ankara.
- Akbulut, Ayşe Nihal (2004), *Söylenceden Gerçekliğe*, Multilingual Yayınları, İstanbul.
- Akdağ, Ayşe Işık (2010), "Oulipo Teknikleri Çerçevesinde Bir Çeviri Çalışmasına Kültürel, Biçimsel ve Söylemsel Yaklaşım", *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Albir, A. - H. (1990), *La Notion de Fidelité en Traduction*, Paris, Didier Edition.
- Aliyev, j. (2012), "Dilbilimin Çeviribilime Katkısı" İstanbul Üniversitesi.
- Amman, M. (2008), *Akademik Çeviri Eğitimine Giriş*. (Çev. D. Eke-man) İstanbul: Multilingual.
- Arnold, Matthew (1980), *Translation Studies*, Methuen, Londra, s.65-70.
- Atayman, Veysel (1997), "Kültür Politikaları açısından Çeviri Eğitimi ya da Çeviri Eğitiminden Kültürel Birikim Sorunu". Kurultay, Tl Birkandan, i (Yay.Haz.) Türkiye'de Çeviri Eğitimi. Nerden Nereye? (içinde) Sel Yayıncılık, İstanbul. s. 13-23.

- Aydın, Y. (2008), "Ermeniceden Türkçeye Yapılan Çevirilerde Karşılaşılan Çeviri Sorunları", *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Baker, Mona (1992), *In Other Words: A course book on translation*. London: Routledge.
- Baker, Mona (2006), *Translation and Conflict: A Narrative Account*, London & New York: Routledge.
- Baker, Mona (2006), "Translation and Activism: Emerging Patterns of Narrative Community", *The Massachusetts Review* 47(III): 462-484.
- Ballard, M. (2006), *Qu'est-ce que la Traductologie?*, Paris: Artois Presses Université.
- Bassnett, Susan (2002), *Translation Studies*, New York: Routledge.
- Bassnett, Susan (1980), *Translation Studies*, London and New York: Routledge.
- Baykan, Ali (2005), Sosyal-Kültürel Faktörlerin Çevirideki Rolü. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14, 177-197.
- Beaugrande de, R., Dressler, W. (1981), *Einführung in die Textlinguistik*, Tübingen.
- Bektaş, Selçuk, (2008), Diliçi Çeviride Kültürel ve Dilsel Değişimden Kaynaklanan Çeviri Sorunları, *Yüksek Lisans Tezi*, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Bell, Roger T., (1993), *Translation and Translating*, London/ New York: Longman.
- Bengi-Öner, Işın, (2001), *Çeviribilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Bengi-Öner, Işın, (2001), *Çeviri Kuramlarını Düşünürken.....* İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Bengi-Öner, Işın (1995), "Çeviribilimde Bireysel Kuramdan Geniş Ölçekli Bir Bakış Açısına Doğru", *Çeviri ve Çeviri Kuramı Üzerine Söylemler*, yay. haz. Mehmet Rıfat, İstanbul, Düzlem Yayınları, 9-12

- Bengi-Öner, Işın (1999), *Çeviri Bir Süreçtir ...Ya Çeviribilim?* Sel Yayıncılık, İstanbul.
- Berk, Özlem, (2005), *Kuramlar Işığında Açıklamalı Çeviribilim Terimcesi*. İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.
- Berman, Antoine (1995). *Pour une Critique des Traductions: John Donne*, Paris:Gallimard.
- Boztaş, İsmail ve Yener Okyanus, Şirin, (2005), *Açıklamalı Çeviri Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Boztaş, İsmail, (1993), "Çeviri,Çevirmen, Dilbilim İlişkisi, Çeviride Eşdeğerlik Ve Kayıplar", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 10, Sayı 2, 55-65.
- Bölükbaş, Fatma & Keskin Funda, (2010), *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Metinlerin Kültür Aktarımındaki İşlevi*, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Broeck, Raymond Van Den (1985), *Second Thought on Translation Criticisms*, in Theo Hermans (ed.).
- Bulut, Alev (2008), *Basından Örneklerle İdeoloji, İdeolojik Çeviri*, İstanbul, Multilingual Yabancı Dil Yayınları.
- Camus, Albert (1947), *La Peste*, Editions Gallimard, 279 sayfa.
- Camus, Albert (1960), *Veba*, çev. Oktay Akbal, Varlık Yayınevi, 254 sayfa.
- Camus, Albert (1985), *Veba*, çev.Nihal Önal, Altın Kitaplar Yayınevi, 296 sayfa.
- Camus, Albert, (2004), *Veba*, çev. Çetin Toral, ÜBL Yayınları, 272 sayfa.
- Camus, Albert (2011) *Veba*, çev. Nedret Tanyolaç Öztokat, Can Yayınları, 303 sayfa.
- Camus, Albert, (1957), *L'Etranger*, Paris, Gallimard, 191 p.
- Camus, Albert (2006), *Yabancı*, çev. Vedat Günyol, Can Yayınları, 117s.
- Camus, Albert (2014), *Yabancı*, çev. Samih Tiryakioğlu, Can Yayınları, 110s.
- Cary, Edmond, (1985), *Comment Faut-il Traduire?*, Presse Universitaire de Lille.

- Cary, Edmond, (1986), *La Traduction dans le Monde Moderne*, Geneve: George & Cie.
- Catford, John C., (1965), *A Linguistic Theory of Translation*, London: Oxford University Press.
- Çakır, Mustafa, (1996), *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 6, Sayı 1, Bahar, ss. 93-107.
- Çavuş, Gülkan, (2005), "Kaynak Odaklı ve Erek Odaklı Yaklaşımlarda Eşdeğerlik Sorunu" , Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çeviri Anabilim Dalı , *Yüksek Lisans Tezi*.
- Çınar, Duraniye, (2010), "Türkiye'de Cumhuriyet Döneminde gerçekleştirilen Çeviri Hareketinin Türkçe Ve Türk Kültürüne Etkileri", *Yüksek Lisans Tezi*, Muğla Üniversitesi, Muğla.
- Chomsky, Noam, (1957), *Syntactic Structures*, The Hague: Mouton. Reprint. Berlin and New York.
- Chomsky, Noam, (1965), *Aspects of the Theory of Syntax*, Cambridge: The MIT Press.
- 212
- Darwish, A., (1999), *Towards A Theory of Constraints in Translation*
- Daudet, A., (1869), *Lettres de Mon Moulin*, Hachette.
- Daudet, A. (2010), *Değirmenimden Mektuplar*, Türkçesi: Volkan Yalçınoklu, Can Yay., İstanbul, 190 s.
- Daudet, A. (2013), *Değirmenimden Mektuplar*, Türkçesi: Nuriye Bilici, Say Yay. İstanbul, 160 s.
- Daudet, A. (2007), *Değirmenimden Mektuplar*, Türkçesi: Sermet Sami Uysal, Bilge Kültür Sanat Yay. İstanbul, 160 s.
- Delisle, J. (1982), *Analyse du Discours Comme Méthode de Traduction, Initiation à la Traduction Française de Texte Pragmatiques Anglais, Théorie et Pratique*, (2ème édition), Ottawa, Ed. de l'Université d'Ottawa.
- Delisle, J. (2001), *Analyse du Discours Comme Méthode de Traduction. Initiation à la Traduction Française de Texte Pragmatiques Anglais* (1982). *Çeviri Yöntemleri İçin Söylem Çözümlemesi*. (J. U. Derkunt Çev.). İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları (1980).

- Delisle, Jean ve Judith Woodsworth, (1995), *Translators Through History*, John Benjamins, Amsterdam/ Philadelphia.
- Demirekin, Murat, (2014), *Çeviriyorum, Türkçe'de Çeviri Sorunları ve Eşdeğerlik*, Eğitim Yayınevi, Konya, p.12.
- Dépré, Inès Oseki (1999), *Théories et pratiques de la traduction littéraire*, Paris, Armand Colin.
- Deveci, Tahir ve Ulusoy, Zafer (2005), *Örneklerle Almanca Çeviri Tekniği*, Fono Yayınları, İstanbul.
- Dickins, James., S. Hervey ve I. Higgins (2002), *Thinking Arabic Translation, A Course in Translation Method: Arabic to English*. London and New York: Routledge.
- Dil Oğlanları ve Tercümanlar (1995), Frederic, Hitzel (yay. haz.) *Enfants de Langue et Dragomans*, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
- Dogan, Aymil., (2003), *Sözlü Çeviri Çalışmaları ve Uygulamaları*, Ankara Hacettepe Doktorlar Yayınevi.
- Dryden, John (1992), *On Translation, Theories of Translation*. An Anthology of Essays from Dryden to Derrida (yay. Haz.) Rainer Schulte ve John Biguent, The University of Chicago Press, Chicago/Londres, s.17-32.
- Duruhan, K., Şad, S., N., (2010), *Çevirinin Yabancı Dil Öğretiminde Kullanılması:DeneySEL bir Çalışma, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(1), 145-174.
- Ece, Ayşe (2010), *Edebiyat Çevirisinin ve Çevirmenin İzinde*. İstanbul, Sel Yayıncılık.
- Eradam, Yusuf (1991), "Nasıl Çevirsem de Kuramsızlığı Kurumsallaştırırsam", *Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi*, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, sayı:1 p.70.
- Ergun, Emel, (2004), "Eğitsel Çevirinin Çağdaş Yabancı Dil Öğretimindeki Konumu", *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2. Sayı s:141-149, İstanbul.
- Eruz, Sakine (2003) "Çeviriden Çeviribilime", İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.

- Eruz, Sakine (2008). *Akademik Çeviri Eğitimi, Çeviri Amaçlı Metin Çözümlemesi*. İstanbul: Multilingual.
- Erten, Asalet (1992), *Çeviride Kültürel Etkenler, Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi*, Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Eser, O. (1999), "Çeviri Metin Türü İşlevlerindeki Değişiklikler Ve Gereçekleri", *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Even-Zohar, Itamar, (1990a), *Polysystem Theory, Polysystem Studies, Poetics Today*, 11: 1, 9-26.
- Even-Zohar, Itamar, (1978), "The Position of Translated Literature within the Literary Polysystem". *Literature and Translation*. (yay. haz.) James Holmes ve ark., Leuven, Acco.
- Even-Zohar, Itamar, (1987), *Yazınsal Polisistem içinde Çeviri Yazınının Durumu*. (Çev. Saliha Paker) *Adam Sanat*, 1987/14, s. 59-68.
-
- 214 Federov, Andrei (1953), *The Origin of Linguistic Translation Theory*, Moscow.
-
- Flaubert, Gustave, (1877), *Trois Contes*, G. Charpentier, Editeur, Paris, 1877, 119 p. 1st Edition.
- Flaubert, Gustave, (1965), *Üç Hikâye*, Türkçesi: Asım Bezirci, Varlık Yayınevi, İstanbul, 99 sayfa.
- Flaubert, Gustave, (2011), *Üç Hikâye*, Türkçesi: Berna Akkıyal – Can Belge, İletişim Yayıncılık, 2011, 114 sayfa.
- Flaubert, Gustave, (2011), *Üç Hikâye*, Türkçesi: Sonat Kaya, Bordo Siyah Yayınları, 155 sayfa.
- Flaubert, Gustave, (1965), *Trois Contes*. Paris: Garnier-Flammation.
- Flaubert, Gustave, (2006), *Üç Hikâye-Uzun Öykü* (S. Kaya, Çev.). İstanbul: Bordo Siyah Klasik Yayınlar.
- Flaubert, Gustave, (2007), *Üç Öykü* (S. Rifat, Çev.). İstanbul: Can Yayınları.
- Flaubert, Gustave, (2011), *Üç Hikâye* (B. Akkıyal ve C. Belge, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

- Flaubert, Gustave, (2001), *Madame Bovary*, Paris, Gallimard.
- Flaubert, Gustave, (2004), *Madam Bovary*, Türkçesi: Çiğdem Büyükataman, İlya Yay. İstanbul, 403 s.
- Flaubert, Gustave, (1939), *Madam Bovary*, Türkçesi: Ali Kami Ak-yüz, Hilmi Kitabevi Yay. İstanbul, 430 s.
- Flaubert, Gustave, (2007), *Madam Bovary*, Türkçesi: Tahsin Yücel, Can Yay. İstanbul, 335 s.
- Jean de La Fontaine, (1829), *Fables de la Fontaine, Le Corbeau et le Renard*, Paris, de l'Imprimerie de Rignoux.
- Jean de La Fontaine (1948), *Lafontaine'in Masallari*, çev. Orhan Veli, Karga İle Tilki.
- Jean de La Fontaine (1973), *Lafonten Masallari*, çev. Tarık Dursun K., Karga İle Tilki.
- Gentzler, E. , (1993), *Contemporary Translation Studies*, Routledge: London.
- Göktaş, Nazik, (2005), "Fransa'da Yazımsal Çeviri Yaklaşımları" Mersin Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Çeviri Bölümü.
- Göktaş, Nazik, (2014), "Yorumlayıcı Çeviri Kuramı'ndan Çeviri Eğitime: Yorumlayıcı Çeviri Yöntemi", *Diyalog*, 2014/2: 46-60.
- Göktürk, Akşit (1994) *Çeviri:Dillerin Dili*, İstanbul: İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Guidère, M. (2010), *Introduction à la Traductologie, Penser la Traduction: Hier, Aujourd'hui, Demain* (2ème editon), De Boeck, Paris.
- Gutt, E. A., (1990), "A theoretical Account of Translation-Without a Translation Theory. "Target: *International Journal of Translation Studies*, 2(2), 135-64.
- Gutt, E. A. ,(1991), *Translation and Relevance: Cognition and Context*,. Oxford, Basil Blackwell.
- Gutt, E.A., (1992), *Relevance theory: A guide to successful communication in translation*. Dallas, Summer Institute of Linguistics, and New York, United Bible Societies.

- Gutt, E. A., (2000a), *Translation and Relevance: Cognition and Context*. 2. Bas. Manchester, St. Jerome.
- Gündoğdu, M., (1999), *Cumhuriyet Dönemi Çeviri Etkinlikleri*, Mersin, Çeviri Bülteni.
- Gündoğdu, M., (2005), *Çeviride Kuram Uygulama İlişkisi*, Dil, Yazın Deyişbilim Sempozyum Bildirileri, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, s.95.
- Gündüzalp, Nuray Cihan,(2008), "Charles Baudelaire'in şiirlerinin Türkçe Çevirileri Üzerine İnceleme", *Doktora Tezi*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Fransız Dili Eğitimi Anabilim Dalı, Adana.
- Günyol, Vedat, (1986), "Çeviri Sorunları", *Gösteri, Sanat-Edebiyat Dergisi*, Hürriyet Ofset Matbaacılık ve Gazetecilik A. Ş., İstanbul, s.90-91.
- Gürçağlar, Şennaz Tahir, (2011), *Çevirinin ABC'si*. İstanbul: Say yayınları.
- Gürsu, Sibel, (2008), *Yeni Kuramlar Işığında Yabancı Dil Olarak Almanca Öğretiminde Çeviri Etkinliğinin Değişen İşlevi*, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, p.43-44.
- Güven, U. (1998), "Çeviride Biçem Sorunları ve Jean Paulhan Örneği", *Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi*, Aralık 1998, ss.137-141.
- Güttinger, Fritz, (1963), *Zielsprache, Theorie und Technik des Übersetzens*, Manese Verlag, Zürich.
- Hatim, B., & Munday, J., (2004), *Translation: An advanced source*.
- Hermans, Theo (1999), *Translation in Systèmes*, Manchester: St. Jerome.
- Hermans, Theo (yay. Haz.)(1985), *The Manipulation of Literature, Studies in Literary Translation*, Croom Helm, Londra/ Sydney.
- Holmes, J. (1972). *The Name and Nature of Translation Studies*, Copenhagen.
- Holmes, James ve ark. (Yay. Haz.) (1970), *The Nature of Translation*, Mouton, The Hague.

- Holmes, James, (1988), *The Name & Nature of Translation Studies*, *Translated! Papers on Literary Translation Studies*, Amsterdam: Rodopi.
- Humbolt, von Wilhelm (1973) *Einleitung zu Agememnon* (1816), *Das Problem des Übersetzens*, (yay. haz.) Hans Joachim Störrig, Darmstadt.
- Ionesco, E., (1962), *Théâtre Complet*, Gallimard, Paris.
- Ionesco, E., (1964), *Kıral Ölüyor*, çev. Fikret Adil, Ataç Kitabevi Yayınları.
- Ionesco, E., (1968), *Kıralar da Ölür*, çev. Sermet Sami Uysal-Bülent Gürkut, Varlık Yayınları.
- Ionesco, E., (1999), *Kral Ölüyor*, çev. Lâle Arslan, Mitos Boyut Yayınları.
- Jaeger, G., (1968), *Elemente einer Theorie der Bilingualen Translation*, *Grundfragen der Übersetzungswissenschaft*, Beihefte zur Zeitschrift *Fremdsprachen II*. Leipzig, s.35-52.
- Jakobson, Roman, (1959), *On Linguistic Aspects of Translation*. *On Translation* (Ed. R. A. Brower) Cambridge, MA: Harvard University Press, 232-39.
- Kaplan, İsmail, (2003), *Küreselleşme Bağlamında Çeviri Kuramlarına Yeniden Bakış*, Evrensel Kültür.
- Karadağ, Ayşe Banu, (2004), *Çeviri ve Çevirmenin Edebiyat ve Kültür Dizgesini Şekillendirmedeki Rolü*. *Varlık* 71/1155, s. 9-15.
- Kayaoğlu, Taceddin, (1998), *Türkiye' de Tercüme Müesseseleri*, Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- Kearns, John (2009), *Strategies*, *Mona Baker ve Gabriel Saldanha* (der.) *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*, Londra ve New York: Routledge.
- Kemal, Orhan, (1995), *Müfettişler Müfettişi*, Tekin Yayınları, İstanbul.
- Kızıltan R., (1995), *Çeviri ve Kültür Alışverişi*, *Gündoğan Edebiyat*, sayı 13 s. 139-146.

- Kloepfer, R., (1967), *Die Theorie der literarischen Übersetzung*, München, Wilhelm Fink Verlag.
- Koller, Werner, (1987), *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*, Quelle Mayer Verlag Heidelberg.
- Koller, Werner, (1979), *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*, Heidelberg, Quelle und Mayer.
- Köksal, Dinçay (1995), *Çeviri Kuramları*, Neyir Yayıncılık, Ankara.
- Köksal, N., (2008), Orhan Pamuk'un Kara Kıtıp adlı Romanının Rusça Çevirisinde tümce yapılarının sentaks açısından İncelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*: Ankara Üniversitesi.
- Kreuter, Uta, (1985), *Übersetzung und Literaturkritik*, Peter Lang Verlag, Frankfurt am Main.
- Kuran, Nedret Pınar, (1993), *Kültürlerarası İletişim Olarak Çeviri: Ingeborg Bachmann'ın "Das Dreifste Jahr" adlı öyküsünün Türkçe ve İngilizce çevirileri üzerine bir eleştiri denemesi*, Boğaziçi Üniversitesi Mütercim Tercümanlık Bölümü.
- Kurultay, Turgay, (1995), *Çevirmen Çevireceği Metni Nasıl Okursa Okumuş Olur? Ya da Çeviri Sürecinde bir ön Aşama Olarak Çeviri Amaçlı Metin Çözümlemesi Var mıdır?* (yay. Haz.) Işın Bengi Öner: *Çeviribilim I. Çeviri Eğitiminde Özgün Metni Yorumlama, Çeviri Metni Oluşturma Sürecine Yönelik Yöntem Önerileri*. Bursa, s. 111-124.
- Kurultay, Turgay, Birkandan, İlknur (Yay. Haz.) (1997), *Türkiye'de Çeviri Eğitimi. Nerden Nereye?* Sel Yayıncılık, İstanbul.
- Ladmiral, Jean-René, (1979), *Traduire: Théorème Pour la Traduction*, Paris: Payot.
- Lambert, José, (1993), "History, Historiography and the Discipline". A Programme, Yves Gambier ve Jorma Tommola (der.) *Translation and Knowledge: Proceeding of the 1992 Scandinavian Symposium on Translation Theory*, Turku: Centre for Translation and Interpreting, 3-25.
- Lederer, Marianne, (1994), *La traduction Aujourd'hui, le Modèle Interprétatif*. Paris: Hachette.

- Lederer, Marianne, (1987), "La Théorie Interprétative de la Traduction". *Le Français dans le monde. Recherches et applications*, Août-Septembre 1987, no. spécial, p.11-16, Paris.
- Lederer, Marianne ve Seleskovitch, Danica, (1984), *Interpréter Pour Traduire*, Paris: Didier.
- Lefevere, Andrew., (1992), *Translation, Rewriting and the Manipulation of Literary Fame*, London and New York: Routledge.
- Levenston, E. A. ,(1985), The Place of Translation in the Foreign Language Classroom, Israel, *English Teachers' Journal*.
- Mattei, Jean Louis, (1995), *Inspecteur des Inspecteurs*, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Molière, (1932), *L'Avare*. Les Classiques Françaises.
- Molière, (2014). *Cimri*, çev. Selahattin Eyüboğlu. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 104 s.
- Molière, (2012), *Cimri*, Çev. Buket Yılmaz. İstanbul: Antik Batı Klasikleri, Lacivert Yayıncılık, 160 s.
- Molière, (1943). *Cimri*, çev. İsmail Hâmi Danişmend. Ankara: Maarif Matbaası, 132 s.
- Mounin, G., (1963), *Les Problèmes Théoriques de la Traduction*, Paris, Gallimard.
- Munday, Jeremy, (2001), *Introducing Translation Studies. Theories and Applications*, Routledge, London & New York.
- Neubert, Albert, (1968), *Pragmatische Aspekte der Übersetzung*, in Neubert, s.21-23.
- Neubert, Albert, (1973), *Theorie und Praxis der Übersetzungswissenschaft*, İn: Beiträge, s.120-144.
- Newmark, P., (1981), *Approaches to Translation*, New York and Toronto, Pergamen Press.
- Newmark, Peter, (1988), *A Textbook of Translation*. Prentice Hall International (UK) Ltd.
- Nida, Eugene A., (1964), *Towards a Science of Translating*, Leiden: E. J. Brill.
- Nida, Eugene, Teber, C. R., (1969), *The Theory and Practic Translation*.

- Nord, C., (1997), *Der didaktische Übersetzungsauftrag*. In: Rade-gundis.
- Oğuz, D., (2012), *Yazınsal Metinlerin Farklı Dil Ve Kültürlere Aktarılması Üzerine Bir İnceleme "Çocuk Yazını Çevirisi"*. *Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara*.
- Özbek, Yılmaz, (1988), *Die Quellen der Übersetzungsprobleme, [Çeviri Problemlerinin Kaynağı], Fen-edebiyat Fakültesi Yayınları, Erzurum*.
- Paker, Saliha, (Ed.) (2002), *Translations:: (re)Shaping of Literature and Culture*.
- Paker, Saliha (1988), *Tanzimat Döneminde Avrupa Edebiyatından Çeviriler: Çoğul-Dizge Kuramı Açısından Bir Değerlendirme, Çev: Ali Tükel, Metis Çeviri I:31-43*.
- Paker, Saliha (1998), "Turkish Tradition", *Encycloepadia of Translation Studies*, yay. haz. Mona Baker, Routledge, c. II., s. 571-582.
- Popoviç, Anton, (1987), *Yazın Çevirisi Terimleri Sözlüğü*, çev. Suat Karantay, Yurdanur Salman, İstanbul: Metis.
- Popoviç, Anton, (1973), *Zum Status der Übersetzungskritik, in Babel*, s.161-165.
- Reiss, Katharina (1971), *Möglichkeiten und Grenzen der Übersetzungskritik, Kategorien und Kriterien für eine Sachgerechte Beurteilung von Übersetzungen*, München.
- Reiss, Katharina ve Hans Vermeer (1984), *Grundlegung einer allgemeinen Translations Theory*, Tübingen, Max Niemeyer.
- Reiss, Katharina, (2000), *Translation Criticism: Potential and Limitations*, translated by E.F. Rhodes Manchester: St Jerome and American Bible Society.
- Rifat, Mehmet, (2004), *Çeviri Seçkisi II, Çeviri(Bilim) Nedir?, Başkasının Bakışı*. İstanbul: Dünya Yayıncılık.
- Rifat, Mehmet, (2008), *Çeviri Seçkisi I, Çeviriyi Düşünenler (2. bs.)*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Robinson, Douglas, (1997), *Western Translation Theory Manchester: St. Jerome Publishing*.

- Savory, Theodore, (1994), *Tercüme Sanatı*, (Çev. Hamit Dereli), MEB Basımevi, İstanbul.
- Schleiermacher, F. (1999), *Des Différentes Méthodes du Traduire*, Paris, Editions du Seuil.
- Schmitt Michel, (1991), *Le Fablier - Revue Des Amis De Jean De La Fontaine*. Patrick Dandrey Edition.
- Seleskovitch, D. et Lederer M., (2001), *Interpréter pour Traduire*. Paris: Didier Éruditions.
- Snell, Horny Mary, (1988), *Translation Studies: An Integrated Approach*. Amsterdam/Philadelphia: J. Benjamins Pub. C.
- Sperber D. Ve Wilson D.(1986), *Relevance: Communication and Cognition*, Publisher: Wiley-Blackwell.
- Stolze, Radegundis, (1997), *Übersetzungstheorien*. Eine Einführung, 2.Auflage. Tübingen: Narr Verlag.
- Störig, Hans Joachim (1963) (Derl.) *Das Problem des Übersetzens*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft.
- Suçin, Mehmet Hakkı, (2012), *Geçmişten Günümüze Arapçaya Çevirinin Serüveni*. Ankara, Kurgan Yayınları.
- Suçin, Mehmet Hakkı, (2013), *Öteki Dilde Var Olmak*. Arapça Çeviride Eşdeğerlik, 2. Baskı, İstanbul, Say Yayınları.
- Tirkonnen-Condit, Sonja (1992), *A Theoretical Account of Translation Without Translation Theory*, Target 4.2, Amsterdam: John Benjamins.
- Thornton-Smith, (1967), *A Case for Translation*, C. B. & Australian Federation of Modern Language Teachers Associations, Melbourne. [Washington, D.C.]
- Tosun, Muharrem (2013), *Çeviri Eleştirisi Kuramı*, Aylak Adam Yay., İstanbul.
- Toury, Gideon, (1985), *In Search of a Theory of Translation*. Porter Institute for Poetics.
- Toury, Gideon, (1995), *Descriptive Translation Studies and Beyond*, Amsterdam: John Benjamins Publishing House.
- Türk Dil Kurumu, (2000), *Türkçe Sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Türkoğlu, Erkan, (1996), *Çeviribilim ve Yabancı Dil Öğretiminde Araç Çeviri Uygulamaları*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Tytler, Alexander, (1791), *Essay on the Principles of Translation*, London: J. M. Dent & co.; New York, E. P. Dutton & co.
- Vardar, Berke, (1990), "Dilbilim Açısından Çeviri" *Metis Çeviri*, 1990 sayı 11, s.99-100.
- Vardar, Berke, (1981), "Çeviri Konuşmaları" *Yazko Çeviri* 1981, sayı 2., 172- 173.
- Vardar, Berke, (1982), *Dilbilimin Temel Kavram ve İlkeleri*, TDK Yayınları:492, Ankara.
- Vermeer, Hans J., (1996), "A Skopos Theory of Translation", Heidelberg: TEXT con TEXT, Verlag.
- Vermeer, H.J, (2008), *Çeviride Skopos Kuramı*. Çeviren: Konar, A.H. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Vermeer, Hans, J., (1990), *Skopos und Translationsauftrag-Aufsätze*. Heidelberg.
- Wills, Wolfram, (1977), *Übersetzungswissenschaft: Probleme und Methoden*, Stuttgart: Klett.
- Wills, Wolfram, (1982), *The Science of Translation: Problems and Methodes*, Gunter Narr, Tübingen.
- Wills, Wolfram, (1980), *Übersetzungswissenschaft*, In: *Ange wandte Linguistik*, Gunter Narr, Verlag, Tübingen, s.67-76.
- Wills, Wolfram, (1988), *Kognition und Übersetzung*, Max Niemeyer Verlag, Tübingen.
- Vinay, J.-P.- Darbelnet, J., (1958), *Stylistique Comparée du Français et de l'Anglais*, Paris, Didier.
- Vinay, J.-P.- Darbelnet, J. (1995), *Comparative Stylistics of French and English: a Methodology for Translation*, Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Yalçın, Perihan, (2003), "Jean-Louis Mattei' den Örneklerle Çeviride Kültürel Unsurlar Sorunu". *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(1), 47-58.
- Yazıcı, Mine, (2005), *Çeviribilimin Temel Kavram ve Kuramları*, İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.

- Yazıcı, Mine, (2007), *Yazılı Çeviri Edinci*, İstanbul, Multilingual.
- Yazıcı, Mine, (2004), *Çeviri Etkinliği*, İstanbul, Multilingual.
- Yazıcı, Mine, (2001), *Çeviribilime Giriş*, İstanbul, Emek Yayıncılık.
- Yılmaz, Tülay, (2012), "Michael Ende'nin "Momo" Adlı Eserinin Türkçe Çevirisine Eleştirel Yaklaşım", *Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Alman Dili Ve Eğitimi Anabilim Dalı, Almanca Öğretmenliği, Ankara.
- Yetkiner, N. K., (2009), *Çeviribilim Edimbilim İlişkisi Üzerine*, İzmir Ekonomi Üniversitesi Yayınları, İzmir.
- Yıldız, Şerife (2004), *Çeviride Eşdeğerlik ve Çeviri Kuramları Bağlamında Karşılaştırmalı bir Çalışma*, Selçuk Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı: 12.
- Yücel, Faruk, (2007), *Çeviri Eleştirisi Neyi Eleştirir?. Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(12), 39-58.
- Yücel, Faruk, (2007), *Tarihsel ve Kuramsal Açından Çeviri Edimi*, Ankara: Dost Kitabevi.
- Yücel, Faruk, (2013), *Çeviribilimin Paradigmaları*, Çanakkale Kitaplığı Akademi, 230 s.
- Zola, Emile, (1867), *Thérèse Raquin*, Petits Classiques Larousse, 271p.
- Zola, Emile, (1998), *Thérèse Raquin*, çev. Samih Tiryakioğlu, Varlık Yayınları.
- Zola, Emile, (2006), *Thérèse Raquin*, çev. Selin Ceyhan, Oda Yayınları.
- Zola, Emile, (2012), *Thérèse Raquin*, çev. Sima Baktaş, Kent Yayınları.

DİZİN

A

- açıklama 12, 15, 19, 34, 40,
41, 42, 43, 47, 48, 59, 64,
65, 81, 102, 108, 110, 224,
açıklayıcı bildirişim kuramı
16, 53, 54, 64, 65, 66
açımlama 7, 16, 23, 101, 108,
109, 135, 136, 137, 159,
163, 167, 168, 174, 175,
180, 182, 193, 194, 195,
197, 198, 205
açımlama stratejisi 108, 150,
156, 188, 190, 192, 199,
200, 203
akademik çeviri 14, 209, 214
altanlamlı çeviri 7, 100, 106,
107, 108, 122, 168
alt-dil 24
anlam odaklı çeviri 21, 22
anlamsal çeviri 33, 34
- ### B
- bağıntı kuramı 6, 16, 53, 64,
65, 66
betimleyici kuramlar 5, 6, 16,
53, 54, 58, 79, 89, 90, 205
biçem 10, 11, 14, 24, 46, 49,
68, 83, 88, 216
biçemsel 73, 79, 92, 209
biçim 10, 23, 28, 35, 37, 38,
46, 73, 75, 76, 83, 137

- biçimsel eşdeğerlik 75, 76
birebir çeviri 7, 21, 22, 75, 97,
113, 114, 118, 120, 125,
128, 129, 161, 164, 180

Ç

- çeviribilim 3, 12, 13, 14, 15,
17, 27, 29, 31, 32, 34, 44,
46, 52, 55, 56, 58, 59, 60,
62, 74, 82, 90, 95, 115, 205,
206, 209, 210, 211, 213,
214, 216, 222, 223
çeviri çalışmaları 12, 26, 31,
34, 52, 55, 56, 95, 213
çeviri çözümlemeleri 56
çeviri edimi 14, 31, 56, 70, 84,
223
çeviri eğitimi 3, 14, 15, 47,
68, 209, 214, 215, 218
çeviri eleştirisi 3, 6, 15, 16,
17, 24, 79, 81, 82, 83, 84,
85, 86, 87, 88, 89, 90, 91,
92, 93, 205, 221, 223
çeviri etkinliği 9, 10, 11, 14,
20, 27, 29, 47, 216, 223
çeviri kaybı 111
çeviri kuramı 13, 14, 21, 22,
26, 27, 28, 31, 32, 51, 52,
53, 54, 58, 59, 61, 62, 66,
70, 71, 84, 91, 210, 215

çeviri normları 59, 89
 çeviri olgusu 12, 28, 29, 46
 çeviri sorunları 5, 9, 15, 39,
 77, 97, 113, 207, 210, 213,
 216

çeviri stratejileri 1, 2, 6, 7, 9,
 12, 16, 17, 93, 95, 96, 97,
 100, 101, 114, 115, 117,
 205, 206

çeviri tarihi 5, 14, 15, 19, 21,
 26

çeviri türü 28

çeviri ürünü 16, 28, 49, 59,
 62, 81, 82, 90, 117

çeviri yöntemi 21, 23, 26, 45,
 46, 47, 65, 90, 98, 112, 114,
 191, 215

226

çevrilebilirlik 53

çıkarmı 7, 16, 17, 37, 64, 66,
 101, 111, 112, 148, 153,
 175, 186, 202, 205

çıkarma 7, 70, 101, 110, 111,
 121, 128, 132, 138, 140,
 143, 145, 148, 149, 156,
 158, 160, 171, 172, 175,
 176, 177, 183, 205

çoğuldizge kuramı 6, 56, 58

çözümleme 7, 14, 17, 31, 32,
 45, 48, 56, 83, 84, 86, 87,
 88, 97, 101, 117, 118, 132,
 206, 212, 214, 224

D

devingen 35, 36, 57, 58, 60

deyiş kaydırma 90

dilbilgisel 45, 47, 73, 86, 108,
 112, 124, 125, 134, 136,
 168

dilbilim 5, 13, 15, 17, 26, 29,
 31, 32, 34, 44, 51, 62, 77,
 209, 211, 222

diliçi çeviri 74, 210

dillerarası çeviri 75

dilsel eşdeğerlik 75

dinamik eşdeğerlik 75

dipnotla açıklama 41, 193, 197

dizisel eşdeğerlik 75

doğrudan çeviri 98

dolaylı çeviri 65, 98

düzanlam 76, 77, 78, 105

düzanlamsal eşdeğerlik 6,
 77, 78

E

edebî metin 22, 23, 85

edebiyat çevirisi 15, 213

ekleme stratejisi 149, 151,
 153, 155, 156, 160, 166,
 176, 177, 178, 186

187, 189, 193, 194, 202

eleştirmen 6, 79, 83, 86, 88,
 90, 91, 92, 93, 117, 206

erek dizge 59, 60, 63, 67

erek metin 61, 63, 66, 67, 69,
 76, 77, 82, 83, 87, 88, 90,
 96, 124, 125, 126, 130, 147,
 148, 150, 160, 161, 170

erek metin okuru 83

erek odaklı çeviri 61, 89

eşdeğerlik 6, 11, 16, 32,

eylem odaklı kuram 6, 62

eyleyen 67

G

genel çeviri stratejileri 6, 16,
 93, 97, 101, 114, 205

genelleştirme 7, 16, 100, 107,
108, 150, 205
göstergebilim 11, 12, 31, 38
göstergelerarası çeviri 75

H

hata çözümlemesi 87, 90
hedef dil 11, 21, 22, 24, 25,
27, 28, 33, 40, 48, 49, 53,
61, 70, 73, 74, 75, 76, 78,
82, 84, 85, 88, 92, 98, 99,
100, 101, 103, 104, 106,
107, 108, 110, 112, 113,
152, 157, 159, 162, 180,
191, 206, 207
hedef kültür 22, 38, 39, 40,
54, 55, 60, 62, 68, 99, 104,
108, 112, 113, 185
hedef metin 16, 58, 59, 63,
68, 96, 99, 101, 102, 104,
107, 108, 109, 110, 111,
159, 160, 162

İ

iletişimsel çeviri 7, 16, 33, 34,
101, 113, 175, 182, 205
işlev odaklı 55, 56
işlevsel 56, 62, 63, 67, 75, 79,
82, 87

K

kabul edilebilirlik 61, 74, 89,
91
karşılaştırmalı çözümleme
84, 98
kaynak dil 10, 21, 25, 33, 42,
44, 48, 49, 53, 66, 69, 73,
74, 75, 76, 78, 83, 85, 88,
89, 97, 98, 99, 100, 101,

103, 104, 106, 107, 108,
110, 112, 147, 206, 207
kaynak dizge 59, 60, 61, 89
kaynak kültür 68, 70, 83, 97,
99, 181
kaynak metin 16, 17, 33, 38,
41, 55, 58, 60, 65, 68, 70,
76, 82, 89, 90, 96, 102, 109,
117, 123, 136, 148, 155,
164, 170, 179, 202, 205
kaynak metin okuru 16, 83,
84
kaynak odaklı çeviri 51, 54
kuram 1, 2, 5, 9, 11, 12, 13,
21, 22, 26, 27, 28, 29, 32,
51, 52, 53, 58, 60, 64, 65,
66, 67, 68, 70, 79, 91, 96,
205, 206, 210, 211, 213,
215, 216, 217, 221, 222,
223
kuramsal alan 27, 52, 55
kuramsal bilgi 16, 47, 52, 53,
205
kültür 5, 9, 10, 11, 12, 14, 15,
19, 20, 22, 29, 31, 33, 34,
35, 36, 38, 39, 40, 41, 42,
43, 44, 49, 53, 54, 55, 56,
58, 59, 61, 68, 69, 70, 71,
75, 83, 84, 87, 89, 90, 93,
96, 97, 99, 100, 101, 102,
103, 104, 108, 111, 112,
113, 114, 147, 149, 158,
159, 181, 185, 209, 211,
212, 217
kültürel farklılık 5, 15, 39, 40,
41
kültürel ödüncleme 6, 100,
104, 105

kültürel öğeler 38, 43, 104
 kültürel öykünme 103
 kültürlerarası 10, 14, 15, 34,
 38, 39, 44, 62, 66, 218

M

metindilbilim 11, 31, 32
 metin türü 26, 60, 76, 87, 88,
 214
 metinsel eşdeğerlik 76

Ö

ödünçleme 6, 16, 100, 104,
 105, 121, 122, 127, 128,
 131, 133, 135, 138, 142,
 144, 157, 168, 171, 176,
 180, 190, 192, 194, 196,
 197, 198, 200, 203, 205

öncül norm 59

öykünme 6, 16, 23, 98, 99,
 100, 103, 147, 151, 152,
 171, 199, 205

özelleştirme 7, 16, 100, 106,
 107, 162, 168, 205

P

perspektif kaydırma (değiş-
 tirme) 7, 16, 101, 113, 174,
 205

S-Ş

sadık çeviri 28

serbest çeviri 22, 23, 34, 98

skopos kuramı 6, 14, 16, 53,
 54, 66, 67, 68, 69, 70, 79,
 90, 91, 222

söylem çözümlemesi 31, 212
 sözcüğü sözcüğüne çeviri
 16, 21, 23, 25, 75, 98, 99,

101, 114, 134, 150, 165,
 187, 205

sözdizimsel 46, 48, 73, 140,
 206

sözlü çeviri 15, 19, 213

standartlaştırma 7, 16, 101,
 112, 166, 205

süreç odaklı 55, 56, 71

süreç öncesi normlar 59

şiiir çevirisi 23, 86

T

telâfi 6, 16, 100, 105, 106, 205
 toplumbilim 11, 31, 59

U-Ü

uyarlama 7, 16, 84, 98, 99,
 100, 101, 104, 112, 161,
 163, 164, 169, 170, 171,
 174, 183, 205

uygulama alanı 52, 59

ürün odaklı 55, 56

üslûb 22, 24, 27, 28, 33, 76,
 100, 206

üstanlamlı çeviri 7, 107, 197

üstanlamlı 100, 106, 107,
 108, 150, 166, 170

Y

yabancı dil öğretimi 3, 5, 9,
 15, 29, 44, 45, 46, 47, 48,
 206, 213, 222

yabancılaştırma 6, 16, 100,
 101, 102, 104, 152, 155,
 166, 167, 169, 170, 180,
 205

yananlam 28, 76, 78, 105

yananlamsal eşdeğerlik 6,
 78

- yanlış anlama 35, 114, 152
yanlış çeviri 120
yazın çevirisi 14, 24, 56, 83, 91, 209, 220
yeniden düzgüleştirme 113, 166
yerileştirme 6, 16, 100, 104, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 133, 136, 137, 139, 142, 145, 146, 152, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 166, 168, 169, 170, 174, 175, 178, 179, 180, 185, 186, 201, 205
yeterlik 61, 68, 74, 85, 89, 91
yorumlama 24, 34, 49, 64, 67, 71, 82, 96, 114, 122, 123, 125, 128, 129, 134, 137, 140, 142, 146, 152, 153, 160, 162, 165, 170, 172, 174, 175, 190, 194, 218
yorumlayıcı anlam kuramı 6, 53, 54
yorumlayıcı benzerlikler 65
yorumlayıcı dil 6

Elinizdeki kitap, oldukça zengin uygulamalarda çevirmenlerin bilinçli veya bilinçsiz olarak kullandığı stratejileri, Fransızca kaynak metinlerin birden fazla Türkçe çevirileri üzerinden çözümleme yoluna gidiyor. Bu amaçla, Gustave Flaubert, Albert Camus, Emile Zola, Molière, Eugène Ionesco, La Fontaine ve Alphonse Daudet'nin birden fazla Türkçe çevirisi bulunan eserleri, çeviri stratejileri açısından sınıflandırılıyor ve çözümleniyor. Bu yönüyle, kitabın odağı çeviri stratejileri olmakla birlikte; kitapta çevirinin kısa tarihçesi, diğer disiplinlerle ilişkisi, başlıca çeviri kuramları, eşdeğerlik ve çeviri eleştirisiyle ilgili faydalı bilgiler de veriliyor. Başta Fransız Dili Eğitimi, Mütercim Tercümanlık, Fransız Dili ve Edebiyatı öğrencileri olmak üzere diğer dillerle de ilgili olarak çeviri çalışmalarıyla ilgilenen herkes için oldukça öğretici ve faydalı bir eser.

Mehmet Hakkı Suçin

ISBN : 978-605-4692-90-3

9 786054 692903

